

TAMPEREEN YLIOPISTO

Mirka Muilu

ELÄKÖÖN JULKINEN ERIMIELISYYS!?

Rancière, Arendt ja kansalaisten TTIP-kritiikki poliittisena toimintana

Mediatutkimuksen pro gradu –tutkielma

Marraskuu 2016

TAMPEREEN YLIOPISTO

Viestinnän, median ja teatterin yksikkö

MUILU, MIRKA: Eläköön julkinen erimielisyys!? Rancière, Arendt ja kansalaisten TTIP-kritiikki poliittisena toimintana.

Pro gradu -tutkielma, 117 s.

Mediatutkimus

Marraskuu 2016

Tutkielmassa tarkastellaan Jacques Rancièren ja Hannah Arendtin käsityksiä julkisesta erimielisyydestä poliittisen toiminnan perustana demokratiassa. Tulkintani mukaan tämä erimielisyys hahmottuu Rancièren pohjalta esteettisenä erimielisyytenä, kun taas Arendtilla kysymys on eettisestä erimielisyydestä. Eettinen erimielisyys painottaa poliittista harkintaa ja keskenään tasa-arvoisten yksilöiden rationaalista mielipiteenvaihtoa julkisen alueella. Esteettinen erimielisyys sitä vastoin keskittää huomionsa sellaisiin arkipäiväisiin hetkiin, joissa rationaalisen dialogin oletus ei toteudu, koska osaa ihmisistä ei tunnusteta tasa-arvoisiksi keskustelukumppaneiksi. Rancière tarkoittaa erimielisyydellä kiistaa, joka koskee samaan aikaan sitä, ketkä saavat osallistua ja sitä, miten joku asia tulisi ymmärtää ja arvioida. Ehdotan tutkielmassani, että julkisen erimielisyyden esteettisissä ja eettisissä ulottuvuuksissa on kyse toisistaan poikkeavista painotuksista, jotka olisi molemmat syytä sisällyttää osaksi julkisuuden teoriaa.

Suhteutan 1900-luvun teoreettiset pohdinnat tutkielmassa nyky maailman kontekstiin. Kysyn ensiksikin, miten julkinen erimielisyys tulisi ymmärtää finanssikapitalismin läpitunkemassa globalisoituneessa maailmassa. Käytännön esimerkkinä toimii TTIP-sopimuksesta (Trans Atlantic Trade and Investment Partnership) kesästä 2013 kesään 2016 julkisesti käyty keskustelu, ja erityisesti kiinnitän huomioni keskustelun ongelmakohtiin. Alusta alkaen kansalaisjärjestöt ovat kritisoineet sopimusneuvotteluita vahvasti siitä, että niistä on ollut saatavilla hyvin vähän tietoa. Neuvottelujen ensimmäisinä vuosina lähes kaikki tieto sopimuksen sisällöstä on tullut tietovuotojen ja vuotoja hyödyntävien kansalaisjärjestöjen kautta. Asetan teorian ja käytännön työssäni vuoropuheluun hahmotellen tällä tavoin kohtia, jotka tekevät TTIP-sopimuksesta demokratian kannalta ongelmallisen. Rancièrelaisittain TTIP-sopimus on mahdollista nähdä poliisijärjestyksen ilmentymänä, konsensusdemokratiana, jossa kansa politiikan perustana katoaa. Arendtin pohjalta TTIP-sopimus taas näyttääytyy osana modernin kehitystä, yksityisen ja julkisen sulautumisena sosiaaliseen, jossa yksityisomistukseen liittyvät asiat korvaavat demokratian kannalta elintärkeän julkisen alueen.

Arendt ja Rancière pyrkivät kumpikin hahmottelemaan politiikkaa historiallisen uutuuden toteutumisalueena, jossa ennustamatonkin on mahdollista ihmisen toiminnan kautta. Näin ollen heidän teorioidensa avulla voi hakea demokratian ongelmiin myös ratkaisuja. Toinen tutkielmani kysymys koskeekin sitä, minkälaisina kansalaisjärjestöjen mahdollisuudet osallistua TTIP-sopimuksesta käytävään keskusteluun hahmottuvat Rancièren ja Arendtin näkökulmista. Samalla avautuvat myös ne seikat, jotka näitä kahta ajattelijaa erottavat. Tutkielmassa esitän, että Rancièren ja Arendtin politiikan teorioiden pohjalta hahmottuu kaksi erilaista käsitystä julkisesta erimielisyydestä ja yksilön mahdollisuuksista osallistua julkiseen keskusteluun. Rancière kutsuu politiikaksi sitä hetkeä, jolloin he, joilla ei ole oikeutta tulla lasketuiksi puhuvien joukkoon muodostavat yhteisön tekemällä tästä vääryydestä julkisesti yhteisen. Näin ymmärretty politiikka pyrkii muuttamaan sellaisia aistisen jakoja, jotka tuottavat poliisijärjestyksestä ja rajaavat osan ihmisistä järjestyksen ulkopuolelle, ulos julkisesta keskustelusta. Arendt taas ymmärtää oikeuden osallistua politiikan ehtona, joka institutionalisoi tasa-arvon, joka on hänelle julkisen alueen edellytys. Tämä ero johtaa tulkintani mukaan myös toiseen eroon koskien toimijan identiteettiä. Arendt painottaa julkiseksi persoonaksi tunnustamista poliittisen toiminnan perustana, ja olennaiseksi nousevat henkilöstä kerrotut tarinat. Rancièren teoriassa sitä vastoin on olennaista subjektin samastumattomuus sille annettuun paikkaan. Rancière haastaakin dialogin julkisen kommunikaation keskeisenä ideaalina luonnostellen sen vaihtoehdoksi ”kolmannen persoonan politiikkaa”.

Rancièren ajatukset ovat merkittäviä myös viestintätutkimuksen ja journalismin teorian kannalta, sillä niissä ihanteellinen julkinen keskustelu on perinteisesti nähty rationaaliseksi dialogiksi. Rancièren pohjalta mielenosoitukset ja julkiset performanssit on mahdollista ymmärtää demokratian kannalta olennaisina viestinnällisinä tekoina. Tutkielman loppupuolella pohdin, minkälaisia julkisyhteisöjä TTIP-sopimuksen ympärille muodostuu ja kuinka yhdysvaltalaisen pragmatistifilosofi John Deweyyn juontuva ajatus julkisesta suhteutuu Rancièren käsitykseen julkisesta erimielisyydestä ja kolmannen persoonan politiikasta.

Asiasanat: demokratia, dialogi, erimielisyys, Hannah Arendt, Jacques Rancière, John Dewey, julkisuus, kansa, kansalaisjärjestö, politiikka, TTIP-sopimus, vastarinta

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
1.1	TTIP-sopimus demokratian koetinkivenä.....	1
1.2	Julkinen erimielisyys: taustoja ja ajattelihoita	6
1.3	Tutkielman avain problematiikka	11
1.4	Tarkastelun ainekset.....	13
1.5	Tutkielman rakenne	18
2	Rancièren politiikan estetiikasta	20
2.1	Aistittavan osa.....	20
2.2	Demokratia politiikan esteettisenä järjestelmänä.....	23
2.3	Politiikka poliisilogiikan murtajana.....	26
2.4	Kansan demonstraatio - TTIP-tiekkari muuttuikin miekkariksi	29
3	Arendtin toiminnan filosofiasta	34
3.1	”Laajennettu luottamus” – demokratiaa asiakirjahuoneissa?	34
3.2	<i>Vita activan</i> edellytykset.....	35
3.2.1	Toiminnan ehdot <i>Vita activassa</i>	37
3.2.2	Yhteinen maailma vertaisten välissä.....	40
3.3	Sosiaalinen vai poliittinen media?	43
3.3.1	Yksityinen ja julkinen verkkovalvonnan ikeessä.....	46
3.3.2	Vapaata puhetta vai vapaata kauppaa?	51
3.3.3	Globaalin kansalaisuuden mahdollisuus arendtilaisittain	54
4	Puheoikeudesta poliittisessa yhteisössä	57
4.1	TTIP-sopimus kysymyksenä poliittisesta puheoikeudesta	57
4.2	Rancièren Arendt-kritiikki	59
4.3	Kansalaistottelemattomuuden oikeutus? – Rancièren Arendt-kritiikin kritiikkiä	64
4.2	Kolmannen persoonan politiikka dialogin haastajana	67
5	Vapautunut katsoja ja tietämätön toimittaja	75

5.1	Oppitunti tietämättömälle toimittajalle	75
5.2	Esteettinen journalismi demokraattista yhteisöä perustamassa	87
5.3	Julkisen keskustelun poetiikka?	89
6	Lopuksi	95
6.1	Johtopäätökset.....	95
6.2	Rancièren – ja tämän työn - kritiikki	101
	KIRJALLISUUSLUETTELO	104

1 Johdanto

1.1 TTIP-sopimus demokratian koetinkivenä

”Tämä ei ole oikein. Sanoin vain mielipiteeni enkä käyttänyt lainkaan väkivaltaa!” Näin kokemustaan poliisin toiminnasta kuvaa TTIP-sopimuksen vastaisessa mielenosoituksessa Brysselissä pidätetty nainen nettivideolla¹. Hän ei ollut ainoa, joka joutui käsirautoihin 15.5.2014 järjestetyssä massamielenilmauksessa. Poliisi pidätti noin 600 mielenosoittajasta reilut 200². Harvinaiseksi tilanteen tekee se, että pidätettyjen joukossa oli ainakin kolme Belgian parlamentin edustajaa³. Kuvat ja videot poliisin väkivaltaisesta väliintulosta ja vesitykeistä levisivät sosiaalisessa mediassa nopeasti.

Poliisin oli helppo oikeuttaa voimakeinot sillä, että mielenosoittajilla ei ollut Belgian lain vaatimaa viranomaislupaa järjestää mielenosoitusta. Mielenosoituksen päivä oli eittämättä tarkkaan suunniteltu, sillä samaan aikaan TTIP-sopimuksista Brysseliin olivat kokoontuneet keskustelemaan Euroopan komission johtajat sekä suuryritysten lobbarit ainakin Citigroupilta, Exxon Mobililta ja Lorealilta⁴. Painavamman syyn poikkeuksellisiin poliisitoimiin kertoikin itse Brysselin poliisin puhemies De Coninck medialle antamassaan lausunnossa: ”Poliisin oli tarkoitus estää tukkimasta Euroopan johtajien sisäänkäyntiä kokoukseen”⁵.

TTIP-sopimus (Transatlantic Trade and Investment Partnership Agreement) on EU:n ja Yhdysvaltojen välinen kauppaja- ja investointikumppanuussopimus, josta on neuvoteltu kesäkuusta 2013 alkaen. Kansalaisjärjestöt ovat syyttäneet sopimusneuvotteluita alusta alkaen salamyhkäisyydestä, siitä ettei sopimuksen kritisoiduista yksityiskohdista ole ollut riittävästi tietoa saatavilla⁶. Lisäksi Euroopan Unionin pääneuvottelija Ignacio Garcia Bercero on esimerkiksi henkilökohtaisessa kirjeessään Yhdysvaltojen pääneuvottelija Daniel Mullaneylle luvannut, että kaikki neuvotteluasiakirjat, osapuolten ehdotukset, taustamateriaali, sähköpostit ja muu neuvotteluihin liittyvä tiedonvaihto käsitellään luottamuksellisesti⁷. Samaan aikaan

---

¹ Linkki RTLInfo.be:n videoon: <https://www.youtube.com/watch?v=7bFVagp3oc>

² Ks. RTBF Auvio 15.5.2014.

³ Birmingham 16.05.2014.

⁴ Birmingham 15.05.2014.

⁵ Russian Today 19.12.2014; RTBF Auvio 15.5.2014.

⁶ Esim. Kansalaisjärjestöjen julkilausuma 19.12.2013 ja 22.3.2016; 120 järjestön vetoamus 5/2014; 280 organisaation vetoamus 22.2.2016. Huom. Kauppasopimusneuvottelut käydään tavallisesti suljettujen ovien takana. TTIP-sopimus ei siten ole poikkeus, vaikka se onkin herättänyt tavallista suurempaa vastustusta. Avoimuuden puutetta koskeva kritiikki on laajennettavissa myös muihin kauppasopimuksiin.

⁷ EU:n komission kaupan pääosaston verkkosivusto: http://ec.europa.eu/priorities/balanced-eu-us-free-trade-agreement_en.

ulkomaankauppaministerit ovat Suomea myöten vakuutelleet, että sopimuksesta hyötyvät kaikki eikä mitään syytä huoleen ole⁸.

Ministerien ilmaisema luottamus sopimuksen siunauksellisuuteen saattaa hämmästyttää, sillä vain osa TTIP-keskustelujen sisällöstä päätyy Euroopan parlamentin tietoon. Ensimmäiset kolme ja puoli vuotta neuvottelijat välittivät tietoja keskusteluista vain parlamentin kansainvälisen kaupan valiokunnalle. Tämä tarkoittaa, että asiakirjoja luovutettiin jokaisen parlamentin poliittisen ryhmän sisällä vain yhdelle parlamentaarikolle, jolla ei ole lupaa luovuttaa niitä valiokunnan ulkopuolelle tai ulkopuolisten asiantuntijoiden tarkasteltavaksi. Aiheen monimutkaisuuden huomioon ottaen sisällön ymmärtäminen vaatisi erityisasiantuntemusta.⁹ Vahvan kansalaiskritiikin jälkeen EU:n komissio aloitti omien sanojensa mukaan läpinäkyvyyskampanjan. Vuoden 2016 keväällä, kun sopimusneuvottelujen alkamisesta oli kulunut jo noin kolme vuotta, ovet asiakirjahuoneeseen avattiin myös osalle kansallisten parlamenttien edustajista. Heillä ei kuitenkaan ole oikeutta kertoa lukemastaan kansalaisille. Komission kaupan pääosaston asiakirjat käsittelevät vain EU:n kantaa. Yhdysvallat on kieltänyt omien näkemystensä ja vaatimustensa paljastamisen europarlamentille¹⁰.

Pian keskustelujen käynnistymisen jälkeen salaisia neuvotteluasiakirjoja alettiin kuitenkin vuotaa julkisuuteen. Joulukuussa 2013 vuodettiin EU:n positiopaperi¹¹, joka kriitikoiden mukaan osoitti, että komissio oli antamassa suuryrityksille merkittävästi valtaa vaikuttaa tulevaan lainsäädäntöön. Sen jälkeen vastarinta on voimistunut nopeasti, ja sopimusta ovat asettuneet vastustamaan erityisesti kansalaisjärjestöt ja sosiaaliset liikkeet. Brysselin mielenosoitus ei ollut suinkaan ensimmäinen laatuaan. Vapaakauppasopimuksia vastustavia mielenosoituksia on järjestetty satoja ympäri maailmaa. Kansalaisten kritiikki tiivistyy bannereissa: ”Ihmiset ja ympäristö ennen bisnestä!” ”Entistäkin likaisempia fossiileja?!” ”Näpit irti demokratiasta!” ”Anteeksi häiriö, mutta yritämme pelastaa maailmaa”.

Vastustajien pelkona on, että TTIP-sopimukseen sisältyvä sääntelyn yhdenmukaistaminen USA:n kanssa heikentäisi muun muassa ympäristölainsäädäntöä ja kuluttajansuojaa Euroopassa. Painokkain kritiikki on kohdistunut vapaakauppasopimukseen sisältyvään investointisuojaan ja välimiesoikeusmenettelyyn, joka toteutuessaan mahdollistaisi kansallisvaltioista erillään toimivan yksityistetyn oikeuslaitoksen monikansallisten suuryritysten tarpeisiin ja kaventaisi näin julkista lainsäädäntövaltaa. Sääntely-yhteistyöelin siirtäisi kiistanalaisia sääntelyyn liittyviä kysymyksiä

---

⁸ Esim. Iivonen 12.10.2014.

⁹ Pigeon 2015.

¹⁰ Pigeon 2015; ks. myös *Der Grosse Deal* –dokumentti.

¹¹ TTIP; Cross-cutting Disciplines and Institutional provisions 12.2.2013, *Corporate European Observatory*.

suljettuihin virkamiesmenettelyihin.¹² Syyskuuhun 2015 mennessä TTIP-sopimuksen vastaisen itseorganisoidun adressin oli allekirjoittanut yli kolme miljoonaa eurooppalaista¹³. Yksityishenkilöiden ohella sopimusta ovat avoimesti vastustaneet tuhannet kansalaisjärjestöt ja pk-yritykset niin Euroopassa kuin Yhdysvalloissa. Wikileaks on luvannut koko sopimuksen vuotajalle 100 000 euron palkkion¹⁴.

Kun tuhat ihmistä marssi Helsingin keskustassa TTIP-sopimusta vastaan kansainvälisessä vapaakaupan vastaisena toimintapäivänä huhtikuussa 2015, yksikään laajasti tunnettu suomalainen tiedotusväline ei uutisoinut aiheesta¹⁵. Vastaavassa tapahtumassa Berliinissä tiedotusvälineet eivät sen sijaan voineet olla huomioimatta satoja tuhansia mielenosoittajia, joten monet niistä julkaisivat talousministerin koko sivun kannanoton siitä, kuinka aktivistit lietsovat pelkoa sopimusta kohtaan¹⁶. Sopimuksen laajuuden huomioon ottaen sopimuksesta on ylipäättään kirjoitettu vähän. Sopimuksen mahdollisia epäkohtia tai analysoivaa tekstiä sopimuksen taustoista ei ole suomalaisissakaan valtamedioissa nostettu aktiivisesti esiin. Yksi syy mediahiljaisuuteen saattaa piillä onnistuneessa viestintästrategiassa¹⁷, jonka Wikileaks vuosi julkisuuteen marraskuussa 2013. Strategiasta selviää, että kiistanalaisten aiheiden sijaan tavoitteena sopimusneuvottelujen alussa oli rajata keskustelua ”tiedottamalla myönteisesti siitä, mistä TTIP:ssä on kyse, kuten taloudellisesta hyödystä ja johtavasta asemasta maailmankaupassa”¹⁸. Epävarma lupaus työpaikoista ylitti uutiskynnyksen monissa työttömyysongelmien kanssa kamppailevissa Euroopan maissa. Näin siitakin huolimatta, että kansalaisjärjestöt ovat toistuvasti tuoneet esiin, että luvatuista työpaikoista ja talouskasvusta ei ole puolueetonta, koko yhteiskunnan edun huomioivaa tutkimustietoa.

Poliitikot, Yhdysvaltain presidentistä Barack Obamasta Suomen tuolloiseen ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Lenita Toivakkaan, ovat perustelleet vapaakaupan kannattavuutta lehtien sivuilla. Keskeinen väite on, että taloudellinen todellisuus on edennyt pisteeseen, jossa kansakunnat tarvitsevat vaurautta ja työpaikkoja lisäävän sopimuksen. Globaalien markkinoiden ylitsepääsemättömien realiteettien edessä etuoikeuksiaan nostalgisesti puolustavien ryhmittymien protestit voidaan aina sivuuttaa muutosvastarintana. Kun Yleisradion toimittaja Jaana Kivi kritisoi TTIP-sopimusta kirjoituksessaan, hän sai silloiselta pääministeriltä Alexander Stubbilta kutsun

---

¹² Ks. esim. tutkijoiden TTIP-julkilausuma 7.5.2014; *Taloussanommat* 13.1.2015; *Corporate Europe Observatory* 28.1.2015.

¹³ *Ilta-lehti* 8.10.2015.

¹⁴ Wikileaks 11.8.2015

¹⁵ Rämö 4.1.2015.

¹⁶ Johnston 10.10.2015.

¹⁷ Leaked European Commission PR strategy 25.11.2013, *Corporate Europe Observatory*.

¹⁸ Mt.; Böhm 1/2014.

aamiaistilaisuuteen, jossa häntä omien sanojensa mukaan yritettiin saada muuttamaan kirjoituksen sisältöä ja lopettamaan kriittinen kirjoittelu aiheesta.¹⁹ Kaiken kaikkiaan ei olekaan ihme, että viestintästrategia upposi myös suurimpaan osaan suomalaisesta valtamediasta. Tämä nousee esiin esimerkiksi maamme tilatuimman päivälehdessä *Helsingin Sanomien* aihetta sivuavien pääkirjoitusotsikoiden sanavalinnoissa. Esimerkiksi: ”EU:n ja Yhdysvaltojen vapaakauppasopimus olisi isompi etu kuin uhka”, ”Investointisuoja sopiminen vauhdittui” ja ”kriitikoiden suojaus murenee”²⁰. Pääkirjoituksissa on perinteisesti määritelty lehden virallinen kanta ajankohtaisiin aiheisiin²¹. Journalististen otsikoiden merkitystä ei kannata vähätellä, sillä ne kiinnittävät usein ihmisten huomion, vaikka itse juttua ei luettaisikaan. Esimerkiksi mediatutkija Pertti Suhosen mukaan otsikoinnin näyttävyys ja kielellinen voima suosittelevat yleisölle mihin uutistarjonnassa kannattaa kiinnittää huomiota²².

Kansalaisten huoli suuryritysten vaikutusvallasta TTIP-sopimuksen sisältöön ei vaikuta perusteettomalta. Voittoa tavoittelemattoman Corporate Europe Observatoryn selvityksen (07/2014)²³ mukaan jo ennen neuvottelujen alkamista komission koolle kutsumista sidosryhmätapaamisista 92 prosenttia pidettiin yritysten tai niiden etujärjestöjen kanssa, neljä prosenttia asiantuntijatahojen kanssa ja neljä prosenttia yleistä etua ajavien toimijoiden kanssa. Vaikutelmaa asetelman vinoutumisesta vahvistivat Greenpeacen haltuunsa saamat valmisteluasiakirjat toukokuun alussa 2016. Aineisto käsitti noin puolet dokumenteista²⁴, jotka oli luonnosteltu TTIP-neuvottelujen 13. kierroksella New Yorkissa viikkoa aikaisemmin. Aineistosta kävi muun muassa ilmi, että Yhdysvallat vaatii yhtiöidensä pääsevän jo valmisteluvaiheessa vaikuttamaan EU:n päätöksentekoon. Ympäristöjärjestö Greenpeace kritisoi vuoden jälkeen sitä, että asiakirjat antavat hyvin erilaisen kuvan neuvotteluista kuin EU:n komission samalta neuvottelukierrokselta laatima julkinen raportti, jota myös europarlamentaarikot käyttävät päätöksentekonsa tukena.

TTIP-neuvottelut ovat osa historiallista ja laaja-alaista kaupan vapauttamisen projektia²⁵. EU ja Yhdysvallat ovat hanakasti ajaneet kahdenvälisiä kauppasopimuksia Maailman kauppajärjestön

---

¹⁹ Kukkala 29.11.2014; Salomaa 26.2.2015.

²⁰ Ks. *Helsingin Sanomat* 19.10.2014; 10.5.2015; 20.7.2015.

²¹ Esim. Hemánus 1972; Hatakka, 2012, 296; Suhonen 2015, 124–125.

²² Suhonen 2016, 137.

²³ Corporate Europe Observatory 08.08.2014.

²⁴ Greenpeace, ”TTIP Leaks”.

²⁵ Tämän kehityksen virstanpylväitä, solmittuja sopimuksia ja säännöksiä 1990-luvulta alkaen ovat muun muassa seuraavat: The Transatlantic Declaration on EC-US Relations 1990, The New Transatlantic Agenda (12/1995), Joint EU/US Action Plan (12/1995), The Transatlantic Economic Partnership (5/1998), The Transatlantic Economic Partnership – Action Plan (11/1998), EU and US Initiative to Enhance Transatlantic Economic Integration and Growth

WTO:n niin kutsutun Dohan neuvottelukierroksen kariuduttua. Dohan neuvottelut käynnistyivät vuonna 2001, mutta kariutuivat maataloustukia koskeviin kiistoihin ja niin kutsuttuihin ”Singaporen asioihin”, eli kysymykseen siitä pitäisikö, investoinnit, kilpailulainsäädäntö ja julkishankinnat tuoda mukaan kauppaneuvotteluihin. Varsinkin EU on ajanut innokkaasti Singaporen asialistaa, eli vahvempia oikeuksia ulkomaisille yhtiöille kaikissa maissa. TTIP on kehityksen tähänastinen huipentuma, sillä sopimus kattaisi yli puolet maailman kaupasta.²⁶

Dohan kierroksen jumiuduttua EU, Yhdysvallat ja Kiina ovat työstäneet uusia kauppasopimuksia eri maiden ja maaryhmien kanssa. Yhdysvaltojen, Kanadan, Japanin ja Chilen välillä neuvotellusta Tyynenmeren kauppakumppanuudesta, eli TTP-sopimuksesta, maat pääsivät sopuun vuoden 2015 syksyllä kahdeksan neuvotteluvuoden jälkeen. Lisäksi Kanadan ja EU:n välillä allekirjoitettiin sopimusteksti ”Comprehensive Trade and Economic Agreement”, eli CETA-sopimus vuonna 2014. Tutkijat, aktivistit ja monet parlamenttien poliitikot ovat kritisoineet ponnekkaasti sitä, että CETA:n sisällöstä sai julkista tietoa vasta, kun sisältöön ei enää voinut merkittävästi vaikuttaa²⁷. Neuvotteilla olevan TISA-sopimuksen tavoitteena puolestaan on palvelukaupan yksityistäminen. Siihen sisältyvä Ratchet-lauseke on jo herättänyt suurta vastustusta etenkin, koska lausekkeen mukaan kerran yksityistettyä palvelua ei voida ottaa uudelleen sääntelyn piiriin ja palauttaa julkiseksi. TISA-neuvotteluissa on osallisena 23 neuvotteluosapuolta ja yli 50 valtiota, jotka kutsuvat itseään ”palveluiden erittäin hyviksi ystäviksi” (”The Really Good Friends of Services”).²⁸

On mielestäni perusteltua väittää, että koskaan aiemmin vapaakauppaneuvottelut eivät ole kohdanneet yhtä laajaa vastustusta kuin nyt 2010-luvulla. TTIP-sopimuksen ympärille kerääntynyt kansalaisaktivismi osoittaa jälleen kerran havainnollisesti, kuinka kielletyt julkaisut, foorumit ja vastakulttuurit luovat omia keskustelupolkujaan viralliseksi tarjotun totuuden rinnalle. Vastarinnalla on lopulta ollut myös vaikutusta. Vuoden 2015 jälkeen komissio on alkanut julkaista nettiehdotuksia sopimuksen sisällöksi verkkosivuillaan ja pyrkinyt esittämään ainakin näennäisiä muutoksia investointisuojaan. Tietovuodot ja kansalaisjärjestöjen esiin nostamat epäkohdat ovat yhä useammin päätyneet myös valtamedian otsikkoihin.

(6/2005), Working Arrangements for the Transatlantic Economic Council (2007), EU-US High Level Working Group on Jobs and Growth 2013. (Juutinen 2015)

²⁶ Hoekman & Vines 2007, 315–316; Cho 2010, 577–582; Patomäki 2015.

²⁷ Keväällä 2016 suunniteltiin CETA:n väliaikaista soveltamista, eli sen toimeenpanoa väliaikaisesti jo ennen kuin sopimus on asianmukaisesti ratifioitu EU:n jäsenmaissa, ks. Euroopan komission lehdistötiedote 5.7.2016.

²⁸ Viilup 2015.

...tämän tutkielman aiheena

Kun keväällä 2015 mietin TTIP-sopimusta pro gradu -tutkielmani aiheeksi, olin hämmentynyt siitä, kuinka harva tuttavapiiristäni tiesi koko sopimuksesta. Neuvotteluja oli tuolloin kuitenkin jo käyty melkein kaksi vuotta. Toisaalta tämä ei ollut yllätys, sillä yksittäiset uutiset aiheesta olivat saattaneet mennä helpostikin monelta ohi. Tuntui käsittämättömältä, kuinka vähän sopimukseen liittyviä epäkohtia oli käsitelty valtamediassa huolimatta kansalaisjärjestöjen kritiikistä ja merkittäviä epäkohtia sopimuksen sisällöstä paljastaneista tietovuodoista. Salaiset sopimusneuvottelut ovat saaneet minut monien muiden tavoin pohtimaan demokraattisen julkisen keskustelun mahdollisuuksia maailmassa, jossa ihmisiä paikallisesti koskettavia päätöksiä tehdään globaalilla tasolla. Tämän tutkielman keskiössä eivät olekaan TTIP-sopimuksesta kirjoitetut journalistiset artikkelit tai sopimuksesta julkisuudessa esitetyt argumentit, vaan julkisuuden ja demokratian problematiikka laajemmin. Tarkkaan ottaen keskittän huomioni kysymykseen julkisesta erimielisyydestä ja pohdin sen suhdetta demokratiaan ja julkisen keskustelun toteutumiseen. TTIP-sopimus kulkee työssäni teorian rinnalla havainnollistamassa niitä julkisen keskustelun ongelmia, jotka liittyvät globaaliin päätöksentekoon finanssikapitalismin hallitsemassa, teknologiavälitteisessä yhteiskunnassa. Tarkoitukseni ei ole vastustaa mantereiden välistä vapaakaupasta sopimista sinänsä, vaan nostaa esiin seikkoja, jotka tekevät TTIP-sopimusneuvotteluista demokratian kannalta ongelmalliset.

1.2 Julkinen erimielisyys: taustoja ja ajattelijoita

Ensimmäinen ja toinen maailmansota, fasismin nousu ja toisaalta valtava massatuotanto ja teknologiakehitys ajoivat länsimaisen parlamentaarisen demokratian kriisiin. Samalla kriisiin ajautui myös demokratiateoria. Monet 1900-luvun ajattelijoista palasivat antiikin Kreikan kaupunkivaltioon yrittäessään ymmärtää, mitä demokratialle oli muuttuneessa maailmassa tapahtunut ja miten sen demokraattisen järjestyksen voisi palauttaa. Tuskin olemme päässeet näistä kysymyksistä vieläkään. Tämä johtuu jo siitä, että kansallisvaltioperustainen demokratia ja sen pohjalta ponnistavat politiikan teoriat eivät enää riitä vastamaan globaalin maailman ongelmiin. Vapaakauppasopimukset ovat yksi absurdi esimerkki jälkikapitalistisen yhteiskunnan kriisistä, jossa kuuluisa näkymätön käsi heiluttaa avutonta haaksirikkoaan.

Samaan aikaan ympäristöongelmat ja talouskriisit muistuttavat jatkuvasti, että avuksi hätään olisi löydettävä muutakin kuin kaupan esteitä purkavia kauppasopimuksia. Yksi keino olisi luoda kansallisvaltioiden rajat ylittäviä demokraattisia poliittisen toiminnan tapoja, mikä edellyttäisi lisää avoimuutta Euroopan-laajuiseen poliittiseen päätöksentekoon. Kun tuttu maailma horjuu, eikä uusi ole vielä muodostunut, pitää kriisi kohdata myös politiikan teoriassa. TTIP-sopimuksesta esitetyt erilaiset laskelmat esimerkiksi talouskasvun ja työpaikkojen määrän lisääntymisestä kertovat osaltaan siitä, kuinka päätöksenteko perustetaan usein hapuilevaan dataan ja vailla keskustelua tasa-arvoisuuden, oikeudenmukaisuuden ja demokratian merkityksistä. Muun muassa OECD:n ja Oxfamin tutkimukset kuitenkin osoittavat, että taloudellisen epätasa-arvon lisääntyminen on jatkuvasti syvenevä ongelma. Pitkällä aikavälillä tulojen epätasa-arvoinen jakautuminen on aiheuttanut niin poliittisia, sosiaalisia kuin taloudellisiakin epäkohtia ja lopulta vaikuttanut negatiivisesti myös talouskasvuun.²⁹

Vapaakauppasopimusten herättämän vastarinnan voi nähdä osana laajempaa ilmiötä, jossa internetin kautta on pystytty keräämään valtioiden rajat ylittäviä yhteisöjä markkinalogiikan hegemonista asemaa kyseenalaistamaan. Tunnetuimpia näistä lienee Yhdysvaltojen pankkikriisin aikaan Wall Streetiltä alkunsa saanut Occupy-liike, joka järjesti protesteja sosiaalista ja taloudellista epätasa-arvoa vastaan ympäri maailma. Tuorempi esimerkki on helmikuulta 2016, jolloin Kreikan entinen valtiovarainministeri Yanis Varoufakis laitto alulle DiEM25-liikkeen (Democracy in Europe Movement 2025). Sen tavoitteena on demokratisoida eurooppalaista päätöksentekoa ja etsiä konkreettisia vaihtoehtoja nykyiselle finanssikapitalismille.³⁰ Liike on jo onnistunut keräämään taakseen aktiivisten kansalaisten lisäksi joukon tunnettuja intellektuelleja Noam Chomskysta Slavoj Žižekiin.

TTIP-sopimuksen hyväksyminen laiksi olisi merkittävä loikka demokraattisesti valitun valtiiovallan luovuttamisessa markkinatalouden, erityisesti finanssimarkkinoiden alaisuuteen. Seurauksena saattaisi olla, että kamppailu markkinoiden ja kilpailun hegemoniaa vastaan käy yhä vaikeammaksi. Samalla on vaarana, että demokratia typistyy entistä enemmän asiantuntijavallaksi, jossa erimielisyydet määritellään ongelmiksi, joihin asiantuntijat ja poliitikot kyllä löytävät aina oikean ratkaisun. Esimerkiksi mediakulttuuritutkijat Hanna Kuusela ja Matti Ylönen katsovat kirjassaan Konsulttidemokratia, että asiantuntijavallasta seuraa konsulttidemokratia, jonka myötä hallinnon toiminnan näkyvyys, legitimitetti ja vastuullisuus kärsivät.³¹

---

²⁹ OECD 2015; Oxfam 2016.

³⁰ DiEM25:n verkkosivusto: <https://diem25.org/>

³¹ Kuusela & Ylönen 2013, 7-20.

Ainakin nykyiselle Euroopan unionin kauppakomissaari Cecilia Malmströmille demokratia näyttäisi olevan kaukana kaduilta. Kun *The Independent*-lehden toimittaja uteli Malmströmiltä, mitä tämä ajattelee TTIP-sopimusten ympärille kerääntyneestä poikkeuksellisen suuresta vastarinnasta, Malmström totesi: ”Minä en ota mandaattiani Euroopan kansalta”³². Malmström tarkoitti luultavasti sitä, että unionin salkunkantajat valitsee EU:n puheenjohtaja, eivät kansalaiset. Näin muodollinen suhtautuminen demokratiaan tyypistää sen numeroksi äänestyslipukkeessa. Sortuessaan pelkkään edustuksellisuuden retoriikkaan Malmström tuli samalla, kenties tahtomattaan, kasvattaneeksi kuilua kansalaisten ja poliitikkojen välillä. Esimerkiksi filosofi ja politiikan tutkija Mikko Lahtinen katsoo, että nykyinen demokratian kriisi johtuu politiikan valtiollistumisesta. Valtiollistuneessa politiikassa poliitikot kertovat kansalaisille, mitä näiden hyväksi on ajateltu. Hegemoniateoreetikko Antonio Gramscia mukaillen Lahtinen kirjoittaa markkinaliberalismin käytäntöjen ulottuvan sekä ihmisten yhteiskunnalliseen että heidän henkilökohtaiseen elämäänsä. Lisäksi globaalitalous paitsi asettaa pakkoja yhteiskuntaelämälle myös rajaa puolueiden toimintamahdollisuuksia. Lahtisen mukaan muutoksen aiheuttavat lopulta nykyisen järjestelmämme syvenevät kriisit, joiden myötä yhteiskuntia on organisoitava uudella tavalla.³³

Esimerkiksi englantilainen poliittinen taloustieteilijä Huw Macartney on keskittynyt tutkimuksissaan pankki- ja finanssialan politiikkaan. Hän esittää, että Euroopassa uusliberaalien käytäntöjen tarkoitus on ollut murentaa demokraattista ja poliittista lainsäädäntöprosessia. Maanosan taloudellinen ja poliittinen kriisiytyminen ilmenee hänestä muun muassa siinä, kuinka kansainväliset finanssimarkkinat vaikuttavat luottoluokitusten kautta julkisiin talouksiin leikkauksin ja uudistuksin. Päättäjät tasapainottelevat kansainvälisen pääoman, finanssitalouden, ja kansalaisten hyväksynnän välillä. Macartneyn mukaan finanssitaloutta edustavan ”luokan” pyrkimyksissä on heikentää EU:n päättäjien välityksellä lainsäädännön demokraattista prosessia, jota he pitävät yhtenä syynä talouden kriisiin. Macartney tuo kuitenkin esiin, että koko EU:n projekti perustui markkinatalouden imperatiivien varaan ja uusliberaaleja reformeja toteutettiin jo ennen kriisiä. Nyt kun kriisi on syventynyt, politiikan purkamisesta on tullut vallitseva toimintatapa. Siihen liittyy vahvasti myös uusklassisen taloustieteen ajatus valtion roolista pelkkänä omistusoikeuden ja vapaiden markkinoiden takaajana.³⁴

Koska julkisuutta on totuttu pitämään perustavanlaatuisena osana demokraattista yhteiskuntaa, globalisaatio, maailmanlaajuiset markkinat ja teknologian tuomat haasteet demokratialle ovat isoja

---

³² Hilary 12.10.2015.

³³ Lahtinen 2009, 303–313.

³⁴ Macartney 2013, 1-9.

kysymyksiä myös media- ja viestintätutkimuksessa. Digitaalisten mediateknologioiden katsotaan vuoroin pirstaloivan julkista keskustelua, vuoroin kokoavan ihmismassat yhteen saaden kansalaiset osallistumaan keskusteluun ja sisällöntuotantoon yli aluerajojen. Lisääntynyt kiinnostus demokratian ja julkisuuden teoriaa kohtaan näkyy esimerkiksi John Deweyn ja Walter Lippmanin uudelleentulkinnoissa³⁵ sekä Jürgen Habermasin julkisuusteorian kritiikeissä³⁶. Samalla keskustelun vastavuoroisuutta rationalistisesti korostavan demokratiateorian rinnalle ja sitä haastamaan on noussut kiistan sovittamattomuutta korostava agonistinen malli, joka lähtee inhimillisten vuorovaikutussuhteiden taustalta. Agonistisen ajattelun yksi keskeinen edustaja Chantal Mouffe on todennut, että nykyistä politiikan teoriatyyppejä hallitsee yksilökeskeinen, yleispätevyyttä painottava ja järkeä palvova viitekehys, joka pyyhkii pois poliittisen ja estää mahdollisuuden hahmotella moniarvoisen, demokraattisen julkisuuden luonnetta asianmukaisella tavalla³⁷. Yhdysvaltalainen politiikan teoretikko Sheldon Wolin taas on tiivistänyt demokratian olevan liian yksinkertaista monimutkaisille yhteiskunnille ja liian monimutkaista yksinkertaisille³⁸. Ajankohtaisuudestaan huolimatta kysymys julkisuuden ja demokratian suhteesta on vähintäänkin sata vuotta vanha.

Tämän tutkielman keskeinen teoretikko on ranskalaisfilosofi Jacques Rancière, jota voidaan tietyin varauksin pitää yhtenä agonistisen julkisuus- ja demokratiateorian edustajista. Myös Rancière kritisoi deliberatiiviseen demokratiateoriaan sisältyvää rationaalisuuden sitoumusta ja arvostelee Mouffeen tavoin esimerkiksi Hannah Arendtin muotoilua ihanteellisesta julkisesta toiminnasta liian sopuisana. Tässä työssä tavoitteeni ei ole vertailla Rancièren käsitystä erimielisyydestä agonistiseen teoriaperinteeseen. Ohimennen on kuitenkin todettava, että Rancièren politiikan teoria ei näyttäisi olevan ainakaan käsitteellistyksiltään yhtenevä Mouffeen ajatusten kanssa. Siinä missä Mouffella erimielisyyteen osallistuvat kiistan toisiaan vastustavat osapuolet, eli erilaiset arvot omaava, vastustava ”toinen”³⁹, Rancière lähtee kritiikissään liikkeelle osattoman osasta - kiistan kolmannesta persoonasta. Myöskään Arendt ei yksioikoisesti sijoitu joko deliberatiivisen tai agonistisen demokratiakäsityksen edustajaksi. Esimerkiksi feministiteoretikko Bonnie Honig on lukenut Arendtin agonististen ajattelijoiden joukkoon⁴⁰, kun taas Sheyla Benhabib on katsonut Arendtin ajattelun olevan lähempänä habermasilaista ja siten deliberatiivista lähestymistapaa⁴¹.

---

³⁵ Eksterowicz 2000; Asen 2003; Malberg 2009; Eriksson 2010; Vogel 2012, 96–113; Lenk & Arnswald 2014.

³⁶ Esim. Fraser 1990; Benhabib 1996.

³⁷ Sit. Mouffe 2009, 45–52.

³⁸ Benhabib 1996, 5.

³⁹ Mouffe 2009, 45–53.

⁴⁰ Honig 1998, 77–98.

⁴¹ Benhabib 1993, 97–114.

Rancièrè viittaa edustuksellisen demokratian ongelmaan puhuessaan konsensusdemokratiasta. Rancièrè on ollut 1960-luvulta lähtien yksi Ranskan merkittävimmistä filosofiista ja politiikan ajattelijoista, mutta jäänyt Suomessa melko vähälle huomiolle. Suomeksi Rancièren mittavasta tuotannosta on ilmestynyt kuitenkin kenties kirjoittajan merkittävin teos *Erimielisyys. Poliittikka ja filosofia* (2009; ransk. alkuteos *La Mésentente. Politique et Philosophie*, 1995). Kirjassaan Rancièrè hahmottelee oman teoriansa siitä, mitä on politiikka. Tiivistäen politiikka on Rancièrèlle vallankäytön katkaisevaa toimintaa. Kyse on aina erimielisyydestä, jota yhteiskuntarauhaan pyrkivä hierarkkinen päätöksentekojärjestelmä rajoittaa konsensuksen nimissä. Poliittikka on sen seikan avaamista yhä uudelleen, että hegemonisella järjestyksellä ei ole universaalia perustaa.⁴²

Yhtenä tutkielmani tavoitteena on pohtia tämän suomalaisessa media- ja viestintätutkimuksessa melko vähälle huomiolle jääneen ajattelijan suhdetta julkisuudesta käytyyn keskusteluun. Nähdäkseni Rancièrè ymmärtää erimielisyyden ja siten myös julkisen alueen tavalla, joka poikkeaa deliberatiivisen demokratiateorian käsitteellistyksistä. Hän ei sijoita erimielisyyttä ensisijaisesti jonkin asiakysymyksen ympärille muodostuvaan rationaaliseen puheaktiutilanteeseen vaan lähtee demokratia-analyysissään liikkeelle kiistasta demokratian perustana. Erimielisyydessä ei ole tällöin kysymys intressien ristiriidasta, vaan keskustelijoiden – puhuvien olioiden – tilanteen jäsenyydestä. Dialogisen keskusteluasetelman sijaan Rancièrè tuo esiin kolmannen persoonan merkityksen puhetilanteessa ja sen yhteyden poliittisen subjektin muodostumisen prosesseihin.⁴³

Tuodakseni esiin, mikä Rancièren erimielisyys-käsitteessä on omaperäistä, vertaan häntä toiseen viime vuosina paljon siteerattuun, moniäänisyyden ja erimielisyyden ajattelijaan Hannah Arendtiin ja tämän filosofisessa pääteoksessaan, *Vita activa. Ihmisenä olemisen ehdot* (2002; alkup. *The Human Condition* 1958), esittämiin ajatuksiin poliittisesta toiminnasta. Arendt tarjoaa niin ikään mielenkiintoisen teoreettisen kehyksen tarkastella julkisuuden alueen häviämistä jälkimodernissa teknologiavälitteisessä yhteiskunnassa. Mielestäni Arendtin kautta voi pyrkiä ymmärtämään niitä kehityskulkuja, jotka vaikuttavat myös TTIP-sopimuskeskustelun taustalla. Pidän Rancièren ja Arendtin vertaamista mielekkäänä siksi, että molempien poliittikkäkäsitykseen liittyy olennaisesti aistisuus heidän lähtiessä liikkeelle kehollisesta kokemuksesta ja aisteille avautuvasta maailmasta. Lisäksi molempien teorioiden taustalla vaikuttaa huoli demokratian rakenteiden häviämisestä ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksien heikkenemisestä modernissa maailmassa. Mikä tärkeintä sekä

---

⁴² Rancièrè 2009a, 36–42, 61–74, 82–97.

⁴³ Rancièrè 2009a, 75–97.

Arendt että Rancière lähestyvät demokratiaa rakenteena, joka mahdollistaa myös mahdottomana pidetyn.

1.3 Tutkielman avain problematiikka

Kiihtyvä keskustelu demokratian kriisistä ja julkisen keskustelun heikosta tasosta, tekevät näistä 1900-luvun ajattelijoista edelleen ajankohtaisia. Arendtin ajattelun haastaminen on ajankohtaista siksikin, että häntä tulkitaan ja siteerataan niin paljon, että 1980-luvulta lähtien on voitu puhua Hannah Arendtin renessanssista⁴⁴.

Sen kysyminen, mitä erimielisyydellä lopulta tarkoitetaan, on olennaista jo siksikin, ettei ilman erimielisyyttä olisi demokraattista yhteiskuntaa. Erimielisyyden poliittista teoriaa tutkinut Joonas Leppänen pitää liberaalidemokraattisten teorioiden haastamista tärkeänä, sillä ne eivät aina pysty käsittelemään kuin tietynlaista hyväksyttävää erimielisyyttä. Hän esittää tuoreessa väitöstutkimuksessaan, että käsitys erimielisyydestä erottaa liberaalin ja radikaalin demokratiateorian toisistaan. Pahimmillaan liberaalidemokratia tukahduttaa erimielisyyttä sisällyttämällä sen rakenteisiinsa.⁴⁵

Yksi keskeinen Rancière ja Arendtia erottava seikka on, että Rancière vastustaa aristoteelista tapaa palauttaa poliittinen toiminta ihmiseen puhuvana oliona – ajatus, jonka Arendt Rancièren mukaan omaksuu oman teoriansa lähtökohdaksi. Rancière katsoo, että on virhe palauttaa käsitys hyvästä ihmiselämästä käsitykseen ihmisestä puhuvana olentona, sillä se mikä lasketaan inhimilliseksi artikulaatioksi ja mikä eläimelliseksi meluksi, on itsessään poliittinen kysymys. Hän kritisoi Arendtin käsitystä poliittisesta toimintana, jonka kautta yksilöt paljastavat oman osallisuutensa tasa-arvoisessa osallistumisessa. Sen sijaan Rancière käsitteellistää politiikan erimielisyydeksi, jossa he, joita ei tunnusteta tasa-arvoisiksi, tekevät itsensä kuulluiksi puhuvina olentoina. Tulkintani mukaan Rancière löytää Arendtin politiikan teorian keskeisen paradoksin, joka liittyy siihen kenellä on oikeus osallistua poliittiseen keskusteluun. Toisaalta Arendtin tuotannosta löytyy nähdäkseni myös Rancièren kritiikkiä purkavia pohdintoja, kuten *tietoisien paarian* -käsite ja pohdinnat kansalaistottelemattomuudesta. Lisäksi *Vita activassa* Arendt tuntuisi olevan eri mieltä sen aristoteelisen käsityksen kanssa, että puhuminen johtuu ihmisen luonteesta puhuvana eläimenä.

Koska sen enempää Rancière kuin Arendtkaan eivät ole varsinaisia media- tai viestintäteoreetikkoja, pyrin tässä työssä suhteuttamaan heidän ajatuksiaan mediatutkimuksen kentälle rinnastamalla ne julkison (engl. public) käsitteeseen. Julkisoa on käytetty viime vuosien suomalaisessa

---

⁴⁴ Esim. Honkasalo 2016, 4.

⁴⁵ Leppänen 2016, 12–14.

viestintätutkimuksessa muun muassa puhuttaessa verkkomedian potentiaalista muodostaa vaikutusvaltaisia, keskenään erimielisiä ryhmiä⁴⁶. Julkiso-käsitteen osalta nojaan John Deweyn muotoiluun, jota on sittemmin kehitelty muun muassa Herbert Blumer⁴⁷. Mielestäni julkiso tarjoaa demokratian kannalta olennaisen julkisen keskustelun ja julkisen mielipiteen muodostumisen ideaalin. Lisäksi se toimii käyttökelpoisena teoreettisena käsitteenä tarkasteltaessa esimerkiksi verkkoalustoilla tapahtuvaa sisällöntuotantoa ja sen myötä muodostuvia ryhmittymiä tai korostettaessa muutoin ihmisten aktiivista ja vuorovaikutteista toimintaa jonkin asiakysymyksen ympärillä. Toisaalta Deweyn julkiso nojaa käsitteenä rationaaliseen dialogisuuteen ja ideaalin keskustelutilanteen ihanteeseen, jossa ihmiset vaihtavat argumentteja keskenään ja samastuvat tarvittaessa myös vastapuolen asemaan. Tästä johtuen se ei kykene parhaalla mahdollisella tavalla saamaan otetta niistä jokapäiväisistä tilanteista, joissa joidenkin osallistujien ääni jätetään toistuvasti kuulematta julkisessa keskustelussa. Tutkielman viimeisessä luvussa kysynkin, voisiko Rancièren kuvaama kolmannen persoonan politiikka tarjota yhden mahdollisen tavan ymmärtää julkisoiden muodostumisprosesseja.

Kysymys siitä, kenellä on oikeus ja mahdollisuus osallistua julkiseen keskusteluun, on tärkeä myös TTIP-sopimuskeskustelua tarkasteltaessa. On selvää, että julkinen keskustelu ei ole TTIP-sopimuksen kohdalla toteutunut ideaalin puhetilanteen mukaisena, ihanteellista keskusteluyhteisöä ei ole muodostunut. Syyt siihen lienevät ainakin kahtaalla: ensinnäkään salainen neuvotteluprosessi ei ole antanut riittävää tietoa kansalaisille osallistua keskusteluun täysivaltaisina jäseninä. Toisekseen, vaikka sopimuksen sisältökysymykset ovat keränneet asiallista kritiikkiä ja uusia keskustelun avauksia, jotka ovat ylittäneet toisinaan jopa uutiskynnyksen, komissio ei ole vastannut asianmukaisesti esitettyyn kritiikkiin. Sen sijaan TTIP-keskustelulle näyttävät olevan tyypillisiä pirstaloituneet osajulkisot, jotka toimivat toisistaan erillään ja myös hierarkisesti eri tasoilla. Erimielisyyksiä syntyy eri syistä ja lähtökohdista, mutta Rancièren pohjalta mielenkiinto kohdistuu rakenteelliseen erimielisyyteen, niihin tilanteisiin, joissa puhetilanteen ideaalit jokaisen osapuolen kuulluksi tulemisesta tasavertaisina, rationaalisin keskustelukumppaneina eivät toteudu.

Näistä pohdinnoista ponnistaen tämän tutkielman tutkimuskysymykset voidaan muotoilla seuraavasti:

---

⁴⁶ Esim. Pietilä & Ridell 2008a; Ripatti-Torniainen 2012; Rautajoki 2014; Kangaspunta 2016.

⁴⁷ Dewey 1954; Blumer 1999.

1. Miten Rancièren kuvaama poliittinen erimielisyys eroaa Arendtin julkista toimintaa koskevissa käsityksessä hahmottuvasta erimielisyydestä, ja miten näiden kahden käsitystavan erot pitäisi ymmärtää suhteessa julkison-käsitteeseen?
2. Minkälaisina kansalaisjärjestöjen mahdollisuudet osallistua TTIP-sopimuksesta käytyyn keskusteluun hahmottuvat suhteessa päättäjiin ja valtamediaan yllämainittujen teorioiden pohjalta?

Näihin kysymyksiin vastaamalla kartoitan samalla sitä, mitä aineksia Rancièren ja Arendtin politiikan teorioista olisi mielekästä hyödyntää ja kenties yhdistää julkisen erimielisyyden tarkastelemiseksi 2010-luvulla.

1.4 Tarkastelun ainekset

Tässä työssä hyödynnän Rancièren ja Arendtin sekä myös Deweyn tuotannosta aineksia, jotka ovat relevantteja edellä muotoilemiini kysymysten kannalta. Kuten edellä on käynyt ilmi, varsinaisin huomioni kohdistuu Rancièren politiikan teoriaan ja tämän Arendtia kohtaan esittämään kritiikkiin. Työn loppupuolella suhteutan tarkasteluni myös julkison käsitteeseen. Seuraavassa esittelen lyhyesti käyttämäni kirjallisuutta ja teosten taustoja valottaen samalla ajattelijoiden suhdetta toisiinsa.

Rancièren ajattelu voidaan jakaa karkeasti kolmeen osa-alueeseen, jotka ovat estetiikka, politiikkaa ja pedagogiikka. Rancière on ideologikritiikistään tunnetun Louis Althusserin oppilas, mutta etäännyi tämän ajattelusta monien muiden tavoin Ranskan vuoden 1968 opiskelijamellakoiden yhteydessä. Rancière arvostelee etenkin oppimestarinsa ymmärrystä emansipaation logiikasta kirjassaan *La Leçon d'Althusser* (Rancière 1974). Toisin kuin Althusser Rancière ei nähnyt pedagogiikkaa tiedon siirtämisenä tietäjän ja tietämättömän välillä vaan korosti kaikkien älyjen tasa-arvoa ja piti myös oman toimintansa mottona lausetta: ”kengänkiillottaja ja dekaani seisovat älynsä perusteella samalla viivalla”⁴⁸. Kirjassaan *Le maître ignorant. Cinq leçons sur l'émancipation intellectuelle* (Rancière 1987) hän tiivistää pedagogi Joseph Jacototiin viitaten emansipaation esteet kahteen lauseeseen: ”minä en kykene” ja ”minä tiedän”⁴⁹. Rancièren tavoite ei ole todistaa kaikkien älyjen tasa-arvoa todeksi, vaan ennemminkin katsoa, mitä kaikkea tämän ajatuksen varassa voi tehdä. Tämä kenen tahansa tasa-arvo kenen tahansa toisen kanssa on myös Rancièren politiikan teorian lähtökohta. Rancièrelle politiikkaa on, kun tasa-arvon logiikka lävistää herruuden luonnolliseksi oletetun logiikan. Tästä nähtävissä ja sanottavissa olevan luonnollisena näyttäytyvästä järjestyksestä

---

⁴⁸ Ks. The European Graduate School, “Jacques Rancière”.

⁴⁹ Rancière 1991, 57.

Rancièrè käyttää termiä poliisi, josta voi löytää yhtäläisyyksiä Michel Foucault'n vallan analytiikkaan⁵⁰.

Rancièrelainen ymmärrys *demoksesta* puolestaan kumpuaa Lacanilta vaikutteita saaneesta yhteiskuntateoriasta, joka hylkää positiivisen määritelmän kansasta. Niin kututussa lacanilaisessa yhteiskuntateoriassa ei ole olemassa mitään totaliteettia, orgaanista tai homogeenista kokonaisuutta, jonka sana kansa nimeäisi. Slavoj Žižekin mukaan kyse on Jacques Lacanin argumentin ”Naista ei ole olemassa” laajennuksesta lauseeksi ”Kansaa ei ole olemassa”.⁵¹ Rancièren politiikan teorian voi nähdä ammentavan aineksia niin ranskalaisen tieteenfilosofian, fenomenologian, psykoanalytiikan kuin jälkistrukturalisminkin suunnalta. Rancièrè pyrkii jatkuvasti tekemään eroja keskustelukumppaneihinsa ja tulkitsemaan aiempia kirjoittajia uudelleen. Keskustelukehikkoa on toisinaan vaikea tunnistaa, ja lähdeviitteitä hän käyttää ranskalaiseen tapaan säästeliäästi.

Tässä tutkielmassa keskityn Rancièren osalta erityisesti hänen politiikkaa käsitteleviin teoksiinsa, joista tärkein on *Erimielisyys. Poliitikka ja filosofia* (2009 ; ransk. alkuteos *La Mésestente. Politique et philosophie*, 1995). Tarkennuksia keskeisiin aistisen jaon ja kansan käsitteellistykseen olen katsonut erityisesti teoksesta *Aistisen osa* (Rancièrè 2006; ransk. alkuteos *Le Partage du sensible*, 2000). Tarkastellessani Arendtin ja Rancièren eroja hyödynnän myös artikkeleita ’Who is the Subject of the Rights of Man’ (Rancièrè 2004), joka on julkaistu alkujaan akateemisessa jurnaalissa *South Atlantic Quarterly*ssa ja myöhemmin ainakin englannin kielisessä kokoomateoksessa *Dissensus. On Politics and Aesthetics* (Rancièrè & Concoran 2010). Rancièrè käsittelee Arendtin näkemyksiä myös Rancièren erimielisyysajattelua käsittelevän kirjan *Reading Rancièrè* johdantoluvussa ’The Thinking of Dissensus’ (Rancièrè 2011). Soveltaessani Rancièren ajatuksia mediatutkimuksen kentällä hyödynnän erityisesti tekstitä *Le Spectateur émancipé* (Rancièrè 2008)⁵².

Suomessa Rancièren teoretisointeja on hyödynnetty ainakin politiikan tutkimuksen, poliittisen filosofian, kuvataiteen ja kasvatustieteiden tutkimuksissa ja opinnäytetöissä⁵³. Julkisuutta ja julkisen mielipiteen muodostumista käsittelevän kirjallisuuden parissa Rancièren nimeen törmää kuitenkin huomattavasti harvemmin. Arendtin ja Rancièren käsitteellistysten suhdetta käsittelevää kirjallisuutta on etenkin suomeksi vaikea löytää. Muun muassa Jussi Backman on kuitenkin vertaillut Arendtin ja Alain Badioun käsityksiä ideologiasta ja politiikasta⁵⁴. Badiou taas kuuluu Rancièren aikalaisiin ja

---

⁵⁰ Katso esim. May 2013; Biesta 2008.

⁵¹ Žizek 2005 sit. Kurki 2008, 3.

⁵² Kirjasta ilmestyi elokuussa 2016 Tutkijaliiton suomennos *Vapautunut katsoja*, jota en kuitenkaan ehtinyt hyödyntää tässä työssä.

⁵³ Ks. esim. Rättilä 2012; Salonen 2015; Betia 2013.

⁵⁴ Backman 2003, 271–287.

ranskalaisten vasemmistofilosofien joukkoon. Englanniksi Rancièren ja Arendtin teorioita ovat puolestaan vertailleet ainakin Andrew Scaap (2011), Christina Beltran (2009) ja James Ingram (2006), joiden näkemykset näiden kahden ajattelijan eroista poikkeavat jonkin verran toisistaan ja joita kaikkia sivuan myös tuonnempana tässä tutkielmassa. Omassa asetelmassani painottuu erityisesti julkinen keskustelu viestintänä. Tältä osin omaan lähtökohtaani kenties lähimpänä on Tiina Rättilän (2012) politiikantutkimuksen väitöskirja *In Your Face! Analysing Public Political Performance as Communication*. Jos poliittiset performanssit, mielenosoitukset ja muut vastarinnan hetket ymmärretään rancièrelaisittain pyrkimyksiksi tulla lasketuksi puhuvien yhteisöön, näiden vastarinnan tekojen ymmärtäminen viestinnäksi on tärkeää myös julkisuuden teorian näkökulmasta. Teoreettisessa mielessä uutena avauksena tässä työssä voi nähdäkseni pitää Deweyn julkisoa ja Rancièren erimielisyyttä vertailevaa pohdintaosuutta työn loppupuolella. En myöskään ole löytänyt aiempaa tutkimusta, jossa TTIP-sopimusneuvotteluihin liittyviä epäkohtia eriteltäisiin mainittujen teorioiden pohjalta, kuten itse teen.

Nähdäkseni niin Rancièren, Arendtin kuin Deweynkin tuotannossa on keskinäisiä resonansseja poliittisen toiminnan käsitteellistämässä, ja siksi he muodostavat mielekkään vertailukohdan toisilleen. Kaikki kolme näkevät julkisen alueen jonakin, joka muodostuu vasta toiminnan ja puheen kautta. Kaikki ovat myös käytännön teoreetikoita sikäli, että he haluavat välttää poliittisen filosofian palauttamista kysymykseen hyvästä hallintomuodosta. Suhteessa poliittisen filosofian kaanoniin he näyttäisivät löytävän perustavamman tavan ajatella poliittista toimintaa.. Kenenkään analyysissä ei ole kysymys vain maailman tulkitsemisesta saati ikuisista totuuksista, vaan politiikan palauttamisesta ja maailman muuttamisesta sitä kautta. Näin kaikki kolme ottavat etäisyyttä siihen platonilaiseen käsitykseen, jossa filosofia eristyy ihmisen toiminnasta ja sen muodoista. Tämän työn teoreettisessa keskiössä ovat kuitenkin Rancièren ja Arendtin politiikan teoriat. Edellä mainituista samankaltaisuuksista johtuen Rancièren Arendt-kritiikkiä on mielestäni kuitenkin hedelmällistä tarkastella suhteessa Deweyn julkiso-käsitteeseen.

Teoreetikkojen toiminnallinen ote tulee esiin muun muassa siinä, että niin Arendt kuin Rancièrekin ovat johdonmukaisesti kieltäytyneet poliittisen filosofin tittelistä. Rancièren mukaan millään poliittisella järjestelmällä ei ole pysyvää tai ikuista perustaa ja juuri siksi ei myöskään voi olla poliittista filosofiaa. Kuten Rancière kirjoittaa, politiikka ei ole millään ilmiselvällä tavalla filosofiapuun yksi haara, luonnollinen osa, joka täydentäisi filosofiaa sen teoreettisella tarkastelulla. Rancièren mukaan filosofiassa ei ole osia, vaan filosofian kohteet ovat omanlaisiaan: politiikan, taiteen, tieteen tai muun ajattelutoiminnan kohtaamisesta syntyviä ajattelun solmuja, jotka nousevat

esiin paradokseina, konflikteina tai *aporioina*.⁵⁵ ”Filosofiasta tulee poliittista, kun se ottaa vastaan politiikalle tyypillisen hämmennyksen, esimerkiksi kysymyksen siitä, miten ”tasa-arvoisuus voi koostua tasa-arvoisuudesta ja eriarvoisuudesta”, Rancière esittää⁵⁶.

Arendtia tutkinut Ari-Elmeri Hyvönen on puolestaan todennut, että myös Arendtin ajattelun lähtökohtana on kokemus maailmasta, jota Arendt pyrkii tulkitsemaan liikkumalla menneisyyden ja tulevaisuuden välillä, kriittisestä historiankirjoituksesta ja historiallisista tapahtumista tulevaisuuden ennakkointiin.⁵⁷ Hyvösen mukaan Arendt omaksui opettajaltaan Martin Heideggeriltä länsimaisen filosofian historian uudelleenluennan. Historiallisen dekonstruktion kautta Arendt kartoittaa modernin maailman maailmattomuutta. Tämä kunnianhimoinen teoreettinen projekti pyrkii näyttämään, kuinka inhimillistä toiminnallisuutta on ymmärretty eri aikoina, ja kuinka niitä voitaisiin ymmärtää muuttuneessa maailmassa. Arendtilaisittain hahmotetun politiikan lähtökohtana on ihmisten välinen maailma ja sen moninaisuus, kun taas filosofiaa leimaa tästä maailmasta vetäytyminen.⁵⁸ Poliitiikan teorian tehtävänä onkin Arendtin mielestä ajatella sitä, mitä me teemme, - haaste, jonka hän nostaa esiin teoksensa *Vita activa, ihmisenä olemisen ehdot* johdantoluvussa seuraavasti:

’Mitä me teemme’ on tämän kirjan keskeinen teema. Käsittelen ihmisenä olemisen ehtojen kaikkein perustavimpia piirteitä, niitä aktiviteetteja, joiden on perinteisen ja nykyisenkin käsityksen mukaan ajateltu olevan jokaisen ihmisen ulottuvilla. Tästä ja muista syistä sivuutan, korkeimman ja kenties puhtaimman aktiviteetin, johon ihmiset pystyvät, eli ajattelun.⁵⁹

Vaikka olen tietoinen terminologiseen virtaviivaistamiseen sisältyvistä ongelmista, kutsun jatkossa sekä Rancièrea että Arendtia politiikan teoreetikoiksi.

Nojaan tutkielmassani Arendtin osalta enimmäkseen hänen filosofiseen pääteokseensa *Vita activaan*, joka tiivistää myös eräitä Arendtin aiempia pohdintoja. Tarkennuksia olen etsinyt teoksista *Crises of the Republic* (Arendt 1969) ja *The Origins of Totalitarianism* (Arendt 1951). Arendt on noussut klassikkomaineeseen erityisesti kuolemansa jälkeen niin politiikantutkimuksessa, filosofiassa kuin naistutkimuksessa. Myös julkisuudesta ja sen luonteesta kiinnostuneelle Arendtin analyysi *poliksesta* sekä yksityisen ja julkisen alueen katoamisesta tarjoaa tutustumisenarvoista luettavaa.

---

⁵⁵ Rancière 2009a, 13–16.

⁵⁶ Rancière 2009a, 16.

⁵⁷ Hyvönen 2014, 569–589.

⁵⁸ Mt.

⁵⁹ Arendt 2002, 13.

Vaikka Arendtia ei ole totuttu liittämään yhdysvaltalaisen pragmatismien perinteeseen, hän jakaa John Deweyn huolen julkisuuden alueen katoamisesta modernissa mediavälitteisessä yhteiskunnassa. Lisäksi heitä yhdistää toiminnallinen näkökulma. Myöskään Deweylle ajattelu ei ollut tiedon tarkkailua vaan aktiivista toimintaa, jonka arvo testataan käytännössä. Tämän työn teoreetikkojen tavoin Dewey kohdisti huomionsa kokemuksen ja kielen suhteisiin. Kokemus on hänestä jotakin, mikä kertyy ihmiseen elämän aikana ja vaikuttaa myös tuleviin yksittäisiin kokemuksiin. Kieli taas sekä muodostuu näistä kokemuksista että synnyttää näitä kokemuksia.⁶⁰ Kuten sanottu, Deweyn osalta kohdennan huomioni käsitteeseen *public*, jota hän avaa teoksessaan *The Public and Its Problems*. Suomalaisessa media- ja viestintätutkimuksessa *public*-termi Deweyn käyttämässä mielessä on käännetty julkisoksi. Kotimaisessa keskustelussa käsitteen käyttöön ottamisen taustalla oli havainto siitä, että suomen yleisö-sana ei tavoita sitä kansalaisuuteen suuntautuvaa julkista toimeliaisuutta ja keskustelua, jota englannin kielessä voitiin kuvata sanan *public* avulla⁶¹. Toisin sanoen, ja kuten Veikko Pietilä julkisoa käsittelevissä kirjoituksissaan usein korostaa, julkisena oleminen ei ole objektina ja kohderyhmänä olemista. Tai vielä toisin: missä yleisö määrittyy suhteessa joukkoviestintään, siinä julkiso määrittyy suhteessa siihen kysymykseen, joka on kutsunut sen esiin⁶².

Kuten sanottua, työni painotus on erimielisyyden teoriassa, jonka kautta on mahdollista ja mielenkiintoista sitten tarkastella myös TTIP-sopimuksen kaltaisia globaaleja keskusteluja. TTIP-sopimusta koskeva aineistoni koostuu pääasiassa kansalaisjärjestöjen kannanotoista, raporteista ja analyyseistä. Kriittistä tutkimustietoa sopimuksen vaikutuksista on tuottanut erityisesti taloustieteilijöiden tutkijaverkosto CEPR-keskus, joka on julkaissut myös vuodettuja tietoja verkkosivuillaan. Useissa eri maissa ja monista eri järjestöistä koostuva TTIP-verkosto on koonnut tätä ja muuta tietoa sopimuksesta yhteen. Suomessa näkyvimpiä verkostoon kuuluvia tahoja ovat kansalaisjärjestö Attacin Suomen osasto ja Greenpeace-Suomi. Kansalaisjärjestöjen sopimukseen kohdistavaa kritiikkiä olen pyrkinyt vertaamaan sopimusta puoltavien tahojen, kuten Euroopan komission, Elinkeinoelämän keskusliiton ja ministerien tarjoamiin argumentteihin ja tiedotteisiin. Olennainen kysymys on, miten nämä toisilleen vastakkaiset kannat näyttäytyvät valtamediassa.

---

⁶⁰ Dewey 1934.

⁶¹ Pietilä & Ridell 1998; myös Ripatti-Torniainen, 2013, 55.

⁶² Pietilä 1999, 9.

1.5 Tutkielman rakenne

Tutkielmani jakautuu neljään osakokonaisuuteen, joista kullekin on varattu oma päälukunsa. Tämän johdantoluvun jälkeen valotan luvussa 2 Rancièren politiikan teorian pääkäsitteitä lähtien liikkeelle aistittavan osasta ja päätyen kansan määritelmään. Kuvaan luvussa Rancièren politiikan teorian pääpiirteitä ja siihen sisältyvää käsitystä demokratiasta. Tarkastelen lisäksi, millä perusteilla TTIP-sopimukseen kohdistunut vastarinta on rancièrilaisista lähtökohdista poliittista toimintaa.

Luvussa 3 avaun Arendtin käsitteistöä ja kuvaan hänen ymmärrystään poliittisesta toiminnasta sekä julkisen poliittisen alueen häviämisestä ja sen sekoittumisesta yksityiseen. Arendtin kautta on mahdollista ymmärtää demokraattisen keskustelun häviämisen taustalla olevia ongelmia globaalissa massayhteiskunnassa. Esitän, että julkisen sekoittuminen yksityiseen on nähtävissä niin verkon sosiaalisessa mediassa kuin perinteisessä valtamediassakin, minkä puolestaan katson olevan yhteydessä mediatuotannon yhä vahvempaan markkinaehtoistumiseen. Arendtilaisesta näkökulmasta yksityisen ja julkisen alueen sekoittumisessa on kuitenkin pohjimmiltaan kyse pitkälle journalismin ulkopuolelle yltävästä yhteiskunnallisesta kehityksestä. TTIP-sopimuksen osalta kiinnitän tässä luvussa huomiota yksityisyyden suojan, laajamittaisen verkkovalvonnan ja tietovuotojen suhteeseen. On syytä huomata, että tiedon siirtäminen, saatavuus, prosessointi ja säilytys sekä siihen liittyvät oikeudet määrittellään todennäköisesti vapaakauppasopimuksissa uudelleen⁶³, millä on välittömiä vaikutuksia sananvapauden toteutumiseen ja julkisen keskustelun mahdollisuuksiin.

Luvun 4 olen varannut Rancièren ja Arendtin erimielisyyskäsitteen erojen käsittelemiseen. Käyn läpi Rancièren tekstissään 'Who Is the Subject of the Rights of Man' ja 'Thinking of Dissensus' esittämää Arendt-kritiikkiä ja pohdin sen osuvuutta suhteessa omaan tulkintaani Arendtista. Rancière keskittyy tarkastelemaan erityisesti Arendtin tekstiä 'The Decline of the Nation-State and the End of the Rights of Man' Arendtin teoksessa *Origins of Totalitarianism* (1951). Näiden lisäksi tarkastelen osiossa erityisesti edellisessä luvun tulkintoja *Vita activa* ja toisaalta pohdin lyhyesti Rancièren Arendt-kritiikin suhdetta Arendtin kansalaistottelemattomuutta ja juutalaisuutta käsitteleviin kirjoituksiin.

Luvussa 5 käänän huomioni ristiriitoihin, jotka sävyttävät valtaviestinten ja niiden ylläpitämän mielipidevallan suhdetta nykyisiin mediankäyttäjiin ja näiden aktiivisuuteen. Avaan Rancièren ajatuksia katsojasta esseessä *Le Spectateur émancipé* ja rinnastan ne yleisötutkimuksen kentällä esitettyihin käsityksiin. Lisäksi pureudun luvussa siihen, kuinka Rancièren kuvaama emansipaation projekti voisi liittyä julkison käsitteeseen. Tutkielmani rajoissa ei ole mahdollista avata eroja ja

---

⁶³ 45 kuluttaja-, terveys- ja tiedonvapausjärjestön kannanotto immateriaalioikeuksien ulossulkemiseksi 18.3.2013, *Citizen.org*; Immateriaalioikeusasiantuntijoiden kannanotto 13.12.2013; ks myös U.S. Council for International Business 10.5.2013

yhtenevyyksiä Deweyn ja Rancièren kokemuskäsitteen välillä kovin tarkasti. Haluan silti nostaa esiin kysymyksen siitä, voisiko julkisoiden syntyprosesseja ymmärtää hedelmällisesti Rancièren emansipaatiokäsitteen pohjalta. Tämä tarkoittaisi, että rationaalisen dialogisuuden lisäksi huomioon otetaan julkiseen keskusteluun Rancièren mielestä olennaisesti kuuluvat kolmannen persoonan ”leikit”.

Tarkoitukseni tässä työssä ei ole osoittaa yhtä teoriaa oikeaksi ja toista vääräksi. Sen sijaan haluan katsoa, mitä teorioiden vuoropuhelusta syntyy. Oletukseni on, että jos ei enempää, niin ainakin esiin nousee hivenen toivoa antava kuva kansalaisten ja globaalien demokratian mahdollisuuksista aikana, jolloin globaali budjettikuri ja sitä pönkittävät (media)diskurssit vaativat kansalaisilta aina vain suurempaa kuuliaisuutta. Kyse on samalla yrityksestä tunnustella niitä säröjä ja halkeamia, joiden kautta TTIP-sopimuksen kriittinen tarkastelu ja kritiikin työstäminen toiminnaksi käyvät mahdollisiksi..

Työn päätösluvussa 6 tiivistän johtopäätökset ja hahmottelen suuntaa jatkotutkimukselle sekä tarkastelen Rancièren ajatteluun kohdistunutta kritiikkiä kartoittaen samalla oman tutkielmani puutteita.

2 Rancièren politiikan estetiikasta

2.1 Aistittavan osa

Aistittavan osaa voi pitää Rancièren ajattelun ydinkäsitteenä, johon hänen muut käsitteellistyksensä aina tavalla tai toisella liittyvät, ja joka lävistää hänen teoriansa estetiikasta, politiikasta ja historiasta. Yksi Rancièren omaperäisimmistä ajatuksista on estetiikan ja politiikan yhdistäminen aistittavan osan käsitteen avulla. Viime kädessä juuri tämä käsite erottaa Rancièren ajattelun muista politiikan ja estetiikan filosofeista, myös tämän tutkimuksen kannalta tärkeästä Hannah Arendtista. Tässä luvussa tarkastelen, mitä Rancière tarkoittaa aistittavan osalla ja kuinka se liittyy hänen politiikan teoriaansa.

Ranskankielisissä alkuperäisteksteissä Rancière käyttää käsitettä *le partage du sensible*, josta englanninkielisessä kirjallisuudessa näkee usein käytettävän käännöstä *the distribution of the sensible*. Suomenkielinen vastine ”aistittavan osa” hävittää sanan *sensible* kaksoismerkityksen aistein havaittavan ja järjellisen välillä. Sanalla *sense* tai *sensible* Rancière ei viittaakaan ensisijaisesti järkeen tai arvostelukykyyn, vaan siihen, mikä ympärillämme on aistittua tai aistein havaittavissa. Termivalinnan voi kuitenkin katsoa sisältävän kannanoton laajempiin tietoteoreettisiin kysymyksiin: aistittavan kautta Rancière painottaa tiedon empiiristä, kokemusperäistä ja siten myös muuttuvaa luonnetta.

Rancière-suomennoksissa sana *partage* on käännetty vaihtelevasti osaksi tai jaoksi. Kuten Rancière -suomentaja Heikki Kujansivu huomauttaa, *partage*-termi tarkoittaa samaan aikaan niin jakoa, osaa kuin kohtaloa, jotka kaikki myös edellyttävät toisiaan: vain toisistaan erilliset voivat osallistua johonkin yhteiseen, ja vain johonkin yhteiseen osallistuvat voivat eriytyä. Kohtalo puolestaan on sitä, mikä tulee kunkin osaksi.⁶⁴ Käytän tässä työssä Rancièren pääkäsitteestä *le partage du sensible* suomennosta *aistittavan jako*. Hän itse kuitenkin käyttää myös sellaisia termejä kuin *le distribution du sensible* ja *la répartition des places*⁶⁵, jolloin korostuu jakaminen aktiivisena toimintana⁶⁶. Toisin sanoen jaot ovat ihmisten tekoja, ja ne voidaan siten aina kyseenalaistaa. Ylipäätään Rancièren ajattelu ja käsitteiden käyttö ovat jatkuvassa liikkeessä. Termeillään hän pyrkii saamaan otetta jostain, mikä ei vielä ole valmista. Tämän voi huomata myös seuraavasta tiiviyydessään vaikeaselkoisesta määritelmästä, jonka Rancière antaa aistittavan osalle:

---

⁶⁴ Suomentajan selityksiä teoksessa Rancière 2006, 48–49, loppuviite 4, suomentajat Heikki Kujansivu & Janne Kurki.

⁶⁵ suom. aistisen jakaminen, paikkojen jakaminen.

⁶⁶ Suomentajan selityksiä teoksessa Rancière 2006, 48–49, loppuviite 4, suomentajat Heikki Kujansivu & Janne Kurki

Kutsun aistittavan osaksi sitä aistittavan selvyyksien systeemiä, joka antaa nähtäväksi samalla kertaa sekä yhteisen olemassaolon, että ne leikkaukset, jotka määrittävät siinä vastaavat paikat ja osat. Aistittavan osa kiinnittää samaan aikaan sekä jaetun yhteisen että sen yksinomaiset osat. Tämä osien ja paikkojen jakauma perustuu toiminnan tilojen, aikojen ja muotojen jakoon, joka määrittää itse sitä tapaa, jolla yhteinen tarjoutuu osallistumiselle ja jolla yhdellä jos toisellakin on osansa tässä jaossa.⁶⁷

Aistittavan osalla Rancière tarkoittaa siis aistittavan maailman järjestystä, aistittavien ilmiselvyyksien systeemiä, joka vaikuttaa siihen, miten ja mille havainnoille annamme merkityksiä. Aistittavan osa perustuu aina jakamiseen: sisällyttämiseen ja ulkopuolelle jättämiseen. Vaikka aistihavainnoissa ja niistä tehdyissä tulkinnoissa on kysymys kognitiivisesta prosessista, jossa mieli tulkitsee uusia kokemuksia aiemmin opitun pohjalta, käsitteenä aistittavan osa ei painota ihmisajattelun kognitiivispsykologista puolta. Kyse on ennemminkin ontologisesta käsitteestä, jonka avulla Rancière haluaa muistuttaa, että vallankäyttö alkaa siitä hetkestä, jona havaitsemme yhden asian toisen sijaan, ja kun valitsemme yhden tavan toisen sijaan kuvataksemme tätä kokemusta.

Rancière katsoo, että aistittavan jako paljastaa jonkin yhteisen olemassaolon rajaten samalla siihen kuuluvia osia ja positioita. Näin aistittavan jakaminen tuottaa faktojen systeemin, joka rajaa sitä, mikä voidaan nähdä, kuulla ja sanoa, mitä voidaan ajatella ja tehdä.⁶⁸ Aistittavan osa on Rancièrelle selvästi sosiaalinen käsite. Se on ajan ja paikan järjestys, merkityksellisen ja ei-merkityksellisen järjestys. Aistittu materiaallinen maailma on läpikotaisin sosiaalinen, ja tämä määrää sitä, mikä on näkyvää ja mikä ei ole, kenet me kuulemme tai kenen ääni on pelkkää melua. Näin aistittavan osa määrittää myös sitä, kenellä on osa yhteisessä sosiaalisessa maailmassa.

Aistittavan jakaminen osoittaa, millainen osa kullakin voi olla yhteisessä maailmassa sen pohjalta, mitä hän tekee sekä sen ajan ja tilan mukaan, jossa tätä toimintaa harjoitetaan. Esimerkiksi se, että ihmisellä on tämä tai tuo työ määrittää hänen pätevyytensä tai epäpätevyytensä yhteiseen. Aistittavan jako määrittelee näkyvänä tai ei-näkyvänä olemisen tosiasian yhteisessä tilassa.⁶⁹ Tiivistäen voi muotoilla, että Rancière kutsuu aistisen jaoksi prosessia, jossa yhteiskunnan yhteinen jaetaan paikkoihin ja aikoihin, toimiin ja tehtäviin. Me jaamme jotain yhteistä, mutta samalla yhteinen jakaa meidät: miehiin, naisiin, työtätekeviin, työttömiin ja niin edelleen. Näin aistisen osa määrittää myös sen, minkälaiset reaktiot ja toimintatavat ovat kussakin ajassa ja paikassa hyväksytyjä ja mitkä eivät.

---

⁶⁷ Rancière 2006, 8. Alkuperäistekstin muotoilu: "J'appelle partage du sensible ce système d'évidences sensibles qui donne à voir en même temps l'existence d'un commun et les découpages qui y définissent les places et les parts respectives. Un partage du sensible fixe donc en même temps un commun partagé et des parts exclusives. Cette répartition des parts et des places se fonde sur un partage des espaces, des temps et des formes d'activité qui détermine la manière même dont un commun se prête à participation et dont les uns et les autres ont part à ce partage". (Rancière 2000, 12.)

⁶⁸ Rancière 2006, 8.

⁶⁹ Mt.

Se mikä on ymmärrettävä diskurssi psykiatrin vastaanotolla, ei todennäköisesti ole tarkoituksenmukainen työhaastattelutilanteessa. Rancièrille sosiaalinen ei kuitenkaan ole arvojen hierarkia, luokka, kulttuuri tai sosiaalisen kohtaamisen tapa, vaan kyse on ennemminkin tavasta, jolla ihmiset eroavat ja yhdistyvät aikojen ja paikkojen järjestyksessä.

Yksi esimerkki tästä aikojen ja paikkojen jaosta löytyy jo Rancièren kirjasta *La nuit les prolétaires: Archives du rêve ouvrier* (1981). Siinä hän tarkastelee työläisrunoilijoiden ja työläisfilosofien elämää aikalaisaineistojen pohjalta Ranskan vuoden 1830 vallankumouksen⁷⁰ jälkeen. Rancière tulkitsee, että työläisrunoilijat kokivat ruumiillisen työn riistävän heiltä sen, mitä he todella halusivat, vapauden. Sen sijaan, että he olisivat toivoneet parempia työoloja, he toivoivat enemmän vapaa-aikaa kirjoittaa ja ajatella. Koska tällaista aikaa ei ollut, työläisrunoilijat ja -filosofit työskentelivät päivisin ja kirjoittivat öisin. Yö edusti työläisajattelijalle boheemia elämää. Esimerkkien kautta Rancière pyrkii havainnollistamaan sitä, mikä on hänen ajatustensa keskiössä: yhteinen maailma aikojen ja paikkojen jakona. Tiivistäen Rancière tarkoittaa, että paikkansa tietäminen työläisenä on myös paikkansa tietämistä aikaan osallistumisena – on aika nukkua ja on aika tehdä työtä. Olennaista silti on, että kaappaamalla työhön menetetyt ajan takaisin yön tunteina - elämällä silloin toisin - työläisrunoilijat ja -filosofit puuttuivat heille annetun ajan jakoon.⁷¹

Rancièrillä politiikan ytimessä on siis aina estetiikka. Hän kuitenkin korostaa, että estetiikkaa ei pidä sekoittaa politiikan estetisoitumiseen, johon esimerkiksi Walter Benjamin viittaa esteettisen auran⁷² käsitteellä.⁷³ Rancièrillä estetiikka ei myöskään viittaa taiteen teoriaan yleisesti tai taiteeseen yleisöhuomion kohteena. Sen sijaan hän käsittää estetiikan aistittavan jakamisen muotoina, jotka puuttuvat tekemisen tapojen yleiseen jakoon. Estetiikka on hänelle taiteeseen samastumisen ja taiteen ajattelun järjestys. Tässä esteettisessä järjestyksessä esteettiset käytännöt tarkoittavat erilaisia näkyvyyden muotoja, niiden ottamaa tilaa ja vaikutuksia yhteiseen. Esteettiset käytännöt ovat

---

⁷⁰ Heinäkuun 27.–29. 1830 Pariisissa tapahtunut kansannousu, joka johti kuningas Kaarle X:n vallasta luopumiseen ja Ludvig Filipin valtaannousuun. Kansannousu oli reaktio konservatiivisen Kaarle X:n julkaisemiin taantumuksellisiin heinäkuun ordonansseihin, joiden katsottiin kumoavan vuoden 1814 perustuslain periaatteet. Väkijoukko valloitti Tuileries'n, Louvren, arkkikiispan palatsin ja muita tärkeitä rakennuksia. Kaarle X luopui vallasta 2. elokuuta ja hänen tilalleen uudeksi kuninkaaksi nimettiin 9. elokuuta Ludvig Filip, jonka hallituskautta 1830–1848 kutsuttiin heinäkuun monarkiaksi. (Ks. esim. *Wikipedia*, ”Heinäkuun vallankumous”.)

⁷¹ Rancière 2012, 115–123.

⁷² Poliitiikan estetisoiminen tarkoittaa poliittisen kamppailun – Benjaminille omistussuhteiden radikaalin uudelleen määrittelyn ja siten muutoksen – korvaamista politiikan teatterilla ja mielikuvien tuotannolla. Suurten ihmismassojen (sotilaiden, urheilijoiden, työläisten) muodostamien joukko-ornamenttien estetiikka – sarjatuotannollisen toiston rytmittämät marssit ja rituaaliset paraatit – korvaavat ”politiikan”. Poliittisen osallistumisen ja itseilmaisun sijaan massat identifioivat itsensä politiikan spektaakkeliin. Poliitikasta tulee kulutuksen ja esteettisen kontemplaation kohde. (Benjamin 1989, 142–143, 145–146, 149, 158–162.)

⁷³ Rancière 2006, 8–9.

puuttumista aistisen jakoon, koska tekemisen tavat puuttuvat aina tekemisen tapojen yleiseen jakoon. Näin määritelmä ylittää taiteen rajatun alueen.⁷⁴

2.2 Demokratia politiikan esteettisenä järjestelmänä

Yksi Rancièren ydinväitteitä on, että politiikan esteettinen järjestelmä on yhtä kuin demokratian järjestelmä. Tämän ymmärtämiseksi on syytä täsmentää politiikan ja vallankäytön eroa, jonka Rancièrè tekee jyrkästi kirjassaan *Erimielisyys. Poliittikka ja filosofia*. Toisin sanoen puhuessaan politiikasta hän ei puhu vakaasta yhteiskuntarakenteesta, pikemminkin päinvastoin. Rancièren ajatus politiikasta kiteytyy tasa-arvon korostamisessa demokratian perustavanlaatuisena tekijänä:

Politiikkaa on olemassa, koska – ja silloin kun – vapaus keskeyttää paimenkuninkaiden, sotaherrojen tai omistajien luonnollisen järjestyksen ja tekee olemassa olevaksi sen perimmäisen tasa-arvon, jonka varassa kaikki yhteiskunnallinen järjestys lepää [...] Poliittikkaa on, kun tämän tasa-arvon vaikutus lävistää herruuden luonnolliseksi oletetun logiikan.⁷⁵

Politiikka tarkoittaa siis hallitsevan jaon haastamista yhteiskunnassa. Heikki Kujansivun tiivistystä lainatakseni Rancièrèlle politiikka on olemassa vain silloin, kun osattomien osa esittää vaatimuksen tasa-arvosta olemassa olevalle, hallitsevalle osajolle. Tämän kaltainen politiikka on kuitenkin mahdollista vain *demoksessa*, tarkalleen ottaen demokratiassa.⁷⁶ Demokratia ei Rancièrèlla tarkoita ensisijaisesti hyvää poliittista järjestystä, sillä hänen mukaansa demokratian ydin ei sijaitse missään järjestelmässä. Vastaavasti oikeudenmukaisuus on hänestä jotakin enemmän kuin yksilöiden keskinäisten etujen tasaamista tai heidän toisilleen tekemien vahinkojen korvaamista.⁷⁷

Selittääkseen tarkemmin näkemyksensä demokratiasta Rancièrè palaa tarkastelemaan Aristoteleen käsitystä politiikasta. Aristoteleen mukaan antiikin Kreikan kaupunkivaltiossa vallitsi kolme arvoasetelmaa: harvojen rikkaus, parhaiden hyve (tai erinomaisuus) ja vapaus, joka kuuluu kansalle. Itsenäisinä hallitusmuotoina rikkaiden oligarkia, hyvien ihmisten aristokratia ja kansan demokratia uhkaisivat toisiaan. Jos nämä yhteisön jäsenyyteen oikeuttavat ominaisuudet yhdistetään taitavasti, syntyy Aristoteleen mukaan yhteistä hyvää. Rancièrè tuo esiin, että tätä ”kaunista asetelmaa vaivaa kuitenkin salainen epätasapaino”, sillä Aristoteleen demokratia kätkee sisäänsä perustavanlaatuisen

---

⁷⁴ Mt.

⁷⁵ Rancièrè 2009a, 43. Alkuperäistekstin muotoilu: « Il y a de la politique parce que - lorsque - l'ordre naturel des rois pasteurs, des seigneurs de guerre ou des possédants est interrompu par une liberté qui vient actualiser l'égalité dernière sur laquelle repose tout ordre social (...) Il y a de la politique lorsque la logique supposée naturelle de la domination est traversée par l'effet de cette égalité. » (Rancièrè 1995, 37.)

⁷⁶ Kujansivu 2007, 30–33.

⁷⁷ Rancièrè 2009a, 23–47.

vääryyden – myytin kansan vapaudesta.⁷⁸ Vapaus ei nimittäin ole määritettävissä oleva ominaisuus. Lisäksi kansa ei ole muuta kuin erittelemätön massa niitä, joilla ei ole mitään todellista oikeutusta – ei vaurautta eikä hyvettä – mutta jotka kuitenkin tunnistavat itsessään saman vapauden kuin he, joilla nämä ominaisuudet on.⁷⁹

Ominaisuudettomien ja omaisuudettomien ihmisten massa samastaa itsensä yhteisön nimeen. Tämä tapahtuu sen vääryyden nimissä, jota sille tekevät ne, joiden ominaisuuden tai ominaislaadun luonnollinen seuraus on sysätä takaisin olemattomuuteen ne, joilla ei ole osaa missään. Kansa samastaa itsensä koko yhteisöön sen vääryyden nimissä, jonka muut tekevät sille.⁸⁰

Rancièren ajatuksen toisin muotoillen, kansa tekee vapaudesta oman ominaisuutensa, koska sillä ei ole aatelisten hyveitä tai oligarkkien omaisuutta. Tosi asiassa kansa ei ole sen vapaampi kuin kukaan muukaan. Rancièrè painottaa, että kansa ei ole luokka muiden joukossa, vaan se on osattomien osa: ei-mikään ja samalla kaikki⁸¹. Koska kansa on kaikki eikä mitään, sitä on mahdoton representoida – esittää ja edustaa – kansana. Yksinkertaisesti kansa on aina enemmän kuin osiensa summa; se on enemmän kuin eläkeläiset, tamperelaiset, homot, turvapaikanhakijat tai suomalaiset yhteen laskien. Se on nimetöntä, humisevaa massaa, kasvottomia kasvoja iltapäiväruuhkassa, suosionosoitusten pauhua tai paheksuvaa meteliä. Rancièrè kirjoittaa, että tämän osattomien osan, tämän ei-minkään, joka on samalla kaikki, olemassaolosta kuitenkin riippuu myös yhteisön olemassaolo demokraattisena yhteisönä⁸².

Kirjassaan *Demokratia* Janne Kurki käsitteellistää kansaa Rancièren tavoin lacanilaisen yhteiskuntateorian pohjalta. Hän kirjoittaa, että reaalin kansa on nähtävissä ja koskettavissa, mutta ei määriteltävissä. Ja juuri tämä määrittämätön mykkyys tekee demokratiasta demokratiaa. ”Kaikki ajattelu, joka lähtee liikkeelle määrittelystä kansasta, on lähtökohdiltaan epädemokraattista. Ketä tahansa voi edustaa vain kuka tahansa eikä kukaan”, Kurki kirjoittaa.⁸³ Lääkäri voi hoitaa aivokalvontulehduksen, muttei kansaa, kansanedustaja voi ajaa homojen oikeuksia, muttei edustaa koko kansaa. Yhtä lailla edustuksellisuuden ongelma koskee journalismia: lehden sivuilla voi

---

⁷⁸ Rancièrè 2009a, 30.

⁷⁹ Rancièrè 2009a, 32.

⁸⁰ Rancièrè 2009a, 33–34. Alkuperäistekstin muotoilu: «La masse des hommes sans propriétés s’identifie à la communauté au nom du tort que ne cessent de lui faire ceux dont la qualité ou la propriété ont pour effet naturel de la rejeter dans l’inexistence de ceux qui n’ont « part à rien ». C’est au nom du tort qui lui est fait par les autres parties que le peuple s’identifie au tout de la communauté.» (Rancièrè 1995, 28).

⁸¹ Rancièrè 2009a, 34.

⁸² Rancièrè 2009a, 35–36.

⁸³ Kurki 2007, 11.

vuoropäivinä haastatella eläkeläistä, tamperelaista, turvapaikanhakijaa tai suomalaista, mutta ei koskaan koko kansaa.

Kurjen mukaan tältä pohjalta voidaan sanoa, että kansa kansana on manipulaatioiden ulkopuolella, joskin hallittavissa yksittäisten kansalaisten kautta. Vallanpitäjien valta ei ulotu kansaan, vaan niihin yksilöihin, joihin heidän valtakoneistonsa ulottuvat. Juuri tässä on kansan voima ja voimattomuus: kansaa keinä tahansa ei voi hallita millään valtakoneistolla, mutta toisaalta kuka tahansa voi olla voimaton valtakoneistojen edessä. Kaikessa mielivaltaisessa arvaamattomuudessaan, ennustamattomuudessaan, suunnittelemattomuudessaan ja tuntemattomuudessaan kansa on voimakas.⁸⁴ Näin ajatellen demokratian ytimessä on kutsu politiikan alkujuurille – epämääräiseen tasa-arvoon.

Rancièrelle politiikkaa on silloin, ja vain silloin, kun kansan ääni muuttuu melusta puheeksi. Tämä ei kuitenkaan tapahdu ilman yhteistä näyttämöä, sillä politiikka on rancièrelaisittain ennen kaikkea yhteisen näyttämön olemassaoloa sekä näyttämöllä läsnäolijoiden olemassaoloa tai ominaislaatua koskeva konflikti.⁸⁵ Rancièren mukaan konfliktin osallisia ei ole olemassa ennen konfliktia, sillä vasta konfliktin osapuolet nimeävät konfliktin, jonka osapuoliksi ne lasketaan.⁸⁶

Tällainen näkökanta painottaa, että vääryyttä koskeva keskustelu ei ole jo muodostuneiden keskustelukumppanien keskinäistä mielipiteenvaihtoa jonkin asian ympärillä. Rancièrehan kutsuu politiikaksi sitä hetkeä, jolloin he, joilla ei ole oikeutta tulla lasketuiksi puhuvien olioiden joukkoon, sisällyttävät itsensä siihen ja muodostavat yhteisön tekemällä tästä vääryydestä yhteisen⁸⁷. Erimielisyydellä Rancière puolestaan tarkoittaa kiistaa, joka koskee samaan aikaan sitä, ketkä saavat osallistua jonkin asian käsittelyyn sekä sitä, miten tuo asia tulisi ymmärtää ja arvioida. Kristian Klockars havainnollistaa Rancièren määrittelyä tämän politiikan teoriaa käsittelevässä artikkelissaan seuraavasti: ”Lähtökohtana voi olla joku ennalta tarjottu käsitys jostakin tilanteesta, politiikka alkaa oikeastaan vasta kun joku haastaa tällaisen ennakkokäsityksen ja esittää erimielisyytensä suhteessa siihen kysymällä kuuletko, sen mitä kerron, ymmärrätkö, kiistätkö, väitänkö vastaan”⁸⁸. Poliittisen keskustelun ytimessä ei siis ole ensisijaisesti totuus, vaan se kuka tuon totuuden määrittää, kenellä on oikeus puhua.

---

⁸⁴ Kurki 2007, 11–13.

⁸⁵ Rancière 2009a, 54; 1995, 49.

⁸⁶ Mt.

⁸⁷ Rancière 2009a, 70–71.

⁸⁸ Klockars 2010, 287.

2.3 Poliitikka poliisilogiikan murtajana

Ranciérelle politiikka on politiikkaa vain siinä perimmäisessä merkityksessä, jossa poliittinen toiminta asettuu yhteiskuntajärjestelmään kuuluvaa vallankäyttöä vastaan. Michel Foucault'n pohdintoja vallan analytiikasta⁸⁹ seuraten Rancière kutsuu hallinnollista vallankäyttöä poliisiksi, *police*⁹⁰. Poliisi vastaa vallitsevasta jaosta ja sen ylläpidosta ja on sellaisenaan jokaista yhteiskuntaa hallitseva elementti.⁹¹ Poliisin suorittama hallinnointi on muutakin kuin poliisivoimat tai yhteiskunnalliset kontrollikoneistot. Poliisi on symboli yhteiskunnan yleisrakenteelle, joka organisoii ajan, tilan ja ruumiit yhteiskunnan kokonaisuudeksi. Se laskee yhteiskunnan osat yhteen ja jakaa yhteiskunnan niin, että jokaiselle jaetaan määrätyt roolit ja paikat. Se määrittää siten sitä, mitä kuullaan ja mitä ei, mikä nähdään ja mikä jää näkymättömäksi. Se sisällyttää ja sulkee ulos. Poliisi on vastakohta poliitikalle. Missä poliisi pyrkii vakiinnuttamaan hallitsevia aistisen jakoja ja institutionalisoimaan niitä, siinä politiikka pyrkii hajottamaan ja haastamaan niitä sekä rakentamaan uusia.

Provosoivaltakin kuulostavasta poliisikäsitteestään huolimatta Rancière ei asetu mielestäni anarkistisesti poliisijärjestykseen vastaan. Kuten muiden muassa Klockars on todennut, Rancière ei ole anarkisti ainakaan siinä mielessä, että hän peräänkuuluttaisi paluuta yhteiskunnan perusteettomaan perustaan. Hän kuitenkin muistuttaa, sopimusteoreetikoiden tapaan, että millekään yhteiskuntajärjestykselle ei löydy luonnollista perustaa, ja siten myös politiikan perusta on vailla annettua, luonnollista pohjaa (*arkhea*). Tästä syystä vakaan yhteiskunnallisen järjestyksen kehittäminen suuntautuu aina poliittisuuden aluetta vastaan.⁹² Klockars myöntää, että nykyisenkaltaista maailmaa olisi vaikea ajatella ilman vakauttavia yhteiskuntajärjestyksiä, olivat ne sitten totalitaristisia, demokraattisia tai monarkkisia. Olennaista kuitenkin on, että ranciérelaisessa katsantokannassa näitä järjestyksiä ei pidä sekoittaa poliittiseen toimintaan tai demokraattiseen politiikkaan, jotka ovat hänelle luonteeltaan jotakin muuta kuin institutionaalista vallankäyttöä.⁹³ Edellä sanottu tiivistyy seuraavassa Rancièren muotoilussa:

---

⁸⁹ Ks. esim. Foucault 2010.

⁹⁰ Kuten Badiou on tuonut esiin, termi *police* on samalla leikittelyä myös termillä *polis*. (Badiou, 2005, 116)

⁹¹ Rancière 2009a, 56.

⁹² Klockars 2010, 286.

⁹³ Klockars 2010.

[D]emokratia on tämän poliisina käsitteellistetyn yhteisön osien jakamisen järjestyksen erityislaatuinen keskeytyksen nimi. Se on nimi sille, mikä keskeyttää tämän järjestyksen sujuvan toiminnan subjektiksi tulemisen erityisellä muodostelmalla.⁹⁴

Rancière kirjoittaa, että poliisi voi tuottaa kaikenlaista hyvää ja yhdenlainen poliisi voi olla monin tavoin parempi kuin toinen. Tämä ei silti muuta poliisin luonnetta politiikan vastakohtana. Rancièren mukaan länsimaisissa yhteiskunnissa tavanomainen poliisin muoto on mielipidetiedustelujen ja todellisuuden loputtoman näytteillepanon järjestelmä, jossa kansa esitetään jatkuvasti jäännöksettä itselleen.⁹⁵ Hän kirjoittaa:

Mielipiteen järjestelmänä konsensusdemokratian periaatteena on hävittää kansan ongelmallinen ja ongelmia aiheuttava ilmentymä (...) Sen utopiana on keskeytymätön laskeminen, joka esittää yleisen mielipiteen kokonaisuuden identtisenä kansan ruumiin kanssa⁹⁶.

Ajatusta voidaan havainnollistaa mielipidemittauksilla ja konkreettisella esimerkillä vaikkapa Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) ja vastaavien järjestöjen muissa Pohjoismaissa teettämästä mielipidemittauksesta⁹⁷, jonka tulosten mukaan valtaosa kansasta kannattaa TTIP-sopimusta. Mielipidemittauksen pohjalta tehdyssä tiedotteessa EK ilmoittaa, että 71 prosenttia pohjoismaiden kansalaisista tukee vapaakauppaa ja 81 prosenttia suomalaisista arvioi, että Suomen tulisi lisätä kauppaa USA:n kanssa. Samasta tutkimuksesta käy kuitenkin hieman paradoksaalisesti ilmi, että vähemmistö vastaajista uskoo TTIP-sopimuksen lisäävän työpaikkoja. Tutkimusta käsittelevä tiedote on otsikoitu näyttävästi: ”TTIP:n tukijoita on nelinkertainen määrä vastustajiin verrattuna”. Tutkimus asettuu outoon valoon suhteessa europarlamentaarikko Merja Kyllösen (vas.) Taloustutkimuksella teettämän kyselyn tuloksiin. Jälkimmäisen mukaan 79 prosenttia vastaajista kertoo tuntevansa sopimuksen joko melko huonosti tai ei lainkaan. Peräti 69 prosenttia vastusti kyselyssä investointisuojaan sisällyttämistä TTIP-sopimukseen, ja vain 7 prosenttia kannatti sitä. Kahden mielipidemittauksen vastakkaiset tulokset osoittavat ainakin sen, että kysymyksenasettelu saattaa heijastella kyselyn tilaajan näkökantoja. Molempien kyselyjen tavoitteena oli kuitenkin esittää kansa itselleen.

---

⁹⁴ Rancière 2009a, 144. Alkuperäinen muotoilu: « [D]émocratie est le nom d’une interruption singulière de cet ordre de la distribution des corps en communauté que l’on a proposé de conceptualiser sous le concept élargi de police. C’est le nom de ce qui vient interrompre le bon fonctionnement de cet ordre par un dispositif singulier de subjectivation.» (Rancière 1995, 139.)

⁹⁵ Rancière 2009a, 59.

⁹⁶ Rancière 2009a, 148–149. Alkuperäinen muotoilu: «Comme régime de l’opinion, la post-démocratie a pour principe de faire disparaître l’apparence troublée et troublante du peuple (...) Son utopie est celle d’un compte ininterrompu qui présente le total de l’«opinion publique» comme identique au corps du peuple.» (Rancière 1995, 144.)

⁹⁷ Ks. Elinkeinoelämän keskusliitto, ”TTIP-tutkimuksen tulokset...”.

Edustuksellisen demokratian näkökulmasta mielipidemittaukset ovat yksi keino tuottaa kansasta tietoa ja oikeuttaa tätä kautta poliittinen päätöksenteko esimerkiksi TTIP-sopimuksen puolesta tai sitä vastaan. Rancièren näkökulmasta mielipidemittauksissa on kysymys konsensusdemokratian käytännöistä. Sellaista demokraattista järjestelmää, joka olettaa yhteisön osapuolet ennalta annetuiksi ja yhteisön kokonaisuuden sitä kautta muodostetuksi, hän kutsuu konsensusdemokratiaksi vastakohtana demokratialle. Konsensus on sellainen aistittavan jako, jossa yhteisön kokonaisuus palautuu sen osapuolten summaan. Kategorioiden ja mielipidemittausten kohteeksi ymmärretty kansa on laskettu jäännöksettä mukaan aukottomaan ja saumattomaan kudokseen, jossa kaikki on näkyvää, eikä subjektiksi tuleminen poliittisille ilmentymiselle ole sijaa.⁹⁸ Konsensuksessa keiden tahansa tasa-arvo muuttuu väestön osien ja alaosien laskemiseksi⁹⁹.

Rancièrè siis hylkää positiivisen määritelmän kansasta: kansa ei ole representoitavissa, niin että diktaattori tai kansanedustaja voisivat väittää edustavansa kansaa ja legitimoida valtaansa siihen vetoamalla. Jos demokratia halutaan käsitteellistää edustuksellisuuden näkökulmasta lähtökohdasta, joudutaan väistämättä tekemisiin mahdottomuuden kanssa. Se, että kansaa ei ole olemassa muodostaa demokratian kannalta keskeisen määritelmän. Kurki tuo esiin, että abstraktin lähtökohdan ”kansaa ei ole olemassa” konkreettiset heijastukset ovat kuitenkin rajaamattomat, ja ne täytyy luoda uudelleen aina kussakin tilanteessa. Kansan olemattomuus on radikaalia, sillä ”koska kansaa ei ole olemassa, ennennäkemätön ja mahdotonkin saattaa tapahtua”, Kurki täsmentää.¹⁰⁰

Kuten oikeusteoreetikko Ari Hirvonen toteaa, konsensusdemokratiaa uhkaavaa liiallista politisoitumista voi yrittää estää esimerkiksi moraalipuheella, joka vetoaa rehdin, kovan työn ja kuuliaisuuden hyveisiin¹⁰¹. Kansallisille ja kansainvälisille ongelmille on helppo löytää syntipukki työttömistä, maahanmuuttajista tai laiskoista kreikkalaisista. Mielenosoitusten myötä syntipukeiksi päätyvät lakkoilevat työläiset, Stubb-naamariin¹⁰² pukeutuneet opiskelijat tai esimerkiksi TTIP-sopimusta bannereissaan kritisoivat kansalaisjärjestöt. Kuten Hirvonen muotoilee, epäilyttävien listalta pääsee pois, kun ymmärtää, että talouden nyt vaan on toimittava¹⁰³.

TTIP-sopimuksesta käydyt suljetut neuvottelut voidaan nähdä konsensusyhteisöinä, joissa pieni joukko talouden ja oikeuden asiantuntijoita katsoo, että ihmiset eivät voi ymmärtää esimerkiksi

---

⁹⁸ Rancièrè 2009a, 147–148.

⁹⁹ Rancièrè 2009a, 151.

¹⁰⁰ Kurki 2008, 4.

¹⁰¹ Hirvonen 2010, 261.

¹⁰² Marraskuussa 2015 puolenkymmentä mielenilmaisijaa häiriköi valtiovarainministeri Alexander Stubbin luentoa Tampereen yliopistolla maanantaina. Osa mielenosoittajista esiintyi naamioituneena, ja ainakin yksi mielenosoittaja poistettiin salista. (Mattila, 30.11.2015.)

¹⁰³ Hirvonen 2010, 262.

talouselämän lakeja tai reaalipolitiikan välttämättömyyksiä. Julkisuudessa sopimuksen on luvattu lisäävän talouskasvua ja työpaikkoja. Euroopan komission pankkisektorin tutkimuslaitoksella, CEPR-keskuksella, teettämän laskelman mukaan EU:n bruttokansantuote kasvaisi TTIP-sopimuksen myötä keskimäärin 0,05 prosenttia vuodessa ensimmäiset kymmenen vuotta¹⁰⁴. Summa on pieni, mutta esitetyistä arvioista positiivisin. Kriitikot pitävät ennustetta liian positiivisena. Esimerkiksi globalisaatiotutkija Jerom Capaldon selvityksen mukaan TTIP-sopimuksen seurauksena Pohjois-Euroopassa jäisi työttömäksi noin 220 000 ihmistä ja työntekijöiden vuosiansiot laskisivat keskimäärin 4 850 euroa vuoteen 2025 mennessä. Koko EU:ssa työnsä menettäisi kaikkiaan 600 000 ihmistä.¹⁰⁵ En aio pureutua tässä tutkielmassa TTIP-sopimuksen mahdollisiin vaikutuksiin kovin tarkasti. Kiinnostavaa työni kannalta sitä vastoin on, että CEPR-keskuksen kanta näyttäytyi virallisena totuutena myös mediassa.

2.4 Kansan demonstraatio - TTIP-tiekkari muuttuikin miekkariksi¹⁰⁶

Edellisen pohjalta Rancièren ymmärryksen demokratiasta voi tiivistää esimerkiksi näin: Koska kansaa ei voi representoida, on olemassa politiikkaa. Jos representoija voisi representoida – esittää ja edustaa - kansaa, ei tarvittaisi politiikkaa perustavan kiistan merkityksessä. Silloin jokainen kansan osa olisi jo valmiiksi laskettu puhuvien joukkoon eikä vaatimusta tasa-arvosta tarvittaisi.

Konsensuksen käytännöt pyrkivät pyyhkimään pois todellisen demokratian toiminnan. Samalla voi kuitenkin käydä niin, että politiikka tekee itsensä näkyväksi poissaolollaan ja illuusio kansan vapaudesta särkyä. Demokratian paradoksi paljastuu, ja kiistat kärjistyvät. TTIP-sopimuksen tapauksessa näyttää käyneen osittain juuri näin: kun sopimuksen sisällöstä ei haluta avoimesti keskustella, epäilykset heräävät. Vastarinta on lisääntynyt nopeasti sen jälkeen, kun tietovuodot osoittivat epäilykset oikeiksi ja paljastivat sopimuksesta merkittäviä epäkohtia. TTIP:ssä ei ollutkaan kysymys työpaikoista, hyvinvoinnista ja kansan tahdosta, vaan taloudellisen ja poliittisen eliitin pyrkimyksestä pitää voimassa *status quo*. Toisin sanoen tuli näkyväksi, että TTIP-sopimus uhkaisi tosi asiassa niitä demokraattisia prosesseja, jotka enemmistön niin tahtoessa saattaisivat estää päättäjiä tekemästä haluamiaan päätöksiä ja siten myös kyseenalaistaa heidän asemansa.

Kurjen mukaan julkinen demonstraatio on ainoa hetki, jolloin kansan voi nähdä ja havaita kokonaisuudessaan. Demonstroidessaan kansa nimittäin säilyttää reaalisuutensa:

---

¹⁰⁴ CEPR:n verkkosivusto: <http://cepr.org>

¹⁰⁵ Ks. Capaldo 2014.

¹⁰⁶ Tiekkari on slangisana ja tarkoittaa tiedotustilaisuutta, miekkari puolestaan tarkoittaa mielenosoitusta..

arvaamattomuutensa, ennustamattomuutensa ja suunnitteleamattomuutensa. Demonstraatio ei ole mielipiteiden vaihtoa, se on mielen osoitus tai pikemminkin mielettömyyden osoitus, joka mielettömydessään on aina uhka vallitsevalle järjestelmälle. Hallituimmassa ja järjestäytyneimmässäkin mielenosoituksessa tämä mielettömyys kuplii pinnan alla, sillä viattominkin demonstraatio saattaa riistäytyä käsistä. Ja juuri tässä on muistutus kansasta kansana.¹⁰⁷ Näin ajatellen TTIP-sopimuksen vastaisissa mielenosoituksissa on kyse siitä, että kansa torjuu siitä itselleen esitetyt representaatiot.

Kun ulkomaankauppaministeri Lenita Toivakka esitti Helsingin Sanomien haastattelussa¹⁰⁸, että TTIP-sopimukseen sisältyvästä investointisuojusta hyötyisivät kaikki, hän luultavasti tarkoitti, että sopimuksesta hyötyisivät niin EU kuin Yhdysvallatkin, mutta myös jokainen maanosan kansalainen saisi pienen osan uusien investointien mukanaan tuomasta hyvästä. Samalla Toivakka tulee vakuuttaneeksi olevansa koko kansan asialla puhuessaan investointisuojan puolesta. Näin ymmärretty tasa-arvo pelkistyy osinkojen tasapuoliseksi jakamiseksi, jonka demokratian instituutiot hoitavat joko hyvin tai huonosti. TTIP:n yhteydessä kommentti on lisäksi ristiriitainen, sillä on hyvin mahdollista, että sopimuksesta hyötyisi eniten vain hyvin suppea taloudellinen eliitti, eli suuryritysten omistajat.

Toivakan kommentti on täysin EU:n viestintästrategian¹⁰⁹ mukainen. Viestintästrategia pääsi vuotamaan julkisuuteen joulukuussa 2013 vain puoli vuotta neuvottelujen aloittamisen jälkeen. Strategiassa sanotaan näin: ”Tavoitteena on sopimusneuvottelujen alussa rajata keskustelua tiedottamalla myönteisesti siitä, mistä TTIP:ssä on kyse, kuten taloudellisesta hyödystä ja johtavasta asemasta maailman kaupassa, sen sijaan että lähdetään puolustusasemista selittämään, mitä TTIP ei ole”. Tavoitteen saavuttamiseksi strategia ehdottaa ”kokonaisvaltaista lähestymistapaa”. Sen ”tulee olla sekä ennakoiva, että nopeasti reagoiva. On seurattava julkista keskustelua ja tuotettava tarkkaan suunniteltua materiaalia, jota levitetään kaikkien kanavien kautta, eli myös internetissä ja sosiaalisissa medioissa”, tekstissä todetaan¹¹⁰.

Kun suuryritys haluaa ohjata julkista mielipiteen muodostusta ja estää avoimen keskustelun, on avuksi, jos sattuu olemaan yksi maailman suurimmista mediayhtiöistä. Tällainen on 63 maassa toimiva viestintäyhtiö Bertelsmann, joka omistaa esimerkiksi Euroopan suurimman televisio-, radio- ja ohjelmatuotantoyrityksen RTL Groupin. Yhtiön taustalla toimii vaikutusvaltainen uusliberalistinen ajatushautomo Bertelsmannin säätiö. Kun valtamediat Keski-Euroopassa alkoivat loppuvuodesta 2013

---

¹⁰⁷ Kurki 2007, 14–16.

¹⁰⁸ Iivonen 12.10.2014.

¹⁰⁹ Corporate Europe Observatory 12.02.2013.

¹¹⁰ Mt.; Böhm 2014.

kiinnittää huomiota TTIP-sopimukseen, Bertelsmanin säätiö julkaisi raportin, jonka mukaan jokainen hyötyy TTIP:stä, ja TTIP luo 160 000 työpaikkaa Saksaan.¹¹¹ Tutkimus oli säätiön itsensä tilaama. Kriitikot ovat esittäneet, että väitetty työpaikkojen määrä ei oikeastaan ole edes kovin suuri, ja silti se perustuu täysin epärealistisiin olettamuksiin. Arvion toteutuminen edellyttäisi, että EU:n ja USA:n kaupan pitäisi kasvaa 80 prosenttia, minkä lisäksi EU:n ja USA:n pitäisi muuttua sisämarkkina-alueeksi, eli USA:n pitäisi ottaa käyttöön kaikki eurooppalaiset lait ja säädökset.¹¹² Kun puolueetonta tietoa on vaikea saada ja julkista keskustelua pyritään manipuloimaan, kansalaisten mahdollisuudet vaikuttaa sopimukseen ovat vähäiset. Ja jos mikään muu kuin välttämätön ei ole mahdollista, politiikkaakaan ei enää tarvita.

Politiikan tutkija Marko Juutinen on todennut seuraavaa: ”Koska vapaakaupan oikeusperiaatteet nostavat kauppaoikeuden poliittisen sääntelyn yläpuolelle kaikissa niissä asioissa, joihin niitä sopimuksen perusteella sovelletaan, voidaan TTIP-sopimuksella teoriassa korvata demokratia kauppaoikeudella”. Juutinen päätyy siihen, että näin todennäköisesti tämänhetkisen tiedon valossa myös käy.¹¹³ Erimielisyys loppuu viimeistään lain hyväksymiseen. Rancièren termin tällainen demokratia poistaa politiikan taloudellisen välttämättömyyden pihdeillä. Kansalaisille, joilta on viety julkinen puheoikeus, ainoa mahdollinen poliittisen toiminnan akti on lopulta mielettömyyden osoitus – yritys muuttaa sitä aistisen jakoa, jossa vain herrat ovat oikeutettuja puhumaan.

Kurki puolestaan tuo esiin, että on oikeastaan yhdentekevää, mikä aihe saa kansan demonstroimaan, sillä näiden artikuloitujen aiheiden tuolla tai tällä puolen on absoluuttinen mielivalta, kansa reaalisena. Hallituin ja viattominkin demonstraatio saattaa - vallan pitäjien sanoin – riistäytyä käsistä.¹¹⁴ Rauhallisimmatkin TTIP-sopimusta vastustavat mielenosoitukset ovat esimerkkejä tällaisista kansan demonstraatioista. Yksi havainnollisimmista ja samalla hauskeimmista esimerkeistä on Flashmob-kuoro, joka on pyrkinyt häiritsemään useita TTIP-aiheisia tiedotustilaisuuksia tekeytymällä osaksi yleisöä, mutta alkamalla kesken tilaisuuden laulaa Les Misérables -musikaalista tuttua vallankumouksellista laulua ”Do you hear the People Sing?”¹¹⁵

Kuoron jäsenet tuovat kansan mielettömyyden esiin ainakin kahdella erilaisella tavalla. Ensinnäkään he eivät suostuneet omaksumaan passiivisen yleisön roolia käskyjä ja asiantuntijalausuntoja kuuntelevana joukkona, joka heille tilaisuudessa tarjottiin. Nousemalla seisomaan he rikkoivat

---

¹¹¹ Bertelsmann Foundation 17.06.2013.

¹¹² Stephan 2014.

¹¹³ Juutinen 2014.

¹¹⁴ Kurki 2007, 16–17.

¹¹⁵ Katso esim. #FlashmobStopTTIP, 22.10.2015.

tilaisuuden esteettisen järjestyksen ja perustivat kiistan näyttämön. He kysyivät ministeriltä: “Do you hear the people sing? Singing a song of angry men?” Toisin sanoen laulun kautta kansa esittää tasa-arvon vaateen olemassa olevalle järjestykselle. Rancièrelaisittain herrat eivät puhu heistä puhuvina olentoina, joita yhdistää kielen ymmärrys, vaan pelkästään käskyjä ymmärtämään kykenevinä mettelöivinä eläiminä tai orjina¹¹⁶. Youtube-videolla näkyy, kuinka valtaosa yleisöstä ja tilaisuuden puhujista kävelevät salista ulos pian laulun alettua. Laulun – ja sen julkisen leviämisen – kautta kuoro onnistui silti tekemään itse vääryyden näkyväksi.

Kuoro ei perusta kiistaa valmiille näyttämölle, jonne puhujat ja näkökulmat on valittu etukäteen. Se avaa uuden näyttämön vanhan viereen hajottaen esiintymistilan aistisen jaon noustessaan yleisön paikalta laulamaan. Toisin sanoen kuoro rikkoo yleisönä olemiseen kohdistuvat odotukset. Ennalta-arvaamattoman lauluesityksen kautta kuoro tuo esiin sen, että ei ole olemassa mitään orgaanista tai homogeenista kokonaisuutta, jonka kansa nimeäisi ja jonka etuja TTIP-sopimus jäännöksettä ajaisi. Kansan paikka on tyhjä ja avoin: se on mahdoton paikka, joka avaa kaikki poliittiset mahdollisuudet. Viime kädessä laulava kuoro tekee näkyväksi järjestyksen puhtaan satunnaisuuden: kenen tahansa puhuvan olion tasa-arvon kenen tahansa puhuvan olion kanssa. Avaan tätä kieleen kytkeytyvää tasa-arvoa tarkemmin luvussa 4.2.

Olen tässä luvussa käynyt tiivistäen läpi Rancièren teoriaa poliittisesta toiminnasta. Sen ymmärtämiseksi on pidettävä mielessä, että Rancièren demokratiakäsityksen ytimessä on yllä kuvattu väärä arvio kansasta, josta Rancière käyttää nimeä ”kansan väärinlasku”. Toisin sanoen demokratiassa kansa tekee kaikkien yhteisestä ominaisuudesta, vapaudesta, oman ominaisuutensa, mikä tuo yhteisöön kiistan. Kansaa ei ole muuta kuin erittelemätön massa niitä, joilla ei ole mitään todellista oikeutusta – ei vaurautta – eikä hyvettä – mutta jotka kuitenkin tunnistavat itsessään saman vapauden kuin ne, joilla se aktuaalisesti on. Omaisuudettomien ja ominaisuudettomien ihmisten massa samastaa itsensä yhteisön nimeen, ja tämä tapahtuu sen vääryyden nimissä, jonka toiset osapuolet tekevät sille. Näin kansasta tulee vääryyden luokka, joka rikkoo yhteisöä, mutta joka perustaa viime kädessä myös oikeudenmukaisen tai epäoikeudenmukaisen yhteisön.¹¹⁷ Toisin sanoen demokratian ytimessä on aina vapauden tyhjää nimeä kantava kansa, joka tuo yhteisöön perustavan kiistan. Tämä vääryys ei kuitenkaan ole korjausta vaativa virhe, sillä poliittista yhteisöä ei voi perustaa yhteinen etu tai vastakkainasettelu. Demokratiaa vastaan asettuu oletus maailmasta, jossa ongelmat on objektivoitu ja niiden osapuolet laskettu. Ennen kuin konsensus on rauhan pitämistä sotaa parempana, se on tietty aistittavan järjestelmä, jossa yhteisön osapuolet oletetaan

---

¹¹⁶ Rancière 2009a, 83-84, 87.

¹¹⁷ Rancière 2009a, 32-34.

annetuiksi. Tämä negatiivinen määritelmä kansasta kiistan perustana muotoilee myös erimielisyyden mielipiteenvaihtoa perustavammassa merkityksessä – nimittäin kiinnittämällä huomion niihin tilanteisiin, joissa toisia ei oteta huomioon puhuvina olentoina. Toisin sanoen Rancièren tarkoittama erimielisyys koskee itse puhetilannetta koskevaa kiistaa. Rancièrelle politiikka ei ole yhdistyvien intressien konsensuaalinen yhteisö, mutta se ei myöskään ole mihinkään kuulumattomuutta. Sen sijaan ”[s]e on kuulumista ominaisuuksien ja osien maailmaan sekä epäsopivaan yhteisöön, jonka tasa-arvon logiikka muodostaa osattomien osana”¹¹⁸.

Flashmob-kuoro tai huutava mielenosoitusjoukko ovat paikallisia ja katoivia kannanottoja, mutta parhaimmillaan ne jäävät elämään vielä sittenkin, kun aukio on jo tyhjennetty, ihmiset kaikonneet ja melu lakannut. Esille tuodut ajatukset jäävät ehkä kiertämään ja kypsyvät jälleen uusiksi vaatimuksiksi, jotka saattavat tulla osaksi laajempaa julkista keskustelua tai muodostua aiempaa suuremmaksi mullistukseksi.

---

¹¹⁸ Rancière 2009a, 191. Alkuperäinen muotoilu: « l'appartenance au monde des propriétés et des parts et l'appartenance à la communauté impropre, à cette communauté que la logique égalitaire construit comme part des sans-part. » (Rancière 1995, 185.)

3 Arendtin toiminnan filosofiasta

3.1 ”Laajennettu luottamus” – demokratiaa asiakirjahuoneissa?

Kevättalvella 2016 Sigmar Gabriel, Saksan talous- ja energiaministeri ja TTIP-sopimuksen sinnikäs kannattaja perusti ministeriönsä yhteyteen lukusalin, jossa saksalaiset kansanedustajat saattoivat kukin viettää kaksi tuntia tutustuen niihin sopimusteksteihin, joista neuvotteluosapuolten kesken oli jo olemassa yksimielisyys¹¹⁹. Suomi seurasi pian perässä ja avasi vastaavan mahdollisuuden omille kansanedustajilleen. Niin Suomessa kuin Saksassa kansanedustajilla on lukemistaan teksteistä vaitiolovelvollisuus, mikä estää julkisen keskustelun sopimuksen sisällöstä. Lisäksi muistiinpanojen tekeminen, teknisten apuvälineiden tai sanakirjan käyttäminen ovat lukuhuoneessa kiellettyjä. Pitkälle edenneet sopimusluonnokset käsittelevät vain EU:n kantaa. Avoimuus ei ole kriitikoiden mukaan vielä riittävää, mutta pienetkin myönnytykset sen lisäämiseksi kertovat osaltaan siitä, että neuvottelijat ovat tietoisia vastarinnasta ja siitä, että parlamentit eivät automaattisesti seiso heidän takanaan.

Yhdeksi merkittävimmistä teoreetikoista niin politiikan kuin julkisen viestinnän tutkimuksessakin on viime vuosina noussut 1940-luvun alussa Yhdysvaltoihin emigroitunut Saksan juutalainen Hannah Arendt. Hän onnistuu tuomaan kreikkalaisen poliittisen filosofian perinteen tähän päivään tavalla, joka avaa hedelmällisesti julkisuuden suhdetta muuhun yhteiskuntaan. Erityisesti Arendtin huoli politiikan alueen häviämisestä ja yhteisestä maailmasta vieraantumisesta tuntuu edelleen ajankohtaiselta. Erityisen ajankohtaiselta se tuntuu, kun lukee saksalaisen Left Party -puolueen kansanedustajan Katja Kippingin kokemuksia käynnistään TTIP-lukusalissa:

Olin aina ajatellut, että parlamentaarikoksi valituilla on oikeus tietoon. Silti TTIP-neuvottelijat (ja kuka heille antoikaan heidän valtuutensa?) kokevat nyt suovansa meille pääsyn tiedon lähteille – hyvästä sydämestään ja merkinä poikkeuksellisesta luottamuksesta. Ketkä tekstin ikinä muotoilivatkaan, ajattelivatko he todella, että me parlamentaarikot olisimme tästä imarreltuja? Minusta se haiskahtaa pikemmin totalitarismilta. ’Pääsy myönnetty’ ja ’laajennettu luottamus’ eivät ole kieltä, jota demokratiaan todella uskova käyttäisi.¹²⁰

Suomalainen Arendt-tutkija Tuija Parvikko on todennut, että Arendtin koko tuotantoa määrittelee halu ymmärtää 1900-luvun poikkeavia poliittisia tapahtumia ja entuudestaan poikkeavia ilmiöitä.

¹¹⁹ Ks. esim. von Hein 29.1.2016.

¹²⁰ Alkuperäinen muotoilu: ”Now I’d always thought that elected MPs have a right to information. Yet the TTIP negotiators (and who gave them their legitimacy?) reckon they are granting us access out of the goodness of their hearts. Access as a sign of exceptional trust. Whoever wrote that – did they really think that we MPs would feel flattered? To me it smacks more of totalitarianism. ‘Granting access’ and ‘extending trust’ is not the language you use if you really believe in democracy”. (War on Want, 7.2.2016.)

Parvikon mukaan näitä ymmärtämispyrkimyksiä ohjasivat totalitarismin toistumisen uhka ja toisaalta huoli poliittisen alueen katoamisesta. Yhdessä keskeisimmistä teoksistaan *Vita activassa* Arendt käsitteellistää modernia aikaa ja massayhteiskuntaa kriittiseen sävyyn. Arendtin mukaan modernia aikaa luonnehtii yhteisen maailman häviäminen, eli maailmattomuus. Ensin kristinusko ja myöhemmin talous alistivat ihmiset poliittisina toimijoina. Maailmattomuuden käsite tarjoaa mielestäni yhden hedelmällisen lähtökohdan ymmärtää vapaakauppasopimukseen liittyvää epädemokraattista neuvotteluprosessia. Toisaalta Arendt pyrkii vastaamaan kysymykseen siitä, miten kaikesta huolimatta, voisimme palauttaa demokratian kannalta välttämättömän politiikan alueen ja lisätä kansalaisten vaikuttamismahdollisuuksia itseään koskeviin asioihin. Tämä puolestaan liittyy vahvasti hänen käsitykseensä julkisesta tilasta toiminnan alueena.¹²¹

Tämän tutkielman kontekstissa massayhteiskunnalla viitataan nykyiseen yhteiskuntaan, jossa tiedon saanti, vuorovaikutussuhteet ja yhteiskuntaan osallistuminen ovat monin tavoin riippuvaisia uusista mediateknologioista. Massayhteiskuntaan on 1800-luvulta alkaen kohdistunut huoli anonyymiyden lisääntymisestä, kollektiivisen vastuun katoamisesta ja kansalaisten kyvyttömyydestä vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon.¹²² Nämä seikat ovat nähdäkseni edelleen läsnä myös nykyisessä entistä medioituneemmassa yhteiskunnassa. Arendt kuvaa massayhteiskunnan kehitystä sosiaalisen alueen nousuna, jota on kiinnostava tarkastella suhteessa nykyiseen entistä mediavälitteisempää massayhteiskuntaan.

3.2 *Vita activan* edellytykset

Vita activassa Arendtin kohdistaa huomionsa toiminnallisen elämän *Vita activan* edellytyksiin. Ihmisyys on Arendtille jatkuvaa uudelleen aloittamista. Keskeistä on ymmärtää, että ihminen jatkuvasti, niin hyvässä kuin pahassa, luo omat ehtonsa ja voi myös ylittää aiemman ehdollistuneisuutensa.¹²³ Hän kirjoittaa:

Maailma jossa *vita activaa* vietetään koostuu ihmisen tekemisen tuloksena syntyneistä esineistä ja asioista. Niitä ei olisi ilman ihmistä, mutta ne ovat puolestaan ihmisen olemassaolon ehtoja¹²⁴.

Arendt analysoi ihmisen aktiviteetteja maailmassa kolmen peruskategorian kautta, joista *vita activa* hänen mukaansa koostuu. Ne ovat työ (*labour*), valmistaminen (*work*) ja toiminta (*action*).

---

¹²¹ Arendt nojaa tässä Kantin yksityisen ja julkisen jaotteluun (ks. Kant 2007).

¹²² Esim. Ortega y Gasset 1952; Mills 1956, esim. 298–324; Marcuse 2007, esim. 3–20.

¹²³ Arendt 2002, 17.

¹²⁴ Arendt 2002, 17.

Inhimillisen ajattelun maailmaa Arendt käsittelee tarkemmin kesken jääneessä ja postuumisti ilmestyneessä teoksessaan *The Life of the Mind* (Arendt, 1978), jossa hän jakaa mielen elämän ajatteluun (*thinking*), tahtomiseen (*willing*) ja arvostelukykyyn (*judgement*). Tässä työssä ja käsillä olevassa luvussa olen kuitenkin kiinnostunut erityisesti *vita activa* ja siihen kuuluvasta toiminnasta, jonka kautta Arendt määrittelee politiikan.

Arendt kiinnittää termin *vita activa* sen poliittisen tradition syntymiseen, joka sai alkunsa Sokrateen oikeudenkäynnistä¹²⁵. Hän kritisoi keskiajan filosofeja siitä, että he käänsivät termin *vita activa* viittaamaan vain Aristoteleen termiin *bios politikos*. Augustinuksella termi sen sijaan muodoissaan *vita negotiosa* tai *vita actuosa* oli heijastellut alkuperäistä merkitystään eli "julkispoliittisille asioille omistettua elämää". Pääasiallinen ero Aristoteleen tavassa ja myöhemmässä keskiaikaisessa tavassa käyttää termiä on Arendtin mukaan se, että *bios politikos* viittasi vain ihmisten välisten asioiden alueeseen ja korosti toimintaa, *praxista*, jota tarvittiin sen perustamiseen ja ylläpitämiseen. Antiikin kaupunkivaltion romahdettua termi *vita activa* menetti erityisen poliittisen merkityksensä. Toiminta, työn ja valmistamisen ohella, alettiin ymmärtää kuuluvaksi maallisen elämän välttämättömyyksiin, niin että kontemplaatio jäi ainoaksi todella vapaaksi elämäntavaksi. Arendt kirjoittaakin, että mietiskelyn, kontemplaation, painoarvo on hämärtänyt *vita activa*an itseensä liittyviä erotteluja, ja ne ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Arendtin mukaan *vita activa* käsittää kaikki aktiviteetit: ”Tapani käyttää *vita activa*a edellyttää, että sen kaikkien aktiviteettien taustalla piilevä pyrkimys ei ole sama eikä myöskään korkeampi tai alhaisempi kuin *vita kontemplativan* keskeinen pyrkimys”¹²⁶.

Jokaisella *vita activa* kolmella ulottuvuudella työllä, valmistamisella ja toiminnalla on erityiset ja itsenäiset periaatteensa. Työ tarkoittaa Arendtille ruumiillista uusintamista, inhimillisen kehon prosessiluonnetta, jonka erottaa kahdesta muusta kyky ylläpitää elämää ja palvella biologisia tarpeitamme. Toisin kuin valmistamisessa työssä ei koskaan tuoteta mitään muuta kuin elämää. Työn erottaa valmistamisesta myös sen päättymätön luonne. Työn uusintava prosessi ei luo mitään

---

¹²⁵ Sokrates-esseessään Arendt kirjoittaa, että länsimaisen poliittisen ajattelun traditiomme alkoi siitä, kun Sokrateen kuolema sai Platonin menettämään uskonsa *politiksen* elämään ja epäilemään Sokrateen opetusten peruselementtejä, erityisesti retoriikkaa korkeimpana poliittisena taitona. Platonille Sokrateen teloittaminen osoitti, että viisainkaan ihminen ei välttämättä pysty vakuuttamaan enemmistöä oman mielipiteensä pätevyydestä. Se, että enemmistö oli Sokrateen vapauttamista vastaan, sai Platonin halveksimaan mielipiteitä ja totuudesta tuli mielipiteen vastakohta. Hän tuli siihen tulokseen, että kaupungin hallitsemisen tuli perustua Platonilla väliaikaisten mielipiteiden sijaan pysyvään totuuteen. Arendtin mukaan tämä filosofian ja politiikan irtautuminen toisistaan on osoittautunut kohtalokkaaksi poliittisen ajattelun perinteellemme, sillä platonilainen traditio omaksui antipoliittisen asenteen ihmisen välistä maailmaa kohtaan. (Arendt, 2005, 6–8.) Myös Rancière viittaa Sokrateen oikeudenkäyntiin politiikan ja filosofian ensimmäisenä kohtaamisena. Hänen mukaansa, Sokrates ei ollut filosofi, joka pohti politiikkaa, vaan ainoa ateenalainen, joka tavoitteli todellista politiikan taitoa, joka politiikkana asettui kaikkea sitä vastaan, mitä Ateenassa tehtiin politiikan nimissä. (Rancière 2009a, 15.)

¹²⁶ Arendt 2002, 23–25.

pysyvää, ja sen aikaansaannokset on nopeasti kulutettu loppuun, koska ne liittyvät elämän itsensä ylläpitämiseen. Työ ei ole ainoastaan inhimillinen aktiviteetti, sillä se on ominaista kaikille muillekin elollisille olennoille. Työn aktiviteettia hallitsee välttämättömyys, ja siksi se on Arendtin mukaan vastakohta vapaudelle. Siten työläiseksi tunnustaminen on vastakohta vapaudelle ja samalla ihmisyydestä erottautumista. Arendt nojaa tässä Aristoteleen erotteluun, jonka mukaan työ kuuluu vahvasti *oikoksen* piiriin, kun taas *polis* edusti vapauden aluetta.¹²⁷

Valmistamisen erottaa kahdesta muusta *vita activan* ulottuvuudesta sen kyky ylläpitää maailmaa ja tehdä se sopivaksi ihmisten käyttöön. Valmistaminen ei tähtää välittömään kulutukseen, vaan näkyviin tuloksiin, joilla on pysyvää arvoa. Tuloksena on ihmisen rakentama maailma, joka poikkeaa luonnonympäristöstä. Valmistamalla ihminen pystyy ylittämään oman rajallisuutensa – asiat jäävät elämään, vaikka yksilöt kuolevatkin. Ihminen on *homo faber*.¹²⁸ Toiminnan erityispiirre puolestaan on, että se tuottaa toimijan identiteetin toteuttamalla vapautemme mahdollisuuksia¹²⁹.

Arendt näkee kaikki kolme ihmisenä olemisen ehtoa välttämättöminä täydelle ihmiselämälle. Toiminta on kuitenkin ulottuvuuksista se, joka erottaa Arendtin mukaan ihmiselämän muiden eläinten elämästä.¹³⁰

3.2.1 Toiminnan ehdot *Vita activassa*

Arendt katsoo toimintaa inhimillisen yhteisyyden näkökulmasta ja pyrkii sitä kautta palauttamaan ajatuksen demokratian mahdollisuudesta vastakohtana byrokraattisille ja elitistisille politiikan muodoille. Toiminnan kautta ihmisellä on mahdollisuus aloittaa jotakin kokonaan uutta. Toiminta kuitenkin edellyttää sellaista ihmisten välistä maailmaa, jossa vallitsevat poliittinen vapaus ja tasa-arvo. Arendt korostaa erityisesti poliittisen puheen merkitystä, oman näkökulman esiintuomista, julkisessa tilassa. Ilman muita ihmisiä kuulemassa sanojamme ja todistamassa tekojamme toiminnalla ei ole merkitystä. Antiikin kaupunkivaltion *polis* edusti Arendtille julkisen tilan ihannetta, jossa oli vapaus nousta elämän välttämättömyyksien yläpuolelle ja toimia poliittisesti. Näin ollen *polis* sulki ulkopuolelleen kaiken pelkästään tarpeellisen tai pelkästään hyödyllisen. Siellä saatettiin sietää vain merkityksellisiä, eli näkemisen ja kuulemisen arvoisia asioita. Lisäksi tällä julkisen alueella kaikesta päätettiin sanojen ja vakuuttelun, ei pakon tai väkivallan keinoin.¹³¹

---

¹²⁷ Arendt 2002, 84–113.

¹²⁸ Arendt 2002, 139–147.

¹²⁹ Arendt 2002, 177–183.

¹³⁰ Arendt 2002, 15–19.

¹³¹ Arendt 2002, 33.

Oleellista Arendtin julkisen alueen määrittelyssä on jokaisen nähtävissä ja kuultavissa oleminen. Julkinen näyttäytyminen, jokin mikä on kaikkien havaittavissa, itse asiassa muodostaa kokemuksen todellisuudesta. Muiden läsnäolo vakuuttaa osallistujat maailman ja itsensä todellisuudesta. Näin ymmärrettynä julkinen näyttäytyminen muodostaa yhteisesti jaetun maailman, jota ei Arendtin mukaan koskaan voi perustaa vain yhtä ihmiskupolvea varten, vaan se kestää aina yhtä ihmiselämää kauemmin. ”Yhteinen maailma on itsemme ulkopuolella. Astumme siihen kun synnymme ja jätämme sen jälkeemme, kun kuolemme”, hän kirjoittaa. Näin se antaa elämälle myös syvemmän merkityksen; elämästämme jää jäljelle jotain kuolematonta. Yli sukupolvien jatkuva yhteinen maailma suojaa ihmistä yksityisen elämän turhuutta vastaan.¹³² Arendtin mukaan huoli jatkuvuudesta ”kuolemattomuutena” on uudella ajalla miltei tyystin hävinnyt. Enää ei ole tilaa, jossa aika ei tuhoaisi asioita.¹³³

Arendtin käsitys vapaudesta poikkeaa radikaalisti liberaalin tradition vapauskäsityksestä, joka nousee esiin myös vapaakauppasopimusta puoltavassa retoriikassa. Esimerkiksi TTIP-sopimuksen tavoitteet nojaavat vahvasti markkinaliberaaliin aatteeseen ja sen negatiiviseen vapauskäsitykseen. Negatiivisen vapauskäsityksen lähtökohtana on yksityinen hyvä, jonka jokainen yksilö määrittelee omassa yksityisessä sfäärissään. Kaikki, mikä häiritsee tämän hyvän tavoittelua, on vapauden riistoa¹³⁴. Näin valtioidenkaan tarkoitus ei ole olla mahdollisimman hyviä hallitsijoita, vaan minimoida oma puuttumisensa turvaamalla yritysten vapaus tehdä voittoja ilman liiallisia veroja tai sääntelyä sekä sijoittajien vapaus laittaa rahansa minne haluavat. Vapauteen on helppo vedota oikeiston poliittisessa retoriikassa perusteltaessa TTIP-sopimuksen oikeutusta tavalliselle väestölle, sillä kukapa vapautta vastustaisi. Retoriikan taustalla kuitenkin häilyy erikoinen utopia abstraktista vapaudesta, jonka mukaan suurpääoman ja jokaisen yksilön vapaudella on elimellinen ja välttämätön

---

¹³² Arendt 2002, 61–64.

¹³³ Maailmallisuuden käsitteessä näkyy Heideggerin vaikutus Arendtin ajatteluun. Heideggerillä maailman avautuminen ei perustu vain tietoisuuden ja sen kohteen väliselle suhteelle, mikä siis tarkoittaa, että ihminen ymmärtää, että on olemassa muutakin kuin se, mikä on välittömästi käsillä. Maailmallisuus on siten yhteydessä nimenomaan ihmisen tietoisuuteen, se ei ole eläimille tyypillistä. (Heidegger 2000, 89–93.) Maailman maailmallisuus on sitä, että on olemassa merkityskokonaisuuksia ja viiteyhteyksiä. Heideggerin huomio ei keskittynyt siihen, miten subjekti voi tarkastella objekteja ja niiden ominaisuuksia. Sitä vastoin hän halusi arvioida sitä, miten ”me itse” kykenemme tavoittamaan olevan. Heidegger ymmärtää myös ihmisen eksistentiaalisena olentona, joka on heitetty maailmaan. Jussi Backman ja Miika Luoto tiivistävät Heideggerin maailmallisuutta näin: ”Olen aina ”itseäni edellä”, olen ”luonnos” tai ”suunnitelma” (*Entwurf*) siitä, mitä *voin* olla, ja vain suhteessa siihen ’ymmärrän’ (*verstehen*) sitä, mitä jo on. Mutta samalla olen aina jo *ollut* ja löydän itseni tietystä taustasta ja viitekehuksesta, tiettyjen ennalta määräytyneiden mahdollisuuksien piiristä: olen ”heitetty” (*geworfen*) maailmaan. Tämä ei tarkoita mitään valmista tosiasiaa vaan vaatimusta, että minun on aina uudestaan otettava osakseni eksistenssin ”tosiasiallisuus” (*Faktizität*) – se, että aina jo olen tietyssä tilanteessa ja että minun on aina vielä oltava juuri tämän tilanteen pohjalta. Vaikka yleensä käännyin pois olemistani määrittävästä tosiasiallisuudesta, se on aina paljastunut minulle tietynä ”olotilana” (*Befindlichkeit*) olevan keskellä, olemiseni ”vireenä” (*Stimmung*), jossa koen, että maailma on avautunut ja oleva puhuttelee minua” (Backman & Luoto 2007). Arendtin ajattelussa tämä kokemus maailmasta, syntyy vuorovaikutusprosesseissa julkisen alueella.

¹³⁴ Esim. Friedman 1962, 25–27.

yhteys. Tämä käsitys vapaudesta tulee hyvin esiin muun muassa Elinkeinoelämän keskusliiton johtavan asiantuntijan Kimmo Sinivuoren Ylelle antamassaan haastattelussa, jossa hän kommentoi, ettei näe ristiriitaa kansalaisten ja yritysten edun välillä: ”Ristiriitaa ei mielestäni ole lainkaan. Jos saamme ulkomaalaisia yrityksiä Suomeen, se lisää verotuloja, investointeja ja valinnanvapautta”¹³⁵.

Arendt sen sijaan näkee vapauden nietzscheläisittäin historiallisina uusien mahdollisuuksien luomisena, yhteisen maailman rakentamisena ja siten kollektiivisena toimintana. Vapaus ei siten ole abstrakti käsite, vaan jotain, mitä voi toteuttaa vain käytännössä. Olennaista on, että Arendtilla myös subjekti tai persoona syntyy näissä maailmallisissa toiminnan prosesseissa – julkisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa.¹³⁶ Tässä kehityksessä ei kuitenkaan ole mitään väistämätöntä: tulevaisuudessa on toivoa, ja saamme rakentaa sen itse.

Vapauden lisäksi toimintaan liittyvät olennaisesti syntyväisyys, moninaisuus ja julkinen elämä. Arendtin mukaan syntyväisyys on tärkeä käsite poliittiselle ajattelulle, sillä syntymässä ihmiset tulevat osaksi maailmaa, jossa heillä on mahdollisuus aloittaa jotakin uutta. Toisin sanoen juuri syntyväisyys mahdollistaa uuden ja ennustamattoman toiminnan aloittamisen¹³⁷. Arendt kirjoittaa, että jokainen syntymä on merkki uudesta alusta, joka aktualisoituu toiminnassamme: ”Syntymään sisältyvä uusi alku voi vaikuttaa maailmassa vain, koska tulokkaalla on kyky aloittaa jotakin todella uutta”¹³⁸.

Jotta syntyväisyyteen sisältyvä uuden aloittamisen ja toiminnan potentiaali todellistuisivat, tarvitsemme Arendtin mukaan siis vapautta. Lisäksi toiminta edellyttää toteutuakseen moninaisuutta. Samaan tapaan kuin esiintyjällä on oltava yleisö toimija tarvitsee toisia ihmistä tehdäksään toimintansa merkitykselliseksi sanojen ja tekojen kautta. Siinä missä työn ehto on itse elämä ja valmistamisen ehto maailmallisuus, siinä toiminnan ehto on moninaisuus. Se tarkoittaa paradoksaalisesti moneutta, jossa keskenään samankaltaiset oliot ovat kukin ainutlaatuisia. Kuten Arendt kirjoittaa, ”koska olemme kaikki samanlaisia eli ihmisiä sillä tavoin, ettei kukaan ole koskaan samanlainen kuin joku toinen, joka eli tai elää nyt tai tulee elämään”¹³⁹.

Näin moninaisuus viittaa sekä tasa-arvoon että erilaisuuteen, siihen että jokainen ihminen kuuluu samaan lajiin ja on siten periaatteessa kykenevä ymmärtämään toinen toistaan. Moninaisuus ei merkitse vain erilaisuuden olemassaoloa, vaan se viittaa asiantilaan, joka syntyy silloin, kun ihmiset

---

¹³⁵ Kivi, 15.11.2013.

¹³⁶ Arendt 2002, 20–22, 38–43, 73–78, 88.

¹³⁷ Arendt 2002, 180.

¹³⁸ Arendt 2002, 17.

¹³⁹ Arendt 2002, 16.

voivat vapaasti toimia julkisesti ja tuoda esiin yksilöllisen omalaatuisuutensa. Toiminta sisältää aina puheen, sillä Arendt ajattelee, että juuri kielen kautta olemme kykeneviä argumentoimaan toimintamme merkityksen muille ja sovittamaan yhteen toimijoiden moninaiset lähtökohdat. Toimintamme vilpittömyys ikään kuin testataan julkisen puheen kautta, jolloin se saa myös merkityksen yhteisössä.¹⁴⁰

Ihmisen moninaisuus on Arendtilla kaiken politiikan ehto, ja siihen kuuluu eroavista asemista ja elämänkuluista huolimatta olennaisesti jokaisen yksilön tasa-arvo toisen kanssa. Arendtin mukaan ”[s]e seikka, että ”ihmiset, ei Ihminen, asuvat maassa ja asuttavat maailmaa on kaiken politiikan lähtökohta – ei vain sen välttämätön ehto, vaan perusta, joka tekee politiikan mahdolliseksi”. Toisin sanoen ihminen ei ole poliittinen eläin siksi, että lajille luontojaan kuuluisi jokin poliittisuus. Ihminen itsessään on epäpoliittinen ja politiikka syntyy ihmisten välille ja siten jokaisen yksilön ulkopuolelle¹⁴¹.

3.2.2 Yhteinen maailma vertaisten välissä

Vita activassa Arendt pohtii toimijan identiteettiä. Hänen mukaansa yksilöt paljastavat oman ainutlaatuisuutensa maailmalle toiminnassa ja puheessa. He paljastavat, Arendtin sanoin, toiminnassaan sen *keitä* he ovat, sen sijaan että he paljastaisivat sen *mitä* he ovat. Tätä ei tapahdu työssä eikä valmistamisessa, sillä työssä jokainen on uponnut luonnollisen välttämättömyyden ketjuun biologisen selviytymisen määräämänä¹⁴². Valmistamisen kautta voimme puolestaan viime kädessä osoittaa vain samuutemme, sillä ihmislajiin kuuluvina ruumiillamme on periaatteessa samankaltaiset kyvyt. Toisaalta jokainen esine, etenkin taideteos, sisältää pienen osan siitä kyvystä, joka sen valmistajalla on. Se ei kuitenkaan Arendtin mukaan paljasta sitä, kuka valmistaja on.¹⁴³ Tämä on mahdollista vain julkisen alueella puheen ja tekojen kautta.

Oleennaista on, että ihmiset eivät etukäteen voi tietää, keinä he itsensä paljastavat, sillä persoona muodostuu vasta julkisessa puheessa ja toiminnassa manifestoituen jälkikäteen niistä kerrottujen tarinoiden kautta. Kertomukset voivat tuottaa yksilöiden toiminnan uskottavuuden ja antaa niille merkityksiä. Näin ne varjelevat muistoa teoista, jotka voivat myöhemmin toimia inspiraation lähteinä uusille sukupolville: tekoja voidaan matkia tai, jos mahdollista, ne voidaan ylittää. Toisin kuin valmistaminen, toiminta painuu helposti unholaan ja häviää. Työn katoavuus on sekini erilaista kuin

---

¹⁴⁰ Arendt 2002, 179–183.

¹⁴¹ Arendt 2002, 30–31.

¹⁴² Arendt 2002, 182–183, 215–216.

¹⁴³ Arendt 2002, 183

toiminnan, sen ei ole tarkoitettukaan säilyvän muuten kuin osana elämän prosessia. Kuten Arendt kirjoittaa, työn tuotokset häviävät nopeammin kuin mikään muu osa maailmaa, mutta ne ovat välttämättömiä elämän prosessin kannalta, joka taas on ikuinen¹⁴⁴. Teot ja niistä kerrotut kertomukset taas vaativat aina yleisön, josta voi tulla tekojen uusi lähettäjä. Arendtilla yleisö on metafora poliittiselle yhteisölle, muistamisen yhteisölle, joka säilyttää kansalaistensa tekoja ja sanoja siirtääkseen jättääkseen ne uusille sukupolville.¹⁴⁵

Kreikkalainen *polis* mahdollisti tämän sanojen ja tekojen jakamisen ja tarjosi tilaisuuden voittaa kuolematon maine. Jokainen kansalainen oli paitsi näkijä ja kuulija myös potentiaalinen kertoja. Arendtia on kritisoitu antiikin Kreikan poliiksen ihannoinnista, mutta on syytä muistaa, että hän ymmärtää poliiksen metaforisesti. Kyse ei ole konkreettisesta antiikin kaupunkivalttiosta, vaan yleisemmin julkisen toiminnan tiloista, joissa vapaat ja tasa-arvoiset yksilöt perustavat yhteisön¹⁴⁶. Kuten Arendt muotoilee,

[p]olis ei varsinaisesti ole kaupunkivaltio sen fyysisessä merkityksessä, vaan ihmisten järjestäytymistä, joka syntyy yhteisessä toimimisesta ja puhumisesta. Riippumatta siitä, missä ihmiset ovat, poliiksen todellinen tila sijaitsee niiden ihmisten välillä jotka tätä asuvat yhdessä toimiakseen ja puhuakseen.¹⁴⁷

Tiivistäen Arendtilla *polis* oli julkisen näkyvyyden alue, jossa minä näyttäytyy muille ja muut minulle. Se voidaan perustaa minne tahansa, minne ihmiset kerääntyvät poliittisessa mielessä. Ilmenemisen paikka pitää jatkuvasti luoda uudelleen ja pitää sitä yllä yhteisen toiminnan kautta. Julkisen alue pysyy aina potentiaalisena paikkana, joka aktualisoituu vasta toiminnan ja puheen kautta. Jos mielipiteitä ja tekoja ei esitetä, näyttämö hajoaa.¹⁴⁸ Arendt kirjoittaa näyttäytymistilan väliaikaisuudesta seuraavasti:

Näyttäytymistilan erikoisuus on, toisin kuin käden aikaansaannosten tuloksena syntyneet tilat, se ei selviä syntymähetkensä todellisuudesta, vaan häviää. Näin ei käy pelkästään ihmisten hajaannuttua – niin kuin suurissa katastrofeissa, joissa kansan poliittinen yhteisö tuhoaan – vaan toimintojen itsensä päätyttyä tai hävitettyä. Riippumatta siitä, missä ihmiset kokoontuvat, näyttäytymistilan olemassaolo on mahdollista, ei välttämätöntä tai ikuista.¹⁴⁹

Kreikkalaisten siirtokuntien tunnuslause ”minne sitten menetkin, olet aina *polis*”, ilmaisi uskoa siihen, että toiminta ja puhe muodostavat ihmisten välille alueen ajasta ja paikasta riippumatta¹⁵⁰.

---

¹⁴⁴ Arendt 2002, 100–102.

¹⁴⁵ Arendt 2002, 184–190.

¹⁴⁶ Arendt 2002, 199–201.

¹⁴⁷ Arendt 2002, 201.

¹⁴⁸ Arendt 2002, 61–64.

¹⁴⁹ Arendt 2002, 202.

¹⁵⁰ Arendt 2002, 201.

Samaan tapaan kuin Rancièrella poliittisen alue ei ole Arendtilla valmiiksi rakennettu näyttämö, joka odottaa, että sille vain astuttaisiin. Se kehittyy aina toiminnan kautta, joko nopeasti, kuten vallankumouksessa, tai hitaasti erilaisten poliittisten pyrkimysten kautta¹⁵¹. Vapaana oleminen tarkoittaa Arendtille siis paitsi sitä, että ihminen ei ole toisen määräysvallan alainen, myös vapautta liikkua vertaistensa joukossa. Ilman vertaisia ei ole vapautta.

Moninaisuuden, tasa-arvon ja vapauden ymmärtämiseksi täytyy tarkastella vielä yhtä käsitettä: maailmaa. Arendtin käsite maailma kumpuaa Heideggerin terminologiasta: maailmassa olemisesta. Molemmilla maailma merkitsee käyttöesineiden ja taideteosten kautta muodostavaa pysyvää rakennetta, mutta yhtä lailla muiden kanssa tuotettua ja jaettua ”kanssamaailmaa”¹⁵². Maailma luo perustan asioiden merkityksellisyydelle. Arendt käsittää maailman siis yhtäältä fyysisenä tilana, joka pöydän tavoin sekä yhdistää että erottaa ihmiset toisistaan luoden pysyvyyttä muutoksen keskellä. Poliittisesti tärkeässä asemassa ovat myös instituutiot, jotka luovat vakautta muuten ennustamattomaan poliittiseen toimintaan. Toisaalta maailma saa täyden merkityksensä vasta, kun se kytkeytyy siihen julkiseen tilaan, jossa ihmiset toimimalla ja puhumalla luovat yhteistä merkityksellisyyttä ja siten jaettua todellisuutta. Arendt painottaa, että kaikilla on oma perspektiivinsä, josta he maailmaa lähestyvät. Hän kirjoittaa, että yhteisen maailman loppu on tullut, kun sen sallitaan näyttäytyä vain yhdestä näkökulmasta”.¹⁵³ Arendt ei ylipäättään usko yksilön valmiisiin mielipiteisiin vaan korostaa, että mielipiteet syntyvät ainoastaan keskustelussa muiden ihmisten ja heidän näkökantojensa kanssa. Maailmallisuuden säilymiseksi ihmisten on kuitenkin ymmärrettävä, että mielipide-eroistaan huolimatta he ovat tekemisissä saman maailman kanssa.¹⁵⁴

Arendt näki, että inhimillistä moninaisuutta edustavien näkökantojen tuho oli ensimmäinen askel kohti maailmattomuutta. Sekä totalitarismissa että massayhteiskunnassa ihmisistä tulee hänen mielestään kokonaan yksityisiä. Heiltä on riistetty toisten näkeminen ja kuuleminen ja toisten nähtävissä ja kuultavissa oleminen. Maailman sallitaan näyttäytyä vain yhdestä näkökulmasta, ja tietty ideologia alkaa esittäytyä ainoana tolkkullisena järjestelmänä.¹⁵⁵ Näin yhteisen maailman myötä menetetään myös poliittinen vapaus ja mahdollisuus saada aikaan jotain yhtä elämää pysyvämpää. Jos yksityinen ihminen ei näyttäydy, hän, tai se mikä hänelle on tärkeää, jää merkityksettömäksi

---

¹⁵¹ Mt.

¹⁵² Arendt 2002, 58. Heidegger 2000, 83-97.

¹⁵³ Arendt 2002, 56–64.

¹⁵⁴ Arendt 2002, 63.

¹⁵⁵ Arendt 2002, 64.

muille. Arendtin mukaan modernissa maailmassa tästä toisen takaaman todellisuuden puuttumisesta on tullut yksinäisyyden joukkoilmiö.¹⁵⁶

Kuten todettua *Vita activa* erottaa analyytisesti kolme inhimillisen toiminnan ulottuvuutta, jotka ovat työ, valmistaminen ja toiminta/politiikka. Julkisen alue syntyy toiminnassa, ja politiikka kuuluu julkisen alueelle. Poliitiikka arendtilaisittain perustuu vapauteen ja manifestoituu puheessa. Se on antiikin kreikkalaisen politiikan perinteen huomioon ottamista: kyse on toiminnasta, joka on mahdollista vain vapaiden ja tasa-arvoisten, keskenään yhdellä kertaa samanlaisten ja erilaisten ihmisten kesken. Yhteinen maailma puolestaan on se, joka erottaa ja yhdistää näitä ihmisiä toisiinsa. Arendtille julkisen alue käsittää kaksi analyytisesti erotettavissa olevaa, mutta elimellisesti toisiinsa kiinnittyvää puolta. Ensimmäinen on näyttäytymisen alue: poliittisen vapauden ja tasa-arvon alue, joka todellistuu silloin, kun kansalaiset toimivat yhdessä puheen ja suostuttelun kautta. Toisekseen julkinen alue on yhteinen maailma, ihmisten tekemien asioiden, insituutioiden ja asetusten jaettu julkinen maailma, joka erottaa meidät luonnosta, mutta etenkin tuottaa suhteellisesti pysyvän paikan toiminnallemme. Näyttäytyminen on kollektiivisen maailman eksistentiaalinen edellytys.

3.3 Sosiaalinen vai poliittinen media?

Arendt liittää politiikan rappeutumisen vahvasti sosiaalisen alueen syntyyn keskiajalta alkaen. Ensin kristinusko ja myöhemmin talous alistivat ihmisen poliittisena toimijana. Ajatukseen saa tarkemmin otetta lukemalla Arendtin *Vita activassa* esittämää kuvausta käsitteiden sosiaalinen ja poliittinen muutoksista. Arendt kirjoittaa, kuinka vasta käsitteen *societas generis humani* (ihmisten yhteiskunta) myötä, termi sosiaalinen sai yleisen merkityksen ihmisenä olemisen perusehtona. Hän vertaa tätä antiikin kreikkalaiseen käsitykseen, jossa sosiaalinen edusti ennen kaikkea luonnollista yhteenliittymistä. Niin Platon kuin Aristoteleskin kyllä tiesivät, että ihmiset eivät voi elää ilman toistensa seuraa, mutta ero on siinä, etteivät he pitäneet tätä ehtoa erityisesti ihmiselle ominaisena. Päinvastoin ehto on yhteinen niin ihmisten kuin eläintenkin elämälle, minkä vuoksi se ei voi olla pohjimmiltaan inhimillinen. Kreikkalaisen ajattelutavan mukaan ihmisen kyky poliittiseen järjestäytymiseen on jopa täysin vastakkainen luonnolliselle yhteenliittymiselle, jota termi sosiaalinen edusti. Käytännössä sosiaalinen ulottui yksityisen alueelle, kodin piiriin. Kreikkalaisen

---

¹⁵⁶ Arendt 2002, 64, 191.

kaupunkivaltion synnyn myötä 'vapaat miehet'¹⁵⁷ saivat tämän yksityisen elämänsä rinnalle kuitenkin toisen, poliittisen elämän.¹⁵⁸

Arendtille julkisten tilojen luominen ja osallistuminen julkiseen keskusteluun puheen sekä toiminnan kautta on siis inhimillistä olemista, joka ylittää biologiaan palautuvan uusintamisen ja kamppailun olemassaolosta. Hän esittää, että modernin ajalla politiikan alue häviää. Teolliseen sarjatuotantoon ja kuluttamiseen perustuvassa yhteiskunnassa työstä tulee ensisijainen *vita activan* toiminnoista, ja elämä palautuu luontoon ja olemassaolon kamppailuun.¹⁵⁹ Toisaalta Arendt kirjoittaa, että mikään ihmisten maailmassa ei ole luonnollisesti annettua, vaan omien *homo faber* -taitojemme ja -instrumenttitemme tuotantoa, josta on tullut yksi toimintamme ehto¹⁶⁰. Modernissa maailmassa käsitteestä luonto tuleekin ambivalentti. Samalla kun kaikki palautuu biologiseen, tieteellisten kokeilujen kautta laajennetaan ja tuotetaan 'uutta luontoa', mikä johtaa ympäristön ja ihmisen yhä läpikotaisempaan teknologiavälitteistymiseen.

Arendt katsoi, että teknologian kehityksen mahdollistaman maanpäällisten etäisyyksien häviämisen hinta on ihmisen vieraantuminen maallisesta ympäristöstä. Viime vuosina globalisaation prosessi on kiihdyttänyt tätä kehitystä ennen näkemättömällä tavalla. Arendtlaisittain globalisaatiota voidaankin lähestyä maailmasta vieraantumisen näkökulmasta, ja koska politiikka on maailmallista toimintaa, kysymys vieraantumisesta ulottuu koskemaan myös sitä.¹⁶¹ Arendt oli huolissaan siitä, että kansallisvaltiojärjestelmän romahtaessa ihmiskunta uhkaa jäädä vaille politiikan tiloja, siis julkisen alueita¹⁶². Mielestäni TTIP-sopimus voidaan nähdä osana globalisaatiokehitystä, jossa päätöksiä tehdään globaalilla tasolla ja yhä enemmän kansallisvaltioiden ulkopuolella. Kuten olen jo tuonut esiin, tavallisten ihmisten vaikutusmahdollisuudet sopimuksen sisältöön ovat heikot. Lisäksi saattaa olla, että monet Euroopan kansalaiset samastuvat yhä vahvasti kansallisvaltioon kokien ylikansalliset poliittiset instituutiot, kuten Euroopan unionin ja sen tasolla tapahtuvan päätöksenteon vieraisiksi. TTIP-sopimuksen kriitikot puolestaan ovat ilmaisseet huolensa muun muassa siitä, että sopimus

---

¹⁵⁷ Antiikin kreikkalaisia kaupunkivaltioita on ollut useita ja ne ovat tietävästi poikenneet toisistaan kooltaan ja toiminnaltaan. Tunnetuimmassa poliksessa Ateenassa vapaat miehet tarkoittivat täysi-ikäisiä vapaita miehiä, joita oli todennäköisesti vain noin 10–20 prosenttia kaupunkivaltion asukkaista. Äänioikeuden ulkopuolelle jäivät siis orjat, lapset ja naiset sekä esimerkiksi muualta tulleet vapaat miehet, jotka eivät saaneet osallistua päätöksentekoon. (Hansen 2006, 106–115.) Arendt ei kuitenkaan viittaa *Vita activassa* mihinkään konkreettiseen polikseen, vaan käyttää sitä demokraattisen poliittisen yhteisön metaforana. Arendt ei ajatellut poliittisen osallistumisoikeuden kuuluvan vain vapaille miehille.

¹⁵⁸ Arendt 2002, 31–32.

¹⁵⁹ Arendt 2002, 130–138.

¹⁶⁰ Arendt 2002, 17.

¹⁶¹ Arendt 2002, 255.

¹⁶² Arendt 2002, 261.

antaisi liikaa valtaa ylikansallisille suuryrityksille ja heikentäisi demokraattisten instituutioiden ja kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia heitä itseään koskevilla asioilla.

Arendtin analyysin tarkkanäköisyys modernin kehityksestä käy ilmi esimerkiksi seuraavasta *Vita activan* katkelmasta:

Nykyajan ihmiset elävät maapallon laajuudessa kokonaisuudessa [...] jopa etäisyyden käsite on hävinnyt taistelun nopeudelle; nopeus on voittanut välimatkan [...] Se on kuitenkin tehnyt etäisyydestä merkityksettömän, sillä ihmisten ei enää tarvitse käyttää vuosia, kuukausia tai edes viikkoja elämästään päästäkseen minne tahansa maapallolla.¹⁶³

Internet on nykyajan teknologioista se, joka on tuonut meidät kenties lähemmäs toisiamme kuin edes Arendt osasi ounastella. Nopeus on todella voittanut välimatkan ja tavoitamme ihmisiä toisella puolella maailmaa sekunneissa. Arendtin pohjalta voidaankin esittää ajankohtainen kysymys liittyen uusiin mediateknologioihin ja niiden mahdollistamiin julkisiin tiloihin: avaavatko esimerkiksi verkon sosiaalisen median alustat uusia globaalien demokratian mahdollisuuksia tuoden meidät lähemmäs toisiamme, vai vieraannummeko niiden myötä entisestän yhteisestä maailmasta digitaalisen, verkottuneen ja mobiilin teknologian affordanssien sysiessä meitä kohti virtuaalitodellisuutta, jossa kuvat ja sanat häviävät nopeasti taas uusien tieltä?

Arendtin kautta tähän kysymykseen on mahdollista hakea myös toiveikasta vastausta. Esimerkiksi Tuija Parvikko on tuonut esiin, ettei Arendt rajaa teoriaansa kansallisvaltion sisäpuolelle. Toiminnan rajoja ei tarvitse vetää maantieteellisiin perusteisiin vaan tämän voi tehdä politiikan lähtökohdista. Parvikko korostaa Arendtin pohjalta, että on olennaista ymmärtää internetin potentiaali uusia tiloja luovana toimintana. Arendtia tulkiten uhkakuvan maailman kutistumisesta globalisaation myötä voi toisin sanoen kääntää ympäri: maailma kutistuu niin pieneksi, että yhteinen toiminta maapallon mitassa on mahdollista.¹⁶⁴ Toisaalta on syytä pitää mielessä, että internetin *agoralla* siedetään paljon muutakin kuin arendtilaisessa mielessä merkityksellisiä, eli näkemisen ja kuulemisen arvoisia asioita. Internetistä löytyy myös se, mitä ei ole tarkoitettu nähtäväksi tai kuultavaksi.

---

¹⁶³ Arendt 2002, 254.

¹⁶⁴ Parvikko 2003, 35–36. Kanadalainen kulttuurifilosofi Marshall McLuhan on kehitellyt vastaavaa ajatusta tietoyhteiskunnasta ja maailmankylästä. McLuhanin mukaan uudet kommunikointikeinot ovat tehneet pitkistäkin välimatkoista merkityksettömiä. McLuhanin mukaan massakommunikaatiovälineiden merkitys ei määrity vain viestin sisällön mukaan, vaan väline on itsessään viesti sen ohjatessa ihmisten aistimista ja toimintaa. McLuhan (1964), 1-18. Rancièren termein voitaisiin kai sanoa, että myös välineet muokkaavat aistittavan jakoja.

3.3.1 Yksityinen ja julkinen verkkovalvonnan ikeessä

Viimeistään Edward Snowdenin 2013 vuotamat NSA:n¹⁶⁵ salaiset asiakirjat osoittivat, että jokaisesta ihmisestä tuotetaan uskomattomat määrät tietoa hallinnon käyttöön kansallisen turvallisuuden nimissä. Suurimman kohun aiheutti tieto maailmanlaajuisesta PRISM-ohjelmasta, joka vakoili ja keräsi salaa ihmisten puhelutietoja tarkoituksenaan paljastaa terroristeja. Vuotoa on pidetty yhtenä Yhdysvaltain historian merkittävimpana poliittisena skandaalina. Huumorin keinoin asiaan tarttui suosittu yhdysvaltalainen poliittinen satiiriohjelma *Last Week Tonight*¹⁶⁶, jonka huhtikuussa 2015 esitettyssä jaksossa ohjelman juontaja John Oliver teki katugallupin. Hän kysyi noin tusinalta tavallisilta kaduntallaajilta, tietävätkö he, kuka on Edward Snowden, ja ovatko he huolissaan kansalaisiin kohdistuvasta verkkovalvonnasta. Kysytyistä juuri kukaan ei tiennyt vastausta ensimmäiseen kysymykseen; lähes kaikki myös ilmoittivat, että he eivät pidä laajamittaista kansallista valvontaa huolestuttavana ilmiönä. Valvontaa ei nähty haitalliseksi, koska ihmisillä ei ole omien sanojensa mukaan mitään salattavaa. Kun Oliver kysyi, haittaisiko haastateltavia, jos hallitus voisi nähdä ihmisten omasta peniksestään internetin välityksellä lähettämät kuvat, kaikki vastasivat myönteisesti. ”If the US government had a picture of my dick I would be very pissed off”, kommentoi yksi ohjelmaan haastateltu nuorukainen.

Yhdysvalloilla ei tietävästi ole erillistä valvontaohjelmaa nimeltä dick pic program, mutta Oliverin katugallupin draamallinen ironia onkin siinä, että verkkovalvonnan puitteissa hallitus voi nähdä nämä kuvat, kuten se voi nähdä myös ihmisten yksityiset sähköpostiviestit ja paljon muuta. Tempauksellaan Oliver halusi nähdäkseni pilailia niiden kustannuksella, jotka kiinnostuivat koko aiheesta vasta sitten, kun puhe kääntyi omaan alapäähän. Samalla esimerkki havainnollistaa karrikoidusti sitä, mitä Arendt tarkoitti kirjoittaessaan, että modernina aikana julkisen keskustelun yhteistä maailmaa koskevista asioista ovat korvanneet yksityiset asiat.

Yhtäläillä valvonta lomittuu suurten internet-yritysten liiketoimintaan ja teknologisiin ratkaisuihin. Verkojournalismin tutkija Esa Sirkkusen mukaa nähtävillä on muutos internetin talouden rakenteissa ja toimintadynamiikassa. Siinä missä noin kymmenen vuotta sitten toivottiin internetin käyttäjälähtöisyyden ja amatöörieetoksen purkavan valtahierarkioita ja Wikipedian kaltaisten, yhteiskäyttöisyyteen perustuvien palveluiden haastavan ainakin jollain tasolla yksityisomisteisia palvelualueita, nyt on käynyt selväksi, että yhteiskäyttöisyyden sijasta kasvoivatkin Facebookin ja Googlen kaltaiset suuryhtiöt. Tarjoamalla maksuttomia, helppokäyttöisiä alustoja ne kykenivät

---

¹⁶⁵ NSA (National Security Agency) on Yhdysvaltain tiedusteluelin ja virasto. NSA harjoittaa erilaisia kryptografisia toimia, joiden tarkoituksena on virallisesti suojella Yhdysvaltain tietoliikennettä. Esim täällä: <https://www.nsa.gov/about/mission-strategy/>

¹⁶⁶ Last Week Tonight with John Oliver, 5.4.2015.

Sirkkusen mukaan hyödyntämään käyttäjien luovuuden ja aktiivisuuden, sitomaan heidät valvonnan kohteiksi omille alustoilleen ja käyttämään syntyvää tietoa erityisesti mainonnan suuntaamisessa.¹⁶⁷

Syy valvonnan lisääntymiseen on Arendtin pohjalta se, että sosiaalisen alue hävittää yksityisen ja julkisen rajan. Julkinen on mennyttä, koska se on vain yksityistä varten, ja yksityinen on mennyttä, koska se on ainoa jäljellä oleva yhteinen huolenaihe.¹⁶⁸ Ongelma ei niinkään ole itse näytteille asettumisessa. Kuten Arendt sanoo, jos yksityinen ihminen ei näyttäydy, häntä ei ole edes olemassa muille¹⁶⁹. Kuitenkin, kuten hän tuo esiin, se että koko kansa on lumoutunut pienistä yksityiskohdista (*petit bonheur*), ei tee niistä vielä julkisia eikä muodosta julkisen aluetta: ”Julkisen alue ei kenties viehätä juuri siksi, ettei siellä ole tilaa merkityksettömälle”, hän kirjoittaa¹⁷⁰. Ongelmallista on, jos ihmiset keskittyvät itseensä niin paljon, etteivät huomaa ympäröivän yhteiskunnan aiheuttavan pahoinvointia. Toisin sanoen arjen psykologisoituminen (tai fysiologisoituminen) voi johtaa sen epäpolitisoitumiseen.

Jos kaikki on näkyvillä, elämä menettää kykynsä nousta näkyviin. Arendt katsoo, että yksityisen alueella ihminen voi kyllä elää tunnerikasta elämää, mutta samalla julkisesta todellisuudesta tulee vieras. Yksityisyyteen vajonneesta ihmisestä tulee maailmaton, todellisuudesta vieraantunut: ”intiimin yksityiselämämme himmeä valo on viime kädessä peräisin julkisen alueen paljon voimakkaammasta valosta”.¹⁷¹ Julkinen todellisuus siis vaikuttaa vahvasti ihmisten yksityiseen elämään, ja siltä silmien sulkeminen johtaa pikkuasioiden parissa puuhastelemiseen. Arendtin mukaan modernissa maailmassa sekä yksityinen että julkinen ovat sulautuneet sosiaaliseen. Julkinen on mennyttä, koska se on vain yksityistä varten ja yksityinen, koska se on ainoa jäljellä oleva huolenaihe. Moderni intiimin löytäminen näyttää paolta ulkomaailmasta yksilön sisäiseen subjektiivisuuteen, jota aiemmin suojasi yksityisyyden alue. Kun yksityisomistuksen asiat valtaavat julkisen alueen, kaikesta elämästä tulee julkista ja kokonaan julkisuudessa vietetystä elämästä tulee pinnallista.¹⁷² Tulkintani mukaan Arendt ei kuitenkaan halua sulkea tunteita julkisen elämän ulkopuolelle, kuten osa feministitutkijoista on väittänyt¹⁷³.

---

¹⁶⁷ Sirkkunen 2016, 117–136.

¹⁶⁸ Arendt 2002, 74–75

¹⁶⁹ Arendt 2002, 57.

¹⁷⁰ Arendt 2002, 58

¹⁷¹ Arendt 2002, 57.

¹⁷² Arendt 2002, 74–76.

¹⁷³ Erityisesti 1970–1980-lukujen vaihteen feministiset ajattelijat esittivät, että Arendtin jaottelut julkisen ja yksityisen, poliittisen ja sosiaalisen sekä työn ja toiminnan välillä tekevät hänestä dikotomisen, maskuliinisen ajattelijan. Käsittääkseni Arendt ei väitä, etteikö toimintaan julkisen alueella voisi sisältyä myös kokemuksellisuuden ulottuvuus. Mielestäni nämä kriitikot ovat ymmärtäneet väärin Arendtin käsityksen ihmisten välisistä suhteista. *Vita activassa* Arendt tuntuisi ehdottavan, että ilman toisia ihmisiä myös kokemuksemme itsestämme hajoaa (Arendt 2002, 64). Lisäksi kuten

Mitä tulee verkkoverkkovalvontaan, sillä on puoli, joka havainnollistaa sosiaalisen alueen nousuun liittyvää uhkaa ihmisten yksityisyydelle toiselta kannalta. Siinä missä kotitalous sulki aikoinaan ulkopuolelleen vapaan toiminnan, nyt sen tekee itse yhteiskunta. Arendt kirjoittaa, että massayhteiskunnassa ihmisiltä odotetaan käyttäytymistä, mikä taas luo lukemattomia erilaisia sääntöjä pyrkien rajoittamaan yhteiskunnan jäsenten toimintaa¹⁷⁴. Verkkovalvonta on yksi teknologiavälitteinen ja teknologian kehityksen mahdollistama tapa kontrolloida yksilöitä tehokkaasti ja huomaamattomasti. On syytä muistaa, että verkkovalvontaan liittyvät kysymykset eivät irrallaan myöskään TTIP-sopimuksesta. Tiedon siirtoon, saatavuuteen ja säilyttämiseen liittyvät oikeudet määritellään vapaakauppasopimuksissa mahdollisesti uudelleen. Ainakin USA:n informaatio- ja teknologiayritykset ovat vaatineet, että TTIP tekisi niille helpommaksi kerätä ihmisten henkilökohtaisia tietoja. U.S. Council for International Business haluaisi, että sopimuksen tulisi rajoittaa esimerkiksi tietoturvan ja yksityisyydensuojan aiheuttamia esteitä tietojen myymiselle.¹⁷⁵

Nykyisessä teknologisoituneessa massayhteiskunnassa paradoksaalista onkin, että samalla kun ihmisten yksityisyydensuoja on kaventunut verkkovalvonnan myötä, poliittisia päätöksiä tehdään suljettujen ovien takana. Vapaakauppasopimukseen sisältyvät epäkohdat ovat tulleet esille pääasiassa tietovuotoina, joihin erilaiset kansalaisjärjestöt ja muutamat mediat ovat sittemmin tarttuneet. Salaista neuvotteluprosessia komissio on perustellut suurvaltasuhteisiin liittyvällä neuvottelustrategialla, jonka mukaan omien korttien paljastaminen USA:lle olisi EU:n kannalta haitallista¹⁷⁶. Kuten toin aiemmin esiin, myös TTIP-sopimusluonnosten lukeminen edellyttää, että kansanedustajat allekirjoittavat lomakkeen, jossa he sitoutuvat suojelemaan tietoja luvattomilta ilmituloilta EU:n turvallisuusluokiteltujen tietojen suojaamista koskevien turvallisuussääntöjen mukaisesti: ”tietojen luvaton paljastaminen voi johtaa kurinpidollisiin ja/tai oikeudellisiin toimiin voimassa olevien lakien, asetusten, määräysten ja sääntöjen mukaisesti”¹⁷⁷.

Näennäisestä avoimuuden lisäämisestä huolimatta lukukammiot paljastavat jo olemassaolollaan, että TTIP-sopimuksen kohdalla totuus olisi salaisuutta raskaampi taakka kantaa – muuten mitään

---

Dana Villa on tuonut esiin, Arendt hyvin tiesi, että rationaalisen konsensuksen saavuttaminen julkisen alueella ei ollut aina merkki deliberatiivisen demokratian toiminnasta, vaan sitä vastoin enemmistön tyrannian tunnusmerkki. (Villa 2008, 85–86 sit. Honkasalo 2016, 63).

¹⁷⁴ Arendt 2002, 47–48.

¹⁷⁵ U.S. Council for International Business 10.5.2013.

¹⁷⁶ EU-komissio on perustellut tietojen salailua neuvottelutaktisilla syillä. Esimerkiksi EU-komissaarin kabinettipäällikkö Juho Romakkaniemi on kommentoinut salaista neuvotteluprosessia seuraavasti: ”Salaiset’ asiakirjat ovat taktisia neuvottelupositioita suhteessa USA:n positioihin. Ne ovat verrattavissa pokeripelin pelikortteihin. Niiden vaatiminen ’julkisiksi’ kesken neuvotteluprosessin on kuin vaatiminen, että Euroopan pitää pelata pokeria USA:ta vastaan oma käsi avoimesti pöydässä, kun USA pitää korttejaan piilossa. Se tarkoittaisi varmaa häviötä, epäsymmetristä sopimusta - ja satojatuhansia turhaan menetettyjä työpaikkoja.” (Tikka, 24.4.2016.)

¹⁷⁷ Ks. Vvasemmistoliiton Paavo Arhinmäen Facebook-päivitys, Arhinmäki 22.4.2016.

salaisuuksia ei kai tarvittaisi. Surullista on, jos tällainen salaisuuden paljastumiseen liittyvä tiedollinen erotiikka ei kiinnosta enää edes toimittajia. Jos salaisuuden verhoa ei edes näe, sen raottaminen on mahdotonta. Silloin lienee helpointa luottaa kauppakomissaarin sanaan. Toisaalta kuten Arendt kirjoittaa esseessään ‘Lying in Politics’, ”[L]ies are often more plausible, more appealing to reason, than reality, since the liar has the great advantage of knowing beforehand what the audience wishes and expects to hear”¹⁷⁸.

Nykyisen mediajulkisuuden valokeilassa paistatteleville vallakkaille toimijoille TTIP-sopimus näyttäytyy historiattomana ja välttämättömänä osana hyvinvointia maailmassa, jossa talouskriisit ja nousukaudet seuraavat toisiaan. Historia hahmotetaan itseohjautuvaksi prosessiksi, johon ihmisillä ei ole mahdollisuutta vaikuttaa. Kansalaiset poliittisina toimijoina pelkistyvät työntekijöiksi, joita rauhoitellaan sanomalla, että ”sopimuksesta hyötyisivät niin työntekijä kuin työnantajapuoli”¹⁷⁹. Arendtin mukaan modernin myötä historia alettiin ymmärtää luonnollisena prosessina toiminnan ja tekojen tekemisen sijasta. Hän esittää, että totalitarismi ja myöhemmin markkinatalous mursivat kuvan länsimaisen historian jatkuvuudesta. Arendtille moderni näyttääytyykin byrokraattisen hallinnon ja anonyymin työn aikana poliittisten tekojen ja poliittisen puheen kustannuksella – aikana, jolloin työtätekevä ihminen korvaa valmistavan ja poliittisen ihmisen.¹⁸⁰ Yhtymäkohtia Arendtin, (ja myös Rancièren) ajatteluun löytyy kosolti uudemmasta uusliberalismin kritiikistä. Esimerkiksi sosiologi ja filosofi Maurizio Lazzarato katsoo, että uusliberaalien tekniikoiden tarkoitus on laajentaa talous elämän jokaiseen nurkkaan.¹⁸¹ Tähän laajentamiseen kuuluvat muun muassa jatkuva yksityistäminen ja niin sanottu uusi julkisjohtaminen, jossa yrityksen johtamisstrategiat tuodaan osaksi julkisia organisaatioita. Lopulta uusliberaalit vallan tekniikat pettävät juhlapuheet siinä, etteivät ne tuota vapaampaa maailmaa, vaan lisäävät kontrollia. Olennaista on työntekijöiden läpi elämän jatkuva kasvatus joustaviksi ja kykeneviksi vastaamaan alati muuttuvaan tilanteeseen. Työaika laajenee koskemaan kaikkea aikaa, elämän jokaista osa-aluetta.¹⁸²

Arendt siis sitoo *Vita activassa* modernin käsitteen maailmasta vieraantumiseen sekä sosiaalisen alueen ja työtätekevän ihmisen voittoon. Vieraantuminen viittaa yksilöiden välissä olevan ja kokemuksellisesti jaetun toiminnan maailman häviämiseen. Tämän toiminnan ja näyttäytymisen kautta me Arendtin mukaan muodostamme myös käsityksen todellisuudesta ja itsestämme. Vieraantumiseen liittyy myös yritys paeta maailman rajoja itse kehittämänsä modernin tieteen ja

---

¹⁷⁸ Arendt 1969, 6.

¹⁷⁹ Elinkeinoelämän keskusliitto 24.2.2015.

¹⁸⁰ Arendt 2002, 120, 188, 303.

¹⁸¹ Lazzarato 2011, 39.

¹⁸² Mt.; Yliaska 2014, 69–74; Harvey 2005, 2.

teknologian avulla. Kuten Arendt kirjoittaa, ”[o]n mahdollista, että me maahan kahlitut olennot, jotka olemme alkaneet toimia kuin olisimme maailmankaikkeuden asukkaita, emme koskaan kykene ymmärtämään asioita, eli ajattelemaan ja puhumaan siitä, mitä kuitenkin pystymme tekemään”¹⁸³.

Arendt samastaa sosiaalisen alueen niihin kaikkiin aktiviteetteihin, jotka antiikissa oli rajattu kodin yksityisyyden piiriin ja joilla oli suoraan tekemistä elämän perusvälttämättömyyksien kanssa. Sosiaalisessa on toisin sanoen kyse siitä biologisen uusintamisen ja materiaalistien välttämättömyyksien alueesta, jonka tarkoituksena on tuottaa ja taata olemassaolomme välittömät ehdot. Kiinnostavaa on, että Arendt paikantaa sosiaalisen synnyn historiallisesti samaan aikaan kun yksityisomaisuus muuttui yksityisestä julkiseksi huoleksi¹⁸⁴. Käytännössä tämä tarkoitti Arendtin mukaan sitä, että varallisuus, joka aiemmin kuului rajatummassa mielessä kotitalouksille, valtasi yksityisomistuksien laajenemisen myötä myös julkisen alueen. Yksityisomistukset alkoivat horjuttaa maailman pysyvyyttä, sillä yksityisomistukset ovat olennaisesti alttiimpia omistajiensa kuolevaisuudelle kuin se ajallinen maailma, joka tulee menneisyydestä ja jatkaa kohti tulevaa. Varallisuus on aina jotakin pois kulutettavaa riippumatta siitä, kuinka monta yksittäistä elämäнкаarta se kestää.¹⁸⁵ Pääomakaan, vaikka sen katsottaisiin olevan pysyvää ja yhteistä varallisuutta, ei voi Arendtin mielestä koskaan olla samalla tavalla yhteistä kuin yhteinen maailma. ”Yhteistä on vain valtio, joka suojaa yksityisiä omistajia toisiltaan, heidän kilpaillessa yhä suuremmasta varallisuudesta”, hän esittää.¹⁸⁶ Näin Arendt tulee kritisoineeksi myös klassisen liberalismiin määritelmää valtiosta, jossa valtion tehtävä pelkistyy suurelta osin yksityisomistuksen turvaamiseen.

Olipa TTIP-sopimukseen sisältyvän investointisuojaan riskeistä mitä mieltä tahansa, sitä on mielenkiintoista tarkastella yhteydessä Arendtin hahmottelemaan kehitykseen. Investointisuojaan tarkoitushan olisi suojata yrityksiä valtioilta itseltään. Esimerkiksi kansainvälisen oikeuden professori Martti Koskenniemi ja monet muut ovat tuoneet useaan otteeseen esiin, että investointisuoja mahdollistaisi sen, että ulkomaiset yhtiöt voisivat haastaa valtioita oikeuteen, jos valtioiden säätämät lait vaikuttavat yritysten toimintaedellytyksiin. Monet sellaisetkin tahot, jotka kannattavat sopimusta muilta osin, vastustavat investointisuoja. Esimerkiksi Mittelstand, Saksan pieniä ja keskisuuria yrityksiä edustava liitto, on ilmoittanut pitävänsä tullimuurien kaatumista tai ruuvien ja mutterien eriparisuuden poistumista hyvänä asiana, mutta herännyt vastustamaan kansallisen oikeusjärjestyksen ohittamista¹⁸⁷. Jopa Euroopan parlamentin lakivaliokunta katsoo, että

---

¹⁸³ Arendt 2002, 11.

¹⁸⁴ Arendt 2002, 73.

¹⁸⁵ Arendt 2002, 73.

¹⁸⁶ Arendt 2002, 74.

¹⁸⁷ Tuormaa 11.4.2015.

Yhdysvaltain kanssa solmittavaan vapaakauppasopimukseen ei pitäisi sisällyttää investointisuojaimekanismia¹⁸⁸. Arendtin tulkintaan modernista nojaten voidaan sanoa, että samaan aikaan kun TTIP-sopimus ilmentää politiikan pelkistymistä materiaalistien tarpeiden tyydyttämiseksi hyvinkin konkreettisesti mielessä, sen seuraukset eivät ole yksinomaan taloudellisia.

Esimerkiksi Greenpeacen toukokuussa 2016 haltuunsa saamista dokumenteista selvisi, että siinä missä WTO-sopimus pitää ensisijaisesti valtion tehtävänä ihmisten, eläinten ja kasvien elämän ja terveyden suojelemista sekä luonnonvarojen varjelemista sukupuutolta, TTIP sopimuspapereissa kaupallinen menestyminen on näihin nähden ensisijaista¹⁸⁹. Vuoto oli tärkeä, sillä se paljasti myös USA:n neuvottelukantoja sopimukseen ja toisaalta osoitti kriitikoiden huolen aiheelliseksi erityisesti koskien investointisuoja, ympäristölainsäädäntöä ja ihmisoikeuksia. Maailmanlaajuisena organisaationa Greenpeace pystyi levittämään haltuunsa saamat asiakirjat nopeasti ympäri maailmaa. Samalla mediahuomio kasvoi. Silmämääräisesti arvioiden¹⁹⁰ aiheesta kirjoitettiin suomalaisissa lehdissä yhden vuorokauden aikana enemmän juttuja kuin koko alkukevään 2016 aikana yhteensä.

3.3.2 Vapaata puhetta vai vapaata kauppaa?

Saattaa tuntua yllättävältä, että Arendt ei käsittele suoraan mediateollisuuden laajentumisen ja sosiaalisen alueen nousun yhtäläisyyksiä, vaikka hän todisti läheltä sodan propagandakoneiston vaikutuksia oman aikansa julkiseen keskusteluun. Arendtin tarkoittama julkisten ja yksityisten intressien hajoaminen ja niiden toisiinsa sulautuminen on joka tapauksessa selvästi nähtävissä mediakentän viime vuosikymmenten kaupallistumis- ja viihteellistymiskehityksessä. Toimitustyön käytännöissä julkisen ja yksityisen alueiden häviäminen ilmenee kaupallisen mediajärjestelmän ja avoimen julkisuuden ihanteiden yhteentörmäyksinä. Toisaalta on muistettava, että myös markkinaehtoinen media voi omaksua kriittisen otteen, ja se voi toimia parhaassa tapauksessa jopa sen kilpailuvaltina¹⁹¹.

Talouden ehdot määrittävät myös mediataloja. Jokaisen osakeyhtiön toimintaa ohjaa tulosvastuu osakkeenomistajille. Samalla kun kaupallinen mediakenttä on vapautunut, uutistalot fuusioituneet ja mediaryityksistä on tullut pörssiyrityksiä, tutkijat ovat huomanneet myös median eri toimijoiden maailmankuvan muuttuneen. Esimerkiksi journalistiikan professori Jaana Hujasen

---

¹⁸⁸ Raivio 16.4.2015.

¹⁸⁹ *Greenpeace* ”TTIP leaks”. Myös esim. vapaakauppa.fi 3.5.2016.

¹⁹⁰ Aiheesta kirjoittivat Suomessa samana päivänä muun muassa suurimmat iltapäivälehdet, Helsingin Sanomat ja Kauppalehti sekä Taloussanomien, STT:n uutinen levisi myös pienempiin medioihin.

¹⁹¹ Curran 2002, 148.

haastattelututkimuksessa selvisi, että markkinaehtoinen journalismin uudistaminen ja yleisön palvelun diskurssi kuuluvat erityisesti mediatalojen johtajien puheessa. Sitä sävyttää vahvasti liberalistinen ajatus, että vapaa kilpailu ja yleisön hyvä palvelu kulkevat käsi kädessä. Tässä diskurssissa journalismissa ei ole kyse ensisijaisesti yhteiskunnallisesta instituutiosta vaan liiketoiminnasta, jossa ratkaisuja perustelevat voitontavoittelua painottavat arvot.¹⁹² Seurauksena kaupallisten vaatimusten tiukentumisesta on nähty mediasisältöjen viihteellistymisen, asiajournalismin pinnallistuminen ja sensaatiohakuisuus. Poliitikkojen henkilökohtainen elämä ja siihen liittyvät juorut hallitsevat aiempaa enemmän politiikan julkisuutta poliittisten sisältökysymysten, erittelyn ja kritiikin kustannuksella¹⁹³. Lisäksi politiikan journalismin viihteellistymiseen kuuluu usein monimutkaisten asioiden pelkistäminen, kärjistäminen ja typistäminen, sanalla sanoen yksinkertaistaminen.¹⁹⁴

Jaottelu yksityiseen ja julkiseen ei siis päde mediassakaan. Kun harkitulle kritiikille ei jää aikaa ja tilaa, TTIP-sopimuksen kaltaiset suuret kysymykset, jotka kaipaavat perusteellista tarkastelua ja työlästä tiedonhankintaa hukkuvat julkisjuorujen, päivänpolitiikan ja elämäntapaohjeiden jalkoihin. Ihanteistaan huolimatta mediatalot tuntuvat jossain määrin omaksuneen näköalattoman lähestymistavan maailman asioihin: kun kaikesta tulee materiaalien tarpeiden tyydyttämistä, politiikka häviää myös journalismin sisällöistä. Ei välttämättä tarvitse tehdä yksityiskohtaista kehysanalyysiä huomatakseen, että yksi tyypillisistä tavoista lähestyä TTIP-sopimusta uutisoinnissa on erilaisten peliin liittyvien metaforien viljely, minkä voi tulkita osaksi politiikan journalismin viihteellistymistä. Seuraavat otsikkopöiminnat TTIP-kirjoittelusta havainnollistavat asiaa: ”Kiistelty kauppasopimus horjuu - Neuvottelijoiden aika alkaa loppua¹⁹⁵”, ”Europarlamentista vihreää valoa TTIP-neuvotteluille¹⁹⁶”, ”EU antamassa periksi Yhdysvalloille¹⁹⁷”. Vastakkainasettelun ja pelaamisen kehykset ovat tyypillisiä politiikan journalismille laajemminkin¹⁹⁸.

Yhdeksi ongelmaksi niiden journalistisessa käytössä on nähty se, että pelikehystys siirtää lukijan sivustaseuraajan asemaan – pelin yleisöksi. Toistuvana jäsentämis- ja esittämistapana sillä saattaa olla median käyttäjiä passivoiva vaikutus. Tyypillinen tapa lähestyä aihetta journalismissa on myös neuvottelujen salaamisen korostaminen, kuten seuraavat otsikkopöiminnat esimerkittävät: ”EU ja

---

¹⁹² Hujanen 2006, 30–43.

¹⁹³ Van Aelst ym. 2012, 202–220.

¹⁹⁴ Esim. Karvonen 2008, 171–173; Glynn 2000, 143–182.

¹⁹⁵ Rajamäki & Teittinen 3.5.2016.

¹⁹⁶ Stenroos 28.5.2015.

¹⁹⁷ Huovinen 2.5.2016.

¹⁹⁸ Ks. Ridell 2005; Nyman 2012.

USA junailevat vaarallista vapaakauppasopimusta salassa¹⁹⁹”, ”TTIP-sopimuksessa piilee oikeusjuttujakin suurempi uhka²⁰⁰”, ”Uutisraportti kertoo, mikä on mystinen TTIP-sopimus²⁰¹”. Salaamisen toistelusta muodostuu kuva hämärästä poliittisesta pelistä, joka TTIP-sopimuksen tapauksessa ei sinänsä välttämättä ole kovin kaukana todellisuudesta. Tällaisten jäsennysten rinnalle ja vastapainoksi kaivattaisiin kuitenkin enemmän juttuja, joissa kansalaiset ymmärrettäisiin tirkistelijöiden asemesta keskustelun osapuoliksi ja joissa pohdittaisiin esimerkiksi sopimuksen vaikutuksia tavallisen ihmisen arkeen sekä ja vaadittaisiin päättäjiltä vastauksia kansalaisten TTIP-sopimukseen kohdistamiin huoliin.

TTIP-sopimusprosessi tarjoaa omanlaisensa esimerkin siitä, mitä Arendt tarkoitti sanoessaan, että ihminen pystyy tekemään enemmän kuin mitä hän kykenee ajattelemaan. Sopimusta runnotaan jo läpi, vaikka seurauksista ei ole käyty kattavaa julkista keskustelua. Tämän tuli myöntäneeksi myös sopimusta kannattava SAK-kansainvälisten asioiden asiantuntija Matti Kuusisto MTV:n haastattelussa vuoden 2015 helmikuussa, kun hän totesi, että ”[v]apaakauppasopimuksen vaikutuksia on vaikea arvioida, koska asia on kesken. Mutta kyllä Suomen kaltainen pieni talous on aina tarvinnut sitä vapaata kauppaa²⁰²”.

Kommentti tiivistää paljon siitä ajattelemattomuudesta, joka on leimallista koko TTIP-keskustelulle. Sopimusta kohtaan esitetty kritiikki työoikeuksia, ruokaturvaa, ympäristölainsäädäntöä ja investointisuoja kohtaan kuitataan epämääräisellä lupauksella vapaan kaupan suotuisista vaikutuksista Suomen taloudelle. Kansainväliseen taloushallintaan ja transatlanttiseen integratioon erikoistunut tutkija Marko Juutinen on esimerkiksi kirjoittanut, että voi olla mahdollista, että kustannussäästöt ja uusien markkinoiden avaaminen parantaisivat elinkeinoelämän mahdollisuuksia tehdä investointeja ja tuottaa hyvinvointia. Samalla TTIP-sopimus loisi kuitenkin uutta ylikansallista oikeutta ja rajoittaisi kansallista ja EU:n tasoista sääntelyautonomiamia. Koska sopimuksella ei luotaisi uusia poliittisia instituutioita transatlanttiselle tasolle, se johtaisi Juutisen mielestä helposti demokratian heikentymiseen ja yhteiskunnan epätasa-arvoistumiseen²⁰³. Saattaa toki olla, että maailmansa menettäneille ihmisille, joista on tullut talouden objekteja, TTIP-sopimuksen perusteluksi ehkä riittääkin epävarma lupaus sopimuksen tuomista työpaikoista.

Mainitussa MTV:n ohjelmassa ei esitetä niitä toisenlaisia faktoja, joita muiden muassa Juutinen on pyrkinyt tuomaan esiin. Juutisen mukaan Suomen kaltainen pieni talous ei erityisesti tarvitse vapaakauppasopimusta, pikemminkin päinvastoin. Juutinen kirjoittaa, että Euroopan komission itse

---

¹⁹⁹ Remes 22.11.2013.

²⁰⁰ Katila 16.5.2015.

²⁰¹ Nyt-liitteen toimitus 22.12.2014.

²⁰² MTV.fi 27.2.2015.

²⁰³ Juutinen 10.12.2014.

tilaaman ja siteeraaman tutkimuksen mukaan sopimuksen myötä kasvua olisi vähän ja työpaikkoja ei lainkaan. Juutisen mukaan tämä malli on samaan aikaan myös epäluotettava. Se tarkastelee EU:ta yhtenäisenä talousalueena ottamatta huomioon jäsenmaiden välisiä eroja kilpailukyvyssä. EU ei kuitenkaan ole yhtenäinen talousalue. Yksi merkittäviä hyötyjiä sopimuksesta olisi Juutisen arvion mukaan Saksa, jonka suhteellinen kilpailukyky perustuu kustannustehokkuuteen. Suomella ja monella muulla EU-maalla ei ole samaa etua puolellaan. Siksi TTIP-sopimuksen odotetut hyödyt todennäköisesti tulevat eri tavalla eri EU-maihin, ja joissakin maissa haitat voivat olla hyötyjä suuremmat. Suomi olisi Juutisen mukaan yksi näistä riskiryhmän maista.²⁰⁴

3.3.3 Globaalin kansalaisuuden mahdollisuus arendtilaisittain

Olen tässä luvussa kuvannut, kuinka Arendtin mukaan sosiaalisen nousun myötä asioiden arvoa alettiin arvioida vain tuottavuuden ja yltäkylläisyyden näkökulmasta, sen sijaan että niitä arvioitaisiin pysyvyyden, tasapainoisuuden ja kestävyuden näkökulmasta tai vapauden moninaisuuden ja solidaarisuuden näkökulmasta. Toisin sanoen massayhteiskunnassa kaikesta on tullut tuotannon ja kulutuksen objekteja, hankintojen ja vaihtokaupan välineitä. Työtätekevän ihmisen nouseminen viittaa työn arvojen riemuvoittoon valmistavan ja poliittisen ihmisen arvostuksen kustannuksella. Historiaa analysoimalla Arendtin tavoitteena on löytää poliittisen elämän lähtökohtia, jotka etenisivät kaikkialle tunkeutuvista tuottavuuslaskelmista merkityksellisen elämänmuodon tasolle. Ilman menneisyyden kriittistä arviointia ajallinen kokemuksemme ja identiteettimme hajoavat, kuten Arendt kirjoittaa²⁰⁵. Arendtille julkisten tilojen luominen ja osallistuminen julkiseen keskusteluun puheen sekä toiminnan kautta ovat inhimillistä olemista, joka ylittää silkan kamppailun olemassaolosta.

Osaltaan maailmanlaajuisen tietoverkon, internetin, mahdollistama globaalinen näkyvyyden ympäristö johtaa valtaapitävien ja kansalaisten välisen raja-aitojen hämärtymiseen ja avaa näin vastarinnalle ulottuvuuksia, joista esimerkiksi Greenpeacen vuotamat TTIP-asiakirjat ovat yksi esimerkki. Ilman niitä keskustelu valtamediassakaan tuskin olisi kiihtynyt siihen mittaankin on nähty. Samaan aikaan on muistettava, ettei pelkkään teknologiaan kannata tuudittautua tasa-arvon takaajana, sillä suurin osa käyttämistämme palveluista myös verkossa on yksityisesti omistettuja palvelujen tavaroitumisen ja verkkovalvonnan tarkoituksia.

---

²⁰⁴ Mt.

²⁰⁵ Arendt 2002, 178, 187, 194.

Arendt tuntuu korostavan jokaisen ihmisen vastuuta ja velvollisuutta vastustaa epäoikeudenmukaisuutta ja arvioida tilanteita poliittisesti, sillä kaikki inhimilliset olennot vaikuttavat poliittiseen tulevaisuuteensa toiminnallaan. Poliittinen toiminta edellyttää kuitenkin aina poliittista arviointia.²⁰⁶ Poliittisen vastuuttomuuden ehkäisemiseksi Arendt peräänkuuluttaa siis poliittista harkintaa ja maailmattomuuden ehkäisemiseksi yhteisön palauttamista. Kyse on yhteisöstä, jossa yksilöt voivat paljastaa identiteettinsä poliittiseen toimintaan osallistumisen kautta sekä perustaa vastavuoroisia ja solidaarisia suhteita, joiden kautta syntyisi uusi kokemus jaetusta sosiaalisesta maailmasta. Arendtilaisesta perspektiivistä kysymys onkin paitsi teknologian avaamista uusista mahdollisuuksista tai sen aiheuttamista vaaroista myös ja ennen muuta globaalista kansalaisuudesta: eroista yksityisen elämän ja ihmisten yhteisesti jakaman elämän välillä.

Edellisen pohjalta tiivistäen kansalaisuus Arendtin pohjalta ymmärrettynä kiinnittyy julkisen alueeseen ja poliittisen elämän keinotekoisuuteen. Keinotekoisuus ei ole pejoratiivinen termi, vaan tarkoittaa sitä, että politiikka ei ole ihmisluonnon synnynnäisten piirteiden todellistumista. Sitä vastoin kyse on kollektiivisesta historiallisesta ja kulttuurisesta tuotoksesta, *poliksesta*, joka mahdollistaa sen, että ihmiset voivat irtaantua elämän välttämättömyyksistä ja muovata maailman, jossa vapaa poliittinen puhe ja toiminta voivat kukoistaa. Arendtin politiikkakäsitykseen vahvasti sisältyvä tasa-arvon periaate ei sekään perustu ajatukseen luonnollisesta tosiasiasta, joka edeltäisi politiikan aluetta. Tasa-arvo on kansalaisuuden piirre, jonka yksilöt saavat astuessaan julkisen alueelle ja joka voidaan turvata demokraattisten poliittisten instituutioiden avulla. Poliittinen osallistuminen oli Arendtille tärkeää juuri siksi, että se asetti tasa-arvoisen suhteen kansalaisten välille, eivätkä sitä voineet korvata yksityisen alueen lämpimimmäkään siteet.

Näin ymmärretty poliittinen kansalaisuus on aina myös paikkasidonnaista siinä mielessä, että se tarvitsee maailmallisen paikan. Kuten edellä toin esiin, tämän paikan ei kuitenkaan tarvitse rajoittua pelkästään maantieteelliseen sijaintiin tai kansallisvaltion sisään. Arendtin tarkoittamassa mielessä yhteisyys on julkisen alueen jakamista ja sen mahdollistaviin instituutioihin sitoutumista. Osallistuminen tarkoittaa osallistumista erilaisiin julkisiin tilanteisiin, joissa poliittista yhteisöä koskevat päätökset tehdään. Tai kääntäen, mikäli henkilö ei esiinny tällä alueella, hän ei yksinkertaisesti osallistu politiikkaan. Myös mielipiteet muodostuvat keskustelussa julkisen alueella. Kuten englantilainen politiikan tutkija Margaret Canovan on asian muotoillut, mielipiteet muodostuvat ihmisten välissä enemmän kuin jokaisen sisässä²⁰⁷. Julkiset asiat eivät näin määritellen siis ole yksilöllisten mielenkiinnon kohteidemme summa. Oikeastaan niillä on todella vähän

---

²⁰⁶ Ks. Yar, ”Hannah Arendt”.

²⁰⁷ Canovan 1994, 196-197.

tekemistä yksityisasioiden kanssa, koska ne koskevat maailmaa, joka oli täällä ennen kuin me synnyimme ja joka on täällä vielä kuoltuamme. Tämä maailma ruumiillistuu instituutioiden ja toiminnan sisäisissä tarkoituksissa, jotka ovat usein vastakkaisia henkilökohtaisille ja lyhytaikaisille kiinnostuksillemme. Canovan esittää vertauksen oopperaan, joka on sekin jotain muuta kuin laulajan omat, yksityiset intressit.²⁰⁸

Arendtin mukaan ihmisen persoona paljastuu toiminnan ja puheen kautta. Tästä voidaan mielestäni tehdä tulkinta, että julkinen keskustelu on aina samalla keskustelua itse kansalaisuuden luonteesta. Keskustelu ei toisin sanoen ole ainoastaan tämän tai tuon asiakysymyksen ajamista, vaan kyse on myös poliittisen kansalaisuuden todellistamisesta, tasa-arvon ja vapauden täytäntöönpanosta. Julkiset asiat viittaavat julkisen maailman asioihin – asioiden, jotka me jaamme kansalaisina ja joita me voimme seurata osapuolina vain ylittämällä henkilökohtaiset kiinnostuksen kohteemme kiinnittämällä ne laajempiin yhteyksiin²⁰⁹.

Instituutioiden tehtävä arendtilaisesta näkökulmasta on turvata poliittisen toiminnan mahdollisuudet. Median tehtäväksi puolestaan hahmottuvat keskustelun ylläpitäminen ja kansalaisten osallistumismahdollisuuksien edistäminen. Arendtin julkisen alueen käsite voi auttaa meitä ymmärtämään poliittista toimintaa ja saamaan otteen siitä, mitä tarkoitamme julkisella mielipiteellä poliittisessa yhteisössä. Käsite voi auttaa myös tunnistamaan niitä tekijöitä, jotka estävät ihmisiä toimimasta poliittisesti. Voimme huomata esimerkiksi sen, että TTIP-sopimus ilmentää kansallisvaltiopohjaisen demokraattisten järjestyksen vähittäistä hapertumista. Demokratia, tasa-arvo ja vapaus ovat liittyneet vahvasti tähän käsitykseen politiikasta. Arendt tekee mahdolliseksi ajatella toiveikkaasti, että myös globaalin kansalaisuuden muodot voivat toteutua esimerkiksi verkkoteknologian avulla. Arendt asettaakin meille vaateen luoda sellaisia instituutioita, jotka turvaavat vapauden osallistua tasa-arvoisina yksilöinä päätöksentekoon myös maailmanlaajuisessa mitassa. Ongelmalliseksi osallistuva kansalaisuus kuitenkin käy silloin, kun demokratiaa turvaavia instituutioita ei syystä tai toisesta ole, tai jos osa ihmisistä jää tai jätetään niiden ulkopuolelle.

---

²⁰⁸ Mt.

²⁰⁹ Arendt 2002, 57–58.

4 Puheoikeudesta poliittisessa yhteisössä

4.1 TTIP-sopimus kysymyksenä poliittisesta puheoikeudesta

Helmikuussa 2016 suomalaisten kansalaistoimijoiden muodostama TTIP-verkosto varoitti Suomen eduskuntaa TTIP-sopimuksen luomasta vakavasta uhasta kansalliselle itsemääräämisoikeudelle. Euroopan komission ehdotuksen mukainen transatlanttinen sopimus vaarantaisi kansalaistoimijoiden mukaan ihmisoikeudet ja merkitsisi merkittävää vallansiirtoa eduskunnalta EU:lle ja uusille ylikansallisille toimielimille.²¹⁰

Kansalaistoimijat muistuttavat, ettei kaupan, rahoituksen ja sijoitusten aloja ole millään tavoin vapautettu ihmisoikeuksia koskevista periaatteista ja velvoitteista, mutta TTIP-sopimus asettaisi kaupan ja investoinnit perustuslaillisten sopimusten ja kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden edelle. Samalla kun TTIP-sopimus vaarantaisi ihmisoikeudet, se myös rajoittaisi demokratiaa ja kansojen itsemääräämisoikeutta. TTIP ei tulisi kieltämään Suomelta julkisen sääntelyn toimia, lakeja tai standardien kohottamista, mutta ne voisivat tulla investointisuojaan sisältyvän riitojen ratkaisumenettelyn kautta Suomelle taloudellisesti kalliiksi²¹¹. Kansalaistoimijat kirjoittavat kannanotossaan, että TTIP toimisi YK:n peruseriaatteina olevia kansojen itsemääräämisoikeutta ja suvereniteettia vastaan:

TTIP:ssa on kyse Suomen täysivaltaisuuden kannalta eräästä historian merkittävimmästä toimivallan siirrosta EU:lle tai ylikansallisille toimielimille. Suomen hyvinvointijärjestelmän perimmäinen kulmakivi on maamme mahdollisuus kehittää sitä oman demokratiansa puitteissa. TTIP rajoittaa tätä mahdollisuutta²¹².

Huolena siis on, että EU:n esitykset TTIP-sopimuksen sisällöstä loukkaisivat toteutuessaan YK:n peruskirjaan kuuluvia kansainvälisiä ihmisoikeusvelvoitteita ja vaarantaisivat taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten ihmisoikeuksien, naisten, lasten ja vammaisten oikeuksien sekä työntekijöiden oikeuksien ja monien ympäristösopimusten velvoitteiden toteutumisen. Siksi kansalaisjärjestöt vaativat aloitteessaan, että TTIP-, CETA- ja TISA-sopimusten vaikutuksista tehdään kaupallisista intresseistä riippumattomat ihmisoikeus- ja ympäristövaikutusten arvioinnit. Vallansiirto kansallisvaltioista EU:lle ja transatlanttisille virkamieselimille tarkoittaisi sitä, että

---

²¹⁰ TTIP-verkoston tiedote, ks. *vapaakauppa.fi* 8.2.2016.

²¹¹ Mt.

²¹² Mt.

valtioiden kansalaisilla olisi aiempaa vähemmän mahdollisuuksia vaikuttaa itseään koskevaan päätöksentekoon.²¹³

Yhä suuremmilla kauppasopimuksilla kansanvaltaa pystytään siirtämään pois valtioiden, aluehallintojen ja kansalaisten ulottuvilta. Tämä käy ilmi myös neuvottelumandaatin neljännessä artiklasta²¹⁴: "Sopimuksen velvoitteet ulottuvat kaikille hallinnon tasoille". Tämä tarkoittanee, että sopimus ei sido vain valtiohallintoa, vaan myös aluehallintoa, kuten maakuntia, kuntia ja siten yksittäisiä kansalaisia. Näin ollen yritys tai siihen investoiva taho voi ainakin teoriassa riitauttaa jopa kunnallisen säädöksen kansainvälisessä yksityisessä välimiesoikeudessa, jos sääntely investoijan mielestä rajoittaa investointioikeutta tai yrityksen tuottavuutta.

Sopimusneuvotteluprosessia on jo nyt arvosteltu kovin sanoin epädemokraattisuudesta sen jättäessä huomiotta kansalaisyhteiskuntien mielipiteet ja kritiikin. Mikäli sopimus tulisi voimaan nykyisen kaltaisena, riskinä on, että se rajoittaisi julkisen keskustelun aluetta entisestään ja veisi kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia yhä kauemmas heidän omasta elinympäristöstään. Kun päätökset on jo etukäteen ulkoistettu kansainvälisiin virkamieselimiin, kansalaiskeskustelua ei tarvita, vaikka sitä saattaisi syntyäkin. Yleisellä tasolla TTIP-sopimuksen kritiikissä onkin viime kädessä kysymys kansalaisen oikeudesta saada oikeutta. Sekä Rancièren että Arendtin teorioissa ”oikeus oikeuteen” liittyy ennen muuta julkiseen puheoikeuteen poliittisessa yhteisössä. Toisin sanoen kysymys ihmisoikeuksista on molempien ajattelussa kytköksissä kysymykseen demokratian toteutumisesta. Samalla kysymys puheoikeudesta nostaa näkyviin Rancièren ja Arendtin ajattelun olennaisimman eron.

Arendtilla kysymykset kansalaisuudesta ovat läsnä *Vita activassa*, mutta siinä hän ei käsittele kysymystä oikeudesta puheoikeuteen. Kuuluisassa teoksessaan *Origins of Totalitarianism* (1951) Arendt pohtii valtiottomien oikeuksia maailmansotien välisenä aikana, jolloin miljoonat ihmiset jäivät vaille lain suojaa. Hän nostaa oikeuden saada oikeutta tärkeimmäksi ihmisoikeudeksi ja pitää ongelmallisena, että valtiottomilta on viety kaiken muun lisäksi oikeus julkiseen elämään.²¹⁵ Rancièren puolestaan kritisoi, että näin sanoessaan Arendt samastaa ihmisoikeudet paljaaseen elämään (*zoe*) ja kansalaisuuden hyvään elämään (*bios politikos*) ottaen eron *zoe*n ja *bio politikoksen* välillä ontologisesti annettuna²¹⁶. Esseissään 'Thinking of Dissensus' ja 'Who Is the subject of Rights of Man' Rancièren esittää, että Arendtin jako julkiseen ja yksityiseen ilmentää antipoliittista logiikkaa,

---

²¹³ Mt.

²¹⁴ Neuvottelumandaatti, ks. Council of Europe 9.10.2014.

²¹⁵ Arendt 1962, 297-302.

²¹⁶ Rancièren 2011, 3.

sillä se erottaa poliittiselle toiminnalle oman erillisen alueen. Rancière itse katsoo, että politiikkaa ei saa erottaa taloudellisesta ja sosiaalisesta tai rajata vain tiettyihin instituutioihin, sillä tämä rajoittaisi politiikan piiriä perusteetta.

Tässä luvussa tarkastelen Rancièren Arendt-kritiikkiä ja pohdin sen osuvuutta suhteessa omaan tulkintaani Arendtista. Esimerkiksi teoreetikkojen eroja tarkastellut Andrew Schaap on tiivistänyt Arendtin lähtevän siitä oletuksesta, että oikeuksien täytyy kuulua tarkasti määrätylle ja pysyvälle subjektille. Näin Arendt Schaapin mukaan päätyy otaksumaan, että valtion kansalaiset nauttivat todellisia oikeuksia ja kiistat sijoittuvat perustuslaillisten rakenteiden sisäpuolella. Rancièrelle taas ihminen on nimi, joka politisoi jaon niihin, jotka ovat oikeutettuja osallistumaan politiikkaan ja niihin, jotka eivät ole.²¹⁷

Toisaalta muun muassa politiikantutkija Christina Beltràn tulkitsee Arendtin politiikkakäsitteen agonistiseksi ja näkee sen itse asiassa yhtenevän Rancièren erimielisyysajattelun kanssa²¹⁸. Myös sosiologi James Ingram pitää Rancièren teoriaa Arendtin työn jatkamisena. Hän tulee siihen tulokseen, että Rancièren marxilainen näkökulma painottaa prosessia ja tapahtumaa, kun taas Arendtille politiikka on julkiseen elämään osallistumisen alue. Ingram tulkitsee Rancièren politiikan kiistaksi julkisesta osallistumisesta, mikä antaa lähtölaukauksen arendtilaiselle politiikalle.²¹⁹ Myös oma tulkintani on, että erot teoreetikkojen välillä ovat osittain hienovaraisempia kuin Rancière antaa ymmärtää. Rancièren kritiikki Arendtia kohtaan on silti huomionarvoinen ja tekee näkyväksi hänen ajattelunsa erot suhteessa arendtilaiseen lähestymistapaan. Keskeinen ero koskee sitä, missä muodossa uuden esiin nousu ja muutos voivat toteutua. Tämä ero pohjaa toisistaan eroaviin tapoihin hahmottaa politiikka.

4.2 Rancièren Arendt-kritiikki

Teoksessaan *Origins of Totalitarianism* Arendt kirjoittaa, että sota osoitti ihmisoikeudet illuusioksi. Euroopan valtiot yrittivät selviytyä pakolaisten kanssa, joilla ei ollut minkään maan kansalaisuutta. Arendtin mukaan ihmisoikeudet katosivat juuri silloin, kun maailma kohtasi ne ihmiset, jotka oikeuksia olisivat tarvinneet. Hän argumentoi, että valtiottomien ihmisten ahdinko paljastaa modernin ihmisarvon olevan puhdas abstraktio.²²⁰ Tilanteessa, jossa valtiottomilla ihmisillä ei ollut mitään muuta vaadittavaa kuin ihmisoikeutensa, heitä tuskin huomattiin ihmisinä. Arendtin mukaan nämä

---

²¹⁷ Schaap 2011, 38.

²¹⁸ Beltran 2009, 598–604.

²¹⁹ Ingram 2006, 239.

²²⁰ Arendt 1962, 269.

kokemukset nostivat esiin kysymyksen perustavasta ihmisoikeudesta: oikeudesta kuulua poliittiseen yhteisöön, oikeudesta politiikkaan itseensä.

Arendtin mukaan valtiottomat löysivät itsensä oikeudettomasta tilanteesta siitä huolimatta, että lähtöoletuksena on ihmisoikeuksien kuuluminen kaikille riippumatta siitä, olemmeko jonkin tietyn poliittisen yhteisön jäseniä. Valtion legitimitettiin puolestaan nojaa siihen, kuinka hyvin se huomioi ja turvaa nämä universaalit oikeudet. Arendtille valtiottomat olivat osoitus siitä, että nämä periaatteet eivät pidä käytännössä paikkaansa. He tekevät näkyväksi, että ihmisoikeudet ovat todellisuudessa vain kansalaisuuden määritelmiä²²¹ Arendt kuvaa kokemusta oikeudettomuudesta paikan menettämisenä maailmassa: puhujan mielipidettä ei enää huomioida, eikä hänen toimillaan ole vaikutusta²²². Kansalaisuuden menettäminen johtaa oikeuksien ja poliittisen ympäristön menettämiseen: tarkemmin ottaen niiden inhimillisten suhteiden ja sen jaetun sosiaalisen ympäristön menettämiseen, johon ihmiset ovat perustaneet paikkansa maailmassa.²²³ Lisäksi poliittiset eläimet löytävät itsensä tilanteesta, jossa he ovat menettäneet kykynsä puhua²²⁴.

Arendtin ihmisoikeusanalyysi perustuu ajatukseen, että ainoastaan poliittisessa yhteisössä ihmiset voivat toteuttaa täyttä elämää ja ilmaista itseään julkisessa toiminnassa. Tämä on taustalla myös hänen modernin ihmiskäsityksen kritiikissään. Kuten Arendt kirjoittaa, ei ole olemassa ihmistä yksikössä, on vain ihmisiä monikossa, partikulaarisina yksilöinä tietyssä ajassa, paikassa ja olosuhteissa²²⁵. Arendtille kansalaisuuden riistäminen on tässä mielessä myös ihmisyyden riistämistä: puhuvalta olioilta oliolta riistetään puheoikeus. Kuten edellisestä luvusta muistamme, Arendtille puheen menettäminen tarkoitti myös persoonan menettämistä. Persoonalla hän tarkoittaa sitä positiivisessa mielessä keinotekoista naamiota, joka on annettu jokaiselle poliiksen jäsenelle, joka mahdollistaa jokaisen äänen kuulemisen, ja jota ilman ihminen on poliittisesti irrelevantti olento²²⁶. Kuten edellisessä luvussa niin ikään kävi ilmi, Arendtin mukaan poliittisen organisoitumisen kautta luodaan keinotekoinen tasa-arvo, joka mahdollistaa molemminpuolisen lailliseksi persoonaksi tunnustamisen. Lisäksi tämä tasa-arvo luo olosuhteet toiminnalle ja puheelle.²²⁷

Aristoteleen mukaan ihminen on puhuva olento; hänet erottaa muista olioista kieli, jonka avulla on mahdollisuus erottaa hyvä haitallisesta ja oikeudenmukainen epäoikeudenmukaisesta²²⁸. Rancièren

---

²²¹ Arendt 1962, 272.

²²² Arendt 1962, 293.

²²³ Arendt 1962, 282.

²²⁴ Arendt 1962, 295–296.

²²⁵ Arendt 1962, 301–302.

²²⁶ Mt.; Arendt 2002, 64, 178–183.

²²⁷ Arendt 2002, 39–40.

²²⁸ *Pol. I.1*, 1253a10. Trans. Rackham.

tulkinnan mukaan Arendt omaksuu lähtökohdaksi Aristoteleen hyveteorian ajatuksen, jonka mukaan puhuvan olion hyve on olla poliittinen olento²²⁹. Rancièren mielestä vastakkainasettelu, jonka Arendt tekee valtiottomien ja kansalaisten välille, tuottaa kuitenkin ongelman, joka on tyypillinen aristoteeliselle lähestymistavalle. Hänen mielestään on virhe palauttaa ihminen puhuvan olennon käsitteeseen²³⁰. Kuten muistamme, Rancièrelle se, mikä laskettiin inhimilliseksi artikulaatioksi ja mikä inhimilliseksi meluksi, on itsessään poliittinen kysymys. Hän toisin sanoen vastustaa Arendtin käsitystä poliittisesta toimintana, jonka kautta yksilöt paljastavat heidän osallisuutensa tasa-arvoisessa osallistumisessa. Poliittikkaa on siis vain silloin, kun on erimielisyys siitä, mikä on politiikkaa²³¹.

Arendtilla politiikan oikeutus sitä vastoin liittyy julkisen alueen perustamiseen ja säilyttämiseen. Kuten hän tuo *Vita activassa* esiin, elämä ilman toimintaa ja puhetta on kuollut maailmalle. Ihmiselämä, jota ei eletä ihmisten joukossa, on oman maallisen paikan lakkauttamista²³². Tämä kanta johtaa Rancièren mukaan seuraavaan pulmaan: Jos ihmisoikeuksia ei ole olemassa poliittisen yhteisön ulkopuolella, mikä silloin on perusta oikeudelle saada oikeutta²³³? Rancière katsookin, että Arendt ajautuu ontologiseen ansaan ajatellessaan, että ihmisoikeudet täytyy liittää joko paljaaseen ihmisyyteen sellaisenaan (*zoe*) tai poliittiseen kansalaisuuteen (*bio politikos*)²³⁴. Jos ihmisoikeudet ovat pelkistettävissä kansalaisoikeuksiin, ne ovat turhia, Rancière järkeilee. Ne ovat tällöin oikeuksia niille, joilla jo on oikeuksia. Toisaalta jos ihmisoikeudet liitetään ihmisyyteen sellaisenaan, ne eivät ole silloinkaan mitään. Rancièren sanoin ne ovat tällöin köyhien ja epäpolitisoitujen oikeuksia, oikeuksia niille, joilla ei ole oikeuksia.²³⁵ Arendtilla ihmisen täytyy näyttäytyä julkisen alueella tullakseen hyväksytyksi julkisena toimijana. Hän ymmärtää politiikan toimintana, jonka kautta ihmiset todellistavat sen mitä on olla ihminen. Rancière kritisoi Arendtia siitä, että tämä samastaa politiikan vain niiden elämäntavaksi, jotka on jo lähtökohtaisesti ”tarkoitettu” siihen²³⁶. Rancièren mukaan Arendtin analyysin paradoksi on, että samalla, kun meistä tulee ihmisiä ihmiseksi poliittisessa yhteisössä tunnustamisen kautta, lain legimitteetti nojaa ihmisen potentiaaliin puhua ja toimia.

---

²²⁹ Ks. luku 3

²³⁰ Rancière 2004, 306.

²³¹ Rancière 2011, 4.

²³² Arendt 2002, 75.

²³³ Arendt 1962, 296–299.

²³⁴ Rancière 2004, 298–299, 302.

²³⁵ Rancière 2004, 302.

²³⁶ Rancière 2011, 3.

Rancière ei palauta politiikkaa yksivivaisesti kiistaksi tai vastakkainasetteluksi. Sen sijaan politiikasta on kyse silloin, kun vääryys tekee itsensä näkyväksi tasa-arvon vaatimuksen kautta²³⁷. Poliitiikkaa on toisin sanoen sellainen erimielisyys, jossa he, joilla ei ole oikeutta puhua, tekevät itsensä kuulluiksi puhuvina olentoina. Rancièrelle ihminen ei ole elämänmuoto vaan poleeminen nimi, joka voidaan herättää puolustettaessa sitä perimmäistä tasa-arvoa, joka on kaiken politiikan perusta. Arendt taas ymmärtää oikeuden osallistua politiikan ehtona, joka institutionalisoi tasa-arvon, mikä on hänelle julkisen alueen edellytys. Kuten esimerkiksi Adrew Schaap on tiivistänyt, Rancière kritisoi Arendtia siitä, että tämä irrottaa ihmisoikeudet politiikasta tehdessään selvän jaon yksityisten ja poliittisten asioiden välille. Rancière taas näkee ihmisen kumouksellisesti kaikkien erojen poistamisena niiden väliltä, joilla on oikeus osallistua politiikkaan, ja niiden, joilla tätä oikeutta ei ole.²³⁸

Vastoin Arendtia Rancière painottaa, että puheen yleinen kyky, joka erottaa ihmisiä on jaettu jo aivan alussa. Tämä on ilmeistä, kun ihmisiä määritellään puhuvina olentoina. Aristoteles erotti kansalaiset, jotka hallitsivat kielen ja orjat, jotka eivät hallinneet. Kuitenkin kyky puhua on biologisesti annettu, mutta sen tunnistaminen ja tunnustaminen julkiseksi oikeudeksi on sosiaalisesti muotoutunut ja yhteiskunnallisesti ehdollistettu. Rancière siis käsittelee yhtäältä puhekykyä biologisena kykynä ja toisaalta kysymyksenä julkisesta puheoikeudesta. Näin Rancière tuntuu painottavan, että puhekyky on välttämätön jo erojen tekemiseen niiden välillä, jotka kykenevät siihen ja niiden välillä, jotka eivät kykene. Poliittinen ulossulkeminen tuo tyypillisesti mukanaan sen, että tiettyjä ihmisryhmiä ei oteta huomioon puhumiseen oikeutettuina subjekteina, ja poliittisessa rakenteessa nämä toimijat jäävät käskyjen kuulijan asemaan. Tästä johtuen, Rancière argumentoi, oikeaa elämäntapaa on mahdotonta palauttaa politiikkaan ja ihmisiin puhuvina olentoina.²³⁹

Schaap tiivistää yllä olevan niin, että siinä missä Arendtille erottelu äänen ja kielen välillä on politiikan perustava periaate, Rancièrelle tämä erottelu on politiikan objekti²⁴⁰. Ymmärtämällä politiikan esiintymisenä julkisessa tilassa ja toisten erityisyyden ja samankaltaisuuden tunnustamisena, Arendt hahmottaa politiikan aktiviteetiksi, jonka kautta yksilöt todellistavat sen, mitä on olla ihminen. Rancière kritisoi sitä, että Arendt tekee tällä tavoin politiikasta niiden elämänmuodon, jotka on alkujaankin ”tarkoitettu” politiikkaan²⁴¹.

---

²³⁷ Rancière 2011, 4.

²³⁸ Schaap 2011, 30.

²³⁹ Rancière, 2011, 1–2.

²⁴⁰ Schaap 2011, 30.

²⁴¹ Rancière 2004, 3.

Tiivistäen Arendtin teoreettinen ongelma on Rancièren mukaan siinä, että osallistuakseen politiikkaan täytyy tulla tunnustetuksi puhuvana olentona ja vapautua elämän välttämättömyyksistä, eli toiminta ei ole enää luonnon – biologisen uusintamisprosessin - määrittämää. Joka tapauksessa tullakseen määritellyiksi puhuvina olentoina täytyy osallistua politiikkaan puhuen ja toimien tasa-arvoisten yhteisössä. Rancièren mielestä Arendtin erottelu poliittiseen ja yksityiseen sfääriin luonnollistaa sosiaalisen jaon niiden välillä, joilla on oikeus osallistua *poliiksen* asioihin ja niiden joilla ei ole. Rancièrestä päätelmä politiikasta erityisenä tasa-arvoisten vapaiden ihmisten maailmana, vastakohtana välttämättömyyden maailmalle, oikeuttaa sokeuden heitä kohtaan, jotka eivät näe ja joilla ei ole paikkaa josta nähdä.²⁴²

Arendt kiinnittää kirjoituksissaan itsekin huomiota heihin, jotka jäävät politiikan ulkopuolelle. Esimerkiksi teoksessaan *On Revolution* (1963) hän kirjoittaa, että vain he, jotka jo ovat osa politiikkaa voivat ymmärtää, mistä köyhät jäävät paitsi. Ja juuri sen takia, että köyhät eivät itse tiedä, mistä jäävät paitsi he eivät voi osallistua poliittiseen elämään.²⁴³ Sama pätee valtiottomiin, kuten Arendt kirjoittaa: ”Ei, etteivätkö he olisi tasa-arvoisia lain edessä, vaan koska mikään laki ei ole olemassa heille. Ei että heitä alistettaisiin, vaan koska kenenkään ei tarvitse alistaa heitä”²⁴⁴. Valtiottomat ovat epätavallisessa tilanteessa, jokaisen konfliktin ja lain ulkopuolella. Arendtin jako *zoehen* ja *bio politikokseen* ihmisoikeusanalyysissä tekee Rancièren mukaan valtiottoman ihmisen kamppailusta mahdotonta²⁴⁵. Hän kysyykin: Jos valtiottomuus vastaa oikeudettomuuden tilannetta, mutta myös julkisen näkyvyyden riistämistä, kuinka politiikasta irrotetut voisivat ilmaista vaateen oikeuteen saada oikeutta?²⁴⁶ Valtiottomat on poistettu siltä julkisen alueelta, jossa yksilöt tunnistavat toisensa tasa-arvoisina yksilöinä. Rancièrelle tasa-arvo ei ole institutionaalinen järjestelmä, vaan demokratian perustava periaate. Kuten aiemmin luvussa 2 valotin, demonstroidessaan poliittiset subjektit demonstroivat jokaisen tasa-arvoa puhuvina olentoina ja sosiaalisen järjestyksen epätasa-arvoa. Arendt taas kirjoittaa, että jos henkilöltä riistetään näkyvyyden paikka, hän menettää todellisuuden tunteen sekä omaan olemassaoloonsa, että yhteiseen maailmaan²⁴⁷.

Rancière ei ymmärrä politiikkaa yhteisen maailman julistuksena. Hänen teoriassaan tasa-arvo on politiikan mahdollistava periaate ja demokratian saavutus: Poliittinen subjekti etsii varmistusta niiden oikeuksien olemassaololle, jotka kuvataan poliittisen yhteisyyden itseymmärryksenä. Näin

---

²⁴² Mt.

²⁴³ Arendt 1990, 68–70.

²⁴⁴ Arendt 1962, 296.

²⁴⁵ Rancière 2004, 299.

²⁴⁶ Rancière 2004, 303.

²⁴⁷ Arendt 2002, 57.

toimiessaan poliittiset subjektit demonstroivat todellisuutta sekä tasa-arvoisina puhuvina olentoina että tekemällä näkyväksi sosiaalisen järjestyksen epätasa-arvon.

4.3 Kansalaistottelemattomuuden oikeutus? – Rancièren Arendt-kritiikin kritiikkiä

Tarkkanäköinen lukija kuitenkin huomaa, että Rancièren ja Arendtin ajatukset eivät ole aivan niin kaukana toisistaan kuin Rancière antaisi ymmärtää. *Vita activassa* Arendt vaikuttaisi olevan osittain eri mieltä jo Aristoteleen käsityksen kanssa, jossa puhuminen johtuu luonteestamme puhuvina eläiminä. Sen sijaan puhumme, jotta voisimme ymmärtää toisiamme: ”Elleivät ihmiset olisi yksilöllisiä, eikä jokaista ihmistä voisi siten erottaa toisista, jotka olivat ennen tai ovat nyt tai tulevaisuudessa, ei tarvittaisi puhetta tai toimintaa, jotta he voisivat ymmärtää toisiaan”²⁴⁸. Tämä johtaa toiseen päätelmään, joka koskee toimijan identiteettiä. Se ei edellä toimintaa vaan paljastaa ainutlaatuisuutensa toiminnassa²⁴⁹. Arendt myös korostaa ihmistä historiallisen toiminnan tuloksena²⁵⁰: ”[I]hmisen olemus – ei ihmisluonto yleensä eikä yksilön ominaisuuksien ja vajavaisuuksien summa, vaan se kuka joku on – voi olla olemassa vasta sitten, kun elämä jättää ihmisen ja jäljelle jää vain elämäntarina”²⁵¹. Ymmärtääkseni Arendt näin ollen itse asiassa jakaa Rancièren käsityksen siitä, että poliittinen subjekti muodostuu toiminnassa, ja että politiikkaa ei voi olla olemassa minkään ennalta olemassa olevaksi oletetun subjektin pohjalta.

Lisäksi on huomattava, että kansalaistottelemattomuutta käsittelevässä artikkelissaan ’Civil Disobedience’ (1969) Arendt kirjoittaa, että lakien ja instituutioiden tehtävä on turvata se keinotekoinen tasa-arvo, joka mahdollistaa poliittisen toiminnan. Kuitenkaan lait eivät voi muuttaa itse itseään ja siksi niiden muuttaminen edellyttää usein lainvastaista toimintaa²⁵². Tästä voimme nähdäkseni päätellä Arendtinkin ajatelleen, että jos ihmistä ei lähtökohtaisesti huomioida puhuvana olentona, hänen on toimittava tullakseen lasketuksi. Ja vaikka tämä toiminta olisi kulloinkin voimassa olevien lakien vastaista, kyse on silti poliittisesta toiminnasta. Kiinnostavaa suhteessa Rancièreen on myös Arendtin huomio siitä, että ihmisen syntyessä yhteiskuntaan, jossa suostumattomuus on juridinen mahdollisuus, suostumuksesta tulee vapaavalintaista. ”Joku joka tietää, että voi olla suostumatta, tietää myös suostuvansa, kun hän ei ole suostumatta”, hän kirjoittaa²⁵³. Näin Arendt

---

²⁴⁸ Arendt 2002, 178.

²⁴⁹ Arendt 2002, 179–180.

²⁵⁰ Arendt 2002, 187.

²⁵¹ Arendt 2002, 196.

²⁵² Arendt 1972, 84–85.

²⁵³ Arendt, 1969b, 88.

painottaa, että yhteiskunnallinen suostumus voi toteutua vain, jos luodaan sellaisia instituutioita, jotka mahdollistavat poliittisen osallistumisen.

Kuten sukupuolentutkija Martina Reuter on Arendtin kansalaistottelemattomuutta käsittelevässä artikkelissaan tuonut esiin, kansalaistottelemattomuuden oikeutus perustuu Arendtilla aina ihmisten moraaliseen kykyyn erottaa oikea väärästä. *Eichmann in Jerusalem* –teoksessaan (1961) Arendt pohtii tätä moraalista kykyä. Hän ajatteli, että se nousee erityisen tärkeäksi sellaisina hetkinä, kun julkinen tila on tuhoutunut ja laillinen poliittinen toiminta on muuttunut mahdottomaksi, kuten tapahtuu esimerkiksi totalitarismissa.²⁵⁴ Näyttäisikin siltä, että Arendtin mielestä poliittiseen toimintaan on mahdollisuus myös laillisten instituutioiden ulkopuolella. Väitteelle saa tukea myös Arendtin paarian käsitteestä. Arendtille paaria on henkilö, joka on suljettu poliittisen toiminnan ulkopuolelle, ja paarian ainoa keino päästä julkisuuden piiriin on kapina²⁵⁵.

Nämä seikat eivät kuitenkaan nähdäkseni poista sitä Arendtin politiikkakäsitteeseen sisältyvää teoreettista sisäistä ristiriitaa, jonka Rancière onnistuu osoittamaan. Nimittäin siitä huolimatta, että Arendt ei hyväksy universaalien ihmisluonnon ajatusta, hän erottaa poliittisen ja ei-poliittisen toisistaan ja tulee näin määrittäneeksi ontologiset reunaehdot, jotka rajaavat ihmisen kokemusta. Toisin sanoen osallistuakseen politiikassa käytäviin kiistoihin, ihmisen pitää ensin vapautua välttämättömyydestä, paljaan elämän toteuttamisesta. Tämän vapautumisen taas on tapahduttava tasa-arvoisten julkisen alueella, jonne kaikilla ei ole pääsyä.

Reuter tuo esiin, että kansalaistottelemattomuuden oikeutus perustuu Arendtilla siihen, mitä tämä kutsuu mielipiteen laaduksi²⁵⁶. Viitaten Arendtin postuumisti julkaistuun mielipiteen muodostumista käsittelevään luentoan vuodelta 1954 Reuter tulee siihen johtopäätökseen, että mielipiteen laatu, johon Arendt viittaa käsitellessään kansalaistottelemattomuutta, voidaan ymmärtää *dialegesthai*-dialogin synnyttämäksi totuudelliseksi mielipiteeksi²⁵⁷. *Dialegesthai* taas tarkoittaa asian käsittelyä vuoropuhelussa. Filosofiseksi metodiksi ymmärrettynä *dialegesthai* ”synnyttää totuutta ei tuhoamalla *doksa* tai mielipidettä, vaan päinvastoin paljastamalla *doksan* tai mielipiteen sen omassa totuudellisuudessaan”.²⁵⁸ Toisin sanoen *doksa* tai mielipide kuvaa maailmaa sellaisena kuin se ilmenee yksittäiselle ihmiselle, ja se voi muuttua totuudelliseksi vain dialogissa, jossa se täydentyy vertautumalla muiden ihmisten mielipiteisiin. Dialogissa eri perspektiivit maailmaan kohtaavat, ja ne

---

²⁵⁴ *Eichmann in Jerusalem* 1961 sit. Reuter 2013, 290.

²⁵⁵ Esim. Parvikko 1993.

²⁵⁶ Reuter 2013, 296; Arendt 1972, 76.

²⁵⁷ Reuter 2013, 269.

²⁵⁸ Mt.

täydentyvät. Arendt korostaa, että näkökulmien moninaisuuden huomioonottava ymmärrys on poliittista ymmärrystä *par excellence* ja muodostaa poliittisen perushyveen.²⁵⁹ Lienee selvää, että Arendt ajatteli myös kansalaistottelemattomien osallistuvan tähän dialogiin juuri toiminnan kautta – ilman tottelematonta toimintaa koko keskustelua tuskin syntyisi. Teoreettisessa mielessä Arendtin käsitys politiikasta ja poliittisen toiminnan oikeutuksesta, myös niiltä osin kuin tämä käsitys koskee kansalaistottelemattomuutta tai poliittisesta toiminnasta irrotettujen tasa-arvovaadetta, näyttäisi olevan riippuvainen ihanteellisen puhetilanteen ja vastavuoroisen dialogin toteutumisesta tasa-arvoisten yksilöiden tuottamalla julkisen alueella. Näin ollen joudumme jälleen palamaan Rancièren kysymykseen siitä, miten puhehyteisöstä irrotettu voi päästä tasavertaiseksi puhuvien joukkoon.

Kysymys oikeudesta julkiseen puheoikeuteen on perustava tarkasteltaessa myös TTIP-sopimuksesta käytyä keskustelua, jossa dialogisen puhetilanteen edellytykset eivät näyttäisi täyttyvän. Demokraattisten järjestelmien elimellisinä osina kansalaistoimijat voivat jättää eduskunnille kannanottoja ja kerätä miljoonia nimiä sopimuksen vastaiseen adressiin. Dialogisuus ei kuitenkaan toteudu, ellei joku todella vastaa näihin vaatimuksiin uusin argumentein tai muutosehdotuksin. Sellaiset poliitikoille tyypilliset kommentit kuin ”kaikki hyötyisivät investointisuojusta²⁶⁰”, ”olen kaikkien eurooppalaisten asialla²⁶¹” tai ”otamme kansalaisten huolen vakavasti²⁶²” eivät riitä dialogin toteutumiseen. Myös mediassa kansalaistoimijoiden argumentit jäävät usein päätöksentekijöihin nähden toisarvoisiksi. Siinä missä esimerkiksi Jyrki Kataisen asiantuntijakirjoitus²⁶³ TTIP-sopimuksen puolesta julkaistaan pääkirjoituspaikalla Vieraskynä-palstalla, kansalaisjärjestöjen vastine kirjoitukseen julkaistaan mielipidesivulla. Todellinen dialogisuus vaatisi kaikkien näkökantojen huomioimista tasavertaisina ja sisällölliseen kritiikkiin vastaamista, ei sen ohittamista. Kriittisen median tehtävä olisi vaatia päättäjiltä vastauksia esitettyihin epäkohtiin. Rancièrelaisittain kysymys on myös itse puhetilannetta koskevasta kiistasta: kuinka monta nimeä listaan vaaditaan, että kansalaisjärjestöjen vaatimukset kuullaan?

Arendtin teorian kautta saadaan ote siitä, että esimerkiksi TTIP-sopimuksen keräämässä vastarinnassa on kyse yrityksestä saada oikeutta oikeuteen – oikeutta osallistua julkiseen keskusteluun. Arendtin eettisen arvioinnin kautta ei kuitenkaan välttämättä pystytä vastaamaan siihen, miten TTIP-sopimuksen vastustajat voisivat tulla tasa-arvoisiksi poliittisiksi toimijoiksi. Rancièren teoriassa ajatus kolmannen persoonan politiikasta yrittää vastata tähän kysymykseen

---

²⁵⁹ Mt.

²⁶⁰ Iivonen 12.10.2014.

²⁶¹ Mykkänen 21.04.2016.

²⁶² Stubb 09.05.2014 sekä Stubb ”Washingtonin konsensus”.

²⁶³ Katainen & Malmström 5.2.2015.

haastamalla dialogin ja keskustelun paradigma demokratian perustana. Tarkastelkaamme tätä haastetta seuraavassa.

4.2 Kolmannen persoonan politiikka dialogin haastajana

Rancièrè lähestyy oikeutta politiikkaan itseensä – ja siten osattoman osan haastetta – kolmannen persoonan subjektivikaation kautta. Kolmas persoona on poliittisen erimielisyyden esteettinen muoto, joka avaa Rancièrèn mukaan mahdollisuuden demokraattiselle subjektivikaatiolle. Hän kirjoittaa: ”Demokratia on yleisesti ottaen politiikan subjektivikaation tapa, jos politiikalla ymmärretään jotain muuta kuin yhteisön osien järjestämistä, sekä paikkojen, valtojen ja tehtävien hallinnointia”²⁶⁴. Abstraktimmalla tasolla erimielisyys on Rancièrèlle konflikti merkityksen ja aistimuksen välisessä suhteessa, jako yleisesti hyväksytyjen tapojen välillä muodostaa merkityksiä, jako olemisen, toimimisen ja puhumisen tavoissa (Ks. luku 2.1).

Esteettisen erimielisyyden lisäksi on Rancièrèn mukaan olemassa eettistä erimielisyyttä²⁶⁵. Eettisessä erimielisyydessä vedotaan ”toiseuden lakiin”. Toisin sanoen, on olemassa jokin toiseus, kuten lakikirja, raamattu tai demokraattinen yhteisö, mihin viitataan oikeuden lähteenä. Arendtin analyysissä näyttää olevan kysymys juuri tällaisesta eettisestä erimielisyydestä. Kuten Arendt tuo itsekin esiin, poliittisen toiminnan oikeutus on aina eettinen (Ks. luku 4.1.). Rancièrelaisittain jonkin asian eettisestä oikeutuksesta keskusteleminen on kuitenkin laillisuutta, joka uusintaa tavanomaisen suhteen merkityksen ja aistimuksen välillä. Esteettinen erimielisyys sitä vastoin hylkää radikaalin Toisen. Se paikallistaa emansipatorisen potentiaalın oletukseen, että on aina mahdollista omaksua uusia näkemisen, toiminnan ja puhumisen tapoja.²⁶⁶

Rancièrèn mukaan täydellinen eettinen konsensus ei ole mahdollinen dialogisen suhteen rajoissa, koska ”alistettuja” ei tunnusteta rationaaliseksi keskustelukumppaneiksi. Eettinen konsensus tarkoittaa siis sitä, että alistetuille on annettu osa, johon ei sisälly osallisuutta. Alistetut voivat osallistua ainoastaan aiheuttamalla ongelmia tai olemalla sopimattomia.²⁶⁷ Näin Rancièrè kohdistaa huomionsa suhteisiin, joissa rationaalisuuden edellytys ei täyty. Dialogisuus ei ole mahdollista niille, joita ei hyväksytä yhteisön jäseniksi. Tältä pohjalta asettuvissa suhteissa ei käytetä argumentatiivista diskurssia vaan tarinankerrontaa, ohjeistamista ja komentamista. Myös tällöin argumentaatio ja poliittinen erimielisyys ovat Rancièrèn mukaan mahdollisia, mutta vain kolmannen persoonan

---

²⁶⁴ Rancièrè 2009a, 144.

²⁶⁵ Rancièrè 2009b, 4.

²⁶⁶ Rancièrè 2009b, 5–8.

²⁶⁷ Rancièrè 2009a, 80–81.

subjektivikaation kautta. Tämä tarkoittaa dialogin vastavuoroisuuden hylkäämistä ja kolmannen persoonan astumista keskustelun näyttämölle.²⁶⁸ Tarkalleen ottaen kyse on Rancièren mukaan sellaisesta kolmannen persoonan huomioimisesta, jota Jürgen Habermas vastustaa puolustaessaan argumentoivaa rationaalisuutta kirjoittaessaan: ”Kolmannen persoonan katseen alla, oli se sitten kääntynyt ulos- tai sisäänpäin, kaikki jähmettyy objekteiksi²⁶⁹”.

Rancièrè sitä vastoin ehdottaa, että kolmas persoona on enemmän kuin objektivoinnin persoona; se on yhtä lailla suoran ja epäsuoran keskustelun persoona. Hän tuo esiin, että keskustelukumppanille puhutaan yleisesti kolmannessa persoonassa juuri silloin, kun keskustelutilanteen panoksena on keskustelijoiden keskinäinen suhde.²⁷⁰ Kieliopillinen kolmas persoona viittaa tavallisesti siihen, että kyseinen henkilö ei ole mukana puhetilanteessa²⁷¹. Toisinaan muoto kuitenkin ilmenee myös silloin, kun esimerkiksi etiketti vaatii kolmatta persoonaa tai toisaalta silloin, kun ylenkatse on niin suurta, että osapuolet kieltäytyvät tunnistamasta toisiaan toisessa persoonassa. Rancièrè havainnollistaa tätä esimerkillä Molierin näytelmästä *Saituri* (1668), jossa Harpagonin keittiömestari ja ajuri sekä hänen hovimestarinsa käyvät seuraavan vuoropuhelun.²⁷²

– *Mestari Jacques järkeilee erinomaisesti!*

– *Herra hovimestari tekee hyvin sen, mikä on välttämätöntä!*²⁷³

Nämä kolmannen persoonan pelit kuvaavat sitä, kuinka toiselle sekä puhutaan että hänestä puhutaan kolmannessa persoonassa. Ne ovat tyypillisiä myös politiikan logiikalle, joka on Rancièren mukaan enemmän kuin pelkkää dialogia. Tämä johtuu siitä, että kolmannen persoonan kutsuminen esiin määrittää puhujien paikat ja asemat erityisellä tavalla. Lisäksi kolmannen persoonan puhetilanne tuo esiin intressien konfliktin, kysymyksen keskustelijoiden asemista puhuvina olioina. Lopulta tällainen puhetilanne perustaa kolmannen persoonan ylijäämän, eli tuottaa keskustelijoiden *minän* tai *meidät* yhteisön edustajina.²⁷⁴ Rancièren mukaan keskustelutilanteen luonnetta koskeva kiista on kaikkien

---

²⁶⁸ Rancièrè 2009a, 79–80.

²⁶⁹ Habermas 1988, 352, sit Rancièrè 2009a, 80.

²⁷⁰ Rancièrè 2009a, 81.

²⁷¹ Rancièrè operoi Ranskalla, mutta kolmas persoona on havaittavissa ainakin yleisimmissä maailman kielissä. Esimerkiksi suomessa siviilisäätystä tai arvoa ilmaisevat sanat kuten herra tai rouva eivät ole kovin yleisiä, mutta tämä ei silti tarkoita, etteikö Rancièren kuvaama kolmannen persoonan kielellinen logiikka, jota kuvaan tässä luvussa, toimisi myös suomessa. Saattaa kuitenkin olla, että maailmassa on kieliä, joissa persoonapronomineja käytetään eri tavoin. Kysymys onkin varsin laajasta ajattelun ja kielen välistä suhdetta koskevasta kysymyksestä.

²⁷² Rancièrè 2009a, 81.

²⁷³ Em. : « Maître Jacques fait bien le raisonnable ! – Monsieur l’intendant fait bien le nécessaire ! ».

²⁷⁴ Rancièrè 2009a, 75–97.

*illokuution*²⁷⁵ tasolla tapahtuvien kiistojen taustalla vaikuttava perimmäinen, ja itsessään kiistanalainen, kysymys²⁷⁶.

Asiaa voidaan tarkentaa havainnollistuksella arkisesta tilanteesta, jossa pomo antaa alaisilleen käskyn ja kysyy: ”Ymmärsittekö te?” Siitä, että alainen ymmärtää käskyn, voidaan päätellä paitsi että käsky on hyvin annettu myös että alainen kuuluu samaan puhuvien olioiden yhteisöön ja on tässä mielessä tasa-arvoinen esimiehensä kanssa. Kuten Rancière tiivistää: ”[Y]hteiskunnallisten asemien eriarvoisuus toimii ainoastaan puhuvien olioiden tasa-arvon pohjalta”.²⁷⁷

Rancière erottaa näin erimielisyyden Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teoriasta. Hänen tulkintansa mukaan Habermasin kommunikatiivisuus perustuu niin sanotulle minä-sinä-suhteelle, jossa kommunikatiivisuus on mahdollista vain vastavuoroisessa kuulijan ja puhujan dialogissa.²⁷⁸ Vaikka Arendt ei Rancièren mukaan allekirjoita Habermasin teoriaa kommunikatiivisesta toiminnasta sellaisenaan, vaan korostaa moniäänisyyttä konsensuksen kustannuksella, hän etuoikeuttaa Habermasin tavoin dialogin puhujan ja kuulijan välillä. Käytännössä siis keskustelijat keskustelevat jostakin asiasta maailmassa ja esittävät siitä toisilleen käsityksiä ja arvioivat niitä kriittisesti tasavertaisina keskustelukumppaneina. Arendtilla juuri tällainen kommunikaatio, joka toteutuu julkisuuden alueella, on perusta molemminpuoliselle tunnustamiselle ja osallistumiselle. Toisin sanoen kommunikaatioon osallistujat eivät voi ymmärtää tai olla ymmärtämättä toisiaan ennen tätä rationaalisen ja eettisen dialogin oletusta. (Katso luku 4.1.).

Rancière kuitenkin käsittelee ”eettistä tuomiota” edeltävää kysymystä: voidaanko tämän ja tuon aiheen osalta muodostaa keskustelun yhteinen maailma²⁷⁹. Hän katsoo tämän yhteisen näyttämön perustamisen tapahtuvan niin, että puolustaessaan oikeuksiaan alistetut toimivat kuin jo olisi olemassa yhteinen argumentaation maailma. Tätä maailmaa, jossa herrat ja alamaiset vaihtavat argumenttejaan julkisessa tilassa ei kuitenkaan käytännössä tunnusteta. Näin konflikti rikastuu toisella osalla. Nimittäin mielenilmauksen huomiotta jättäminen tai siihen osallistujien syyttäminen kapinoinnista vain tuplaa mielenilmauksen oikeutuksen osoittaessaan, että ”herrat” eivät puhu ”työntekijöistään” puhuvina olioina, joita yhdistää saman kielen ymmärrys, vaan ainoastaan käskyjä ymmärtämään kykenevinä metelöivinä eläiminä tai orjina. Toisin sanoen herrat käyttäytyvät kuin

---

²⁷⁵ Illokuutio tarkoittaa puhetoimitusta, joka ei ainoastaan totea asiantiloja, vaan myös muuttaa niitä (Austin 2016, 139–143). vrt. olette kaunis aviopari vs. julistan teidät aviopuolisoiksi. Jonkin asian vastustaminen tai puolustaminen puheessa on myös aina illokutionaarista toimintaa.

²⁷⁶ Rancière 2009a, 82–83

²⁷⁷ Rancière 2002, 83. Alkuperäinen muotoilu : « l’inegalite des rangs sociaux ne fonctionne qu’en raison de l’egalite meme des etres parlants. » (Rancière 1995, 78.)

²⁷⁸ Rancière 2002, 75–97.

²⁷⁹ Rancière 2002, 86.

eivät tietäisi tuon taivaallista tuon yhteisen maailman olemassaolosta.²⁸⁰ Poliitikko on näin ollen aina paitsi yhteisestä maailmasta keskustelua myös tämän maailman olemassaolon argumentointia, uusien maailmojen tai näyttämöiden synnyttämistä. Kuten Rancière tähdentää, ”[v]aikuttavan yhteiskunnallisen keskustelun argumentit ovat aina tuosta tilanteesta esitettyjä argumentteja, että tuon tilanteen metaforia²⁸¹”.

Tällaisen monitasoisen keskustelutilanteen metafora nähtiin esimerkiksi helmikuussa 2016 Brysselissä, kun joukko Greenpeacen aktivisteja tukki TTIP-neuvottelijoiden pääsyn konferenssirakennukseen, jossa oli määrä neuvotella kyseisenä päivänä investointisuojusta²⁸². Sisäänkulun päälle levitetyissä lakanoissa oli kuvia liikenteestä tutuista tie päättyy tähän -kylteistä. Yksinkertaisen liikennemerkkisymboliikan kautta välittyy ainakin kaksi asiaa. Ensinnäkin sen voi katsoa muodostavan aktivistien kannanoton itse sopimukseen: investointisuoja vie umpikujaan. Toiseksi se muodostaa kannanoton myös keskustelutilanteeseen: Edustajat eivät voi jatkaa neuvottelujaan suljettujen ovien takana kuulematta meidänkin ääntämme – tie päättyy tähän. Tilanne ratkesi, kuten olettaa saattoi: Belgian poliisi käski aktivisteja pitämään ainakin yhden sisäänkäynnin neuvottelijoille vapaana. 28-jäsenisen neuvottelukunnan tie ei siten tietenkään oikeasti päättynyt, ja suljetut neuvottelut jatkuivat viikon kaikessa hiljaisuudessa. Tilanne teki silti metaforisesti näkyväksi sen laajemman yhteiskunnallisen keskustelurakenteen, jossa mielenosoittajia kieltäydyttiin tunnustamasta tasavertaisina puhuvina olentoina. Toisin sanoen tilanne toi esiin, että sitä yhteistä maailmaa, jossa tasa-arvoisten yksilöiden rationaalinen keskustelu toteutuu, ei ollutkaan olemassa, ja tämä ilmeinen vääryys tuli kaksinkertaistaneeksi mielenosoituksen oikeutuksen.

Niiden toimien kokonaisuudessa, jotka onnistuvat ilmaisemaan yhteisen ja ei-yhteisen suhteen rakenteen määrittäen Rancièren mukaan poliittinen subjekti²⁸³. Kuten esimerkiksi filosofi Matheson Russell on tiivistänyt, poliittisen erimielisyyden persoona on paradoksaalinen, sillä se sekä samastuu että erottautuu juridisesta persoonastaan. Rancièren poliittinen persoona ei etsi oikeudellista persoonaansa vaan ennemminkin tuplaa sen omaksumalla poleemisen nimen. Esimerkiksi työläinen omaksuu proletaarin poleemisen nimen, maahanmuuttaja juutalaisen poleemisen nimen ja kotiäiti kansalaisen poleemisen nimen. Jokainen poleeminen nimi vaatii identiteetin, joka rynnistää puhtaita

---

²⁸⁰ Rancière 2002, 88–90.

²⁸¹ Rancière 2002, 92.

²⁸² *Greenpeace* 22.02.2016.

²⁸³ Rancière 2002a, 95.

kategorioita vastaan. Sopimattomia nimiä omaksumalla poliittiset subjektit kutsuvat itsensä asemaan, jossa he ovat enemmän kuin työläisiä, maahanmuuttajia tai kotiaitejä.²⁸⁴

Sopimattomat nimet demonstroivat puhujan kykyä poliittiseen puheeseen ja siten näyttävät, miten sosiaalinen järjestys, joka olettaa puhujan kykenemättömäksi poliittiseen osallistumiseen osoitetaan vääräksi: Jokainen poliittiseksi subjektiksi tuleminen on vastaidentifikaatiota annetulle paikalle.²⁸⁵ Poliittinen subjektivikaatio on lukemattomien laskemista, subjektin vastaidentifikaatiota suhteessa sille annettuun paikkaan. Se ei ole samastumista mahdollittamaan vaan merkityksen ja kokemuksen ylijäämää, joka nousee sosiaalisten olentojen epätasa-arvoisen jaon ja puhuvien olentojen tasa-arvon välisestä erosta.²⁸⁶ Poliittisen subjektivikaation prosessi on siten vääryyden tekemistä näkyväksi.

Kolmannen persoonan politiikkaa vasten voimme myös ymmärtää, mitä Rancière tarkoittaa sanoessaan, ettei ihminen ole ensisijaisesti puhuva eläin, vaan kirjallinen eläin. Emme ole kirjallisia eläimiä siksi, että meillä on kieli, vaan siksi, että sanoissa on aina jokin merkityksen ylijäämä. Tästä ylimäärästä johtuen on mahdollista kyseenalaistaa puheen jaottelut, joiden varassa sosiaalinen järjestys lepää.²⁸⁷ Rancièren mukaan poliittinen keksiminen toteutuu tekoina, jotka ovat yhtäaikaaisesti argumentoivia ja poeettisia. Poeettiset hetket ovat niitä, joissa tekijät muodostavat yhteiselle kokemukselle, ei vain uusia kuvauksia antavia yhteisiä kieliä, vaan ennen kaikkea metaforia, joista tulee myöhemmin yhteisiä kielellisiä välineitä ja onnistuessaan jopa osa konsensuaalisen rationaalisuuden alaa.²⁸⁸ Nämä poeettiset hetket haastavat vanhat aistisen jaot paljastaessaan epätasa-arvon ja muodostaessaan kiistan näyttämöitä. Poetiikan politiikka on sellaisten asioiden metaforista yhteen saattamista, joilla ei äkkipäätä näyttäisi olevan mitään tekemistä toistensa kanssa²⁸⁹.

Esimerkiksi TTIP-sopimuksen vastaisissa mielenosoituksissa TTIP-sopimuksen yleiseksi symboliksi on muodostunut kahdeksanmetrin ilmalla täytettävä Troijan puuhevonen. Se on antiikin Kreikan mytologiasta kaikille tuttu huijauksen symboli ja viestii tässä yhteydessä sitä, että sopimusta tarjotaan kansalle lahjana, vaikka se sisältää suuria riskejä. Samalla kahdeksanmetrin hevonen asettaa mielensoittajajoukon metaforisesti Troijan kansan asemaan väittäen: ”Olemme kaikki huijattu Troijan kansa”. Omaksumalla tämän poleemisen nimen kansa tekee näkyväksi eron siihen loogisesti

---

²⁸⁴ Russell 2014, 227–228.

²⁸⁵ Rancière 2002a, 66–67.

²⁸⁶ Rancière 2002a, 68–74.

²⁸⁷ Rancière 2002a, 67.

²⁸⁸ Rancière 2002a, 96–97. Toisin kuin Habermas, Rancière ei erota argumentatiivisia ja poeettisia kielellisiä tekoja toisistaan. (Rancière 2002a, 91.)

²⁸⁹ Rancière 2002a, 72.

esitettyyn poliisijärjestyksen kansaan, johon heidät mielipidemittauksin ja tapaustutkimuksin halutaan asettaa.

Kolmannen persoonan politiikka on kiinteässä yhteydessä metatason politiikkaan, jota kuvasin tutkielmani toisessa luvussa Rancièren sanoin seuraavasti:

Kansan ilmenemisen paikka on kiistan käsittelyn paikka. Poliittinen kiista eroaa kaikista osapuolten välisistä eturistiriidoista, sillä se on konflikti joka koskee itse osapuolten huomioimista. Osapuolten välisen keskustelun sijaan, pelissä on itse keskustelutilanne. Demokratia perustaa siten erityisiä, poleemisia yhteisöjä, joissa vastakkain asettuu kaksi logiikkaa: paikkojen jaon poliisilogiikka ja tasa-arvon yhteyden logiikka.²⁹⁰

Politiikalle ominainen osoittaminen on aina samalla sekä argumentaatiota että sen maailman avaamista, jossa tämä argumentaatio voidaan vastaanottaa ja jossa se voi vaikuttaa. Se on maailman olemassaolon argumentointia. Rancièren pohjalta voidaan sanoa, että demokratiaa on niin kauan kuin on politiikalle tyypillisiä toimijoita, jotka eivät ole valtiokoneiston toimijoita tai yhteiskunnan osapuolia – toisin sanoen niin kauan kuin on kollektiiveja, jotka siirtävät paikaltaan valtion ja yhteiskunnan identifikaatiot²⁹¹.

Olen käsitellyt tässä luvussa kysymystä oikeudesta puheoikeuteen poliittisessa yhteisössä. Olen esittänyt, että toisin kuin Rancière antaa ymmärtää, Arendt näkee poliittisen subjektin muodostuvan toiminnan kautta: toimijan identiteetti paljastaa ainutlaatuisuutensa toiminnassa. Tästä huolimatta Rancièren kritiikki onnistuu mielestäni tavoittamaan Arendtin ajatteluun sisältyvän loogisen ristiriidan, joka kumpuaa ontologisesta erottelusta *zoehen* ja *bio politikokseen*. Toisin sanoen Arendtilla politiikkaan osallistuminen edellyttää, että yksilön täytyy tulla määritellyksi puhuvana olentona, mutta tullakseen määritellyksi puhuvana olentona on osallistuttava politiikkaan puhuen ja toimien tasa-arvoisten yhteisössä. Ristiriita Arendtin määrittelyssä paikantuu siihen, että ”valtiottomat” on poistettu siitä sfääristä, jossa yksilöt tunnistavat ja tunnustavat toisensa tasa-arvoisten yhteisössä, ja siksi ”valtiottomien” ainoa vaihtoehto osallistua on kapina. Vaikka Arendt myöntää tämän, hänen käsitteellistyksensä tuntuu painottavan, että myös kansalaistottelemattomien tekojen oikeutus ratkaistaan eettisen arvioinnin kautta poliittisessa yhteisössä, johon kapinoitsija ei lähtökohtaisesti kuulu. Toisin sanoen Rancièren kysymykseen siitä, kuinka osattomat voisivat tulla lasketuiksi osaksi tasa-arvoisten yhteisöä, jossa tämä tunnustaminen tapahtuu, on vaikea tarjota vastausta Arendtin teorian pohjalta.

---

²⁹⁰ Rancière 2009a, 145.

²⁹¹ Mt.

Rancièren muotoilema kysymys ei mielestäni ole hiusten halkomista vaan mitä olennaisin tarkasteltaessa Arendtin modernin kritiikkiä. Arendtin mukaanhan modernissa maailmassa sekä yksityinen että julkinen ovat sulautuneet sosiaaliseen. Julkinen on mennyttä, koska se on vain yksityistä varten ja yksityisen erityisyys kadonnut, koska se on ainoa jäljellä oleva huolenaihe. Sosiaalinen puolestaan on välttämättömyyden alue. Kun yksityisomistuksen asiat ovat vallanneet julkisen alueen, ja kaikki elämä on julkista, kokonaan julkisuudessa vietetystä elämästä tulee pinnallista. Sosiaalisessa yksityisyyteen vajonneesta ihmisestä tulee maailmaton, todellisuudesta vieraantunut. Poliittisen vastuuttomuuden ehkäisemiseksi Arendt peräänkuulutti poliittista harkintaa ja maailmattomuuden ehkäisemiseksi yhteisön palauttamista. Tällä hän tarkoitti yhteisöä, jossa yksilöt voivat jälleen paljastaa identiteettinsä poliittiseen toimintaan osallistumalla ja perustamalla vastavuoroisia ja solidaarisia suhteita, mitä kautta syntyisi uusi kokemus jaetusta sosiaalisesta maailmasta. Rancièren hengessä voidaan kuitenkin jälleen kysyä, miten globaali, osallistuva ja harkitseva kansalaisuus on mahdollista heille, jotka on suljettu sen ulkopuolelle lähtökohtien tasolla. Kuinka politiikan ehdot, demokratia, tasa-arvo ja vapaus, jotka todellistuvat poliittisen alueella, ovat mahdollisia heille, jotka on ”vangittu” välttämättömyyteen – sosiaalisen alueelle. Arendtin modernin ihmiskäsityksen kritiikin pohjalta voimme ajatella, että tämä kysymys koskee polttavalla tavalla yhä useampia.

Keskustelua politiikasta, demokratiasta ja niihin osallistumisesta on vaikea käydä ilman keskustelua poliittisesta kansalaisuudesta ja siitä ketkä sen saavat jakaa. Lähdin tässä luvussa liikkeelle kansalaistoimijoiden adressista, jossa he esittivät huolensa TTIP-sopimusta kohtaan. Adressissa merkittävä huoli kohdistui erityisesti siihen, että TTIP-sopimus heikentäisi kansallista itsemääräämisoikeutta asettaessaan investoinnit perustuslaillisten sopimusten edelle. Mikäli sopimus todellistuisi laiksi, sitä koskevat kiistat, koskivat ne sitten yksittäistä kansalaista tai kokonaista valtiota, ratkottaisiin pitkälle tuomioistuimissa, tarkalleen ottaen kansainvälisissä kauppaoikeuden tuomioistuimissa. Perustavanlaatuisin ihmisoikeus – oikeus oikeuteen – ei olisi nykyisessä mielessään itsestään selvästi taattu. Samalla sopimus rajaisi julkisen keskustelun mahdollisuuksia: julkinen polemiikki ja eettinen harkinta aiheen ympärillä eivät olisi enää mahdollisia saati tarpeellisia. Poliittisen alue kaventuisi entisestään, ja kansalaisten poliittinen toiminta kävisi aiempaakin hankalammaksi. Sopimuksen vastustaminen käytännössä saattaisi johtaa oikeudellisiin toimenpiteisiin ja rangaistuksiin. Myös globaalin kansalaisen tehtävä pelkistyisi entistäkin selvemmin voiton tuottamiseen kasvottomille korporatioille.

Arendt oli nähdäkseni oikeassa ajatellessaan, että jokainen inhimillinen olento on itse vastuusta omasta poliittisesta tulevaisuudestaan, johon voi vaikuttaa vain omalla toiminnallaan. Hänen

ajatuksensa tietoisesta paariasta voidaan nähdä mahdollisuutena irrottautua annettua identiteettiä rajaavista määritelmistä, mistä myös Rancièren kolmannen persoonan leikeissä ja subjektivikaation prosesseissa on tulkintani mukaan kysymys. Se, mihin vastaidentifikaatio lopulta riittää ja onko se riittävää, on ehkä toinen kysymys. Osa ihmisistä viihtyy aina kuplassaan mutta rohkeimmille, ja toiveikkaimmille, tuskin on tarjota muutakaan keinoa kuin puhkoa kuplaa sisältä käsin.

Esteettinen erimielisyys kiinnittää huomion siihen kenellä on oikeus toimintaan ja puheeseen, kenet oletetaan passiivisiksi ja mykiksi. Mediavälitteisessä yhteiskunnassa kysymys osattomuudesta liittyy paitsi mediateknologioiden toimintaan ja käyttömahdollisuuksiin myös ja ennen kaikkea tietoon. Seuraavassa luvussa kiinnitän huomiota valtamedian ja journalistien tiedontuotannon epätasa-arvoisiin rakenteisiin ja pohdin median käyttäjien mahdollisuuksia vastaidentifikaatioon.

5 Vapautunut katsoja ja tietämätön toimittaja

5.1 Oppitunti tietämättömälle toimittajalle

Rancière jatkaa poliittisen subjektin muodostumisen teemaa esseessään *Le Spectateur émancipé* (2008), jossa hän koettelee älyllisen emansipaation ajatusta suhteessa nykykatsojan asemaan. Kirjoitus yhdistelee ajatuksia Rancièren aiemmista teksteistä *Le Maître ignorant: Cinq leçons sur l'émancipation intellectuelle* (1987) ja *Le Destin des images* (2003).

Rancière ei niinkään puhu mediayleisöstä vaan lähestyy aihettaan teatteriyleisöön kohdistuneen kritiikin näkökulmasta. Tekstin lopussa hän kuitenkin laajentaa ajatuksen koskemaan kaikkea katsomista, so. yleisönä toimimista. Tältä pohjalta on perusteltua verrata Rancièren pohdintoja katsojasta joukkoviestintä- ja mediatutkimukseen, jossa on keskusteltu paljon yleisön – tarkemmin katsojan, lukijan tai kuulijan – muuttuneesta roolista internetin aikakaudella. Monissa yhteyksissä yleisön sijaan on alettu puhua muun muassa tuottaja-kuluttajista, jotka paitsi kuluttavat mediasisältöjä myös tuottavat niitä itse erilaisilla sosiaalisen median kanavilla.²⁹² Samalla muuttunut mediaympäristö on asettanut valtaviestimille vaateen ottaa omassa sisällöntuotannossaan varteen uudenlainen yleisöaktiivisuus. Tuottajien ja kuluttajien uudentuneesta suhteesta seuraa muutakin kuin setelinippujen sekoittuminen mediamarkkinoilla. Se nostaa esiin kysymyksen valtaviestinten ylläpitämisen mielipidevallan jännitteisestä suhteesta nykykatsojan aktiiviseen rooliin. Kysymys koskee tiedon luonnetta ja eritoten sitä, kenellä on oikeus tietää. Tätä kautta nousee väistämättä esiin kysymys vastarinnan, toiminnan ja toisenlaisen totuuden määrittämisen mahdollisuuksista yhä läpikotaisemmin teknologiavälitteisessä yhteiskunnassa.

Esseessä *Le Spectateur émancipé* Rancièren tavoitteena on haastaa ajatus katsojan passiivisuudesta ja kyseenalaistaa aktiivisuuden ja passiivisuuden välisiä vastakkainasetteluja. Rancièren mukaan katsojana olemisen ongelma oli paradoksaalinen jo varhaisen teatterin katsomossa. Lyhykäisyydessään katsojan paradoksi tarkoittaa: ei teatteria ilman katsojaa. Ensimmäiset teatterikriitikot pitivät katsojan osaa huonona ainakin kahdesta syystä. Ensinnäkin katsomista pidettiin tietämisen vastakohtana, sillä katsojat kohtasivat esityksen tietämättä mitään teoksen tekoprosessista tai siitä todellisuudesta, jonka se kätkee sisäänsä. Toiseksi katsominen on toiminnan vastakohta, sillä katsoja pysyttelee hiljaa paikallaan. Katsojana oleminen tarkoitti siis kyvyttömyyttä tietää ja kyvyttömyyttä toimia.²⁹³ Tähän johtopäätökseen päätyi Rancièren mukaan jo Platon, joka

---

²⁹² Esim. Napoli 2009.

²⁹³ Rancière 2008, 8.

kirjoitti teatterin olevan paikka, jossa yksinkertaiselle ja tietämättömälle joukolle annetaan nähtäväksi toisen ihmisen kärsimyksiä. Katseen kautta teatteri tartuttaa tietämättömyyden sairauden, joka saa henkilöhahmot kärsimään ja tekee katseet passiivisiksi ja illuusioille alttiiksi²⁹⁴.

En lähde tässä yhteydessä seikkailemaan kovin syvälle joukkoviestintätutkimuksen oppihistorian kentälle. Sen sijaan tässä yhteydessä riittää, kun huomaa, että hieman samantyyppinen huoli passiivisesta katsojasta nousi pinnalle myös joukkoviestintätutkimuksessa viimeistään televisioviihteen yleistymisen myötä 1960-luvulla. Tuolloin katsojien pelättiin olevan vastustuskyvyttömiä esimerkiksi saippuasarjojen vaikutuksille.²⁹⁵ Ajatus katsojan avuttomuudesta problematisoitui kulttuurisen käänteen myötä 1970-luvulta alkaen, mutta viime vuosina uudeksi huolenaiheeksi ovat nousseet digitaalisen, verkottuneen ja mobiilin median luoma jatkuvan läsnäolon vaatimus ja sen vaikutukset ihmissuhteisiimme, ajankäyttöömme ja jopa hermorakenteeseemme.

Yksilö- ja ryhmäpohjaisten vaikutusten rinnalla ajatus yleisön rooliin sisältyvästä vastustuskyvyttömyydestä voidaan laajentaa koskemaan Facebookin liiketaloudellista toimintalogiikkaa tai valtioiden mittavaa verkkovalvontaa, joita sivusin jo luvussa 3.3.3.²⁹⁶ Arkisimmillaan kyse on siitä, että henkilökohtaisten chat-keskustelujen aiheet voi löytää Facebook-feedin mainoksista muutaman minuutin viiveellä. Se, että sosiaalista mediaa kontrolloidaan tarkasti, osoittaa kuvitelmaksi ajatuksen verkon avoimesta julkisesta tilasta. Verkon tilat eivät ole erityisen vapaita, vaan kuluttajakansalaisten läsnäolo ja toiminta siellä ovat alustojen omistajien mahdollistamia ja tapahtuvat omistajien asettamilla ehdoilla²⁹⁷. Douglas Rushkoff kysyykin: Kuinka paljon on osattava ohjelmoida, jotta ei olisi ohjelmoitavissa²⁹⁸? Toisin sanoen, miten sosiaalisen median kanavilla voisi toimia itse välinettä ja sen toimintalogiikkaa vastaan.

Rancièren mukaan *mimesiksen*²⁹⁹ kriitikot olivat sitä mieltä, että tarvitsemme teatterin ilman katsojaa, mikä ei kuitenkaan tarkoita teatteria ilman yleisöä, vaan teatteria, jossa teatterin passiivinen katsoja alistetaan toisenlaiselle suhteelle. Tämä suhde sisältyy draamaan, jossa puolestaan on kyse toiminnasta. Teatteri on paikka, jossa liikkuvat ruumiit saattavat toisten elävien ruumiiden edessä jonkin toiminnan päätökseen, jotta myös nämä toiset ruumiit saataisiin vuorostaan liikkeelle.

---

²⁹⁴ Rancièrè 2008, 8–9.

²⁹⁵ Ks. esim. Baran & Davis 2009.

²⁹⁶ Sirkkunen 2016.

²⁹⁷ Vielä viisi vuotta sitten Facebookin käyttäjät eivät piitanneet kyselytutkimuksen mukaan alustan rakennetta koskevista valtakysymyksistä, pääasialliseksi oli, että tekniikka toimi ja oli huomaamatonta. (Ridell 2011.)

²⁹⁸ Rushkoff 2010.

²⁹⁹ Mimesiksellä Rancièrè viittaa teatterille tyypilliseen jäljittelypyrkimykseen. (Rancièrè 2008, 9). Ymmärtääkseni Rancièrè viittaa mimesiksen kriitikoilla heihin, jotka oletettavasti kritisoivat mimesiksen tuottamaa samastusmikrokemusta katsojassa, mikä nähtiin yleisön passivoitumisen syynä.

Mimesiksen kriitikoiden mukaan tarvitsemmekin teatterin, jossa ihmiset oppisivat jotain sen sijaan, että he ovat vain lumoutuneita kuvista ja muuttuisivat aktiivisiksi toimijoiksi passiivisten tirkistelijöiden sijaan.³⁰⁰

Rancièren kirjoittaa, että teatterin kriitikot ehdottaneet pääasiassa kahta keinoa katsojan aktivoivan muutoksen toteuttamiseksi. Keinot ovat periaatteiltaan vastakkaisia. Ensimmäisessä eli niin sanotussa brechtiläisessä näkemyksessä katsoja täytyy herättää kuvien aiheuttamasta lamaannuksesta ja saada hänet luopumaan sellaisesta empatiasta, joka pakottaa samastumaan henkilöihämiin. Toisin sanoen katsojalle pitää esittää vieras ja epätavallinen speaktaakeli, jonka merkitystä hänen on itse etsittävä. Näin passiivisesta katsojasta tulee näytelmän tutkija. Tai toisin: katsoja joutuu muodostamaan oman arvionsa näytelmästä ja sen merkityksestä.³⁰¹

Matka Brechtin eepisistä teatterista nykypäivän journalismiin ei ole tietenkään lyhyt tai yksioikoinen. Passiivisen yleisön ongelma on kuitenkin samankaltainen. Moni nimittäin tuntuu nykyisin ajattelevan, että tirkistelykulttuurin ja yliampuvien otsikoiden sijaan katsojille tulisi tarjota verkossakin jotain laadukkaampaa: hidasta journalismia, tutkittuja juttuja ja puhuttelevia kuvareportaaseja. Lisäksi journalismi esittää yleisölleen jatkuvasti ongelmatilanteita ja tarjoaa niihin myös erilaisia vastausvaihtoehtoja. Ei ole liioiteltua sanoa, että lähes jokainen television keskusteluohjelma sisältää suoran tai epäsuoran kysymyksen katsojalle: mitä mieltä sinä olet tästä.

Toisen vastauksen passiivisen teatteriyleisön ongelmaan tarjosi Rancièren mukaan artaud'lainen malli. Siinä katsojan pitää luopua tarkkailijan roolistaan, jossa hän vain viileästi tutkii tarjottua näytöstä. Katsoja on saatava luopumaan hallinnan illuusiosta ja vedettävä hänet mukaan teatteriesityksen maagiseen piiriin, jossa järkevän tarkkailijan rooli muuttuu elämänvoimaiseksi (vitaaliseksi) osallistumiseksi.³⁰² Journalismin keinot poikkeavat tietenkin merkittävästi artaud'laisen teatteritaiteen keinoista. Yhteistä on kuitenkin jälleen se, että myös journalismi haluaa nykyisin enenevästi osallistaa yleisöjään. Valtamedia lähestyy aiheitaan niin sanottujen tavallisten ihmisten kautta pyrkien tuomaan juttujaan lähemmäs lukijan elämää. Vastaavasti lukijoita osallistetaan jatkuvasti mukaan sisällöntuotantoon erilaisten kommenttipalstojen, katugalluppien ja Twitter-keskustelujen avulla. Lisäksi yhä useammin uutisaihe poimitaan verkon sosiaalisesta mediasta ja sen

---

³⁰⁰ Rancièren 2008, 9–10.

³⁰¹ Rancièren 2008, 10.

³⁰² Rancièren 2008, 10.

synnyttämistä puheenaiheista. Kansalaisten mukaan ottamiseen journalismin tekemiseen on viitattu esimerkiksi aktivoituneen yleisön³⁰³ käsitteellä tai laajemmalla termillä kansalaisjournalismi³⁰⁴.

Rancièren mukaan modernit yritykset uudistaa teatteria ovat aina horjuneet näiden kahden vaihtoehdon, osallistumisen ja etäännytetyn havainnoinnin välillä, mutta myös sekoittaneet näitä kahta keskenään. Rancièrè tulkitsee, että näiden pyrkimysten kautta teatterista on tullut paikka, jossa katsojien muodostaman sivusta seuraavan yleisön täytyy muuttua omaksi vastakohtakseen: omaa elävää periaatettaan toteuttavan kansan aktiiviseksi ruumiiksi.³⁰⁵ Siitä huolimatta, että juuri teatterin on nähty sisältävän idean yleisön läsnäolosta itselleen, ei tällainen yleisö ole yksinomaan teatterista riippuvainen tai siihen sidottu. Rancièrè kutsuu yleisön sijoittumista johonkin tilaan ja aikaan toimivana ruumiina yhteisön esteettiseksi perustamiseksi. Tällöin yleisö ei ole pelkkä instituutio tai rooli vaan joukko havaintoja, eleitä ja asenteita, jotka edeltävät ja muokkaavat jo ennalta lakeja ja poliittisia instituutioita.³⁰⁶ Tämän esteettisen perustamisen muotoina voidaan nähdä niin teatteriesitys kuin muukin media. Rancièrè yhdistää platonilaisen passiivisen yleisön ja tanssivan kuoron vastakkainasettelun koskemaan kiinnostavalla tavalla ruumiillisen yleisön ja speaktaakkelin simulakrumin välistä vastakkainasettelua, kun hän kirjoittaa: ”Jos teatterissa ruumiillistuva yleisö on jäljittelyn tuottaman illuusion vastakohta, ei ehkä yllättäisi, että halu antaa yleisölle takaisin sen oma olemus nojaa speaktaakkelin kritiikkiin”³⁰⁷.

Tässä Rancièrè viittaa tietenkin ranskalaisituationisti Guy Debordin tunnettuun ajatukseen speaktaakkelin yhteiskunnasta. Debordillehan speaktaakkeli on näkyvyyden valtakunta, ja näkyvyys on ulkoisuutta itsensä kadottamisen mielessä.³⁰⁸ Speaktaakkelin yhteiskunnassa todellisuus nähdään siis sen itsensä representaationa. Debord itse kirjoittaa, “[s]peaktaakkeli ei ole kuvien kokoelma vaan ihmisten välinen yhteiskunnallinen suhde, jonka kuvat välittävät”. Speaktaakkeli on siten paljon enemmän kuin näkyvän maailman tahallista vääristelyä ja vääristyneiden kuvien levittämistä teknologian avulla – se on maailmankuva.³⁰⁹ Viimeistään sosiaalisen median alustojen valloittamassa maailmassa, jossa lapset hengaavat Habbo Hotellissa³¹⁰, ja iskällä twiittaa jo päässäkin,

---

³⁰³ Hautakangas 2006.

³⁰⁴ Esim. Glasser & Craft 1997; Heikkilä 2001; Ahva; 2010; Heikkilä & Ahva 2016; Heikkiä & Kunelius; 2015.

³⁰⁵ Rancièrè 2008, 11–12.

³⁰⁶ Rancièrè 2008, 12.

³⁰⁷ Alkuperäinen muotoilu : « Si le théâtre incarne ainsi la collectivité vivante opposée à l'illusion de la mimesis, on ne s'étonnera pas que la volonté de rendre le théâtre à son essence puisse s'adosser à la critique même du spectacle ». (Rancièrè 2008, 12.)

³⁰⁸ Rancièrè 2008, 13.

³⁰⁹ Debord 2002, 4–5.

³¹⁰ Habbo Hotelli on verkkoselaimella käytettävä yli 13-vuotiaille suunnattu graafinen verkkoyhteisö. Pelissä liikutaan omalla hahmolla ympäri pelimaailmana toimivaa hotellia ja keskustellaan muiden käyttäjien kanssa. Julkiset tilat ovat huoneita, jotka ovat kaikkien käyttäjien saatavilla. Julkisissa tiloissa on muun muassa ravintoloita, elokuvateattereita ja

mediamaisema näyttäisi tosiaan vaihtuneen mielenmaisemaksi. Debordin mukaan vaaralliseksi speaktaakkelin tekee erityisesti se, ettei se mahdollista yhteiskunnan eri osien kritisoimista. Debord käyttää termiä ”rekuperaatio” viittaamaan ilmiöön, jossa kapitalismin kritiikki sulautuu ja mukautuu speaktaakkeliin ja lopulta kääntyy uusintamaan sitä³¹¹.

Rancièrè korostaa, että Debordin tuomitsemassa katselussa kuva on erotettu totuudesta, ja kyse on tämän erottamisen tuottaman kärsimyksen speaktaakkelistä³¹². Ihmiset kohtaavat katsoessaan speaktaakkelia juuri sen toimintakyvyn, joka heiltä itseltään on viety. He katselevat siinä omaa olemustaan, joka on muuttunut vieraaksi ja kääntynyt heitä itseään vastaan.³¹³ Rancièrèn mukaan Debordin pohjalta tullaan siihen tulokseen, että hyvää teatteria on siis teatteri, joka käyttää omaa erillistä todellisuuttaan sen itsensä eli speaktaakkelin tuhoamiseen. Rancièrè kirjoittaa, että katselijan paradoksi nojaa siihen ristiriitaiseen käänteeseen, jossa mainitut teatterin kritiikin periaatteet omaksutaan keinoksi taistella teatterin puolesta.

Kuitenkin juuri nämä periaatteet pitäisi Rancièrèn mielestä ottaa vakavan uudelleen arvioinnin kohteeksi. Hän tarkentaa, että kyse on viime kädessä joukosta ennakko-oletuksia, vastaavuuksia tai vastakkaisuuksia, jotka vasta mahdollistavat nämä periaatteet. Näitä ovat jo edellä sivutut vastakkainasettelut teatteriyleisön ja yhteisön, ulkoisuuden ja erillisyyden, kollektiivin ja yksilön, kuvan ja elävän todellisuuden, aktiivisuuden ja passiivisuuden sekä itsensä hallinnan ja vieraantuneisuuden väliset vastakkainasettelut.³¹⁴

Nähdäkseni edellä Rancièrèn kautta esiin nostamani kahtalaisuudet ja vastakkaisasettelut ovat kiinnostavia myös mediateollisuuden ja joukkoviestintätutkijoiden tunnistamia ongelmia tarkasteltaessa. Voidaan esimerkiksi kysyä, kuinka valtamedia pystyy osallistamaan internetiin katoavaa ja pirstaloitunutta yleisöään ja pitämään silti kiinni journalismin institutionaalisesta ammattiasemasta. Entä kuinka hyvin mediarepresentaatiot vastaavat todellisuutta? Ja lopulta, onko todellisuus edes muuta kuin alituinen speaktaakkelin leikki? Jos teatteri ruoskii itseään katsojien muuttamisesta passiiviseksi ja siten oman yhteisöllisen tehtävänsä pettämisestä, eikö vastaavasti olekin käynyt myös ammattijournalismille? Kaupallisilla markkinoilla ihmisten huomiosta

---

tanssiklubeja. Useimmat julkiset tilat sisältävät automaattisen robotin, joka huutaa etukäteen tallennettuja viestejä ja voi antaa käyttäjille juomia ja elintarvikkeita. Yksityishuoneet ovat käyttäjien omistamia huoneita, joita voi muokata loputtomiin erilaisin tavaroin, tapetein ja lattioin. Palvelussa on käytössä maksullisia Habbo-kolikoita, joilla voi ostaa tavaroita, sisustaa oman huoneen ja perustaa ryhmiä. (Wikipedia: <https://fi.wikipedia.org/wiki/Habbo>)

³¹¹ Chasse & al. 1969.

³¹² Rancièrè huomauttaa, että Debordin speaktaakkelin kritiikin pohjalla on romantiikan idea totuudesta ei-erillisyytenä, joka on riippuvainen Platonin mimesis-tulkinnasta (Rancièrè 2008, 12).

³¹³ Rancièrè 2008, 13.

³¹⁴ Mt.

kamppaileva journalismi tarjoilee yleisölleen mehukkaita otsakkeita ja tissikuvia, traagisia raportteja sotatantereilta ja elämäntarinoita, joihin samastumalla lukijat, katsojat ja kuuntelijat voivat hetkeksi unohtaa omat arkiset kärsimyksensä. Mediaesityksissä politiikka merkityksellistään peliksi, ja lukijasta tulee tämän poliittisen pelin seuraaja, jolle vaalit ja mielenosoitukset ovat vain episodeja samassa näytelmässä. Saadakseen niin sanotusti syntinsä anteeksi journalismi haluaa mitätöidä oman vaikutuksensa ja palauttaa katsojilleen heidän tietoisuutensa ja toimintansa hallinnan. Nykyisin tämä kutsu kansalaiseksi voi tapahtua esimerkiksi lukemalla twiittejä suorassa keskusteluohjelmassa, jossa väitellään jostain enemmän tai vähemmän akuutista ongelmasta. Jos teatteriesityksestä on tullut speaktaakkelin paheiden ja ”aidon” teatterin hyveiden välinen katoava välittäjä, näin on jossain mielessä käymässä myös journalistiselle esitykselle. Havainnollisesti tilannetta ilmentää mediassa taajaan esitetty huoli mediasta itsestään. Toisin sanoen median kriisistä on tullut tapahtuma, joka nousee viestinten omaksi puheenaiheeksi. Tähän kaikkeen liittyy valtamedian toimijoiden pelko institutionaalisen asemansa puolesta: tarvitaanko toimittajia, kun jokainen voi olla toimittaja tykönään³¹⁵? Samaan aikaan teknologiayritysten omistamat ja hallitsevat sosiaalisen median alustat uhkaavat perinteistä journalismin ansaintalogiikkaa, jossa tulot ovat perinteisesti tulleet tilauksista ja mainoksista³¹⁶.

Rancièren mukaan edellä kuvattu teatterin itsensä hävittävä välitys ei ole mikään uusi asia, sillä juuri siitä on hänestä kyse myös pedagogisen suhteen logiikassa³¹⁷. Tästä suhteesta Rancièr kirjoittaa myös esseessään Tietämättömän opettajan oppitunti (2008, alkup. *Le Maître Ignorant 1987*). Kirjoituksessaan hän on inspiroitunut ranskalaisen kasvatusfilosofin Joseph Jacototin ajatuksista. Jacotot kritisoi tavanomaista pedagogista suhdetta, jossa opettajan tehtävä on hävittää oman tietonsa ja tietämättömän tietämättömyyden välinen etäisyys. Jacototin mukaan opettaja kykenee nimittäin pienentämään tätä etäisyyttä paradoksaalisesti vain sillä edellytyksellä, että hän jatkuvasti uusintaa sitä. Toisin sanoen kyetäkseen korvaamaan tietämättömyyden tiedolla opettajan pitää olla jatkuvasti oppilastaan askelen edellä ja asettaa heidän väliinsä aina uusi tietämättömyyden muoto. Jacotot’n mukaan oppilas on siis se, joka ei tiedä sitä, mitä hän ei tiedä, eikä oppilas tiedä myöskään, miten saada lisää tietoa siitä, mitä seuraavaksi pitäisi tietää. Opettaja puolestaan ei ole vain se, jolla on tieto, jota tietämätön ei tiedä. Hän on myös se, joka tietää miten ja millä hetkellä siitä voidaan tehdä tiedon kohde ja mikä on oikea etenemistapa. Tietämätön haluaa vain oppia lisää, häneltä puuttuu tieto tietämättömyydestä, eli eksakti tieto siitä etäisyydestä, joka aina erottaa tiedon tietämättömyydestä.

---

³¹⁵ Matikainen 2009, 16

³¹⁶ Matikainen 2009, 5

³¹⁷ Rancièr 2008, 14.

Se, mitä Jacotot'n ja Rancièren kritisoima tiedon välittämisen menetelmä ensi sijassa oppilaalle opettaa on, että tieto ei ole tiedon palasten kokoelma vaan kyse on positiosta. Toisin sanoen ensimmäinen asia, minkä oppilas oppii, on hänen oma kyvyttömyytensä. Näin perinteinen opetustilanne käytännössä jatkuvasti vahvistaa oman ennakko-oletuksensa: älyjen epätasa-arvon.³¹⁸

Jos korvaisimme termit opettaja ja oppilas termeillä toimittaja ja katselija tai toimittaja ja lukija, huomaisimme, että kuvaus edellä pätee tähänkin suhteeseen. Toimittajien institutionaalinen asema takaa heille etuoikeutetun pääsyn tietoon. Tai toisin: toimittajat saavat määritellä sen, mistä aiheista tehdään juttuja, ja keitä minkäkin asian tiimoilta haastatellaan. Esimerkiksi TTIP-sopimuksen kaltaisissa kysymyksissä haastateltavaksi valikoituvat yleensä poliisit, rajaviranomaiset, ministeriöiden virkamiehet ja elinkeinoelämän johtajat, jotka oman asemansa nojalla pääsevät määrittelemään julkisesti, mitä mistäkin asiasta tulisi tietää ja ajatella. Media on toisin sanoen rakenteellisesti suuntautunut toistamaan näiden valmiiksi vallakkaiden tahojen näkemyksiä. Joukkoviestintätutkimuksen kentällä asetelmasta puhutaan muun muassa *agenda settingin* ja *vastuun kierron strategian* käsittein. Nämä käsitteet ovat osuvia nimetessään ja tehdessään siten näkyväksi mediajulkisuuden epätasa-arvoisuuden. Toisin sanoen mediavälitteisessä keskustelussa eivät läheskään aina voita parhaat argumentit vaan usein pikemminkin he, jotka saavat toistaa omaa argumenttiaan kovaäänisimmin. Lukija jää oppilaan tavoin tietämättömäksi kaikesta siitä, mitä jutussa ei kerrottu. Hän tietää, että se mitä hän lukee tai katselee, on jotakin mitä pitää tietää. Tässä mielessä journalismin kriisi onkin ehkä ensisijaisesti tiedon rakentumisen ja tietämisen kriisi.

Lisäksi kun journalismissa vaaditaan puolueettomuutta, kyse on yleensä näennäisen objektiivisesta retoriikasta. Freelancer-toimittajat Emilia Kukkala ja Pontus Purokuru väittävät puolueettomalta vaikuttavan retoriikan journalismissa olevan esimerkiksi sellaista, josta jätetään pois kriittiset sanavalinnat. Avoimesti ideologisten termien sijaan puolueettomana esittäytyvässä retoriikassa voidaan käyttää neutraaleina näyttäytyviä sanoja kuten kestävyysvaje, ylivelkaantuminen tai elintasopakolainen.³¹⁹ Tällaisia sanoja ovat myös kauppakumppanuus ja vapaakauppasopimus.

Näennäisen puolueettomat näkökulmat ovat usein niitä, jotka eivät haasta nykyisiä valtasuhteita. Kuten Kukkala ja Purokuru tiivistävät, ministerien ja elinkeinoelämän kannat näyttäytyvät neutraaleina, kun taas niitä haastavat tutkijat, aktivistit ja tavalliset ihmiset esittävät ”kiistanalaisia väitteitä”³²⁰. Tämä käy selvästi ilmi myös valtamedian TTIP-sopimus uutisoinnissa jo nimeämisen tasolla – valtamediassa sopimusta kritisoivat tahot nimetään toistuvasti aktivisteiksi. Havainnollisen

---

³¹⁸ Rancièrè 2008, 15; Rancièrè 2012, 11–12

³¹⁹ Kukkala & Purokuru 2016, 145–153.

³²⁰ Kukkala & Purokuru 2016, 92–93.

esimerkin tarjoaa kansainvälisen oikeuden akatemiaprofessori ja YK:n kansainvälisen oikeuden toimikunnan jäsen Martti Koskenniemen nousu Optio 100:n aktivismikategoriassa sadan vaikutusvaltaisimman henkilön joukkoon hänen kritisoituaan TTIP-sopimusta mediassa. Aiheesta tehdyn jutun otsikko kuului ”TTIP-sopimus teki Koskenniemestä radikaalin”³²¹. Ironista on, että todellisuudessa Koskenniemen TTIP-sopimuskritiikki epäilemättä perustuu hänen jo ennen sopimusneuvotteluja omaksumalleen oikeustieteelliselle ajattelulle.

Rancière kutsuu epätasa-arvoon perustuvaa oppimisen logiikkaa tyhmistämiseksi ja asettaa sitä vastaan intellektuaalisen emansipaation. Älyllinen vapautuminen on Rancièrelle älyjen tasaveroisuuden vahvistamista. Tämä ei tarkoita, että kaikki älyjen ilmentymät olisivat keskenään tasaveroisia, vaan sitä, ettei ole olemassa kahta erilaista älyä. Hän kirjoittaa: ”Ihmisläin oppii kaiken niin kuin hän alun perin oppii äidinkieltensä, kuten hän oppii heittäytymään häntä ympäröivien merkkien ja asioiden keskelle ottaakseen paikkansa muiden ihmisten joukossa”³²². Äly kääntää merkkejä toisiksi merkeiksi, etenee vertailemalla ja kuvailemalla asioita kommunikoidakseen omat älylliset seikkailunsa ja voidakseen ymmärtää sen, mitä toinen äly yrittää hänelle viestiä.³²³

Rancière kuvailee tätä älyjen välistä kommunikaatiota kääntämisen runolliseksi työksi, joka hänestä on sekä oppimisen ydin että tietämättömän opettajan vapauttavaa toimintaa. Tietämätön opettaja ei tunne tyhmistävää etäisyyttä, jonka vain asiantuntija voisi silloittaa. Etäisyys ei ole Rancièren mukaan pahe, josta pitäisi päästä eroon, vaan kyse on kommunikaation tuiki tavallisesta ehdosta. Ihmiseläimet ovat toisistaan etäisyyden päässä, ja heidän pitää viestiä toisilleen merkkien sokkelon välityksellä. Etäisyys, joka tietämättömän täytyy ylittää, ei olekaan hänen tietämättömyytensä ja tiedon välinen kuilu. Se on yksinkertaisesti polku siitä, mitä hän jo tietää, siihen mitä hän ei vielä tiedä, mutta minkä hän voi oppia aivan kuten on oppinut kaiken muunkin. Eikä hän opi niinkään asettuaan oppineen asemaan vaan harjoittaakseen paremmin kääntämisen taitoa, muuntaakseen kokemuksensa sanoiksi ja laittaakseen sanat koetukselle. Tietämätön opettaja ei opeta oppilaille omaa tietoaan, vaan käskää näiden heittäytyä asioiden sokkeloihin ja sanomaan, mitä he ovat nähneet ja mitä he ajattelevat näkemästään, todentamaan tämän ja antamaan sen toisten vahvistettavaksi.³²⁴ Rancièren mukaan jokainen älyllinen teko onkin tie, joka vie tietämättömyydestä tietoon ja joka jatkuvasti hävittää mestarin ja oppilaan väliset raja-aidat ja näiden asemaan liittyvät hierarkiat.

---

³²¹ Bahose, 26.3.2016.

³²² Rancière 2008, 16: « L’animal humain apprend toutes choses comme il a d’abord appris la langue maternelle, comme il a appris à s’aventurer dans la forêt des choses et des signes qui l’entourent afin de prendre place parmi les humains »

³²³ Mt.

³²⁴ Rancière 2008, 16–17.

Tältä pohjalta Rancière kysyy olennaisen kysymyksen: eikö halu hävittää etäisyys itsessään synnyttä etäisyyttä? Miksi paikallaan istuva katsoja julistetaan passiiviseksi, jollei jo ole ennalta oletettu passiivisuuden ja aktiivisuuden radikaali vastakohtaisuus? Miksi samastaa katse ja passiivisuus, jollei valmiiksi oleteta, että katse tarkoittaa kuvista ja ilmaisuista nauttimista ja niiden takaisen totuuden ja teatterin ulkopuolella olevan todellisuuden unohtamista?³²⁵ Rancière vastaa kysymykseensä itse. Hänen mukaansa sellaiset vastakohtaisuudet kuin katsominen ja tietäminen, kuva ja todellisuus tai aktiivisuus ja passiivisuus ovat kaukana kahden tarkasti rajatun termin välisestä loogisesta vastakohtadasta. Sen sijaan ne määrittelevät tavan jakaa aistisen alue, kullekin määrätty asema ja siihen liittyvät kyvyt ja kyvyttömyydet.³²⁶ Rancière huomauttaa, että voimme muuttaa jonkin ”hyvän” termin huonoksi ilman, että vastakohtaisuus oikeastaan horjuu. Esimerkiksi katsomisen ja tekemisen vastakohta kääntyy ympäri, kun asetetaan vastakkain välttämättömän ruumiillisen työn tekijät ja heidät, joilla on laaja näkemys maailmasta ja jotka mietiskelevät ideoita ja tulevaisuutta. Rancière kirjoittaa, että aiemmin omistavan luokan jäseniä, joita pidettiin kyvykkäinä valitsemaan edustajansa ja tulemaan itse valituiksi, kutsuttiin aktiivisi kansalaisiksi. Sitä vastoin heitä, jotka joutuivat työskentelemään hankkiakseen elantonsa, pidettiin epäkelpoina näihin tehtäviin, ja kutsuttiin heitä passiivisiksi kansalaisiksi. Vaikka termien merkitykset kääntyisivät ylösalaisin, kahden vastakkaisen kategorian muodostama rakenne pysyy Rancièren mielestä samana. Toisin sanoen jako niihin, joilla on kyky, ja niihin, joilta se puuttuu, ei muutu.³²⁷

Journalismi on jo määritelmältään välitystoimintaa, ja siten se tulee aina ottaneeksi kantaa tähän vastakkainasettelun asetelmaan. Selvää on, että esimerkiksi uutishierarkiassa kaikkiin älyihin ei suhtauduta tasa-arvoisesti. Samalla journalismin käytännöt yleisemminkin pitävät yllä tietämisen ja tietämättömyyden sekä aktiivisuuden ja passiivisuuden välistä vastakkaisuutta. Toimittajat soveltavat helposti tyhmistävän pedagogin logiikkaa asettaessaan yhdelle puolelle heidät, jotka jo tietävät, ja toiselle puolelle heidät, jotka eivät tiedä ja joita siksi pitää osallistaa. Yhdellä puolella on siis tieto, kyky ja energia, joka pitää välittää toiselle puolelle.

Rancièren mukaan vapautuminen kuitenkin alkaa vasta, kun asetamme kyseenalaisiksi tämän katsomisen ja toiminnan vastakkaisuuden – toisin sanoen kun ymmärrämme, että sanomisen, näkemisen ja tekemisen välisiä suhteita hallitsevat itsestäänselvyudet kuuluvat itsessään alistamisen ja hallinnan rakenteisiin. Vapautuminen alkaa, kun käsitämme katsomisen toiminnaksi, joka vahvistaa tai muuttaa sen, miten nämä eri asetelmat ovat jakautuneet. Myös katsoja havainnoi, vertaa,

---

³²⁵ Rancière 2008, 17.

³²⁶ Rancière 2008, 18

³²⁷ Rancière 2008, 18–19.

ja tulkitsee. Hän rakentaa oman runonsa edessään olevan runon pohjalta. Katsojat näkevät, tuntevat ja ymmärtävät jotakin rakentaessaan omaa runoaan.³²⁸

Tulkitseva katsoja on ollut jo pitkään läsnä kulttuurisen joukkoviestintä- ja mediatutkimuksen piirissä. Ajattelutapa virisi Stuart Hallin muotoillessa jo klassikon aseman saaneessa *Encoding/Decoding* -artikkelissaan, että katsojalla on aktiivisesti tulkitsevaa potentiaalia. Samalla hän esitti, että sama viesti voidaan ymmärtää ainakin kolmella eri tavalla.³²⁹ Hallin ajatuksen voi viedä pidemmälle ja ajatella, että journalistisen tuotoksen merkitys ei ole viime kädessä kenenkään hallussa, mikä puolestaan sulkee pois tarkoitetun ja vastaanotetun merkityksen identtisyuden.

Edelliseen lukuun viitaten näissä tulkintaprosesseissa aukeaa mahdollisuus myös vaihtoehtoisten poliittisten subjektien syntymiselle. Tämä on mahdollista, jos katsoja alkaa arvioida kriittisesti sitä poliisijärjestyksen valtahierarkiaa, jota esimerkiksi journalistinen esitys uusintaa. Rancière kirjoittaa, että teatteriesityksessä, samoin kuin museossa, koulussa tai kadulla on olemassa vain yksilöitä etsimässä tietään kohtaamiensa heitä ympäröivien asioiden, tekojen ja merkkien sokkeloissa. Katsojien jakama voima on jokaisen kykyä kääntää omalla tavallaan se mitä hän näkee ja liittää se omaan älylliseen seikkailuunsa, mikä puolestaan tekee katsojasta samankaltaisen kaikkien muiden katsojien kanssa. Jokainen on periaatteessa kykenevä samalla tavalla käyttämään kaikkien kykyä muokata oma polkunsä. Se tekee meistä kaikista tasaveroisia kaikkien muiden kanssa. Juuri tässä yhteen liittämisen ja erottamisen kyvyssä piilee Rancièren mukaan katsojan vapautuminen. Toisin sanoen jokaisen tai kenen tahansa vapautuminen sikäli kuin me kaikki olemme katsojia. Hän kirjoittaa, että ”Katsojana oleminen ei ole passiivinen olotilamme, joka pitäisi muuttaa aktiiviseksi. Se on meidän normaali olotilamme”.³³⁰

Tarkalleen ottaen emansipaatio rancièrelaisittain viittaa toimijoiden ja katselijoiden, yksilöiden ja kollektiivisen ruumiin jäsenten välisten rajojen hämärtämiseen. En usko Rancièren tarkoittavan, että jokaisen olisi ryhdyttävä tyhmeliinistä tieteilijäksi tai katsojasta esiintyjäksi. Ennemmin hän tuntuu painottavan sitä, että on osattava tunnistaa katsojalle – meille kaikille - ominainen tieto ja aktiivisuus. Tietämättömän opettajan opetus journalismille ei ole siinä, että journalisti voi jälleen kerran todeta yleisönsä koostuvan aivan oikeasti ajattelevista olennoista. Opetus lienee ennemminkin se, että toimittaja ymmärtää olevansa itsekin katsoja muiden joukossa. Ajatus on lopulta yksinkertainen, mutta tuntuu osittain kadonneen. Luultavasti yksi syy tähän on, että toimittajan kriittisyyden ihanteet

---

³²⁸ Rancière 2008, 19.

³²⁹ Hall 1970.

³³⁰ Rancière 2008, 23. » Être spectateur n'est pas la condition passive qu'il nous faudrait changer en activité. C'est notre situation normale. »

ovat korvautuneet objektiivisuuden ihanteilla. Nykyäänhän hyvä toimittaja on järkevä ja maltillinen keskittien kulkija, joka jo etukäteen tietää jokaisen mielipiteen aiheeseen kuin aiheeseen ja voi siten oletetun puolueettomasti asettua näiden kaikkien väliin. Toimittajan tehtävä on journalistisen välitystoiminnan kautta hävittää etäisyyttä vallanpitäjien ja niin sanottujen kansalaisten välillä. Samalla hän tulee kuitenkin objektiivisuuden ihanteita noudattaessaan uudistaneeksi tuota asetelmaa. Puolueettomuudesta tulee ongelma, jos se estää toimittajaa ymmärtämästä ja käsittelemästä asioiden poliittista luonnetta. Välittäessään eteenpäin numeroita, laskelmia ja dataa hän unohtaakin kysyä, miksi tämä on laskettu, kuka tämän on laskenut, miten ja ketä varten?

Objektiivisuus on paljon kaluttu aihe suomalaisessa joukkoviestintätutkimuksessa³³¹. Samalla, kun objektiivisuus on ollut ammattimaisen journalismin peruspilari ja profession legitimeetin tae jo 1800-1900-lukujen taitteesta sen on nähty myös haittaavan muiden journalismin velvollisuuksien toteutumista³³². Sosiologi Gaye Tuchman korostaa, että objektiivisuus ei aina ole edes mahdollista, sillä juttua rakentaessaan, journalistin on tehtävä joukko subjektiivisia valintoja³³³. Journalismin objektiivisuus näyttäytyy osittain ratkeamattomana ikuisuusksymyksensä ja ehkä se siksi jaksaa kiinnostaa yhä uusia journalismin tutkijoita edelleen. Esimerkiksi politiikantutkija Aki Petteri Lehtinen tiivistää tuoreessa väitöskirjassaan *Journalismin objektiivisuus*, että samalla, kun objektiivisuudesta tuli journalismin keskeinen tiedollinen normi, vakiintui usko siihen, että totuus kyllä nousee esiin, kunhan faktat esitetään tunteilematta ja tasapuolisesti. Poliittis-ideologisen suostuttelun sijasta journalismin tehtäväksi vakiintui yleisön informoiminen. Journalismin hyveinä alettiin pitää puolueettomuutta, tiedollista etäännyntymistä aiheesta ja luottamusta kokemusperäisiin tosiasioihin. Tiukkojen tiedollisten normien sekä toimituksellisten käytänteiden ja sääntöjen noudattaminen tähtäsivät siihen, että mielipiteellisyys erotetaan uutisten raportoimista tosiasioista. Objektiivisuudesta alettiin puhua journalismin eettisenä normina – ihanteena, joka käytännössä toteutuisi asioiden puolueettomana ja tasapainoisena raportointina, uutisoinnin tarkkuutena tai paikkansa pitävyytenä ja siten erillisenä arvoista ja tulkinnoista, kaikesta mielipiteellisyyden viittaavastakin.³³⁴

Kuuluisimmankaan tähtitoimittajan tiedonvälitystoiminnalla ei ole merkittävää ansiota, jos se ei saa aikaan kuin vakiintunutta valtajärjestelmää pönkittävää hyssyttelevää mutinaa. Näin on ainakin, mikäli vielä ymmärrämme journalismi-instituution olemassaolon oikeuden perustuvan ajatukseen

---

³³¹ Esim. Schudson 2001; Tuchman 1972

³³² Kunelius 2000, 7-8.

³³³ Tuchman 1972, 668-669.

³³⁴ Lehtinen 2016, 91-93.

journalismista neljäntenä valtiomahtina, joka arvioi riippumattomasti kolmen muun valtiomahdin toimintaa. Itse asiassa jos journalismin ihanteet otettaisiin vakavasti, toimittaja omaksuisi *aktivistin* poleemisen nimen – tai minkä tahansa nimen, jonka varjolla hänet leimataan puolueelliseksi. Kyse olisi hieman samantapaisesta tilanteesta idän toisinajattelijoiden ottaessa käyttöönsä termin ”huligaanit” ja tehdessä näin näkyväksi poliittiseksi subjektiksi tulemisen eron valtakoneistoon samastumiseen³³⁵. Tarkalleen ottaen toimittaja olisi demokratian aktivisti, joka käy väsymättä vallitsevan järjestelmän vääryyksiä vastaan paljastaen niitä. Myös Kukkala ja Purokuru tulevat vastaavaan ratkaisuun kirjassaan *Luokkavallan vahtikoirat*, kun he pohtivat journalismin ongelmia. He ehdottavat, että uusi toimittaja alleviivaisi rohkeasti ja avoimesti rooliaan aktiivisena tiedon suodattajana, seulojana ja muokkaajana. Toimittaja on vaikuttaja ja eräänlainen aktivisti, he kirjoittavat.³³⁶

Tehtävä ei tietenkään ole helpoimmasta päästä, kuten TTIP-sopimuksesta kriittisesti uutisoineen Jaana Kiven tapaus osoitti. Ulkoministeriön TTIP-tiedotustilaisuudessa, 2014, viesti rivien välissä oli Kiven mukaan se, että EU:n kauppapolitiikka on isojen poikien leikkiä, ja toimittajatytön on siinä turha näppejään polttaa³³⁷. Lisäksi Yle Uutisten vastaava päätoimittaja Atte Jääskeläinen määräsi Kiven oikomaan juttuaan kolmeen otteeseen, ja jokaisen oikaisun jälkeen lobbarit vielä löysivät uutta korjattavaa. Kiveltä tiedusteltiin myös tarkkaan jutussa käytettyjen englannin- ja espanjankielisten tutkimusten mahdollisista vasemmistolaisista kytköksistä³³⁸. Merkillepantavaa on, että kauppaministerien oikeistolaisia kytköksiä tai lobbarien vaikutusvaltaa TTIP-sopimukseen ei yleensä aseteta kyseenalaiseksi. TTIP-sopimusta varten laadittu viestintästrategia, johon viittasin työn alussa, on karu esimerkki ”totuuden hierarkiasta”, jossa sallitut totuudet määritellään esimerkiksi komission ylemmillä portailla, mistä ne sitten siirtyvät kansallisten poliitikkojen suuhun ja sieltä lehtien sivuille.

Journalismia riivaava jännite katsojien osallistamisen ja valtaviestinten oman institutionaalisen aseman välillä voisi ainakin väljentyä hieman, jos journalistit luopuisivat ongelmattomasta asenteestaan itse tietoa kohtaan, eli keinotekoisesta objektiivisuuden ihanteestaan ja kiinnittäisivät kriittisen huomionsa tiedontuotannon prosesseihin, joihin se itse yhdessä muiden tahojen kanssa jatkuvasti osallistuu. Kuten kriittinen journalismintutkija Seija Ridell kirjoittaa, tieto ei ole esine, joka journalismin pitää löytää ja siirtää yleisölle, vaan jotain joka muodostuu sosiaalisissa vuorovaikutusprosesseissa ja käytännöissä. Tällöin journalismin haasteeksi hahmottuu se,

---

³³⁵ Rancière 2009a, 96.

³³⁶ Kukkala & Purokuru 2015, 237.

³³⁷ Kukkala 29.11.2014.

³³⁸ Kukkala & Purokuru 2016, 32–34.

minkälaisia julkista keskustelua edesauttavia toimintatapoja journalismi pystyy kehittämään ja toisaalta se, kuinka journalistiset esitykset voisivat toimia itsessään julkisen keskustelun diskursiivisina tiloina. Ridell kirjoittaa, että yhteiskunnasta puuttuu paikkoja, joissa ihmiset voisivat tunnistaa itsensä julkisiksi toimijoiksi. Näissä tiloissa ihmisillä olisi mahdollisuus paitsi keskustella tärkeiksi mieltämistään aiheista myös avartaa omaa näkökantaansa niihin.³³⁹

5.2 Esteettinen journalismi demokraattista yhteisöä perustamassa

Rancière kirjoittaa, että niin tutkijat, taiteilijat kuin journalistitkin rakentavat näyttämöitä, joilla heidän taitonsa on asetettu esille ja joilla ne joutuvat vuorostaan kyseenalaisiksi uusien älyllisten seikkailujen tuottamien ilmaisujen nimissä. Näitä seikkailuita ei voi ennakoida, vaan ne vaativat aktiivisen tulkitsijan roolin omaksuneita katselijoita, jotka kehittelevät omia käännöksiään voidakseen kaapata jonkin ”tarinan” ja tehdä siitä omansa³⁴⁰. Lopulta ei ole mitään aukkoa toimijoiden ja katselijoiden välillä, kyse ei ole faktoista tai niiden tulkinnasta, vaan erilaisista tavoista kertoa tarina. Se, mikä journalismissa näytetään katsojalle, ei ole yleinen kuva maailmasta vaan kyse on ennemminkin tekijän tietoisesta aseoitumisesta aiheeseen ja katsojaan. Journalismin ei silti tarvitse tyytyä valmiisiin juoviin, vaan se voi pyrkiä avaamaan myös jotain vielä nimeämätöntä ja kokemukselle vierasta. Tällainen toiminta lähentäisi journalismia todelliseen vastarintaan.

Olennaista tästä esteettisestä näkökulmasta ei ole jonkin asian määrittelemine poliittiseksi journalismiksi, vaan tärkeää on journalismin kyky haastaa olemassa olevaa kuvastoa ja annettuinaotettuja faktoja. Esteettinen journalismi vastustaisi tunteettomia informaatiokertymiä ja halua olla objektiivinen hinnalla millä hyvänsä. Rancièrelaisittain tällainen journalismi sekoittaisi faktoja ja poetiikkaa. Eikä poetiikka tarkoita tässä riimivärssyjen rustaamista vaan metaforisten yhteyksien avaamista ja luomista niiden asioiden, merkkien ja kuvien välille, jotka rakentavat sitä, mitä kutsumme todellisuudeksi. Käytännössä puhe voisi olla sellaisista journalistisista esityksistä, jotka avaavat ja analysoivat itsestään selviä totuusväittämiä niiden toistamisen sijaan, ja jotka kysyisivät sellaisia kysymyksiä kuin mitä poliitikko tarkoittaa puhuessaan ”vastuullisesta markkinataloudesta” tai mitä yritysjohtaja tarkoittaa ”vapaudella”. Rancièrelaisesta perspektiivistä poliittinen journalismi ei ole enempää eikä vähempää kuin perustavan erimielisyyden aktiivista näkyväksi tekemistä mediassa ja vastausta vaille jääneiden kysymysten esittämistä sekä niiden altistamista keskustelulle. Tämä tulee lähelle sitä, mitä Kauko Pietilä tarkoittaa ”uudella

---

³³⁹ Ridell 2000, 145–146.

³⁴⁰ Rancière 2008, 24.

journalismilla”. Uusi journalismi ei tavoittele tietoa tai tietoisuutta, vaan yhteiskunnallista toimintaa ja vuorovaikutusta³⁴¹. Yhtymäkohtia löytyy myös kansalaisjournalismiin, jossa ”hyvää journalismia” on sellainen, jossa ihmisten arkinen kokemus nousee olennaiseksi tavaksi tietää ja kansalaiset voivat myös kyseenalaistaa julkisuuden tarjoamia roolijakoja.³⁴²

Rancièrelaisittain esteettisessä, poeettisessa tai poliittisessa journalismissa on kyse sen ymmärtämisestä, että jokaisella on mahdollisuus vaikuttaa todellisuuden määrittelyyn. Katsojan kyvyssä tulkita toisin lepää muutoksen voima. Se, että tulkintoja ei koskaan voi kokonaan ennakoida, johtaa siihen, että joka hetki on mahdollisuus myös erilaisiin seurauksiin, uusiin ja ihmeellisiin tarinoihin. Siten valtajournalismillakin on roolinsa poliittisen subjektiuden tuottajana. Ei niin, että journalismin pitäisi emansipoida tai opettaa ketään vaan riittää, että se luottaa katsojan kykyyn vapauttaa itse itsensä. Tämä edellyttäisi ensin tietenkin journalismilta itseltään yhteiskunnallisten rakenteiden, joiden osana se itsekin toimii, julkista kyseenalaistamista ja avaamista keskustelulle. Uuden median teknologiat ja sen potentiaalia hyödyntävät ihmiset, bloggaajat ja somettajat, ovat osaltaan jo muuttaneet sitä aistisen jakoa, johon perustuu journalismin erityisasema julkisuuden portinvartijana. Julkisuus ei ole tyhjä lava, jonne ihmiset astuvat kertomaan oman mielipiteensä journalistien niin salliessa. Sekä Arendtin että Rancièren kautta julkisuudesta on mahdollista muodostaa mielekkäämpi kuva näyttämönä, jonka ihmiset itse kunakin hetkenä perustavat omalla toiminnallaan.

Rancièrè korostaa, että kiista koskee ennen muuta sitä, kuka määrittelee julkisen näyttämön ja ketkä sen myötä pääsevät julkisella näyttämöllä esiintymään. Sillä toteutuviissa tiedontuotannon prosesseissa syntyy, jos on syntyäkseen, kokemus jaetusta yhteisöstä, mutta ne jäsentävät myös näyttämön ulkopuolelle jäämistä. Kuten Arendt toi esiin, jos ihmisiltä puuttuu paikkoja ja kykyä kerääntyä yhteen, maailmasta tulee maailmaton, politiikka häviää, ja vain välttämätön on mahdollista. Tältä pohjalta ”hyvä” journalismi olisikin ehkä ennen muuta jatkuvaa demokraattisen yhteisön perustamista, sellaisen yhteisön perustamista, jossa kukaan ei ole yksin oikeutettu sanomaan tai näkemään.

Esteettisen journalismin käsitettä on käyttänyt aiemmin Alfredo Cramerotti kirjassaan *Aesthetic Journalism: How to Inform Without Informing* (2009). Käsitteen avulla hän tarkastelee nykytaiteen esityksiä, jotka usein sisältävät journalistista materiaalia, kuten haastatteluja, dokumentteja ja reportaaseja. Cramerotti tunnustelee taiteen ja tutkivan journalismin yhdistymistä ja osoittaa

---

³⁴¹ Pietilä 1982, 290-303.

³⁴² Heikkilä 1999, 63-64.

uudenlaisen tavan ymmärtää informaatio lukijan ja katsojan näkökulmasta. Kirja tarkastelee, kuinka totuudentuotanto voisi siirtyä uutismedian ja -journalismin alueelta lähemmäs taidetta ja estetiikkaa. Esimerkkien kautta Cramerotti kyseenalaistaa perinteisen ammattimaisen journalismin perustan. Esteettinen journalismi ehdottaa uuden suhteen kehittämistä taiteen ja dokumentaarisen journalismin välille tarjoten itsensä hyödyllisenä välineenä erilaisille yleisöille.³⁴³

5.3 Julkisen keskustelun poetiikka?

Vaikka jokaisen katsojan kyky tulkita journalistisia esityksiä ja niiden kautta hahmottuvaa yhteiskuntaa, olisi kehittynyt ja kriittinen, sillä ei ole muutosvoimaa suuntaa tai toiseen, jos tulkinnat eivät etene olohuoneen ulkopuolelle. Tarvitsemme toimijoita, jotka voivat omaksua poleemisia nimiä ja tulla sitä kautta lasketuiksi puhuvien joukkoon. Sen jälkeen myös rationaalinen dialogi ja julkisoiden muodostuminen on mahdollista. Julkiso on käsite, joka avaa tavan ymmärtää vaikuttavat ihmisryhmät yhteiskunnallisen toiminnan perusyksikköinä irrallisten yksilöiden sijaan. Tällöin erilaisia viestintäteknologioita ja käytäntöjä voidaan tarkastella osana julkisen yhteisyyden rakentamista. Siinä missä yleisö syntyy aina suhteessa joukkoviestimeen, julkison muodostumiseen kytkeytyy oleellisesti joukkoviestinnän ulkopuolinen maailma – jokin kysymys, josta julkison jäsenet ovat eri mieltä ja johon he etsivät ratkaisua.

Viitataan termillä julkiso (engl. public) kriittisrationaalisesti keskustelevaan ja toimivaan ryhmään. Olennaista on kuitenkin huomata, että kyse on julkisen vuorovaikutuksen ja toiminnan muodosta, ei ensisijaisesti julkison muodostavista ihmisistä. Siinä missä yleisöyys määrittyy kiinteässä yhteydessä mediateollisuuteen ja -esityksiin, julkisous on oma-aloitteinen ja usein omaehtoinen toimintamuoto, joka voi suhteutua mediaan ja johon voi kuulua myös mediatuotantoa.³⁴⁴ Tässä luvussa haluan nostaa alustavasti esiin kysymyksen siitä, voisiko Rancièren poliittinen subjektivikaatio olla yksi tapa ymmärtää julkisoiden muodostumisprosesseja tähänastisesta poikkeavalla tavalla. Lisäksi haluan tarjota tältä pohjalta vastausvaihtoehdon joihinkin julkison käsitettä koskeviin ongelmiin. Samaan aikaan on nähdäkseni selvää, että Rancièren teoria politiikasta ei sellaisenaan riitä vastaamaan niihin demokraattisen yhteiskunnan haasteisiin, jotka aiheuttavat epätasa-arvoa. Protestointi on tärkeää, mutta yhtä olennaista on, mitä tapahtuu sen jälkeen. Myös vastustajien olisi lopulta esitettävä niitä vaihtoehtoja, joita he peräänkuuluttavat muilta sekä vastattava kysymykseen siitä, millainen järjestelmä voisi korvata nykyiset olosuhteet.

---

³⁴³ Cramerotti 2009.

³⁴⁴ Pietilä & Ridell 2008, 102.

Suomalaiseen joukkoviestintä- ja mediatutkimukseen 1990-luvun lopulla ehdotetun³⁴⁵ julkiso-käsitteen yksi rajapinta on yhdysvaltalaisen pragmatismien pohdinnoissa, joissa *public* on ymmärretty yhdeksi ryhmätoiminnan muodoksi joukon ja massan ohella. John Dewey toi määritelmän esiin ensimmäisten joukossa 1920-luvulla, ja sitä kehitti hieman myöhemmin muun muassa Herbert Blumer³⁴⁶. Omaksuttaessa julkison tarkastelun avainkäsitteeksi julkisuus ei määriy ennisijaisesti toiminnasta irralliseksi ja siitä riippumattomaksi alueeksi vaan tilaksi, joka on itsessään vuorovaikutuksen ja toiminnan tuottama ja ylläpitämä, kuten julkisosta runsaasti kirjoittaneet journalismintutkijat Veikko Pietilä ja Seija Ridell ovat tuoneet esiin³⁴⁷. Mielestäni julkiso on hyödyllinen paitsi analyttisesti myös sikäli, että se tarjoaa tärkeän ideaalin julkisen keskustelun toteutumiseksi. Samalla kysymys journalismin tehtävästä asettuu uudella tavalla, sillä tiedonvälitystehtävää tärkeämmäksi nousee tehtävä julkisoiden virittäjänä ja mahdollistajana³⁴⁸.

Kirjassaan *The Public and Its Problems* (1927) Dewey kirjoittaa, että julkisuus syntyy niistä toiminnan seurauksista, jotka aiheuttavat ongelmia tai esteitä muiden toiminnalle. Tämä puolestaan luo tarpeen nostaa ongelmalliset seuraukset esille ja pyrkiä ratkomaan niitä. Ongelmaa ratkomaan kehkeytyvää, asiasta väittelevää ja keskustelemaa Dewey kutsuu julkisoksi (*public*). Kyse on sosiaalisesta muodostumasta, joka kehkeytyy jonkin kysymyksen ympärille ja jota ylläpitävä kysymys muokkautuu jatkuvasti kokemuksessamme.³⁴⁹

Kuten muistamme, toiminnan kautta syntyvä julkisen alue on yhteinen Arendtin ja Rancièren teorioille. Rancièrelle politiikka on ennen kaikkea yhteisen näyttämön läsnäoloa koskeva konflikti. Konfliktin osapuolia ei ole olemassa ennen konfliktia, vaan konflikti nimeää osapuoliksi ne, jotka haluavat tulla siihen lasketuiksi. Arendtille taas *polis* oli näkyvyyden alue, jossa minä näyttäytyy muille ja muut minälle. *Polis* saatettiin perustaa sinne, minne ihmiset kokoontuvat keskustelemaan ja toimimaan poliittisessa mielessä. Tämä julkisen ilmenemisen paikka pitää siis jatkuvasti luoda uudelleen toiminnassa. Se pysyy aina potentiaalisena ja aktualisoituu vasta toiminnan ja puheen kautta. Jos mielipiteitä ja tekoja ei esitetä, näyttämö hajoaa.

Dewey pani merkille, että hänen esittämänsä julkison ideaali päti aktuaalisesti vain harvoin. Monimutkaistuvassa modernissa yhteiskunnassa mutkikkaiden kysymysten ympärille olisi kaiken

---

³⁴⁵ Veikko Pietilä (2006) tuo esiin, että nimimerkki Matti Matalainen on ehdottanut julkiso-sanana käyttöönottoa suomeen jo 1800-luvun puolella Kanawa-lehdessä. Akateemiseen tutkimukseen termi tuli kuitenkin vasta 1990-luvulla. (Pietilä 2006, 41–42.)

³⁴⁶ Myös Robert E. Park on kirjoituksissaan käsitellyt julkisoa jo 1900-luvun alkuvuosina. Ks. Park 2010, 77–94.

³⁴⁷ Pietilä & Ridell 2010, 353–372.

³⁴⁸ Ridell 2005.

³⁴⁹ Dewey 1927, 12–14, 18, 26–27, 31–33, 35.

järjen mukaan pitänyt syntyä aiempaa enemmän julkisoita. Näin ei kuitenkaan ollut, vaan julkisoiden muodostumisen sijaan Deweyn havainnon mukaan vaikutti pikemminkin siltä, että moderni yhteiskunta aiheutti ihmisissä passiivisuutta ja vieraantumista.³⁵⁰ Havainnossa on paljon samaa kuin Arendtin huolella julkisen alueen katoamisesta. Samalla kyse on tilanteesta, joka nähdäkseni sisällyttää itseensä myös Rancièren kysymyksen osattomien osasta ja näiden mahdollisuuksista osallistua julkiseen keskusteluun.

Dewey näki häntä huolestuttaneen passiivisuuden syynä muun muassa oman aikansa journalismin. Asiat, joista keskusteltiin ja tapa millä niistä keskusteltiin, tuntuivat liittyvän yhä harvempien elämään, eikä jaettua kokemusta yhteisöllisyydestä syntynyt. Deweylle 1900-luvun alun kaupallisen viihdeteollisuuden nousu näyttää yhtenä näkökulmasta juuri massakulttuurin nousuna, jossa ihmisiä ei enää ymmärretty poliittisina toimijoina tai kansalaisina, vaan ennemminkin kuluttavina olentoina.³⁵¹ Molempia yhdistää myös toivo suuren julkisen yhteisön rakentamisesta.

Kuten todettua, Herbert Blumer oli yksi Deweyn julkisomäärittelyihin tarttuneista. 1930-luvulla julkaistussa artikkelissaan Blumer jakaa ihmisryhmät kolmeen alkeistason kollektiiviryhmään, jotka ovat niin ikään joukko, massa ja julkiso. Julkison erottaa muista se, että vuorovaikutus- ja käyttäytymismuotona sille on tunnusomaista esilläolo, keskustelu ja kollektiivinen mielipide. Kuten jo toin esiin, julkisoja ei muodostu suunnitelmallisesti vaan usein spontaanina reaktiona johonkin tilanteeseen tai tunnistettuun ongelmaan. Kyse ei toisin sanoen ole olemassa olevasta vakiintuneesta ryhmästä tai yhteisöstä, jossa perinteet tai kulttuurimallit jäsentävät ihmisten käyttäytymistä, vaan toimintaa julkisena määrittää kulloinkin esillä oleva kysymys. Kysymyksen esillä olo puolestaan vaatii, että sen suhteen on toimittava. Julkisossa toimiessaan ihmisillä ei Blumerin mukaan ole kiteytyneitä arvoasemia tai rooleja, me-tunnetta tai tietoisuutta identiteetistä. Julkiso kuitenkin aktualisoituu tulkitsevana ryhmänä antautuen väittelemään, ja luonteenomaisia julkisomuodostumalle ovat ristiriitasuhteet. Julkisossa yksilöiden tietoisuus sekä omasta että muiden minästä todennäköisesti vahvistuu, ja heidän kriittiset kykynsä kasvavat.³⁵²

Hahmotellulta pohjalta julkison muodostumisprosessista voi löytää joitakin yhtäläisyyksiä Rancièren emansipaation logiikkaan. Esimerkiksi Blumerin määritelmä siitä, että julkisolla ei ole perinteitä tai kulttuuria³⁵³, tukee tätä väitettä. Rancièrellehan poliittiseksi subjektiksi tuleminen on yhteydessä nimenomaan vastaidentifikaatioon eli identifikoitumisesta johonkin sellaiseen, mitä ei vielä ole. Kyse

---

³⁵⁰ Dewey 1927, 114.

³⁵¹ Dewey 1954, 136–139.

³⁵² Blumer 1999, 21–23; Ks. myös Park 2010, 77–94.

³⁵³ Blumer 1999, 22.

ei ole kuitenkaan identifikoitumisesta mahdollista, vaan tarve identifioitumiseen nousee niistä poliisijärjestyksen jaotteluista, jotka tuottavat vääryyttä. (ks. luku 4) Voisimmeko ajatella, että tällaisista emansipoitumisprosesseista kehkeytyvät myös julkiset? Ainakin Dewey painottaa nimenomaan kielen ja kokemuksen suhdetta omassa käsitteellistyksessään. Toisaalta hänen lähtökohtansa on käytännöllisempi: julkiso syntyy sellaisten seurausten ympärille, jotka aiheuttavat ongelmia tai esteitä muiden toiminnalle.³⁵⁴ Rancière sen sijaan tuntuu painottavan rakenteellista epätasa-arvoa toiminnan taustalla.

Pragmatistiseen perinteeseen kytkeytyvä julkison määrittely kuitenkin ymmärtääkseni pitää sisällään deliberatiivisen demokratiatiedon ja sen pohjalta ajatuksen ja tavoitteen tasa-arvoisen dialogin toteutumisesta. Blumer korostaa, että eroihin perustuva keskustelu panee arvoa tosiasioille ja edistää järkipäistä pohdintaa: vastustus ja erimielisyydet johtavat siihen, että väitteet tulevat haastetuiksi kilpasille ja siten arvostelun kohteeksi. Kun väitteet kohtaavat hyökkäyksiä, jotka kyseenalaistavat ne, niitä on muokattava ja muutettava. Julkison omaleimaisuus vuorovaikutus- ja toimintamuotona onkin juuri siinä, että sitä luonnehtii erimielisyys ja siten keskustelu siitä, mitä on tehtävä.³⁵⁵

Myös Blumer panee merkille, että puhetilanne on harvoin ideaalinen ja puhtaasti argumentteihin perustuva. Yrittäessään muovata julkista mielipidettä esimerkiksi eturyhmät saattavat lietsoa tunneperäisiä asenteita tai jakaa väärää informaatiota. Julkisen keskustelun edellytys on siten se, että vastustajan kantoja kohdellaan reilusti. Mikäli puhujan tarkoitus on vain vakuuttaa muut omasta kannasta, tuntemuksesta tai arvosta vaikkapa ohjatun kampanjan avulla, kyse on Blumerin mielestä propagandasta. Tällöin puhumisen keinot on alistettu jonkin päämäärän tavoittelulle. Propagandan tavoitteena on saada tietty asenne juurtumaan niin, että se tuntuu ihmisistä luonnolliselta, todelta ja oikealta ja siten joltakin, joka on putkahtanut ilmoille pakottamatta, kuin luonnostaan.³⁵⁶

TTIP-sopimuskeskustelua olisi mahdollista ja hedelmällistä lähestyä julkison avaamasta näkökulmasta. Suomalaisessa julkisessa keskustelussa TTIP-sopimuksen ympärille on hahmottunut erilaisia sopimukseen liittyviä asiakysymyksiä, joita tässäkin tutkielmassa on jatkuvasti sivuttu. Niitä ovat esimerkiksi kysymykset investointisuojaista, sääntelyn yhdenmukaistamisesta tai kaupan esteiden purkamisesta. Lisäksi voimme kohtuullisen helposti tunnistaa ainakin kaksi erimielistä eturyhmää. Ensimmäinen ryhmä koostuu vapaakaupan kannattajista, jotka uskovat sopimuksen tuovan kasvua ja työpaikkoja purkamalla kaupan esteitä. Kustannussäästöjen ajatellaan lisäävän kauppaa ja parantavan elinkeinoelämän mahdollisuuksia tehdä investointeja. Tähän osapuoliryhmään

---

³⁵⁴ Pietilä 1999, 7-8.

³⁵⁵ Blumer 1999, 23-24.

³⁵⁶ Blumer 1999, 24-25.

voi laskea kuuluvaksi esimerkiksi Euroopan komission, valtaosan Suomen ministereistä ja Elinkeinoelämäntutkimuslaitoksen ETLAn sekä kenties hieman yllättäen myös SAK:n, STTK:n ja AKAVAn.

Toinen ryhmä puolestaan koostuu enimmäkseen aktiivisista kansalaisista, kansalaisjärjestöistä, akateemikoista sekä poliitikoista. Tässä ryhmässä ollaan huolissaan etenkin siitä, että Euroopan unionin jäsenmaiden vaikutusvalta vähenisi sopimuksen myötä sen luodessa uutta ylikansallista oikeusjärjestelmää.. Huolta kannetaan myös siitä, että eurooppalainen korkeatasoinen sääntely ja oikeuskäytäntö heikkenisivät sopimuksen myötä, mikä heikentäisi kuluttajansuojaa, ympäristönormeja ja työmarkkinasäädöksiä.

Kuitenkin sen perusteella, että neuvottelut ovat salaisia ja niistä on saatavilla vain niukasti virallista tietoa, on kyseenalaista katsoa näiden ryhmien muodostavan julkisoa. Ne eivät muodosta ainakaan ihanteellista julkisoa myöskään sikäli, että ensimmäinen ryhmä ei ole vastannut julkisesti kritiikkiin – päinvastoin, se on jättänyt kritiikin omaan arvoonsa. Ja jo avoimuuden puutteen vuoksi eturyhmien välille ei edes voi syntyä dialogia, jossa toisen näkökulmat otettaisiin asiallisesti huomioon. Tältä kannalta tuntuu liioitellun toiveikkaalta ajatella kuten Dewey ja Blumer, (jotka kyllä myöntävät julkison toteutumisen esteet), että vaikeudet pystytään ylittämään, kunhan vain kaikki sanoisivat omat järkipäiset mielipiteensä ääneen, ja jos julkiset instituutiot ja asiantuntijakoneistot vain toimisivat moitteettomasti.

Rancièren demokratia-analyysi suuntaa huomion nimenomaisesti niihin tilanteisiin, joissa julkinen keskustelu ei toteudu. Ottaessaan huomioon rakenteellisen eriarvoisuuden, johon puhetilannetta koskeva erimielisyys palautuu hän myös noteeraa vallan ulottuvuuden analyysissään mielestäni pragmatistista ja deliberatiivista demokratiakäsitystä paremmin. Rancièrea voisi pitää uusmarxilaisena hänen sanoessaan, että työnjako ja yhteiskuntajärjestelmä varmistavat sen, että vain tietty osa ihmisistä on oikeutettuja ajattelemaan ja siten osallistumaan julkiseen dialogiin. Hänen politiikan teorian erottaakin niin julkison ideasta kuin Arendtin ajattelusta se, että se ei perustu ensisijaisesti dialogiin vaan kolmannen persoonan, osattomaksi jääneen osan, pyrkimiseen näyttämölle. Kuten edellisessä luvussa tuli ilmi, poliittiset teot eivät ole Rancièrelle vain argumentoivia, vaan myös poeettisia. Ne toisin sanoen avaavat uusia ja vaihtoehtoisia maailmoja vanhojen rinnalle. Mielestäni myös kysymystä julkisosta olisi mielekästä ja hedelmällistä lähestyä tästä näkökulmasta. Sen lisäksi, että julkiso on erimielinen jostakin asiakysymyksestä, erimielisyys koskee samanaikaisesti myös itse keskustelutilannetta – sitä, mistä lopulta keskustellaan, ja kenellä keskusteluun on oikeus osallistua. Näin ajateltaessa asiakysymykset eivät ole olemassa ennen kuin ne määritellään.

Poeettinen ei siten asetu vastakkain argumentaation kanssa. Vastaavasti poliittinen subjekti ei ole vastakkainen rationaaliselle keskustelijalle. Molemmat tarvitsevat toisiaan. Nähdäkseni myös Dewey, Rancière ja Arendt tarvitsevat kaikki toisiaan. Tai pikemminkin me tarvitsemme heitä kaikkia käsittääksemme ja tehdäksemme näkyväksi, että heille, jotka on jätetty keskustelun ulkopuolelle ja joiden mielipiteillä ei ole merkitystä, rationaalinen keskustelu jää vain kaunopuheiseksi ihanteeksi. Samalla on huomattava, että edes oikeus sanoa mielipiteensä ääneen ja tulla kuuluksi ei riitä demokratian takaamiseksi – tarvitsemme myös keskenään tasavertaisten pitkällistä dialogia. Tämä ei kuitenkaan toteudu ilman materiaalista tasa-arvoa.

6 Lopuksi

6.1 Johtopäätökset

Olen tässä pro gradu -tutkielmassa vertaillut Rancièren ja Arendtin ajattelua koskien erityisesti kysymystä julkisesta erimielisyydestä. Lähtökohtani työssä on, että sillä, miten erimielisyys käsitetään ja käsitteellistetään, on vaikutusta siihen, kuinka ymmärrämme poliittisen toiminnan ja demokratian. Vertailun mahdollistamiseksi avasin työni alussa Rancièren ja Arendtin politiikan teorioihin liittyviä pääkäsitteitä ja niiden määrittelyjä.

Rancièren kantojen ymmärtämiseksi on olennaista ottaa huomioon kritiikki, jota hän kohdistaa Aristoteleen hyveteoriaan, ja tällöin etenkin se, mitä Rancière kutsui kansan väärinlaskuksi. Kertauksena kansan väärinlasku tarkoittaa osien ja ominaisuuksien epätasaista jakautumista, sitä, että kansan ”oma” ominaisuus vapaus, ei tosiasiallisesti kuulu yksinomaan kansalle. Kansa ei ole tosiasiallisesti sen vapaampi kuin kukaan muukaan. Vapaus jää niiden ominaisuudeksi, joilla ei ole muuta ominaisuutta – ansioita tai vaurautta. Tämä vapauden *homonymia*, kuitenkin sallii démoksen – ominaisuudettomien ihmisten väkijoukon – samastaa itsensä yhteisön nimeen. Demokraattisen järjestelmän sisäinen ero, osien ja ominaisuuksien epätasainen jakautuminen, tuo Rancièren mukaan demokraattiseen yhteisöön perustavan kiistan: Kansasta tulee vääryyden luokka, kun omaisuudettomien ja ominaisuudettomien ihmisten massa samastuu yhteisön nimeen sen vääryyden nimissä, jonka yhteisön muut osapuolet tekevät sille. Näin vääryyden luokka paradoksaalisesti rikkoo yhteisöä, mutta samalla se perustaa sen demokraattisena yhteisönä³⁵⁷. Olen työssäni esittänyt Rancièren pohjalta, että tämä negatiivinen määritelmä kansasta kiistan perustana demokratiassa muotoilee myös erimielisyyden mielipiteenvaihtoa perustavammassa merkityksessä – nimittäin kiinnittämällä huomion niihin tilanteisiin, joissa toisia ei oteta huomioon puhuvina olentoina. Olen nimittänyt tätä erimielisyyden muotoa esteettiseksi erimielisyydeksi. Esteettinen erimielisyys ei ole intressien ristiriita, väärinymmärrystä tai tietämättömyyttä eikä siinä ole kysymys ensisijaisesti sanoista³⁵⁸. Sen sijaan se koskee erityisesti tilannetta, jossa puhujat puhuvat. Erimielisyydessä on kyse kohteen, vaikka TTIP-sopimuksen, aistisesta esittämisestä ja keskustelijoiden asemasta sen esittäjinä. Tämä erimielisyyden taso on olennaisesti kyköksissä Rancièren käsitykseen politiikasta osattomien tasa-arvovaateena.

---

³⁵⁷ Rancière 2009a, 33–42.

³⁵⁸ Rancière 2009a, 17.

Tavoitteeni oli verrata rancièrelaista käsitystä politiikasta Arendtin ajatuksiin poliittisesta toiminnasta. Taustaksi voi huomata, että molemmat kieltäytyvät filosofisesta idealismista. Erimielisyyden näkökulmasta tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että molemmat kieltäytyvät mukautumasta niihin politiikan teorian virtauksiin, joiden tähtäimessä on ”yleisen konsensuksen” saavuttaminen. Sitä vastoin politiikka näyttäytyy sekä Arendtilla että Rancièrelle toiminnan muotoina – tekemisenä, puhumisena ja rakentamisena. Näissä vuorovaikutuksen prosesseissa syntyvät niin julkisuuden näyttämöt kuin niillä toimivat subjektitkin.

Vita activassa Arendt erottaa kolme inhimillisen toiminnan aluetta, työn, valmistamisen ja toiminnan. Poliitikassa on kyse toiminnasta, joka sijoittuu julkisen alueelle, ihmisten välille. Arendtille politiikka on toimintaa, joka on mahdollista vain vapaiden ja tasa-arvoisten, keskenään erilaisten ihmisten keskuudessa. Julkinen tila puolestaan on se yhteinen maailma, joka on täällä kun synnymme ja joka jää tänne kun kuolemm³⁵⁹. Ilman maailman jatkuvuutta ei voisi olla julkisen aluetta. Yhteinen maailma sijaitsee jokaisen ulkopuolella, mutta Arendtin mukaan se selviää sukupolvien tulemisista ja menemisistä vain, jos sen annetaan näyttäytyä julkisesti. Ihmisille julkinen näyttäytyminen muodostaa todellisuuden. Arendtilla julkinen tila käsittää kaksi analyttisesti erillistä, mutta toisiinsa elimellisessä yhteydessä olevaa ulottuvuutta. Ensimmäinen on näyttäytymisen alue: poliittisen vapauden ja tasa-arvon alue, joka todellistuu silloin kun kansalaiset toimivat yhdessä puheen ja suostuttelun kautta. Toisekseen poliittisen alue on yhteinen maailma, ihmisten tekemien asioiden, instituutioiden ja asetusten jaettu julkinen maailma, joka erottaa meidät luonnosta ja tarjoaa pysyvän paikan toiminnallemme. Ihmiselle julkinen näyttäytyminen – jokin mikä on sekä muiden että itsemme nähtävissä – muodostaa todellisuuden. Arendtista maailman todellisuus voi näyttäytyä aidosti ja luotettavasti vain silloin, kun useat katsojat voivat nähdä yhteiset asiat monesta eri näkökulmasta, ilman että noiden asioiden identiteetti muuttuu. Nähtävä asia taas pysyy muuttumattomana, jos katsomaan kokoontuneet tietävät näkevänsä saman asian täydessä erilaisuudessaan. Yhteistä todellisuutta maailmassa ei siis takaa ihmisten "yhteinen luonto" vaan saman kohteen kanssa tekemisissä olevien positioiden eroavuus.³⁶⁰ Näin ollen Arendtilla erimielisyys hahmottuu moninaisuutena keskenään erilaisten näkökulmien dialogissa. Arendtin näkemys asettaakin meille vaateen luoda sellaisia instituutioita, jotka turvaavat vapauden osallistua tasa-arvoisina yksilöinä päätöksentekoon myös globaalimmassa mittakaavassa. Arendtille yhteisen maailman loppu on tullut, kun sen sallitaan näyttäytyä vain yhdestä näkökulmasta³⁶¹.

---

³⁵⁹ Arendt 2002, 58–59.

³⁶⁰ Arendt 2002, 56–64.

³⁶¹ Arendt 2002, 64.

Olen tässä työssä esittänyt, että Arendtin pohjalta erimielisyys hahmottuu eettisenä erimielisyytenä, moninaisten mielipiteiden dialogina. Rancière puolestaan ymmärtää erimielisyyden esteettisenä konfliktina, joka paikantuu merkityksen ja aistimuksen väliseen suhteeseen. Siten Arendtin käsitys politiikasta eroaa Rancièren politiikkakäsityksestä. Missä Rancièrelle politiikka on kamppailua julkisesta tilasta, siinä Arendt ymmärtää politiikan tapahtuvan ihmisten välissä olevalla julkisen alueella. Arendtin näkökulmasta poliittisen puheen merkitys on tulkintani mukaan saada ihmiset ymmärtämään toisiaan erilaisista lähtökohdista huolimatta.

Molemmat teoreetikkomme ovat huolissaan yhteisen maailman katoamisesta ja käsitteellistävät politiikan historiallisen uutuuden toteutumisalueena, jossa ihmisen toiminnan kautta ennakoimatonkin voi tapahtua. Arendtin ajattelussa tätä muutosta kannattelee yhteisesti toteutettu inhimillinen aktiviteetti, jota hän kutsuu *toiminnaksi (action)*. Kuten Arendt kirjoitti *Vita activassa*, toiminta on ainoa aktiviteetti, joka tapahtuu suoraan ihmisten välillä ilman esineiden tai aineen välitystä. Toiminnan ehto on moninaisuus eli se, että keskenään erilaiset ihmiset elävät maailmassa. Samalla toiminta on läheisessä yhteydessä syntyväisyyden (*natality*) ehtoon. Toisin sanoen syntymään sisältyvä uusi alku voi vaikuttaa maailmassa, koska tulokkaalla on kyky aloittaa jotakin todella uutta. Arendtin mukaan länsimaisen poliittisen ajattelun perimmäisenä ongelmana on Platonista lähtien ollut toiminnan muuttaminen valmistamisen muodoksi. Tätä kehitystä hän kuvaa yksityisen ja julkisen sulautumisena sosiaaliseen.

Arendtin ja Rancièren toisistaan eroavat käsitykset erimielisyydestä ja politiikasta johtavat eriäviin näkemyksiin myös koskien toimijoiden identiteettiä. Siinä missä Rancière korostaa politiikan olevan kamppailua julkiseksi persoonaksi tunnustamisesta, Arendt tuntuu painottavan muiden tunnistamaksi ja tunnustamaksi tulemistä politiikan edellytyksenä. Rancière kritisoikin Arendtia siitä, että tämän teorian kautta on vaikea vastata kysymykseen siitä, kuinka poliittisen yhteisön ulkopuolelle kuuluvat voivat tulla tasa-arvoisiksi poliittisiksi toimijoiksi. Osallistuakseen politiikkaan arendtlaisittain täytyy toisin sanoen tulla tunnustetuksi puhuvana olentona ja vapautua elämän välttämättömyyksistä. Tullakseen määritellyiksi puhuvina olentoina on kuitenkin jo osallistuttava politiikkaan toimien ja puhuen tasa-arvoisten yhteisössä. Rancièren mukaan Arendtin tekemä erottelu julkisen ja yksityisen alueeseen luonnollistaa ongelmallisesti yhteiskunnallisen jaon niihin, joilla on oikeus osallistua *poliksen* asioihin ja niihin, joilla tätä oikeutta ei ole. Rancière itse ei ymmärrä tasa-arvoa institutionaalisenä ja institutionaalisesti taattuna luomuksena, vaan hänestä kyse on politiikan perustavasta periaatteesta ja siten olennaisesta osasta demokraattisen yhteisön itseymmärrystä.³⁶²

---

³⁶² Ks. luku 4.2.; Rancière 2004, 299-303.

Rancièren politiikkakäsitys haastaa myös Arendtin ajattelua jäsentävän dialogin paradigman kolmannen persoonan subjektivikaation kautta. Kyse on siitä, että poliisijärjestys tuottaa ulossulkemisen käytäntöjä, jotka synnyttävät tarpeen poliittiseen toimintaan, kolmannen persoonan pyrkimiseen näyttämölle. Rancièrelaisen politiikan pyrkimys onkin muuttaa niitä aistisen jakoja, jotka poliisijärjestystä tuottavat rajaten osan ihmisistä järjestyksen ulkopuolelle ja siten ulos julkisesta keskustelusta.³⁶³ Tästä katsantokannasta lähdettäessä poliittiset teot ovat yhdellä kertaa argumentoivia ja poeettisia³⁶⁴. Taustalla on Rancièren näkemys, että ”ihminen” ei ole elämänmuoto vaan poleeminen nimi, johon voidaan vedota puolustettaessa perimmäistä tasa-arvoa.³⁶⁵

Arendt katsoo, että jos henkilöltä riistetään näkyvyyden paikka, hän menettää todellisuuden tunteen sekä omaan olemassaoloonsa, että yhteiseen maailmaan. Rancière taas ei ymmärrä politiikkaa yhteisen maailman julistuksena. Hänen teoriassaan tasa-arvo on politiikan mahdollistava olosuhde ja demokratian saavutus: Poliittinen subjekti etsii varmistusta niiden oikeuksien olemassaololle, jotka kuvataan poliittisen yhteisyyden itseymmärryksenä. Toimiessaan poliittiset subjektit sekä demonstroivat todellisuutta tasa-arvoisina puhuvina olentoina että tekevät näkyväksi sosiaalisen järjestyksen epätasa-arvon.³⁶⁶

Luvussa 4.3. pohdin kansalaistottelemattomuuden oikeutusta Arendtin politiikan teoriassa saadakseni vastauksen siihen, miten Arendt näkee politiikan ulkopuolelle jääneiden mahdollisuudet osallistua poliittiseen toimintaan. Tulin siihen tulokseen, että Arendtilla poliittisen toiminnan oikeutus on aina eettinen. Lyhykäisyydessään se tarkoittaa, että erimielisyydessä vedotaan ”toiseuden lakiin”. Toisin sanoen, on olemassa jokin institutionaalinen normi, kuten lakikirja, raamattu tai demokraattinen yhteisö, johon viitataan oikeuden lähteenä ja johon suhteessa toiseus määrittyy.³⁶⁷ Rancièrelaisittain jonkin asian eettisestä oikeutuksesta keskusteleminen on kuitenkin sellaista laillisuutta, joka uusintaa tavanomaisen suhteen merkityksen ja aistimuksen välillä. Esteettinen erimielisyys sitä vastoin hylkää suhteessa lailliseen normiin määrittyvän Toisen. Se kiinnittää emansipatorisen potentiaalin oletukseen, että on aina mahdollista omaksua uusia näkemisen, toiminnan ja puhumisen tapoja. Tässä yhteydessä on tärkeää huomata, että Rancièren teorian pyrkimyksenä on tukea näin alistettujen omaa tiedontuotantoa.

---

³⁶³ Ks. luku 2.3 ; Rancière 2009a, 23-74.

³⁶⁴ Ks. luku 4,2; Rancièrea, 97.

³⁶⁵ Ks. luku 4.2; Rancière 2009a, 64–66.

³⁶⁶ Ks. luku 2.4 ; Rancière 2009a, 32-34.

³⁶⁷ Ks. luku 4.3; Arendt 1972, 76.

Julkisuutta koskevan ajattelun näkökulmasta Rancièren demokratiakäsitys on kiinnostava haastaessaan deliberatiivisen käsityksen erimielisyydestä. Rancière katsoo, että puhuvan eläimen rinnalle tulee sanojen ylijäämää tulkitseva kirjallinen eläin. Kirjallisten eläinten politiikka toteutuu paitsi dialogissa toisten kanssa myös uusia maailmoja avaavina poliittisina tekoina uusien subjektivikaatioiden prosesseissa. Rancièren politiikkakäsitteellistyksen kautta voimme pyrkiä ymmärtämään myös erilaisia ulostuloja julkisuudessa deliberatiivisesta mallista poikkeavalla tavalla. Kuten olen tuonut esiin, rancièrelaisittain kansa hahmottuu argumentatiivisen yhteisön sijaan massana, jonka arvaamattomuus kuplii jatkuvasti pinnan alla.

Ainakin vaalien alla kansan massojen vastustuksella näyttäisi olevan kuitenkin myös vaikutusta, vaikka syyt kansan huomioon ottamiseen epäilemättä vaihtelevat politiikosta riippuen. Kun kirjoitan tämän gradun viimeisiä rivejä, TTIP-sopimus on pitkästä ajasta noussut uutisotsikoihin. Ranska ilmoitti syyskuussa 2016 vaativansa sopimusneuvottelujen kumoamista³⁶⁸. Suomen ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Kai Mykkänen kertoi uutisissa syyskuussa³⁶⁹, että uskoo neuvottelujen jatkuvan Ranskan vastustuksesta ja USA:n presidentinvaaleista huolimatta, sillä suurin osa jäsenmaista kannattaa edelleen neuvotteluiden jatkamista. Molemmat Yhdysvaltojen presidenttiehdokkaista taas ilmoittivat vaalikampanjansa aikana vastustavansa sopimusta. Lopulta Donald Trumpin valinta presidentiksi veikin neuvottelut pitkälle tauolle: ”TTIP-tulee olemaan nyt hyvän aikaa pakastimessa. Mitä tapahtuu sitten, kun se sulatetaan, sitä emme tiedä”, muotoili Cecilia Malström³⁷⁰.

Jos kansalaistoimijoiden huoli ihmisoikeuksien, ympäristönsuojelun, ruokaturvan, yksityisyydensuojan ja työntekijänoikeuksien rapautumisesta osoittautuu joskus tulevaisuudessa todeksi, jokainen meistä tavallisista kansalaisista joutuisi enemmän tai vähemmän ”valtiottoman” asemaan suhteessa suuryrityksiin. Jo tästä syystä TTIP-sopimusta on nähdäkseni mielekästä ja perusteltua tarkastella osana modernin maailmattomuutta ja antipoliittisuutta. Rancièren ja Arendtin toisistaan eroavat käsitykset erimielisyydestä ovat hedelmällisiä eivätkä myöskään sulje toisiaan pois. Niiden – ja niiden eroavuuksien – kautta voimme ymmärtää TTIP-keskustelun poliittisia ulottuvuuksia. Tarvitaan kansan demonstraatiota, subjektivikaatiota ja julkisen keskustelun poetiikkaa mutta myös rationaalisia esityksiä siitä, miten voisimme kehittää demokraattisia instituutioita. Varmaa on, että yhden näkymättömän käden sijaan tarvitsemme monia näkyviä toisiinsa kantaa ottavia käsittämisiä.

---

³⁶⁸ Mykkänen, Pelli & Niemeläinen 30.8.2016; STT 22.9.2016.

³⁶⁹ Esim. Öhrnberg 21.9.2016; Mykkänen 23.9.2016.

³⁷⁰ Raivio 11.11.2016.

Rancièren pohjalta nykyjournalismin tehtävä määrittyy julkiseksi tiedon tuottamiseksi, jossa olisi syytä pyrkiä selvästi ponnekkaammin tekemään näkyväksi ja tuomaan keskusteluun uusia näkyvän ja näkymättömän ehtoja sekä tukemaan alistettujen omaa tiedontuotantoa. Arendtin näkökulmasta taas journalismin tehtäväksi hahmottuu toisistaan eriävien näkemyksien yhteen tuominen ja kohtaaminen. Molemmat tehtävät ovat erityisen haastavia aikana, jolloin verkon sosiaalisen median alustat eivät vain ole kyseenalaistaneet valtamedian roolia julkisuuden tuottajana, vaan ne myös sivuutetaan entistä useammin.

Rancièren kuvaama politiikan dramaturgia kiinnittääkin huomion lopulta myös poliittisten käytäntöjen periaatteisiin. Tämän kysymyksen pohtiminen Rancièren lähtökohdista olisi kuitenkin oman tutkimuksensa aihe ja siirtäisi samalla Rancièren haastajan paikalta haastetuksi. Journalismin ihanteisiin vedoten olen tässä työssä vilautellut ajatusta erimielisyyden institutionalisoinnista, jossa journalismilla olisi merkittävä rooli vallattomien ja osattomien puolustajana. Ajatus toimittajasta demokratian aktivistina saattaa olla ylevä. Kuinka toteuttamiskelpoinen se on aikana, jolloin uutisia voidaan tuottaa algoritmirobotin avulla, on kuitenkin jälleen oma ongelmansa. Yhtä kaikki nykyistä kriittisemmälle journalismille olisi tilausta.

Olen työssäni tuonut esiin, että uuden median teknologiat avaavat myös osattomille uudenlaisen mahdollisuuden tuottaa julkista tietoa omasta näkökulmastaan. Samalla on kuitenkin kysyttävä, riittääkö sekään politiikan toteutumiseksi. Entä, jos julkisuudesta tulee läpeensä konstruoitu tila, jossa totuudella ei oikeastaan ole enää merkitystä? Näin näyttää osittain käyneen, mikä näkyy esimerkiksi uusoikeistolaisten liikkeiden nousuna niin Yhdysvalloissa kuin Euroopassakin. Esimerkiksi Donald Trumpin presidentinvaalikampanjan 2016 voi nähdä esimerkkinä sellaisesta julkisuuden konstruoimisesta, jossa ollaan yhtä aikaa sekä eliitin ”puolella” että sitä vastaan. Uusoikeistolaisissa juhlapuheissa vastustetaan kyllä taloudellista ja poliittista eliittiä, mutta myös vähemmistöjen oikeudet merkityksellistetään rasismina niin kutsuttua valkoista heteromiestä vastaan. Lopulta TTIP-neuvotteluja ei kaatanut kansalaistoimijoiden sinnikäs vastustus, vaan Donald Trumpin voitto Yhdysvaltojen presidentinvaaleissa. Vaikuttaa siltä, että nykyisen keskustelukulttuurin ymmärtäminen vaatisi teollisuuskapitalismin analyysiin tarkoitettujen käsitteiden laajentamista. Esimerkiksi Rancièren teoria politiikasta vaatisi tarkennuksia siihen, miten faktat ja tunnepohjaiset asiat pitäisi suhteuttaa toisiinsa.

6.2 Rancièren – ja tämän työn - kritiikki

Olen tutkielmassani luonnostellut yleiskatsauksen Rancièren ja Arendtin politiikan teorioista tarkastellen nimenomaisesti sitä, millaisena julkisen erimielisyyden käsite hahmottuu näiden teorioiden pohjalta. Argumentoin sen puolesta, että Rancièren politiikkakäsitys ottaa rakenteellisen vallan ulottuvuuden huomioon deliberatiivista demokratiakäsitystä paremmin ja tarjoaa mahdollisuuden ymmärtää performansseja ja mielenosoituksia kommunikatiivisina, poliittisina tekoina, joissa kansa osattomien osana tekee itsensä näkyväksi. Tulkintani mukaan myös Arendtin dialogia korostava eettinen erimielisyys mukailee deliberatiivista demokratiateorian käsitystä erimielisyydestä. Tulin siihen johtopäätökseen, että julkista ja julkisuutta koskevan ajattelun näkökulmasta olisi mielekästä ymmärtää Arendtin pohjalta hahmottuva eettinen erimielisyys ja Rancièren esteettinen erimielisyys toisiaan täydentäviksi näkökulmista. Tällöin myös julkisoiden muodostumista ja ihmisten toimintaa julkisoina voidaan tarkastella paitsi rationaalisena mielipiteenvaihtona myös kolmannen persoonan poliittisen subjektivikaation muotona.

Silmään päätteeksi lyhyesti Rancièren politiikan teoriaan kohdistunutta kritiikkiä ja kartoitan näin samalla oman työni mahdollisia puutteita. Kaikissa Rancièren teksteissä vaikuttaa taustalla kriittinen historiakäsitys, joka omaksuu valtavirran historiankirjoituksesta poiketen kansan näkökulman. Erityisen havainnollisesti tämä pyrkimys tulee esiin Rancièren teoksissa *La nuit des prolétaires* (1981) ja *le Philosophe et ses pauvres* (1983)³⁷¹. Kuten tietokirjailijat Anthony Iles ja Tom Roberts huomauttavat, on selvää, että Rancière samastuu työläisintellektuelleihin. *La nuit des prolétaires* -teoksen englanninnoksen esipuheessa vuodelta 2012 Rancière esimerkiksi kirjoittaa, että nykyajan pätkätyöläisten kokemukset muistuttavat 1800-luvun käsityöläisten kokemuksia. Ilesin ja Robertsin mukaan Rancièrelta jää kuitenkin huomaamatta, että nykyisin jaottelu työn ja huvin välillä ei ole enää selvä, sillä pääoma on niellyt ne molemmat³⁷². Tämä on oikeastaan seikka, jota Arendt havainnollistaa Rancièrea osuvammin kuvauksellaan julkisen ja yksityisen alueen häviämisestä. Iles ja Roberts moittivat Rancièrea siitä, että tämä on itse etuoikeutettu toimija, joka voi helposti ”muka” samastua sorrettujen kokemukseen ottamatta huomioon omaa etuoikeutettua asemaansa.³⁷³ Toisaalta voidaan mielestäni yhtä hyvin kysyä, kuinka muutenkaan etuoikeutettu filosofi voisi ajaa sorrettujen asemaa. Oli miten oli, Rancièren teoreettinen lähtökohta on varsin tasa-arvoinen: jokaisen tasa-arvo jokaisen toisen kanssa.

---

³⁷¹ Iles & Roberts 2012.

³⁷² Iles & Roberts 2012.

³⁷³ Iles & Roberts 2012.

Edelliseen liittyen Iles ja Roberts ovat kritisoineet Rancièrea myös siitä, että tämä etuoikeuttaa ”symbolisen” muutoksen suhteessa materiaaliseen muutokseen. Heidän mukaansa Rancièrè päätyy korostamaan ideoiden potentiaalista universaaliutta jättäen materiaalisen epätasa-arvon paikoilleen. Totta onkin, että Rancièrèlla ei ole tarjota esimerkkejä siitä, mitä poliittinen toiminta voisi nyt tai tulevaisuudessa konkreettisesti olla. Oman tulkintani mukaan hän varoo tietoisesti määrittelemästä politiikkaa, sillä sen on määriteltävä itse itsensä kussakin historiallisessa hetkessä uudelleen. Lisäksi sama teko, kuten mielenosoitus, voi olla poliittinen tai epäpoliittinen riippuen siitä tilanteesta, jossa se tapahtuu. Pelkkä epäoikeudenmukaisuuden tunne ei tee kenestäkään poliittista, siihen vaaditaan myös annetusta identiteetistä luopuminen. Poliittikka on identiteettien ja maailmojen välillä olemista. Rancièrè nähdäkseni onnistuukin tuomaan esiin alati olemassa olevan politiikan teoreettisen ja käytännöllisen mahdollisuuden. Lisäksi hänen teoriaansa voidaan mielestäni hyvällä syyllä pitää itsessään poliittisena toimintana siinä ajassa, paikassa ja käytännöissä, joihin hän tutkijana sijoittuu.

Kiinnostavampi kritiikki Rancièrea kohtaan tulee politiikantutkija ja filosofi Jodi Deanilta, joka syyttää Rancièrea siitä, ettei tämä kykene selittämään nykypäivän ristiriitaista tilannetta, jossa neoliberalismi ja demokratia ovat liittoutuneet. Hän esittää, että Rancièren poliisijärjestyksen kuvaus pelaa lopulta uusliberalistien pussiin, sillä politiikan hävittämisen ensisijainen muoto on liberaali argumentti valtion valvontaa vastaan ja siten yksityistämisen puolesta.³⁷⁴ Dean ulottaa kritiikkinsä koskemaan laajemminkin 1990-luvun lopun ja 2000-luvun ranskalaisia filosofi, jotka kaikki hänen mukaansa haaveilevat politiikasta ilman politiikkaa³⁷⁵. Deanin mielestä rancièrelainen ”lain” halveksunta ei voi toimia liberaalin valtion kritiikkinä, vaan se on itsessään yhtä kuin liberaali demokratian muotoilu.

Muun muassa uudenlaisen julkisjohtamisen historiaa Suomessa tutkineelta Ville Yliaskalta löytyy Deania muistuttavaa kritiikkiä ranskalaisia vasemmistoajattelijoin kohtaan. Hän esittää, että uusliberalismi on klassista liberalismia muunteleva ajatussuunta, jonka tarkoitus on ”valtion valtaaminen”. Yliaska kirjoittaa, että suuri osa uusliberalismin sovelluksista perustuu tavalla tai toisella F. A. Hayekin ajatukseen vapaista markkinoista evoluution kaltaisena ”kamppailuna”, jossa vahvat selviävät³⁷⁶.

On varmasti totta, että Rancièrenkin analyyseissa on elementtejä, joita liberaalit voivat hyödyntää, jolloin valtiokritiikki muuttuu hyökkäykseksi esimerkiksi sosiaaliturvaa ja muita valtion toimia

---

³⁷⁴ Dean 2009a, 20–36.

³⁷⁵ Dean 2009b, 13–14. Tähän kuuluvat esimerkiksi sellaiset käsitteet kuin Hardtin & Negrin ”multitude” eli ”väki”; Agambenin ”tuleva yhteisö” ja Deleuzen ja Guattarin kritiikki ”puoluetta” kohtaan.

³⁷⁶ Yliaska 2014, 69–74.

kohtaan. Oma Rancière-luentani tässä työssä poikkeaa mainittujen kriitikoiden tulkinnasta, ja siksi uusliberaali tulkinnan mahdollisuus on jäänyt työssä vähälle huomiolle. Pidän kuitenkin kiinni siitä, että on hedelmällistä tulkita Rancièren poliisikäsitteen ilmentävän yhteiskunnan rakenteellista valtaa ja nähdä sen viittaavan kielellis-ideologiseen kokonaisuuteen, ei pelkästään valtion valtaan ja lakeihin. Toisaalta vaikka Rancière korostaa jokaisen yhteiskuntajärjestelmän taustalla olevaa perusteetonta perustaa, hän ei silti nähdäkseni ole hajottamassa kaikkia demokratian instituutioita tai lopettamassa niiden sisällä tapahtuvaa dialogia. Sen sijaan hän tuo esiin kansaan demokratiassa sisältyvän jatkuvan epävarmuuden – sen, että vallan paikka on aina mahdoton paikka sikäli, että läsnä olevan kansan edustaminen on mahdotonta. Tulkinta Rancièrestä oikeistolaisena olisi lisäksi ristiriitainen, koska se hävittäisi sen hänen teoriansa oleellisen huomion, että kaikilla ei ole tasa-arvoisia mahdollisuuksia toimia yhteiskunnassa sen rakenteellisesta epätasa-arvosta johtuen. Itse olen tulkinnut niin, että Rancièren teoreettisen työn merkittävä motiivi on löytää vastauksia siihen, kuinka he, joilta tasa-arvon mahdollisuudet käytännössä puuttuvat, voisivat tulla lasketuiksi poliittiseen yhteisöön. Vallankäyttö, ideologiat ja politiikka toimivat aistimellisella ja ruumiillisella tasolla. Siksi myös subjektivikaation kysymys on pohjimmiltaan ruumiillinen.

KIRJALLISUUSLUETTELO

- Ahva, Laura (2010) *Making News with Citizens. Public Journalism and Professional Reflexivity in Finnish Newspapers*. Väitöskirja. Department of Journalism and Mass Communication. Tampereen yliopisto.
- Ahva, Laura & Heikki Heikkilä (2016). Mass, Audience, and the Public. Teoksessa *The Sage Handbook of Digital Journalism*. Eds. C. W. Anderson, David Domingo & Alfred Hermida. London: Sage, 315–325.
- Ahva, Laura & Heikki Heikkilä & Risto Kunelius (2015). Civic Participation and Vocabularies for Democratic Journalism. Teoksessa *The Routledge Companion to Alternative and Community Media*. Ed. Chris Atton, Abingdon: Routledge; 155–164.
- Arendt, Hannah (1962) *The Origins of Totalitarianism*. Ed. Heinrich Blücher. Cleveland & New York: Meridian Books.
- Arendt, Hannah (1969a) Lying in Politics. Teoksessa Hannah Arendt, *Crises of the Republic*. New York: Harcourt Brace & Company, 3–47.
- Arendt, Hannah (1969b) Civil Disobedience. Teoksessa Hannah Arendt, *Crises of the Republic*. New York: Harcourt Brace & Company, 51–102.
- Arendt, Hannah (1990) *On Revolution*. Harmondsworth: Penguin.
- Arendt, Hannah (2002) *Vita activa: ihmisenä olemisen ehdot*. Tampere: Vastapaino. Suom. Riitta Oittinen ja työryhmä. (Alkuteos *The Human Condition*, 1958.)
- Arendt, Hannah (2005) Socrates. Teoksessa Hannah Arendt, *The Promise of Politics*. Ed. Jerome Kohn. New York: Schocken Books, 5–39.
- Aristoteles, *Politics [Pol.]* Trans. H. Rackham. William Heinemann Ltd., London, 1959.
- Asen, Robert (2003) The Multiple Mr. Dewey: Multiple Publics and Permeable Borders in John Dewey's Theory of the Public Sphere. *Argumentation and Advocacy*, 39(3): 174–188.
- Austin, John L. (2016) *Näin tehdään sanoilla*. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura ry/ niin & näin. 1962) [e-book.] Suom. Risto Koskensilta. (Alkuteos *How to do Things With Words*, 1962.)
- Backman, Jussi & Miika Luoto (2007) Heidegger : ajattelu ja teokset. *Filosofia.fi*. Logos-ensyklopedia. Verkossa: <http://filosofia.fi/node/2404>. Luettu: 14.11.2016.
- Badiou, Alain (2005) *Metapolitics*. London & New York: Verso. Trans. Jason Barker. (Alkuteos *Abrégé de métapolitique*, 1998).
- Baran, Stanley J. & Dennis K. Davis (2009) *Mass Communication Theory. Foundations, Ferment, and Future*. Boston: Wadsworth Cengage Learning.

- Beitia, Maia (2013) *Is Rancière Anarchist?* Filosofian Pro gradu –tutkielma, Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitos, Helsingin yliopisto.
- Beltràn, Christina (2009) Going Public: Hannah Arendt, Immigrant Action, and the Space of Appearance. *Political Theory* 37(5): 595–622.
- Benhabib, Seyla (ed.) (1993) Feminist Theory and Hannah Arendt’s Concept of Public Space. *History and the Human Sciences* 6(2): 97–114.
- Benhabib, Seyla (1996) *Democracy and Difference. Contesting Boundaries of the Political*. Ed. Seyla Benhabib. Princeton: Princeton University Press.
- Benjamin Walter (1989) Taideteos teknisen uusinnettavuutensa aikakaudella. Teoksessa Walter Benjamin, *Messiaanisen sirpaleita: Kirjoituksia kielestä, historiasta ja pelastuksesta*. Eds. Markku Koski & Keijo Rahkonen & Esa Sironen. Suom. Markku Koski. Helsinki: Tutkijaliitto, 139–173. (Alkuteksti *Das Kunstwerk im Zeitalter seiner technischen Reproduzierbarkeit*, 1936.)
- Biesta, Gert (2008) Toward a New “Logic” of Emancipation: Foucault and Rancière. *Philosophy of Education Yearbook* 2008: 169–177.
- Blumer, Herbert (1999) Joukko, massa ja julkiso. Lyh. suom. Veikko Pietilä. *Media & Viestintä*, 22(3): 14–26. (Alkuteksti *The Crowd, the Mass, and the Public*, 1946.)
- Canovan, Margaret (1994) Politics as Culture: Hannah Arendt and the Public Realm. Teoksessa: *Hannah Arendt and Critical Essays*. Ed. Levis P. Hinchman & Sandra K. Hinchman. New York: State University of New York Press, 179–205.
- Capaldo, Jeronim (2014) The Trans-Atlantic Trade and Investment Partnership: European Disintegration, Unemployment and Instability. *Economic Policy Viewpoint* 10/12/2014. Verkossa: <http://www.feps-europe.eu/assets/44ff2b12-f585-4527-b084-eb7d27878cc6/epv-10-jcpdf.pdf>. Luettu: 16.11.2016
- Chasse, R. & P. Elwell & J. Horelick & T. Verlaan (1969) Faces of Recuperation. *Situationist International*, issue 1.
- Cho, Sungjoon (2010). The Demise of Development in the Doha Round Negotiations. *Texas International Law Journal* 45(3): 573–601.
- Cramerotti, Alfredo (2009) *Aesthetic Journalism: How to Inform Without Informing*. Bristol, UK: Intellect.
- Curran, James (2002) *Media and Power*. London: Routledge.
- Dean, Jodi (2009a) Politics without Politics. *Parallax* 15(3): 20–36.
- Dean, Jodi (2009b) *Democracy and Other Neoliberal Fantasies. Communicative Capitalism & Left Politics*. Durham & London: Duke University Press.
- Dewey, John (1934) *Art as Experience*. London: Penguin.

- Dewey, John (1954) *The public and Its Problems*. Chicago: Sage books/ The Swallow Press.
- Eksterowicz, Anthony J. (2000) The History and Development of Public Journalism. Teoksessa *Public Journalism and Political Knowledge*. Eds. Anthony J. Eksterowicz & Robert N. Roberts. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers.
- Fraser, Nancy (1990) Rethinking the Public Sphere. A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy. *Social Text* 25(26): 56-80. Durham: Duke University Press.
- Friedman, Milton (1962) *Capitalism and Freedom*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Foucault, Michel (2010) *Turvallisuus, alue, väestö – luentosarja 1977–1978*. Helsinki: Tutkijaliitto. Suom. Antti Paakkari. (Alkuteos *Sécurité, territoire, population: Cours au Collège de France [1977-1978]*, 2004).
- Glasser, Theodore L. & Stephanie Craft (1997) Kansalaisjournalismi ja demokraattiset ideaalit. Suom. Risto Kunelius. *Tiedotustutkimus* 20(4): 22–36.
- Glasser, Theodore L. (edit.) (1999) *The Idea of Public Journalism*. New York & London: The Guilford Press.
- Glynn, Kevin (2000) *Tabloid Culture: Trash Taste, Popular Power, and the Transformation of American Television*. Durham & London: Duke University Press.
- Hall, Stuart (1980) Encoding/Decoding. Teoksessa *Culture, Media, Language: Working Papers in Cultural Studies, 1972-1979*. New York: Taylor & Francis, 117–127.
- Hansen, Moges Herman (2006) *Polis. An Introduction to the Ancient Greek City State*. Oxford: Oxford University Press.
- Harvey, David (2005) *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford: Oxford University Press.
- Hatakka, Niko (2012) Perussuomalaisuuden kuva kolumni- ja pääkirjoitusjulkisuudessa. Teoksessa *Jytky. Eduskuntavaalien 2011 mediajulkisuus*. Eds. Ville Pernaa & Erkki Railo. Turku: Kirja-Aurora, 294–322.
- Hautakangas, Mikko (2006) Aktivoitu yleisö suomen Big Brotherin internet-keskustelupalstalla. *Tiedotustutkimus*, 29(4): 24–40.
- Heikkilä, Heikki (2001) *Ohut ja vankka journalismi. Kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännöissä 1990-luvulla*. Väitöskirja. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 127. Tampereen yliopisto.
- Hemánus, Pertti (1972) Sanomalehden pääkirjoituksen päämääristä ja keinoista. Monistesarja 10. Tampere: Tampereen yliopiston tiedotustutkimuksen laitos.
- Heidegger, Martin (2000) Oleminen ja aika. Tampere: Vastapaino. Suom. Reijo Kupiainen. (Alkuteos *Sein und Zeit*, 1927).

- Hirvonen, Ari (2010a) Tasa-arvon demokratia – Jacques Rancière, erimielisyyden ajattelija. Teoksessa *Yhteiskuntateorioiden oikeus*. Eds. Toomas Kotkas & Susanna Lindroos-Hovinheimo. Helsinki: Tutkijaliitto, 327–376.
- Hirvonen, Ari (2010b) Demokratia: katu ja tehdas poliittisen kiistan näyttämönä. *Tiede & edistys* 35(4): 259–276.
- Hoekman, Bernard & Vines, David (2007) Multilateral Trade Cooperation: What Next? *Oxford Review of Economic Policy* 23(3): 311–334.
- Honkasalo, Julian (2016) *Sisterhood, Natality, Queer: Reframing Feminist Interpretations of Hannah Arendt*. Väitöskirja. Department of Philosophy, History, Culture and Art Studies. Helsinki: University of Helsinki.
- Honig, Bonnie (1995) *Feminist Interpretations of Hannah Arendt*. Pennsylvania: Pennsylvania State University Press.
- Honig, Bonnie (1988) Arendt, Identity and Difference. *Political Theory* 16(1): 77–98.
- Hujanen, Jaana (2006) Yleisön palvelu markkinaehtoistuvan median journalistien itseymmärryksessä. *Tiedotustutkimus* 29(2): 30–43.
- Hyvönen, Ari-Elmeri (2013) Hannah Arendt. *Filosofia.fi*. Logos-ensyklopedia. Verkossa: <http://filosofia.fi/node/6539>. Luettu: 15.6.2016.
- Hyvönen, Ari-Elmeri (2014) Tentative Lessons of Experience: Arendt, Essayism, and "the Social" Reconsidered. *Political Theory*, 42 (5): 569–589.
- Iles, Anthony & Tom Roberts (2012) From the Cult of the People to the Cult of Rancière. *Mute* 3 (3). Verkossa: <http://www.metamute.org/editorial/articles/cult-people-to-cult-ranciere>. Luettu: 25.8.2016.
- Ingram, James (2006) The Subject of the Politics of Recognition: Hannah Arendt and Jacques Rancière. Teoksessa *Socialité et reconnaissance. Grammaires de l'humain*. Eds. Georg W Bertram & Christoph Laudou & David Lauer & Robin Celikates. Paris: Editions l'Harmattan, 229–245.
- Juutinen, Marko (2015) Seminaari transatlanttisesta integraatiosta. Luentosarja. Tampereen yliopisto.
- Kangaspunta, Veera (2016) Talvivaara ja kommentteissa keskustelevat julkiset. *Media & Viestintä*. 39(1): 24–54.
- Kant, Immanuel (2007) Vastaus kysymykseen: Mitä on valistus? Teoksessa *Mitä on valistus?* Eds. Juha Koivisto & Markku Mäki & Timo Uusitupa. Tampere: Vastapaino, 85–94. Suom. Tapani Kaakkurinniemi. (Alkuteksti *Beantwortung der Frage: Was ist Aufklärung?*, 1784).
- Karvonen, Erkki (1997/2008) *Imagologia. Imagon teorioiden esittelyä, analyysiä, kritiikkiä*. Väitöskirja. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 742. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos.

- Klockars, Kristian (2010) Poliittinen ontologia ja tasa-arvo Rancièren ajattelussa. *Tiede & edistys* 35(4): 285–291.
- Kujansivu, Heikki (2007) Badiou, Rancièrè ja kuvataiteen poliittisuus. *niin & näin* 3/2007: 27–33.
- Kujansivu, Heikki (2009) Suomentajan esipuhe. Teoksessa Rancièrè, Jacques, *Erimielisyys. Poliitiikka ja filosofia*. Helsinki: Tutkijaliitto, 7–12. (Alkuteos: *La Mésentente. Politique et philosophie*, 1995.)
- Kunelius, Risto (2000) Journalismi nelijalkaisena otuksena. *Tiedotustutkimus* 23(3): 4–27.
- Kurki, Janne (2007) *Demokratia*. Vantaa: Apeiron kirjat.
- Kurki, Janne (2008) *Kansa, joka sanoi ei! Lacanilainen luenta José Saramagon kirjasta Kertomus näkeivistä*. Vantaa: Apeiron kirjat.
- Kuusela, Hanna & Matti Ylönen (2013) *Konsulttidemokratia. Miten valtiosta tehdään tyhmä ja tehoton?* Helsinki: Gaudeamus.
- Lahtinen, Mikko (2009) Hyvinvointivaltion tulevaisuus ja kamppailut hegemoniasta. Teoksessa *Kurssin muutos: Kestävään kasvuun ja hyvinvointiin*. Ed. Heikki Taimio. Helsinki: Työväen sivistysliitto, 303–318.
- Lazzarato, Maurizio (2011) *La fabrique de l'homme endetté. Essai sur la condition néolibérale*. Paris : Éditions Amsterdam.
- Lehtinen, Aki-Petteri (2016) *Journalismin objektiivisuus. Pragmaattinen tietokäsitys ja relativismin haaste moniarvoisessa maailmassa*. Väitöskirja. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 15. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Lenk, Hans & Ulrich Arnswald (2014) Public Life, John Dewey, and Media Technology. *Philosophy Now* 103(7/8): 24–27.
- Leppänen, Joonas (2016) *A political Theory of Dissent: Dissent at the Core of Political Democracy*. Väitöskirja. Valtiotieteellinen tiedekunta, politiikan ja talouden tutkimuksen laitos. University of Helsinki.
- Macartney, Huw (2013) *The Debt crisis and European Democratic Legitimacy*. Lontoo: Palgrave Macmillan.
- McLuhan, Marshall (1962) Medium is the Message. Teoksessa *Understanding Media: Extensions of Man*. London and New York: McGraw-Hill, 7–24.
- Marcuse, Herbert (2007) *One-Dimensional Man. Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*. London & New York: Routledge. (1. painos 1964.)
- Matikainen, Janne (2009) *Sosiaalisen ja perinteisen median rajalla*. Helsingin yliopiston Viestinnän laitoksen tutkimusraportteja 3/2009. Helsinki: Viestinnän tutkimuskeskus CRC.

Mey, Adeena (2013) Rancière as Foucauldian? On the Distribution of Sensible and New Forms of Subjectivities. Teoksessa *Foucault, Biopolitics, and Governmentality*. Eds. Sven-Olov Wallenstein & Jakob Nilsson. Stockholm: Södertörn Philosophical Studies, 175–183.

McStay, Andrew (2014) *Privacy and Philosophy: New Media and Affective Protocol*. New York: Peter Lang.

Mills, C. Wright (1956) *The Power Elite*. Oxford: Oxford University Press.

Mouffe, Chantal (2009). Keskustelevä demokratia vai kiistelevä moniarvoisuus. Suom. Veikko Pietilä. *Media & viestintä* 32(3): 45–53. (Alkuteksi *Deliberative Democracy or Agonistic Pluralism?*, 1999.)

Napoli, Philip M (2009) Navigating Producer-Consumer Convergence: Media Policy Priorities in the Era of User-Generated and User-Distributed Content. *McGannon Center Research Resources*. Paper 6.

Nyman, Juhana (2012) *Vallan myötäilyä ja poliittista peliä: kehysanalyysi eduskunnan uusien ydinvoimailoiden rakentamista koskeneen keskustelun uutisoinnista keväällä 2010*. Tiedotusopin Pro gradu –tutkielma. Viestinnän median ja teatterin yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto.

OECD (2015) In it Together: Why less Inequality Benefits All. Verkossa: <http://www.oecd.org/social/in-it-together-why-less-inequality-benefits-all-9789264235120-en.htm>
Luettu: 06.07.2016.

Ortega y Gasset, José (1952) *Massojen kapina*. Suom. Sinikka Kallio-Visapää. Helsinki: Otava. (Alkuteos *La rebelion de las masas*, 1930.)

Oxfam (2016) An Economy for the 1%. Verkossa: <https://www.oxfam.org/en/research/economy-1>.
Luettu: 6.7.2016.

Park, Robert E. (2010) Joukko ja julkiso. Suom. Veikko Pietilä. Teoksessa *Julkisot, yleisöt ja media. Suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Tampere: Tampere University Press, 77–94.

Parvikko, Tuija (1993) The Pariah as a Rebel of the Postmodern Political Condition: On the Actuality of Arendt's Early Political Theory. Teoksessa *Reading the Political. Exploring the Margins of politics*. Eds. Kari Palonen & Tuija Parvikko. Tampere: The Finnish Political Science Association, 50–63.

Parvikko, Tuija (1997) Poliittikkaa ihmisten välissä: Hannah Arendtin maailma. *Tiede & Edistys* 22(3): 14–22.

Parvikko, Tuija (2003) Arendt globalisaatiokriittikkona. *niin & näin* 1/2003: 34–26.

Pietilä, Kauko (1980) *Formation of the Newspaper: A Theory*. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis, sarja A 119. Tampere: Tampereen yliopisto.

Pietilä, Veikko (1999) Julkiso ja yleisö. *Tiedotustutkimus* 22(3): 4–13.

- Pietilä, Veikko (2006) ”Matti Matalaisen” julkea ehdotus ja vähän muutakin. *Tiedotustutkimus* 29 (4): 41–57.
- Pietilä, Veikko & Seija Ridell (2008a) Verkkomedia toimijuuden alustana: yleisö, yhteisö, julkiso ja Youtube. *Lähikuva* 21 (2): 27–43.
- Pietilä, Veikko & Seija Ridell (2008b) Julkisosta – tunteella. *Media & Viestintä* 31(4): 102–103.
- Pietilä, Veikko & Seija Ridell (2010) Näkökohtia julkisuudesta. Teoksessa *Julkisot, yleisöt ja media. Suomennoksia ja kirjoituksia julkisista vuorovaikutus- ja toimintamuodoista*. Tampere: Tampere University Press, 353–372.
- Rancière Jacques (1991) *The Ignorant School Master. Five Lessons in Intellectual Emancipation*. Stanford, California: Stanford University Press. Trans. Kristin Ross. (Alkuteos *Le maître ignorant. Cinq leçons sur l’émancipation intellectuelle*, 1987)
- Rancière, Jacques (1995) *La Méésentente. Politique et philosophie*. Paris : Galilée.
- Rancière, Jacques (2000) *Le Partage du sensible. Esthétique et politique*. Paris: La Fabrique.
- Rancière Jacques (2004) Who is the Subject of the Rights of Man? *The South Atlantic Quarterly* 103(2/3) : 297–310.
- Rancière, Jacques (2006) *Aistittavan osa. Esteettinen ja poliittinen*. Vantaa: Apeiron kirjat. Suom. Janne Kurki. (Alkuteos *Le Partage du sensible. Esthétique et politique*, 2000.)
- Rancière, Jacques (2008) Le Spectateur Émancipé. Teoksessa Jacques Rancière, *Le Spectateur Émancipé*. Paris : La fabrique éditions, 7–29.
- Rancière, Jacques (2009a) *Erimielisyys. Poliittikka ja filosofia*. Helsinki : Tutkijaliitto. Suom. Heikki Kujansivu. (Alkuteos *La Méésentente. Politique et philosophie*, 1995).
- Rancière, Jacques (2009b) The Aesthetic Dimension: Aesthetics, Politics, Knowledge. *Critical Inquiry* 36(2009): 1–19.
- Rancière, Jacques (2011) The Thinking of Dissensus. Teoksessa *Reading Rancière*. Ed. Paul Bowman & Richard Stamp. New York: Continuum, 1–17.
- Rancière, Jacques (2012a) *Proletarian Nights. The Workers’ Dream in Nineteenth-Century France*. [E-book.] London & New York: Verso. Trans. John Drury. (Alkuteos *La nuit des prolétaires*, 1981.)
- Rancière, Jacques (2012b) *La Leçon d’Althusser*. Paris: La Fabrique.
- Rautajoki, Hanna (2014) Kasvokkain julkison kanssa: vastaanottajan multimodaalinen muotoilu televisiokeskustelujen aloituksissa. *Media & Viestintä* 37(3): 56–74.
- Reuter, Martina (2013) Hannah Arendt & John Rawls: Kansalaistottelemattomuudesta. *Tiede & Edistys* 38(4): 288–299.

Ridell, Seija (2000) Ei journalismi ole tärkeää, julkisuus on. *Journalismikritiikin vuosikirja 2000/Tiedotustutkimus* 23(1): 144–155.

Ridell, Seija (2005) Maankäyttöpeliä mediatilassa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 43(1): 28–47.

Ridell, Seija (2011) *Elämää Facebookin ihmemaassa. Sosiaalinen verkostosivusto käyttäjiensä kokemana*. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto.

Ripatti-Torniainen, Leena (2013) *Ihminen julkisessa maailmassa. Näkökulmia julkista toimijaa ja julkison muodostumista koskeviin käsityksiin*. Väitöskirja. Studies in Humanities. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.

Rushkoff, Douglas (2010) *Program or Be Programmed: Ten Commands for a Digital Age*. New York: O/R Books.

Russell, Matheson (2014) The Politics of the Third Person: Esposito's Third Person and Rancière's Disagreement. *Critical Horizons: A Journal of Philosophy and Social Theory* 15(3): 211–230.

Rättilä, Tiina (2012) *In Your Face! Analysing Public Political Performance as Communication*. Väitöskirja. Johtamiskorkeakoulu. Tampere: Tampereen yliopisto.

Sainio, Lauri (2013) *Demokratiasta ja demokratiakasvatuksesta*. Kasvatustieteen Pro gradu – tutkielma. Kasvatustieteiden yksikkö. Oulu: Oulun yliopisto.

Salonen, Lotta-Liina (2015) *Takapenkiltä etupenkille ja ulos autosta. Taiteesta esteettisenä häirintänä, politiikasta kritiikkinä*. Tiedotusopin Pro gradu –tutkielma. Viestinnän median ja teatterin yksikkö. Tampere: Tampereen yliopisto.

Schaap, Andrew (2011) Enacting the right to have rights: Jacques Rancière's critique of Hannah Arendt. *European Journal of Political Theory* 10(1): 22–45.

Schudson, Michael (2001) Objectivity norm in American Journalism. *Journalism* 2 (2): 149–170.

Sirkkunen, Esa (2016) Yksityisyys valvonnan verkoissa. *Media & Viestintä* 39(2): 117–136.

Suhonen, Pertti (2015) Helsingin Sanomien poliittinen ideologia vaalivuonna 1962. *Media & Viestintä* 38(2): 123–143.

Suhonen, Pertti (2016) Hallitus gallup journalismin ristipaineessa. *Media & Viestintä* 39(2): 137–153.

Tuchman, Gaye (1972) Objectivity as Strategic Ritual: An Examination of Newsmen's Notions of Objectivity. *American Journal of Sociology* 77(4): 660–679.

Van Aelst, Peter & Tamir Sheafer & James Stanyer (2012) The Personalization of Mediated Political Communication: A Review of Concepts, Operationalizations and Key Findings. *Journalism* 13(2): 203–220.

Villa, Dana (2008) *Public Freedom*. Princeton: Princeton University Press.

Vogel, Matthias (2012) *Media of Reason: A Theory of Rationality*. New York: Columbia University Press. Trans. Darrell P. Arnold. (Alkuteos *Medien der Vernunft*, 2001.)

Yar, Majid (2016) Hannah Arendt: Eichmann and the Banality of the Evil & Thinking and Judging. *Internet Encyclopedia of Philosophy*. Verkossa: <http://www.iep.utm.edu/arendt/#H6>. Luettu: 15.6.2016.

Yliaska, Ville (2014) *Tehokkuuden toiveuni. Uuden julkisjohtaminen historia Suomessa 1970-luvulta 1990-luvulle*. Helsinki: Into.

Žižek, Slavoj (2000) *The Ticklish Subject: The Absent Centre of Political Ontology*. New York & London: Verso.

Žižek, Slavoj, (2005) *Ideologian ylevä objekti*. Vantaa: Apeiron Kirjat. Suom. Heikki Kujansivu & Janne Kurki. (Alkuteos *The Sublime Object of Ideology*, 1989.)

TTIP-sopimusta koskevat lehtiartikkelit ja verkkotekstit:

Arhinmäki, Paavo, 22.4.2016, Facebook-päivitys. Verkossa: <https://www.facebook.com/paavo.arhinmaki/posts/10155317696613504?fref=nf>. Luettu: 23.04.2016.

Bahose, Cilla, 26.3.2016, TTIP teki Martti Koskenniemestä radikaalin. *Kauppalehti*. Verkossa: <http://www.kauppalehti.fi/uutiset/ttip-teki-martti-koskenniemesta-radikaalin/ZSjn3ZvX>. Luettu: 29.4.2016.

Birmingham, Finbarr, 15.5.2014, TTIP: 'Up to 100' Arrested in Belgian Anti-Treaty Protests. *International Business Times*. Verkossa: <http://www.ibtimes.co.uk/ttip-100-arrested-belgian-anti-treaty-protests-1448674>. Luettu: 10.12.2015.

Birmingham, Finbarr, 16.5.2014, Anti-TTIP Protests: Exclusive Interview with Belgian MP arrested in Brussels. *International Business Times*. Verkossa: <http://www.ibtimes.co.uk/anti-ttip-protests-exclusive-interview-belgian-mp-arrested-brussels-1448911>. Luettu: 10.12.2015

Bertelsmann Foundation, 17.6.2013 Transatlantic Economic and Trade Partnership. Who Benefits from a Free Trade Deal?. Verkossa: <http://www.bfna.org/sites/default/files/TTIP-GED%20study%2017June%202013.pdf> Luettu: 20.2.2016.

Böhm, Lukas, 01.2014, Miten TTIP myydään suurelle yleisölle. *Attac*. Verkossa: <http://www.attac.fi/julkaisut/hiekanjyvät/hiekanjyvät-1-2014/miten-ttip-myydaan-suurelle-yleisolle>. Luettu: 30.9.2016.

Corporate Europe Observatory, 12.2.2013, TTIP: Cross-cutting disciplines and Institutional provisions. *Corporateteurope.org*. Verkossa: <http://corporateteurope.org/sites/default/files/ttip-regulatory-coherence-2-12-2013.pdf>. Luettu: 23.4.2015.

Corporate Europe Observatory, 8.7.2014, Who lobbies most on TTIP?. *Corporateurope.org*. Verkossa: <http://corporateeurope.org/international-trade/2014/07/who-lobbies-most-ttip>. Luettu: 23.4.2015.

Corporate Europe Observatory, 28.1.2015, TTIP: Regulations Handcuffed. *Corporateurope.org*. Verkossa: <http://corporateeurope.org/international-trade/2015/01/ttip-regulations-handcuffed>. Luettu: 23.4.2015.

Corporate Europe Observatory, 25.11.2013, Leaked European Commission PR strategy: "Communicating on TTIP". Verkossa: <https://corporateeurope.org/trade/2013/11/leaked-european-commission-pr-strategy-communicating-ttip>

Council of the European Union, 9.10.2014, Directives for the negotiation on the Transatlantic Trade and Investment Partnership between the European Union and the United States of America. Verkossa: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11103-2013-DCL-1/en/pdf>. Luettu: 5.1.2016.

Der Grosse Deal. Geheimakte Freihandelsabkommen. Dokumentti, Toim. Kim Otto & Stephan Stuchlik. Verkossa: <https://www.youtube.com/watch?v=DUNLJkOVzVg>. Katsottu: 17.9.2015.

Elinkeinoelämän keskusliitto, TTIP-tutkimuksen tulokset: Pohjoismaiden kansalaisten näkemyksiä vapaakaupasta ja TTIP:stä Heinä-elokuu 2015. [Lyhyt esittely Svenskt Näringslivin tutkimuksesta]. Verkossa: http://ek.fi/wp-content/uploads/TTIP_Pohjoismainen_kansalaiskysely.pdf. Luettu: 18.3.2016.

Elinkeinoelämän keskusliitto, 24.2.2015, EK, SAK ja MTK yhdessä TTIP:n puolesta: Kasvua, työpaikkoja ja korkeita standardeja. Verkossa: <http://ek.fi/ajankohtaista/tiedotteet/2015/02/24/ek-sak-ja-mtk-yhdessa-ttipn-puolesta-kasvua-tyopaikkoja-ja-korkeita-standardeja/>. Luettu: 4.4.2016.

Euroopan komissio, 5.7.2016, Euroopan komissio ehdottaa EU:n ja Kanadan välisen kauppasopimuksen allekirjoittamista ja tekemistä. Verkossa: https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKEwiQu6Ha95jQAhVG_iwKHeUxB5IQFggkMAI&url=http%3A%2F%2Feuropa.eu%2Frapid%2Fpress-release-IP-16-2371-fi.pdf&usg=AFQjCNE85rZE0n8t3_BFR6qBT80MsaZuow&cad=rja. Luettu 8.11.2016

#FlashmobStopTTIP, 22.10.2015, 19/10/2015 BELGIUM, Conference on TTIP opportunities. Verkossa: <https://www.youtube.com/watch?v=jE8J4pM3Lcg>. Katsottu: 28.1.2016.

Greenpeace, TTIP Leaks. Verkossa: <https://ttip-leaks.org>. Luettu: 10.5.2016.

Greenpeace, 22.2.2016, Greenpeacen aktivistit estävät salaisen TTIP-neuvottelun Brysselissä. *Greenpeace.org*. Verkossa: <http://www.greenpeace.org/finland/fi/media/lehdistotiedotteet/Greenpeacen-aktivistit-estavat-salaisen-TTIP-neuvottelun-Brysselissa/>. Luettu: 1.5.2016.

von Hein, Matthias, 29.1.2016, TTIP Reading Room: A small step toward transparency. *DW.com*. Verkossa: <http://www.dw.com/en/ttip-reading-room-a-small-step-toward-transparency/a-19012651>. Luettu: 17.3.2016.

Helsingin Sanomat, 19.10.2014, EU:n ja Yhdysvaltojen vapaakauppasopimus olisi isompi etu kuin uhka. Pääkirjoitus. Verkossa: <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1413601522931>. Luettu: 15.10.2015.

Helsingin Sanomat, 10.5.2015, Kriitikoiden suojaus murenee. Pääkirjoitus. Verkossa: <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1431139752216>. Luettu: 15.10.2015.

Helsingin Sanomat, 20.7.2015, Investointisuojusta sopiminen vauhdittui. Pääkirjoitus. Verkossa: <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1437273827793>. Luettu: 15.10.2015.

Hilary, John, 12.10.2015, I didn't think TTIP could get any scarier, but then I spoke to the EU official in charge of it. *Independent*. Verkossa: <http://www.independent.co.uk/voices/i-didn-t-think-ttip-could-get-any-scarier-but-then-i-spoke-to-the-eu-official-in-charge-of-it-a6690591.html>. Luettu: 15.10.2015.

Iivonen, Jyrki, 12.10.2014, Lenita Toivakka: Kaikki hyötyvät investointisuojusta. *Helsingin Sanomat*. Verkossa: <http://www.hs.fi/kotimaa/a1412995816102>. Luettu: 15.10.2015.

Iltalehti, 8.10.2015, Vapaakauppasopimus TTIP:tä vastaan kerätty yli 3 miljoonaa nimeä. Verkossa: http://www.iltalehti.fi/ulkomaat/2015100820486762_ul.shtml. Luettu: 8.10.2015.

Jennar, Raoul Marc & Renaud Lambert, 6/2014, Grande marché transatlantique. La mondialisation heureuse, mode d'emploi. *Le Monde Diplomatique*. Verkossa: <https://www.monde-diplomatique.fr/2014/06/JENNAR/50482>. Luettu: 18.10.2015

Johnston, Chris, 10.10.2015, Berlin anti-TTIP trade deal protest attracts hundreds of thousands. *The Guardian*. Verkossa: <http://www.theguardian.com/world/2015/oct/10/berlin-anti-ttip-trade-deal-rally-hundreds-thousands-protesters>. Luettu: 11.10.2015.

Juutinen, Marko, 10.12.2014, ”TTIP tulee, oletko valmis”. Verkossa: <http://www.libera.fi/blogi/ttip-tulee-oletko-valmis/>

Juutinen, Marko, 1/2014, Sääntelyvalta. *Vapaakaupplehti. Suomen Attacin jäsenlehti*. Verkossa: <http://docplayer.fi/7982760-Vapaakaupplehti-vapaakaupplehti-vapaakaupplehti-vapaakaupplehti-vapaakaupplehti-vapaakaupplehti-vapaakaupplehti-vapaakaupplehti.html>

Kammonen, Teemu, 10.12.2014, TTIP: ”Suomi on yksi riskimaista”. *Uusi Suomi*. Verkossa: <http://www.uusisuomi.fi/raha/75302-ttip-suomi-yksi-riskimaista>. Luettu: 8.4.2016.

Katainen, Jyrki & Cecilia Malmström, 5.2.2015, Katainen puolustaa TTIP-sopimusta HS:n Vieraskynä-palstalla: ’Hyödyttää eurooppalaisia monin tavoin’. *Helsingin Sanomat*. Verkossa: <http://www.hs.fi/paakirjoitukset/a1423028319115>. Luettu: 4.4.2016.

Kivi, Jaana, 15.11.2013, Kriitikot: Yhdysvaltojen ja EU:n vapaakauppasopimus vaarantaa kansallisen demokratian. *Yle*. Verkossa: http://yle.fi/uutiset/kriitikot_yhdysvaltojen_ja_eun_vapaakauppasopimus_vaarantaa_kansallisen_demokratian/6935879. Luettu: 20.10.2015.

Kukkala, Emilia, 29.11.2014, Stubb painosti kirjoittamaan myönteisemmin TTIP-kauppasopimuksesta. *Kansan Uutiset*. Verkossa: <http://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/3268497-stubb-painosti-kirjoittamaan-myonteisemmin-ttip-kauppasopimuksesta>. Luettu: 20.10.2015.

Last Week Tonight with John Oliver, 5.4.2015, Government Surveillance. Verkossa: https://www.youtube.com/watch?v=XEVlyP4_11M. Katsottu: 31.3.2016.

Mattila, Sanni, 30.11.2015, Naamareihin sonnustautuneet opiskelijat häiritsivät valtiovarainministeri Stubbin luentoa Tampereella. *Yle*. Verkossa: http://yle.fi/uutiset/naamareihin_sonnustautuneet_opiskelijat_hairitsivat_valtiovarainministeri_stubb_luentoa_tampereella/8491882. Luettu: 30.11.2015.

MTV.fi, 27.2.2015, SAK: Vapaakauppasopimuksen välimiesmenettelyä rukattava. Verkossa: <http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/sak-vapaakauppasopimuksen-valimiesmenettelya-rukattava/4824124>. Luettu: 28.2.2015.

Mykkänen, Pekka, 21.4.2016, Kaatuuko suuri kauppasopimus vatulointiin?. *Helsingin Sanomat*. Verkossa: <http://www.hs.fi/talous/a1461125609604>. Luettu: 28.3.2016.

Patomäki, Heikki, 15.4.2015, Miksi TTIP?. Verkossa: <http://patomaki.fi/2015/04/miksi-ttip/> Luettu: 30.9.2016.

Raivio, Petri, 16.4.2015, Valiokunta pudottaisi investointisuojan TTIP-sopimuksesta. *Yle*. Verkossa: http://yle.fi/uutiset/valiokunta_pudottaisi_investointisuojan_ttip-sopimuksesta/7933579. Luettu: 16.4.2015.

Raivio, Petri, 11.11.2016, Komissio: Trumpin valinta vei TTIP-sopimuksen pakastimeen. *Yle*. Verkossa: <http://yle.fi/uutiset/3-9288838>. Luettu: 29.11.2016.

RT, 19.12.2014, TAFTA protesters mass outside EU Council in Brussels. Verkossa: <https://www.rt.com/news/215959-protest-tafta-ttip-brussels/>. Luettu: 10.12.2015.

RTBF Auvio, 15.5.2014, Une manifestation autour du palais d’Egmont dégénère. *RTBF.be*. Verkossa: http://www.rtbf.be/auvio/detail_une-manifestation-autour-du-palais-d-egmont-degenere?id=1926781. Katsottu: 10.12.2015.

Rämö, Aurora, 4.1.2015, TTIP-sopimusta ympäröi haudan hiljaisuus – Suomen lainsäädäntö suuryritysten armoille?. *Suomen Kuvalehti*. Verkossa: <http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/miksi-ttip-sopimuksesta-vaietaan/>. Luettu: 6.4.2015.

Salomaa, Janne, 26.2.2015, Pelottavampi kuin hammaslääkäri. *Journalisti*. Verkossa: <http://www.journalisti.fi/artikkelit/2015/3/pelottavampi-kuin-hammaslkri/>. Luettu: 27.2.2015.

Statement of European Civil Society groups, 2014, People, environment and democracy before profit and corporate rights. Verkossa: http://ttip2014.eu/files/content/docs/images/140516_ttip_joint_statement.pdf. Luettu: 6.11.2016.

Stephan, Sabine, 11/2014. ”TTIP – The Growth and Employment Engine that Couldn’t”. *Friedrich Ebert Stiftung*. Verkossa: http://www.feslondon.org.uk/cms/files/fes/pdf/Stephan_TTIP_final.pdf Luettu: 21.5.2016.

Stubb, Alexander, 9.5.2014, USA-Vapaakauppa – Avoimuutta ja epäilyjä. *Alexstubb.com*. Verkossa: <http://www.alexstubb.com/usa-vapaakauppa-avoimuutta-ja-epailyja/>. Luettu: 28.3.2016.

Stubb, Alexander, Washingtonin konsensus. *Alexstubb.com*. Verkossa: <http://www.alexstubb.com/washingtonin-konsensus/>. Luettu: 28.3.2016.

STT, 22.9.2016, ”Ranska aikoo vaatia TTIP-neuvottelujen keskeyttämistä, ministeri vahvistaa”. Julkaistu esim. *ESS.fi*. Verkossa: <http://www.ess.fi/uutiset/talous/art2304304>. Luettu 22.9.2016.

Taloussanomat, 13.1.2015, TTIP-sopimuksen investointisuoja epäilyttää – neuvottelut keskeytetty. Verkossa: <http://www.taloussanomat.fi/politiikka/2015/01/13/ttip-sopimuksen-investointisuoja-epailyttaa-neuvottelut-keskeytetty/2015463/12>. Luettu: 5.5.2015.

The European Graduate School, Jacques Rancière. Verkossa: <http://egs.edu/faculty/jacques-ranciere>. Luettu: 10.2.2016.

Tikka, Jukka-Pekka, 24.4.2016, Paavo Arhinmäki kertoo yksityiskohtia TTIP-neuvottelujen salaamisesta – ”pieniä rajoitteita”. *Verkkouutiset.fi*. Verkossa: <http://www.verkkouutiset.fi/kotimaa/1ttip-49554>. Luettu: 24.4.2016.

TTIP-julkilausuma, Tutkijat huolissaan EU:n ja USA:n välisistä kauppaneuvotteluista. Verkossa: <https://ttipjulkilausuma.wordpress.com>. Luettu: 22.9.2015.

Tuormaa, Jussi, 11.4.2015, Kiistelty TTIP-sopimus hiertää, jopa yrityksiä. *Taloussanomat*. Verkossa: <http://www.taloussanomat.fi/politiikka/2015/04/11/kiistelty-ttip-sopimus-hiertaa-jopa-yrityksia/20154462/12>. Luettu: 19.9.2016.

United States Council for International Business, 10.5.2013, United States Council For International Business Submission to the U.S. trade Representative on the Transatlantic Trade and Investment Partnership. Verkossa: https://www.uscib.org/docs/2013_05_14_ttip_submission.pdf Luettu: 17.12.2015.

United States-European Union High Level Working Group. IP out of Tafta, Civil society declaration. *citizen.org*. Verkossa: <http://www.citizen.org/ip-out-of-tafta>

Vapaakauppa.fi, 19.12.2013, Julkilausuma: EU:n ja Yhdysvaltain kauppasopimus on vakava uhka demokratialle. Verkossa: <http://www.vapaakauppa.fi/julkilausuma-eun-ja-yhdysvaltain-kauppasopimus-on-vakava-uhka-demokratialle/>. Luettu: 6.11.2016.

Vapaakauppa.fi, 12.2.2015, Vastine: Katainen ja Malmström antavat TTIP-sopimuksesta harhaanjohtavaa tietoa. Verkossa: <http://www.vapaakauppa.fi/vastine-katainen-ja-malmstrom-antavat-ttip-sopimuksesta-harhaanjohtavaa-tietoa/>. Luettu: 10.1.2016.

Vapaakauppa.fi, 8.2.2016, TTIP-sopimus uhkaa siirtää ennennäkemättömällä tavalla valtaa EU:lle ja uusille transatlanttisille virkamieselimille. Verkossa: <http://www.vapaakauppa.fi/tiedote822016/>. Luettu: 8.2.2016.

Vapaakauppa.fi, 22.2.2016, 280 organisaatiota Euroopasta, Kanadasta ja Yhdysvalloista tuomitsee sijoittajansuojan sisällyttämisen TTIP-sopimukseen. Verkossa: <http://www.vapaakauppa.fi/280-organisaatiota-euroopasta-kanadasta-ja-yhdysvalloista-tuomitsee-sijoittajansuojan-sisallyttamisen-ttip-sopimukseen/>. Luettu 6.11.2016.

War on Want, 7.2.2016, What I didn't Read in the TTIP Reading Room. Verkossa: <http://www.waronwant.org/media/what-i-didn't-read-ttip-reading-room>. Luettu: 8.2.2016.

Viilup, Elina (2015) The Trade in Services Agreement (TISA): An end to negotiations in sight?. Policy Department, Directorate, General for External Policies, EU. Verkossa: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570448/EXPO_IDA\(2015\)570448_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/570448/EXPO_IDA(2015)570448_EN.pdf). Luettu: 31.7.2016.

Wikileaks, 11.8.2015, WikiLeaks goes after hyper-secret Euro-American trade pact. Verkossa: <https://wikileaks.org/WikiLeaks-goes-after-hyper-secret.html>. Luettu: 6.10.2015.

Wikipedia, Heinäkuun vallankumous. *Wikipedia.org*. Verkossa: [https://fi.wikipedia.org/wiki/Helmikuun_vallankumous_\(Ranska\)](https://fi.wikipedia.org/wiki/Helmikuun_vallankumous_(Ranska)). Luettu: 12.10.2015.

Öhrnberg, Paul, 21.9.2016, ”Mykkänen uskoo TTIP:n etenevän USA:n vallanvaihdosta huolimatta”. *Kauppalehti*. Verkossa: <http://app.kauppalehti.fi/uutiset/mykkanen-uskoo-ttipn-etenevan-usan-vallanvaihdosta-huolimatta/icpbbUD9/paa uutiset>. Luettu: 22.9.2016.